

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK ROMANLARININ
DEĞERLER AKTARIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VEYSİ ÇELEBİ

GAZİANTEP

MAYIS 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK ROMANLARININ
DEĞERLER AKTARIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VEYSİ ÇELEBİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İhsan KAYA

GAZİANTEP

MAYIS 2018

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı : Veysi ÇELEBİ

Üniversite : Gaziantep Üniversitesi

Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Anabilim Dalı ve Program : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tezin Başlığı : Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi

Tezin Savunma Tarihi : 24/05/2018

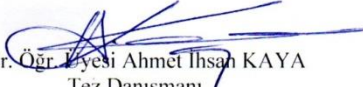
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Fatih ÖZMANTAR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet ÇİÇEK
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İhsan KAYA
Tez Danışmanı

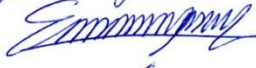
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Fevzi KARADEMİR

Doç. Dr. Ergün HAMZADAYI

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İhsan KAYA

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Veysi ÇELEBİ

Öğrenci Numarası: 201321780

Tezin Savunma Tarihi: 24/05/2018

ÖZET

AYTÜL AKAL’IN ÇOCUK ROMANLARININ DEĞERLER AKTARIMI AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÇELEBİ, Veysi

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İhsan KAYA

Mayıs 2018, 186 sayfa

Bu çalışmada Aytül Akal’ın çocuk romanlarındaki değerler tespit edilerek eserlerdeki değerlerin güncellenen Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf) Öğretim Programı’nda yer alan değerlerle örtüşüp örtüşmediği ve hedeflenen değerlerin nasıl aktarıldığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde problem durumu ve alt problemler belirlenip araştırmanın amacı ve önemi dile getirilmiştir. Ayrıca çalışmaya konu olan eserlerin yazarı Aytül Akal hakkında da bilgi verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde değer, değerler eğitimi, değer aktarımı yaklaşımları, değerlerin aktarılmasında etkin rol üstlenen aile, okul ve edebi eserlerin önemi üzerinde durulmuştur. Güncellenen Türkçe Öğretim Programı’nda kazandırılmak istenen değerlerden söz edilmiş, edebi eserlerle değer aktarımında bulunurken dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili bilgiler sunulmuştur.

Çalışma, tarama modelinde betimsel olarak desenlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini ise Aytül Akal’ın 8 çocuk romanı oluşturmuştur. Çalışma için bu romanlar teker teker incelenmiş, romanların değerler içeren bölümleri tespit edilmiş, bunların hangi değer kategorisine girdiği belirlenmiş ve değerler tablo şeklinde sunulmuştur. Belirlenen değerler yorumlanmış, değerlerin romanlarda nasıl işlendiği açıklanmıştır. Ayrıca romanlarda yer alan değerlerin doğrudan aktarımından ziyade –sezdirme, karşıtlıklardan yararlanma, kahramanla özdeşim kurma ve mutlu sona ulaşma- gibi yöntemler ile okuyucuya aktarıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk romanları, Aytül Akal, Değer, Değerler Eğitimi, Değer Aktarımı.

ABSTRACT

EXAMINATION OF AYTÜL AKAL’S CHILDREN’S NOVELS İN TERMS OF VALUES TRANSFER

ÇELEBİ, Veysi

M. A. Thesis, Department of Turkish Teaching

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ahmet İhsan Kaya

May 2018, 186 pages

In this study, the values in Aytül Akal's children's novels were determined and it was tried to show how the values in the works overlap with the values in the Updated Turkish Lesson (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 and 8. Class) Curriculum and how the targeted values are transferred.

In the first part of the study, the problem status and sub problems were identified and the aim and importance of the research was stated. In addition, the informations about Aytül Akal, the author of the novels that make up the universe of work, has been given.

In the second part of the study, value, value education, value transfer approaches, family, school and literary works which played an active role in transferring values were emphasized. The values to be earned in the updated Turkish Curriculum have been mentioned. Information about the points to be taken into consideration when giving value through literary works is given.

The study was done descriptively in the screening model. Aytül Akal's 8 children's novels are the universe of the research. For the study, these novels were examined one by one, the sections containing the values of the novels were determined, the value categories of them were determined, and the values were presented in tabular form. Findings related to the determined values have been interpreted, the values have been reported in novels. It has also been found that the values in the novels are transferred to the reader by means of the methods of literaryity, not by direct transmission, but by using methods of repetition, exploitation of contrasts, identification with the hero and attainment of a happy ending.

Key words: Children’s Novels, Aytül Akal, Value, Values Education, Value Transfer.

ÖN SÖZ

Toplumlar, güçlerini sahip olduğu değerlerden alır. Bu sebeple değerler, bir toplumu ayakta tutan önemli dinamiklerden biridir. Çağımızda birçok problemin ortaya çıkışını, değerlerin yozlaşmasından bağımsız düşünemeyiz. Toplum bu yüzden değerlerine sahip çıkmalı ve onları sonraki nesillere aktarmada titizlik göstermelidir. Bunun uygun şekilde gerçekleşmesi için evde anne-babaya, okulda öğretmenlere, edebi eserlerde ise yazarlara önemli sorumluluklar düşer.

Çocuk edebiyatının günümüzdeki önemli temsilcilerinden biri, Aytül Akal'dır. Alanında birçok ödüle layık görülen yazarın çocuklara yönelik romanlarında değer aktarımlarına hangi ölçüde yer verdiği merak konusu olmuştur. Dolayısıyla bu araştırmada, Aytül Akal'ın çocuk romanlarının değerler aktarımı açısından önemini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde; araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, amacı ve önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları belirtilmiş ayrıca çalışmaya konu olan romanların yazarı Aytül Akal hakkında da bilgi verilmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan ikinci bölümde değer kavramının tanımı, değerlerin özellikleri, önemi ve işlevleri; değerler eğitiminde yaklaşımlar; ailenin, okulun ve edebi eserlerin bu konuda üstlendiği rol; değer aktarımında kullanılan yöntemler ve Güncellenen Türkçe Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf)'nda aktarılmak istenen değerlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın modeli, evreni, veri toplama aracı ve yöntemi ile araştırma verilerinin çözümlenmesine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Çalışmada elde edilen verilerin sunulduğu dördüncü bölümde Aytül Akal'ın çocuk romanlarında yer alan değerler ortaya konulmuş, bu değerlere ait örnekler alıntılanmış ve yorumlanmıştır. Romanlarda, Türkçe Öğretim Programı'nda yer almayan değerler de tespit edilmiş dolayısıyla bu değerlerin "Diğer Değerler" başlığı altında verilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca belirlenen değerlerin aktarımında yazarın hangi yöntemleri kullandığı örneklerle desteklenmiştir.

Beşinci bölümde ise araştırmanın bulgularından hareketle elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Lisans ve lisansüstü öğrenimimde desteklerini benden esirgemeyen değerli hocam Sayın Doç. Dr. Fevzi KARADEMİR'e ve çalışmalarında bilgi birikimi ve

tecrübesi ile bana yol gösteren danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ahmet İhsan KAYA'ya teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Araştırma sürecinde bilgilerine başvurduğum ve önerilerinden yararlandığım hocam Sayın Doç. Dr. Ergün HAMZADAYI'ya; bu yola birlikte çıktığım arkadaşım Hasan SARIKAYA'ya; çalışma süresince manevi desteklerini benden esirgemeyen ev arkadaşlarım Savaş TUFAN ve Suat MENTEŞ'e; bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan çok değerli aileme sonsuz teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Gaziantep
Mayıs, 2018
Veysi ÇELEBİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ	3
1.3. TEZİN ÖNEMİ VE AMACI	3
1.4. SAYILTIKLAR	5
1.5. SINIRLILIKLAR.....	5
1.6. AYTÜL AKAL'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	6
1.6.1. HAYATI	6
1.6.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	7
1.6.3. ESERLERİ	10
1.6.4. ÖDÜLLERİ.....	14
2. DEĞER, DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI ÜZERİNE.....	15
2.1. DEĞER NEDİR?	15
2.2. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ.....	17
2.3. DEĞERLERİN ÖNEMİ VE İŞLEVİ	19
2.4. TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. SINIFLAR)'NDA DEĞERLER EĞİTİMİ	23
2.5. DEĞERLER EĞİTİMİNDE YAKLAŞIMLAR	29
2.5.1. Telkin Yaklaşımı.....	30
2.5.2. Değer Açıklama Yaklaşımı	31
2.5.3. Ahlaki Muhakeme/Sorgulama Yaklaşımı	33
2.5.4. Değer Çözümlemesi (Analizi) Yaklaşımı	35
2.5.5. Karakter Eğitimi Yaklaşımı	36

2.5.6.	Örtük Program Yaklaşımı	39
2.6.	DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLE/OKUL/EDEBİ ESERLERİN ROLÜ	40
2.6.1.	Ailenin Rolü.....	41
2.6.2.	Okulun Rolü.....	43
2.6.3.	Edebi Eserlerin Rolü	49
2.7.	DEĞER AKTARIMI	53
2.7.1.	Sezdirme Yöntemi ile Değer Aktarımı	53
2.7.2.	Karşıtlıklardan Yararlanma Yöntemi ile Değer Aktarımı.....	55
2.7.3.	Kahramanla Özdeşim Kurma Yöntemi ile Değer Aktarımı.....	56
2.7.4.	Mutlu Son Yöntemi ile Değer Aktarımı.....	58
2.8.	İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	59
3.	YÖNTEM	65
3.1.	Araştırmanın Modeli	65
3.2.	Evren ve Örneklem	65
3.3.	Verilerin Toplanması ve Analizi.....	65
4.	BULGULAR VE YORUMLAR.....	67
4.1.	Adalet Değeri	67
4.1.1.	“Adil Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	67
4.2.	“Dostluk” Değeri	70
4.2.1.	“Arkadaşlık” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	70
4.2.2.	“Hoşgörülü Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	74
4.2.3.	“Dayanışma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	76
4.2.4.	“Güven” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	81
4.3.	“Dürüstlük” Değeri	84
4.3.1.	“Dürüst Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	84
4.4.	“Öz Denetim” Değeri.....	88
4.4.1.	“Affetme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	88
4.4.2.	“Empati” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	91
4.4.3.	“Kendini Tanıma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	94
4.4.4.	“Öz Eleştiri” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	96
4.5.	“Sabır” Değeri.....	99
4.5.1.	“Sabırlı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	99
4.5.2.	“Kararlı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	100
4.6.	“Saygı” Değeri	102

4.6.1.	“Saygılı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	102
4.6.2.	“Alçak Gönüllülük” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	105
4.6.3.	“Bilime/Bilim Adamlarına Önem Verme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	107
4.7.	“Sevgi” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	109
4.7.1.	“Aile Birliğine Önem Verme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	110
4.7.2.	“Merhamet” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	113
4.7.3.	“Hayvanlara Sahip Çıkma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	115
4.8.	“Sorumluluk” Değeri	117
4.8.1.	“Sorumluluk” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	117
4.8.2.	“Çevrenin/Doğanın Korunması” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	122
4.8.3.	“Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar....	124
4.9.	“Vatanseverlik” Değeri	126
4.9.1.	“Vatanseverlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	126
4.10.	“Yardımseverlik” Değeri	127
4.10.1.	“Yardımlaşma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	127
4.10.2.	“Misafirperverlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	130
4.10.3.	“Paylaşımçı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	132
4.11.	Diğer Değerler.....	134
4.11.1.	“Cesur Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	134
4.11.2.	“Demokrasi” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	137
4.11.3.	“Kanaatkâr Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	139
4.11.4.	“Takdir Etme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	141
4.11.5.	“İyimserlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	144
4.11.6.	“Temizlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	147
4.12.	AYTÜL AKAL’DA DEĞER AKTARIMLARI.....	149
4.12.1.	Sezdirme Yöntemi.....	149
4.12.2.	Karşıtlıklardan Yararlanma Yöntemi ile Değer Aktarımı.....	155
4.12.3.	Kahramanla Özdeşim Kurma Yöntemi ile Değer Aktarımı.....	159
4.12.4.	“Mutlu Son” Yöntemi ile Değer Aktarımı	165
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....		172
5.1.	SONUÇLAR VE TARTIŞMA	172
5.2.	ÖNERİLER.....	177
KAYNAKÇA.....		179

EKLER.....	187
ÖZGEÇMİŞ	206
VITAE	207

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar	28
Tablo 4. 1. Romanlarda “Adil Olma” Değerinin Dağılımı	68
Tablo 4. 2. Romanlarda “Arkadaşlık” Değerinin Dağılımı.....	71
Tablo 4. 3. Romanlarda “Hoşgörülü Olma” Değerinin Dağılımı	75
Tablo 4. 4. Romanlarda “Dayanışma” Değerinin Dağılımı	77
Tablo 4. 5. Romanlarda “Güven” Değerinin Dağılımı.....	81
Tablo 4. 6. Romanlarda “Dürüst Olma” Değerinin Dağılımı	85
Tablo 4. 7. Romanlarda “Affetme” Değerinin Dağılımı.....	89
Tablo 4. 8. Romanlarda “Empati” Değerinin Dağılımı.....	92
Tablo 4. 9. Romanlarda “Kendini Tanıma” Değerinin Dağılımı	94
Tablo 4. 10. Romanlarda “Öz Eleştiri” Değerinin Dağılımı	97
Tablo 4. 11. Romanlarda “Sabırlı Olma” Değerinin Dağılımı.....	99
Tablo 4. 12. Romanlarda “Kararlı Olma” Değerinin Dağılımı	100
Tablo 4. 13. Romanlarda “Saygılı Olma” Değerinin Dağılımı	103
Tablo 4. 14. Romanlarda “Alçak Gönüllülük” Değerinin Dağılımı	106
Tablo 4. 15. Romanlarda “Bilime/Bilim Adamlarına Önem Verme” Değerinin Dağılımı ..	108
Tablo 4. 16. Romanlarda “Aile Birliğine Önem Verme” Değerinin Dağılımı	110
Tablo 4. 17. Romanlarda “Merhamet Değeri” Değerinin Dağılımı.....	113
Tablo 4. 18. Romanlarda “Hayvan Sevgisi” Değerinin Dağılımı	116
Tablo 4. 19. Romanlarda “Sorumluluk” Değerinin Dağılımı	118
Tablo 4. 20. Romanlarda “Çevrenin Korunması” Değerinin Dağılımı	123
Tablo 4. 21. Romanlarda “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değerinin Dağılımı	124
Tablo 4. 22. Romanlarda “Vatansever Olma” Değerinin Dağılımı	126
Tablo 4. 23. Romanlarda “Yardımlaşma” Değerinin Dağılımı.....	128
Tablo 4. 24. Romanlarda “Misafirperverlik” Değerinin Dağılımı	131
Tablo 4. 25. Romanlarda “Paylaşımçı Olma” Değerinin Dağılımı.....	133
Tablo 4. 26. Romanlarda “Cesur Olma” Değerinin Dağılımı	135
Tablo 4. 27. Romanlarda “Demokrasi” Değerinin Dağılımı.....	138
Tablo 4. 28. Romanlarda “Kanaatkâr Olma” Değerinin Dağılımı	140
Tablo 4. 29. Romanlarda “Takdir Etme” Değerinin Dağılımı	142
Tablo 4. 30. Romanlarda “İyimserlik” Değerinin Dağılımı.....	145
Tablo 4. 31. Romanlarda “Temizlik” Değerinin Dağılımı.....	147
Tablo 5. 1. Değerlerin Romanlarda İşlenme Sıklığı	173

KISALTMALAR

ACC: Abur Cubur Canavarı

Akt.: Aktaran

ÇGYD: Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği

ÇUP: Çılgın Uzay Planı

Ed.: Editör

GTS: Güncel Türkçe Sözlük

GUD: Gökten Uzaylı Düştü

KD: Koku Delisi

KEİGBG: Kiralık Evde İki Gün Bir Gece

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ÖTS: Örnekleriyle Türkçe Sözlük

RD: Renk Delisi

s.: Sayfa

SD: Ses Delisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TET: Elektrik Elektronik ve Hizmet İhracatçıları Birliği

TS: Türkçe Sözlük

Vd.: ve diğerleri

ZMR: Zombili Mombili Roman

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Eğitim, insanların daha iyi, daha başarılı olmasını sağlayacak bilgi ve becerileri insanlara kazandırırken insanlık tarihi açısından önemini, eski çağlardan günümüze dek koruyagelmıştır. TDK, Güncel Türkçe Sözlük'te eğitimle ilgili şu tanıma yer verir:

“Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.” (TDK, GTS).

Tanımdan anlaşılabacağı üzere eğitimin amacı, sadece akademik bilgi kazandırmak değildir. Bireyin içinde yaşamış olduğu topluma uyum sağlama becerisine de yardımcı olmaktır. Kızıler ve Canikli (2015: 34)'ye göre toplumun devamlılığını ve uyumunu sağlayan niteliklerden biri de insanın insanca yaşama gayretine katkı sunan, her çağda eğitimin hem amacı hem de konusu olan değerlerdir.

Değerler toplumun birlikteliğini ve devamlılığını etkileyen, bireylerin hayatına yön veren hassasiyetler bütünü olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla bu hassasiyetlerde meydana gelen aşınma ve yozlaşmalar, hem toplumu hem de bireyi olumsuz yönde etkiler. Bunun temel sebebi özellikle hızlı değişimlerin yaşandığı çağımızda teknolojinin insanın bütün yaşam alanlarına girmesi ve aile yapısında köklü değişimlerin yaşanmasıdır. Genel olarak insanlar, değişimlerin önüne geçemez ancak değişimlerin bugünü ve geleceği olumsuz etkilemesini de göz ardı edemez. Bu sebeple insanların hayatına yön veren değerlerin uygun bir biçimde çocuklara aktarılması önem arz eder.

1.1. PROBLEM DURUMU

Toplumu ayakta tutan nitelikler eğitim vasıtası ile sonraki nesillere aktarılır. Çünkü insanlar bir arada yaşamakta ve birey de içinde yaşamış olduğu toplumun

doğal bir üyesi konumundadır. Dolayısıyla bireyin, toplumun genel kurallarına ve değerlerine uygun hareket etmesi beklenir.

Ancak günümüzde Türkiye’de ve dünyanın çoğu yerinde insani değerlerde çok ciddi aşınmalar görülmektedir. Bu aşınmaların çok ciddi boyutlara ulaşması neticesinde yaşanan olumsuz durumların en aza indirilmesi veya olumlu bir hale getirilmesi amacı ile “Değerler Eğitimi” olarak ifade edilen yeni bir model geliştirilmiştir (Yaman, 2012: 15).

Çağımızda bireyin karşılaştığı ruhsal bozuklukların önemli bir bölümü, belli değerlere uygun bir hayat tarzından uzak kalmanın neticesidir. Çoğu ruhsal bozukluğun altında ahlaki sorunlar yattığı için insan psikolojisini ahlaktan bağımsız düşünemeyiz. Bu durumun farkına varılması Değerler Eğitimi ve Karakter Eğitimi adı altında yeni bir eğitim anlayışının işe koşulmasını zorunlu kılmıştır (Hökelekli, 2013: 9-10).

Çağımızda bireylerin giderek yalnızlaşması, ailelerin dağılması, boşanma oranlarının artması, zararlı maddelere bağımlılığın çoğalması gibi problemlerde ciddi artışların yaşanması toplumsal huzur ortamının olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur. Bu problemlerin ortaya çıkmasının önemli nedenlerinden biri, değerlerin bir sonraki kuşağa iyi aktarılamamasıdır. Yaşanan olumsuz durumlar, etkili bir değer eğitiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Toplumda meydana gelen en ufak bir çözülme toplumun doğal bir üyesi olan bireyleri derinden etkiler. Çağımızda karşı karşıya kaldığımız birçok sorunun temelinde de değer çözülmesi vardır. Dolayısıyla özelde bireyin, genelde ise toplumun arzu edilmeyen durumlarla karşılaşmaması adına değerler eğitimi, bir tercih olmaktan ziyade başvurulması gereken zaruri bir eğitim anlayışı olarak görülmelidir.

Değerler eğitimini işe koşma noktasında çocuklara yönelik edebi eserlere önemli sorumluluklar düşer. Çünkü okuyucu, edebi eserler aracılığı ile başkalarının yaşantılarına şahit olup tecrübe kazanırken toplumun benimsediği değerleri edinip onları davranışlarına aktarabilme fırsatı da yakalar. Bu sebeple çocuklara yönelik eserler veren yazarların değerleri çocuklara kazandırma noktasında aktif bir rol üstlenmesi beklenir. Bu bağlamdan hareketle Aytül Akal’ın romanlarının çocuklara değer kazandırma noktasında kullanılabilecek nitelikte olup olmadığını, değerler

aktarımında hangi yöntemleri kullandığını belirlemek çalışmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Aytül Akal'ın çocuk romanlarının değerler aktarımı açısından önemi nedir?

Araştırmaya ilişkin alt problemler ise şunlardır:

1. Güncellenen Türkçe Öğretim Programı'nda aktarılmak istenen değerler nelerdir?
2. Aytil Akal'ın çocuk romanlarında hangi değerler yer almaktadır?
3. Aytil Akal'ın çocuk romanlarının güncellenen Türkçe Öğretim Programı çerçevesinde değerler eğitimi açısından önemi nedir?
4. Aytil Akal'ın çocuk romanlarında yer alan değerlerin aktarımında kullanılan yöntemler nelerdir?

1.3. TEZİN ÖNEMİ VE AMACI

Değerler toplumları ayakta tutan, onların geleceğe emin adımlarla ilerlemesini sağlayan; bireyin bireyle, aileyle, toplumla, devletle ilişkilerine yön veren eski çağlardan günümüze dek varlığını koruyarak süregelen kabullerdir. Bu nedenle değerlerin iyice özümsemi ve sonraki nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması zaruridir.

Günümüzde insanlık, hem bireysel hem toplumsal hem de küresel çapta ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Yeni yetişen nesiller beslenme, sağlık ve eğitim hizmetleri açısından geçmişe kıyasla daha iyi bir pozisyonda yer alır ancak bu durum onların birçok ahlaki problemle karşılaştığı gerçeğini değiştirmez. İnsanlığı tehdit eden en önemli problemler ise dünya çapında yaşanan sosyo-ekonomik dengesizlikler; savaşlar, çatışmalar ve şiddet olayları; ekolojik dengenin bozulması gibi küresel bağlamdaki problemlerdir. Eğer bu problemler karşısında ciddi önlemler alınıp bir bütün olarak insanlık asli yaratılış amacına dönmezse gelecek, insanlar için parlak olamayacaktır. Bu hususta alınabilecek en önemli önlem, tüm ülkelerin ve dinlerin öngördüğü ahlaki prensipleri, değerler eğitimi eğitim ortamlarına aktarmak ve o yönde bir hayat felsefesini inşa etmektir (Köylü, 2007: 308).

Değerler ve değerlerin kıymeti, öncelikle bireyin yetiştiği aile kurumunda öğrenilir. Çocuk, içinde yetiştiği ailenin –toplumca kabul edilen veya edilmeyen- değerlerini kazanır. Aile, olumlu niteliklerin yanında olumsuz niteliklere de sahip

olabildiği için sağlıklı ve arzu edilir bir değer aktarımını gerçekleştirmede tek başına yeterli değildir. Bu durum, değerlerin belli bir plan ve program dâhilinde aktarıldığı eğitim kurumlarına önemli sorumluluklar yükler.

Değerlerin özümsemesinde bireyin aldığı eğitim süreci önemlidir. Maddi ve manevi unsurların sistematik bir şekilde sunulduğu okullar, bilgi ve beceri kazandırırken toplumun ortak kabulleri olan değerleri de bireylere kazandırmayı hedefler. Bu sebeple okullar da aile kurumu gibi değerleri bireylere iletme noktasında etkin rol oynar. Ancak birey, sadece bu iki kurumda değer edinmez. Çünkü katıldığı her ortamda; okuduğu gazete, roman, hikâye, masal, destan, şiirde; izlediği veya şahit olduğu her durumda bazı değerleri edinebilir.

Görüldüğü üzere değerlerin kazanılmasında birçok faktörün etkisi mevcuttur. Ancak bu yolda kullanılabilecek en önemli araçlardan biri sanat unsurları ve özellikle de edebiyattır. Sever (2008)'e göre edebiyat; hayatımıza yeni anlamlar katar, insana ait gerçeklikleri bir sanatçı hassasiyeti ile kavramamıza ve hayata farklı bir perspektiften bakmamıza olanak sağlar, ayrıca bizi başkalarının deneyimlerine ortak eder. Bu sebeple edebi eserler aracılığı ile başkalarının bilgi birikimi ve deneyimlerinden istifade eden birey veya yeni nesil, değer edinme noktasında da edebiyattan beslenebilir.

Edebi eserler, bireyleri özellikle de çocukları iyiye ve doğruya yönlendirirken toplumca benimsenen davranış kalıplarını da onlara hissettirir. Bu yüzden edebiyatın çocukların eğitim sürecinde etkili bir rolü vardır. Bu durum, çocuklara hitap eden eserlerin bazı hususlara uygun şekilde kaleme alınmasını zorunlu kılar. Dilidüzgün (2007: 18)'e göre çağdaş çocuk yazını *“Çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına”* katkı sağlayacak bir nitelikte hazırlanmalıdır.

Çağdaş çocuk yazınımızda çocuklara yönelik eserler veren önemli yazarlarımızdan biri de Aytül Akal'dır. Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi'nin “En Başarılı On Çocuk Kitabı Yazarı” anketinde adı ilk altı sırada yer alan Akal, Aysel Gürmen ve Ayla Çınaroğlu ile Uçanbalık Yayınları'nın kurucuları arasında yer alır. Akal'ın bazı masalları yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının ana dilini geliştirme projesi çerçevesinde Hollanda Tilburg Üniversitesi Dil ve Edebiyat Bölümü tarafından yayımlanmıştır (Emmez, 2012: 730). 2012'de Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar

Sempozyumu dizisinin konu yazarı olarak eserleri üç gün boyunca, 11 - 13 Mayıs, Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal başlığı altında incelenmiştir. Ayrıca yazarın birçok eseri farklı dillere çevrilmiş, yurt dışında basılan bazı dergi ve antolojilerde birkaç eseri yayımlanmıştır. 2015'te yurt dışında en çok eseri basılan yazar ödülüne layık görülmüş, ayrıca 2010 yılında Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından Uluslararası Astrid Lindgren Memorial Award (Alma Ödülleri) için Türkiye adayı olarak gösterilmiştir.

Bu çalışma ile yurt içinde ve yurt dışında çocuklar tarafından sevilerek okunan, çocuk edebiyatı alanında önemli bir konuma sahip olan Aytül Akal'ın çocuk romanlarında hangi değerlere yer verdiğini ve bu değerleri nasıl aktardığını belirlemek, edebi eserler aracılığı ile değer aktarımının nasıl gerçekleşmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Zira literatür taraması sonucunda değerler eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalarda/tezlerde daha çok hangi değerlerin yer aldığı tespit edilmiş ama değerlerin nasıl aktarıldığı veya aktarılması gerektiği üzerinde pek durulmadığı görülmüştür.

Edebi eserlerde yer verilen değerleri tespit etmek önemlidir. Ancak aktarım biçimi de ele alınan değerlerin hedef kitleye ulaşp ulaşmaması noktasında belirleyici bir faktördür. Bu sebeple değerlerin nasıl aktarıldığı veya nasıl aktarılması gerektiğini belirlemek, üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Literatürdeki bu boşluğa dikkat çekilmesi ve bundan sonra hazırlanacak çalışmalarda bu konuya hassasiyet gösterilmesi noktasında çalışmanın fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR

1. Romanlarda yer alan değerlerin Türkçe Öğretim Programı'nda yer verilen değerlerle uygunluk içerisinde olduğu varsayılmaktadır.
2. Değerlerin incelenen eserler aracılığı ile hedef kitleye aktarılabilceği kabul edilmektedir.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, Aytül Akal'ın daha önce değerler eğitimi bağlamında araştırılmamış sekiz çocuk romanı (*Abur Cubur Canavarı*, *Kıralık Evde İki Gün Bir Gece*, *Renk Delisi*, *Ses Delisi*, *Koku Delisi*, *Çılgın Uzay Planı*, *Gökten Uzaylı Düştü* ve *Zombili Mombili Roman*) ile sınırlandırılmıştır.

1.6. AYTÜL AKAL'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.6.1. HAYATI

1952'de İzmir'de doğan Akal'ın annesinin adı Şermin, babasının adı ise Osman'dır. Şermin - Osman ailesinin üç kız çocuğu vardır; Akal, bu ailenin ortanca çocuğudur. Ablasının adı Betül, kardeşinin adı ise Ayşen'dir. Betül, çok iyi piyano çalıp ders başarısı yüksek olduğundan Aytül ile Ayşen, onu kıskanır. Akal da eğitimini almadığı halde nota bilgisi olmadan kulak yoluyla piyano çalmayı öğrenir. Anne ve babasına göre evin en çok söz dinleyen uslu çocuğu Betül iken, sessiz ve uslu davrandığında hasta olduğu düşünülen Akal ise yaramaz bir çocuktur (Kındır vd. s.4).

Akal, ilköğrenimini İzmir Karşıyaka'da yer alan Ankara İlköğretim Okulunda tamamlar. İlk başlarda okulu sevmeyen Akal, büyüdükçe okulu daha çok sevmeye başlar. Okulda yapmaktan en çok haz aldığı etkinlik ise Türkçe derslerinde kompozisyon yazmaktır. Yüksek sesle okumada başarılı olduğundan öğretmen, sesli okumalarda çoğunlukla ona görev verir. Aytül Akal'ın çok çalışkan bir öğrenci olduğu söylenemez, ders çalışmaktan pek haz almaz. Bu durum Ortaokul 3'te iken kaleme aldığı "*Çalışkan Talebe*" adlı şiirinde açıkça görülür (Kındır vd. s.4).

*"Aman ne de çok ders varmış yarabbi
Şu programı hazırlarken hiç düşünmezler mi?
Şuraya bak, sabah fizik olur mu?
Geçeyim, nasıl olsa okusam da anlamayacağım konuyu.
A! A! Matematik ikinci dersmiş hayret,
Eğer bir de test verirse, gel de seyret.
Acaba ödev var mıydı, kaçınıcı sayfa?
Dur bir telefon edip sorayım arkadaş'a."*

İlköğrenimini tamamlayan Akal, sonrasında İzmir Amerikan Koleji'nde eğitimine devam eder. 1971'de kolejin edebiyat bölümünü tamamlar ve buradan mezun olur. Uzaktan eğitim yolu ile 1999'da Washington International University'nde lisans eğitimini, yine aynı üniversitede uzaktan eğitim yolu ile 'Eğitim' dalında yüksek lisansını başarıyla tamamlar (Işık, 2006: 120).

Akal'ın öğrenim hayatında önemseydiği en önemli unsurlardan biri arkadaşlıktır. Lise 2'deyken sevdiği arkadaşı Işıl Ayaydın için ders öğretmeni Mr. Black'in peşinden iki hafta koşar. Öğretmenenden istediği ise notu 4 olan fakat 5 olsa iftihara geçecek arkadaşına 6 olan notundan 1 not vermektir. Bu pratik çözüm

karşısında öğretmen hem kendisine hem de arkadaşı Işıl Ayaydın'a 10 verir (Kındır vd. s.4).

Aytül Akal'ın Evren ve Alper adında iki oğlu vardır. Evren 1980, Alper ise 1986 doğumludur. Akal'ın *Dağınık Çocuk* eseri Evren için yazılmış, zira Evren dağınık bir çocuktur. Akal, bir röportajında yazın dünyasına yeniden katılmasına Alper için anlattığı masalların etkili olduğunu belirtir:

“Bir yandan yazacağım kitabı arıyordum ve o sıralar çocuklar için yazacağım aklımın ucundan bile geçmiyordu. 1982’de bir şiir kitabım yayımlamıştı. Derken 1989’da, küçük oğlum Alper’in ısrarıyla ona, istediği kahramanların yer aldığı masallar kurgulayıp anlatmaya başladım.

Farklı zamanlarda aynı masalı tekrar anlattırmak istiyordu, ben de masalı unutmayayım diye daktilomda onları kâğıtlara geçirmeye başladım ki... bir gün bir de baktım, kucağımda onlarca masal, kitaba dönüşmeyi bekliyor. O tarihten sonra da çocukların renkli dünyasında kalmayı seçtim.” (www.gazeteduvar.com.tr).

1.6.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Çocukluğundan beri çeşitli dergilerde yazıları, şiirleri ve röportajları yayınlanan Akal, çocuklar için yazdığı ve üstlendiği projeler ile yazın dünyasında tanınan bir şahsiyettir. Daha çocuk sayılabilecek bir yaşta ünlü bir yazar olmayı hedefleyen Akal, bu durumu şöyle anlatır:

“1967 yılında günlüğüme, ‘ben büyüdüğümde ünlü bir şair ya da yazar olacağım, ülkeme yararlı olacağım’ diye yazmışım! O zamanlar, 15 yaşındaydım... Günlüğüm hâlâ saklıdır kitaplığımda.”(www.gazeteduvar.com.tr).

Akal'ın ünlü bir yazar olduktan sonraki temel gayesi, bireylere hayatın olumsuzluğuna karşı hayatın olumlu taraflarını göstermektir. Yazara göre bu amacı gerçekleştirmek, çocuklara farkındalık kazandırmakla mümkündür. Farkındalık ise, çocukların kendilerini keşfetmesinden geçer. Bu keşif ne kadar erken yaşlarda başlarsa çocukların hayata bakış açıları, onu yorumlamaları ve başkalarına faydalı olabilme yetileri de o kadar erken gelişir. Zira asıl zenginliğin, gücün, sihrin iç dünyasında olduğunu fark edebilen çocuk mutlu olur. Akal, ulaşmayı hedeflediği noktayı şu ifadelerle de açıkça belirtir:

“Yazıyorum, çünkü gökyüzünün karanlıktan aydınlığa dönüşmesi, beklediğimdir... Bir ışığın peşindeyim ben... İnsanın iç dünyasının loş odalarında gizlenen hazineleri erken yaşlarda keşfetmelerini sağlayacak, geleceğin zenginliğini cebinde değil yüreğinde araması gerektiğini gösterecek bir ışığın peşinde...” (www.aytulakal.com).

Akal, hedeflediği çizgiye ulaşmak için çocuklar için eser oluşturma, proje hazırlama, oyun yazma gibi farklı etkinliklerde bulunur. Bu tür etkinliklerin ortaya çıkmasında ve hayata geçirilmesinde gönüllülük ve iş birliği kuşkusuz çok önemlidir. Akal da bu niteliklere sahip olmakla birçok projenin hayata geçirilmesine katkı sunar. Her şeyden önce “*zaman gönüllüsü*” olduğunu belirten yazar, geriye dönüp baktığında boşa geçmiş bir ömrünün olmamasını ister. Kendisine yöneltilen “Neden gönüllü projeler?” sorusuna ise şöyle cevap verir:

“Zaman gönüllüsüyüm ben, kendimden alıp başkalarına armağan eden, başkalarından alıp kendi hayatına ekleyen...”

Yaşamın çok uzun olduğunu sandığımız, kendi kararımızı özgürce verebileceğimiz yaşa ulaşmayı özlemle beklerken zamanın çok ağır aktığını düşündüğümüz o çocukluk yıllarının ardından, zaman kapısı öylesine ardına kadar açılır ki, kaydırdan kayar gibi durdurulamaz bir hızla ömrümüzün sonuna doğru kaymaya başladığımızı fark ederiz.”

Alt tarafı bir insanlık ömür, nedir ki? Herkesin hayatı roman... Romanı, oradan buradan çalınmış cümleler ve laf salatasıyla mı doldurmalı, yoksa derin bir felsefeyi ve yazınsal zenginliği ortaya koyan, her satırın altı çizilerek okunacak faydalar mı? Bir yazar olarak metne hiçbir katkısı olmayan boş laflarla okurun zamanını almaya hakkım olmadığı gibi, kendi zamanımı da boşa geçirme lüksümün olmadığını düşünürüm; öyle ki, her günün ardından geriye dönüp baktığımda, boşa geçmiş görünmesin bana hiçbir sayfam...” (Yılmaz vd., 2013: 38).

Yazar, hoşça zaman geçirmek/eğlenmek yerine gönüllü projelerde yer almayı tercih eder. Bunu sağlayan ise “*aşk ve gönül*”dür. Ancak bu durum kendisine zaman ayırmasını engellese de zamanla bu hayatı kabullenen Akal, yaşadığı her andan mutlu olmayı nasıl başardığını şöyle açıklar (Yılmaz vd., 2013: 38):

“...Bir tatil yöresinde eğlenmek, dünyayı gezip dolaşmak yerine, oturup maddi bir karşılığı olmadan kitap yazmak... Gönül olmasa, aşk olmasa, yapılacak akıl işi değildi zaten. Bazen yakınırım, “Bu yıl da dinlenmeden yaz bitti,” diyerek. Kendime acımaya başlar, söylenir dururum. Oğlum Evren, “Boşuna şikayet etme, sen bu hayatı seviyorsun, yoksa neden durduk yere bunca veresin ki kendinden...” dedi bir gün. O günden timsah yakınmaları kestim. Evet, gerçekten de bu hayatı seviyorum... Kendimle hesaplaşmalarında verilemeyecek bir hesabımın olmaması, kendimle yüzleşmelerimden mutlu ayrılmam da bundan.”

Akal ile birçok projede beraber olan Mavisel Yener, gönüllü projeler ve iş birliği noktasında Türk çocuk yazarları arasında Akal’ın tartışmasız çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtir. Ve eğer bu hususta bir ödül verilecekse ödülün

kesinlikle Akal'a verileceğini ifade eder. Bu durumu sebepleri ile şöyle bildirir (Yılmaz vd., 2013: 37):

“Aytül Akal’la birlikte ürettiğimiz kitaplar, tiyatro yapıtları ve birlikte yürüttüğümüz gazete sayfalarının yanı sıra birazdan sözü edilecek olan gönüllü projelerin hepsi göz önüne alınca onun çalışkanlığının, işbirliği gücünün, sorumluluk duygusunun, harcadığı çabanın en yakın tanıklarından biriyim. Çağdaş Türk çocuk yazarları arasında gönüllü projeler ve işbirliği konusunda bir ödül verilecek olsa tartışmasız büyük ödül onun olurdu. Akal’ın çabaları kişisel sınırları çoktan aşmış, bu alana katkıda bulunabileceğim, yapabileceğim ne var, diyen bir çabaya dönüşmüştür.”

Akal’ın gönüllülük ve iş birliğine önem vermesinin yanında yüreklendirici yapısı da sadece çocuk ve gençlik edebiyatı ile uğraşanlara değil, çocuklar için üretimde bulunan pek çok kişiye yeni ufuklar açar. Zira Akal; ürünü, değeri ve emeği cömertçe paylaşmaktan çekinmez, bu da bireyleri ve grupları harekete geçirir. Yılmaz, bu şekilde ortaya çıkan çalışmaları “*yerçekimli karanfillere*” benzetir (Yılmaz vd., 2013: 32).

Son derece üretken bir yazar olan Akal, çalışmalarında çocuklar için sorun oluşturan hususlara değinir. Ustaca bir anlatım ile dile getirilen problemler, çocuklar için sorun olmaktan çıkar. Yazar, çocuklar için kaleme aldığı masallarda bu başarıyı gösterir. Böylece eserlerini okuyan çocukları, hayata hazırlayarak onlara yardımcı olur.

“Alt ıslatmak, kardeş kıskançlığı, çok televizyon seyretmek, tembellik etmek, kitap okumayı sevmek gibi zaman zaman çocukların davranışlarında görülen aksaklıklar masalların içinde daha kolaylaşıp sorun olmaktan çıkıyor. Ormanın yok edilmesi, deniz ve akarsuların kirletilmesi, mevsimlerin değişmesi, ölüm, çevre konularının da masallarla çocukların algısına sunulması kolaylaşıyor. Düşündürmek, duyarlılık kazandırmak, bunları eğlendirerek sezdirmek yazarın ustaca anlatımıyla sevimli hale getirilmiş” (Çalışkan, 2013: 183).

Akal, ele aldığı konuyu ve iletileri özenle seçer. Hikâyelerinde kararlılık, zamanın değeri, nezaket, hak arama, hırs, sorumluluk, değişim, tutumluluk, sağlıklı olma, sır saklama, tecrübe, duyarlılık, hoşgörü, iletişim gibi konulara yer verir. Ele alınan bu konular ise çocukların ileriki yaşamlarında sahip olmaları gereken nitelikler olarak göze çarpar (Tayşi, 2013: 236).

Zira Akal, erken yaşlarda kazandırılan davranışların kişilerin sonraki hayatını şekillendirdiğinin farkındadır. Dolayısıyla eserlerinde bireyler için önem arz eden, günümüzün yönetim şekli itibari ile olmazsa olmazı “demokrasi ve insan

hakları” gibi temaları doğrudan olmasa da dolaylı yoldan ele almayı ihmal etmez. Bu hususta Akal’ın masalları çocuklara insan hakları ve demokrasi bilinci kazandırmada rehberlik edebilecek niteliktedir. Akal, “Güzel Dünyamıza Masallar” serisindeki kitaplar ile bu değeri başarıyla çocuklara iletir (Toprak: 2013: 433):

“Kendini buruşuk bir kağıt parçasının yerine koyarak çevreyi temiz tutmayı, yaramaz trafik lambası gibi toplumun düzenini bozmamayı, ışığını yitiren yıldız masalındaki küçük çocuk gibi toplumsal olaylara duyarlı olmayı, denizin altını merak eden vapur masalındaki çocuklar gibi gürültü yaparak çevresini rahatsız etmemeyi...”

Çocuklara yönelik eserler veren yazarların, kendilerini çocukların yerine koyması, onlarla beraber düşünmesi gerekir. Akal, çocuklara yönelik aktarımlar yaparken bilgileri, iletileri empoze etmekten ziyade anlam çıkarma eylemini çocuklara bırakır. Ancak bu hususa dikkat etmesine rağmen Çoban (2013: 351-352)’a göre iyi insan tipine dair öğütler vermekten geri kalmaz.

“Akal, kitaplarını yazarken kendisinin kişisel yaklaşımlarını ve yazar otoritesini bir kenara bırakarak, birçok çocuk kitabı yazarı gibi çocuğu küçümseyecek derecede her şeyi bilen bir yetişkinden çok kendini çocuk okurunun yerine koymuş ve onunla beraber düşünmüştür. Çocuğu onun şartları içinde değerlendirmiş, onun özgüvenini kaybettirmeden, anlama sınırlarını zorlamadan idealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınarak yazmıştır. ... Akal’ın eserlerinde empoze edilmeye çalışılan belli bir düşünce şekline rastlamayız. Onda, gelecekte olmasını istediği ideal insan tipi de yoktur. İnsanları hür bireyler olarak görür, bu doğrultuda kendi düşüncelerini ifade edebilen hatta uygulayan kişiler temel karakterleridir. Sadece iyi insan tipine dair örneklerle öğütler verir. Her ne kadar bundan kaçınsa da her yazar gibi o da yaşadığı toplumun özelliklerini eserlerine yansıtmakta ve okuyucusuna aşılamaktan geri kalmamıştır. Bu durum ister istemez yazan herkeste bir şekilde görülür.”

Akal, oluşturduğu eserler yolu ile ebeveynlere ve eğitimcilere de rehber olur. Zira birçok sıkıntının yaşandığı, birçok değişimin gerçekleştiği ergenlik döneminde, çocuklara nasıl davranılması gerektiği konusunda eserlerinde örtük iletiler yolu ile mesajlar vermeye çalışır (Kaya ve Erkmen, 2017: 632).

1.6.3. ESERLERİ

Masal Kitapları

Geceyi Sevmeyen Çocuk (ciltli-1991); *Geceyi Unutan Fil* (1996); *İp Bacaklı Uzun Çocuk* (1997); *Ben Büyüktüm* (1998); *İnatçı Çocuk* (2. giriş); *Uyumak İstemeyen Zürafa* (1998); *Küçük Kertenkele* (1998); *Meraklı Uzun Çocuğu* (1997);

Fasulye Motorlu Uçan Daire (1997); *Suda Oynamayı Kim Sevmeyiz* (1998); *Karanlıktan Korkan Çocuk* (1998); *Dağınık Çocuk* (1998); *Canı Sıkılan Çocuk* (ciltli-1993); *Canı Sıkılan Aydede* (1997); *Işıkları Dolaşan Çocuk* (1998); *Şımarık Fil* (1996); *Park Yiyen Robot* (1997); *Küçük Anne* (1998); *Cadı Burunlu Fabrika* (1997); *İki Kavgacı Ağaç* (1996); *Sinderella Olmak İsteyen Çocuk* (1998); *Üç Uçan Çocuk* (1997); *Kardeş isteyen Çocuk* (ciltli-1994); *Nerden Çıktı Bu Kardeş* (1998); *Ormandaki Apartman* (1998); *Denizin Altını Merak Eden Vapur* (1997); *Çikolata Çocuk* (1997); *Gezmeyi Seven Ağaç* (1996); *Yatağın Altındaki Harfler* (1998); *Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor* (1998); *Yaşlı Çocuk* (1998); *Kimin Yatağı Uçuyor* (1997); *Sabahı Boyayan Çocuk* (ciltli-1995); *Bütün Oyuncaklar Benim* (1998); *Bana Bir Rüya Ver* (1998); *Kızamık Olan Fil; Rengini Arayan Top* (1997); *Terlikleri Kim Giyecek* (1998); *Buruşuk Kâğıt Parçası* (1997); *Uzaylı Çocuğun Ödevi* (1997); *Üç Sihirli Öpücük* (1998); *Soru Balonları* (1998); *Masalları Arayan Çocuk* (ciltli-1997); *Masalını Arayan Ejderha* (1998); *Büyük Yatakta Kim Yatacak* (1996); *Üç Gözlü Çocuk* (1998); *Yaramaz Trafik Lambası* (1997); *Çöp Kafalı Çocuk* (1997); *Kitap Perisi* (1998); *Reklamları Çizen Çocuk* (1997); *Işığını Yitiren Yıldız* (1997); *Bu Dünya Kimin* (1997); *Dilek Ağacı* (1996); *Dünyanın En Güzel Ağacı* (1996); *Ormanın Renkleri Kimde* (1998); *Ormanın Yeni Komşuları* (1998); *Ben Ne Zaman Büyüyeceğim* (1998); *Ben Ne Olacağım* (1998); *Masal Masal* (külliyat-2012).

Öykü Kitapları

Oğlum, Ben Çocukken (1995);
Kızım, Ben Çocukken (1995);
Kızım Nerdesin (1999);
Oğlum Nerdesin (1999);
Babam Duymasın (2002);
Kırmızı Şemsiye (Mavisel Yener-Aytül Akal, 2007);
Benim Babam Sihirbaz (2009);
Babamın Sihirli Küresi (2011);
Annem Neden Çıldırıldı (2011);
Öykü Yazmayı Seviyorum (2014);
Gökyüzünde Balonlar (2014);
Tak Tak Tak Şans Geldi! (2016);
Beni Bırakma Hayat (1998);

İki Ucu Yolculuk (2000).

Resimli Kitapları

Ben Minicik Bir Bebektim-1 (1996); *Sarayın Süslü Kedisi* (1996); *Ben Minicik Bir Bebektim-2* (1997); *Şeker Canavarı* (1998); *Uyku Canavarı* (1998); *Kitap Canavarı* (1998); *Atatürk Olmak/Becoming Atatürk* (1999); *Yatağın Altında Kim Var* (deprem kitabı-1999); *Sanatçının Sihirli Odası* (2002); *Kardeşimin Sihirli Okulu* (2002); *Küçük Prens'in Doğum Günü* (2002); *Öğretmenin Sihirli Şapkası* (2002); *Saray Horozu'nun Doğum Günü* (2002); *Dedemin Sihirli Dolabı* (2002); *Mevsimler Kralı'nın Doğum Günü* (2003); *Kraliçe'nin Doğum Günü* (2003); *Kardeşimin Garip Arkadaşları* (Tarih Vakfı-2004); *Canım Annemin Doğum Günü* (2010); *Canım Babamın Doğum Günü* (2010); *Güzel Ablamın Doğum Günü* (2010); *Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü* (2010); *Tatlı Kardeşimin Doğum Günü* (2011); *Tonton Dedemin Doğum Günü* (2011); *Pamuk Büyükkannemin Doğum Günü* (2011); *Sıska Kedimin Doğum Günü* (2011); *Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü* (2011); *Can Arkadaşımın Doğum Günü* (2011); *Açıl Kapı Açıl* (2011); *Açıl Bahçe Açıl* (2011); *Açıl Maske Açıl* (2012-Kardeşimin Garip Arkadaşları); *Kediş'in Armağanı* (2013); *Oyuncu Susam* (2013); *Pufi Yumak Peşinde* (2014); *Hastanede Şenlik Var* (2014); *Sevimli Beyaz* (2015); *Ne Oynayalım* (2015); *Ne Boyayalım* (2015); *Ne Anlatalım* (2015); *Ne Yiyelim* (2015); *Moko ile Dinozo 1-2-3-4* (2015); *Babaannemin Perili Odası* (2015); *Dedemin Sihirli Mutfığı* (2015); *Mıymıy Teyze 1-2* (2015); *Mıymıy Teyze-3* (2016); *Bu Ne Biçim Armağan* (2015 +Mavisel Yener); *Bu Ne Biçim Sunum* (2015 +Mavisel Yener); *Bu Ne Biçim Yarışma* (2016 +Mavisel Yener); *Sokakta Kediler* (2016).

Romanları

Süper Gazeteciler (2000);
Süper Gazeteciler/Parktaki Esrar (2001);
Süper Gazeteciler/Likörlü Çikolata (2007);
Süper Gazeteciler/Belalı Davetiye (2009);
Kayıp Kitaplıktaki İskelet (Mavisel Yener-Aytül Akal-2011);
Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 (Mavisel Yener-Aytül Akal-2014);
Kırmızı Arabanın Hayaleti (2012);
Biri Uzaylı mı Dedi? (2013, Fantastik Galaksi Serisi 1);

Yine mi Uzaylı? (2014, Fantastik Galaksi Serisi 2);
Çılgın Uzay Planı (2015, Fantastik Galaksi Serisi 3);
Gökten Uzaylı Düştü (2016);
Esrarengiz Duman (2014);
Zombili Mombili Roman (2016);
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece (2016);
Renk Delisi (2016, Süper Çocuklar Serisi 1);
Ses Delisi (2016, Süper Çocuklar Serisi 2);
Koku Delisi (2017, Süper Çocuklar Serisi 3);
Abur Cubur Canavarı (2016).

Şiir Kitapları

Kent Duygusu (1981);
Mavi Ay (2004, Mavisel Yener ile)
Kar Sesi (2004, Mavisel Yener ile)
Kuş Uçtu Şiir Kaldı (2004, Mavisel Yener ile);
Şiirimi Kedi Kaptı (2004, Mavisel Yener ile);
Denizin Büyüsü (2005, Mavisel Yener ile);
Ay Kaç Yaşında? (2006, Mavisel Yener ile);
Kaç Güneş Var (2008, Mavisel Yener ile);
Şaşkın Şiirler (2011, Mavisel Yener ile);
Balığım Şiir Yazdı (2013, Mavisel Yener ile);
Uçan Şiirler (2013, Mavisel Yener ile);
Zıplayan Şiirler (2014, Mavisel Yener ile);
Reçelli Şiirler (2014, Mavisel Yener ile).

Oyunları

- ✓ **Aç Perdeyi Ben Geldim**
- ✓ **Mor Gece Mavi Gün** (sahnelendi-kitaplaşmadı) (Mavisel Yener-Nilay Yılmaz-Aytül Akal)
- ✓ **Kırmızı Şemsiye** (repertuarda-kitaplaşmadı) (Mavisel Yener-Nilay Yılmaz-Aytül Akal)

Derlemelerde Yer Alan Yazıları

- ✓ **Hani Her Şey Oyundu** (2006)
- ✓ **Kanatlı Sözler Bahçesi** (s.256, 2006)
- ✓ **Allianoi'e Mektuplar** (s.80, 2007)
- ✓ **Aşık Oldum**, (s.39, 2009)
- ✓ **Kadından Sakıncalı Öyküler** (s.210, 2009)
- ✓ **Sevinci Eksik Şiirler** (s.63, 2011)

Ayrıca yazarın 52 kitabı farklı dillere çevrilmiş, 3 kitabı yurt dışında e-kitap olarak basılmış, antoloji ve dergilerde çeşitli kitapları yayımlanmıştır (www.aytulakal.com).

1.6.4. ÖDÜLLERİ

- T.C. Kültür Bakanlığı, (1995) Eflatun Cem Güney 0-6 Yaş Çocuk Kitabı yarışmasında “*Ben Minicik Bir Bebeğim*” eseri ile ödül kazandı.
- Astrid Lindgren Memorial Award (Alma Ödülleri) Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından Türkiye adayı olarak gösterildi (2010).
- Elektrik, Elektronik ve Hizmet İhracatçıları Birliği’nin TET 2015 İhracat Başarı Ödülleri Töreninde, Yurt Dışında En Çok Eseri Yayımlanan Yazar ödülünü aldı.
- “*Mavi Ay*” kitabı ile 2004’te Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yılın Çocuk Şiiri Kitabı ödülünü aldı (Mavisel Yener ile birlikte).
- “*Kırmızı Şemsiye*” kitabı ile 2008’de ÇGYD Tasarım Özendirme ödülü (Mavisel Yener ile birlikte).
- “*Reçelli Şiirler*” kitabı ile 2015’te ÇGYD Yılın Kitabı Tasarım ödülü (Mavisel Yener ile birlikte)
- “*Kayıp Kitaplıktaki İskelet*” kitabı ile 2015’te Uluslararası Found in Translation Seçkisi ödülü (Mavisel Yener ile birlikte)
- “*Denizin Büyüsü*” kitabı ile 2005’te ÇGYD En İyi Resimleme ve Tasarım ödülü (Mavisel Yener ile birlikte).

İKİNCİ BÖLÜM

2. DEĞER, DEĞERLER EĞİTİMİ VE DEĞER AKTARIMI ÜZERİNE

2.1. DEĞER NEDİR?

Her toplumun sahip olduğu ulusal, evrensel, maddi ve manevi değerler vardır. Değerlerin ne olduğunu daha iyi kavrayabilmek için onların oluşum sürecini bilmek gerekir. Zira toplumun yöresel veya küresel çapta, sağlam bir şekilde varlığını devam ettirmesine katkı sunan değerler kendiliğinden ortaya çıkmamıştır.

İnsanlar hem yaşantısını kolaylaştırıp hayatına yön vermek hem de diğer insanlarla olan münasebetini sağlıklı bir şekilde sürdürmek için kendisine rehberlik edecek bazı kurallara ihtiyaç duymuş. Bu ihtiyacı karşılamak üzere oluşturulan kurallar neticesinde de değer diye ifade ettiğimiz kavram ortaya çıkmıştır (Kumbasar, 2011: 18). Sonrasında ise değer ekonomi, psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset gibi birçok alanda kullanılmaya başlanan bir kavram konumuna gelmiştir. Bu durum ise değerle ilgili ortak bir tanımın ortaya çıkmasını engellemiştir.

Değerin ontolojik (varlık), epistemolojik (bilgi) ve ahlak (etik) ile ilgili boyutları olduğuna değinen Bolay (2012: 226)'a göre değer, insanları kötülüklerden hatta günahlardan alıkoyan inançlardır. Zira değerler inançlara dayanır. Keskin (2016: 21)'e göre ise bireysel ve toplumsal yaşama yön veren değer:

“İnsan, toplum, kurum veya ideolojinin düşünce, hüküm, tutum, davranış ve etkinliklerinde tercih edilen, kabul görülen, benimsenen, arzu edilen ve istenilen yargı, ölçüt, rehber, kılavuz, amaç, hedef, gaye, standart, prensip, kural, kıymet, duyuş, düşüncülerdir.”

İnsanların temel gayesi arzu edilen davranışları artırmak; arzu edilmeyenleri ise ortadan kaldırmak veya en aza indirmektir. Toplumda belirlenen ortak unsurlara uymayı gerektiren değerler de, bireylerin davranışlarının şekillenmesinde ve kabul gören davranışlarının pekişmesinde kişiye yardımcı olur. Kişinin istenmedik davranışlarının azalmasını da beraberinde getirir. Bu durum toplumun bekası için önemlidir çünkü bireyin topluma has değerleri edinmesi, topluma karşı aidiyet duygusunun gelişimine zemin hazırlar.

Toplumun genelinde kabul gören ortak kavramlardan oluşan değerler, bir anlamda mutluluğun standart kümesidir. Standartlar ise evrensel doğrular şeklinde tanımlanabilir. Bu hususta dikkat edilmesi gereken temel nokta, benimsediğimiz değerlerin biyolojik çıkarımızla örtüşmesidir. Eğer kişi kendisine aykırı bir değer benimsemişse, kendi içinde çatışma yaşamaktan kurtulamaz. Bu sebeple değerlerin bireye mutluluk getirmesi için “biyolojik çıkar, değer, mutluluk” olarak özetlenebilecek formüle uymaya çalışması gerekir (Tarhan 2014: 186).

Yaman (2012: 17) bireylerin kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında gösterdikleri duyarlıklar olarak değerleri ifade eder. İnsani, ahlaki, kültürel, ruhsal, toplumsal ve evrensel boyutlarda oluşması muhtemel olan bu duyarlıkların kazanılması, benimsenmesi de değerler eğitiminin temelini oluşturduğunu belirtir. Bundan hareketle değerlerin, “bireylerin duyarlıkları” olarak tanımlanabileceğini vurgular.

Hökelekli (2013: 277) eğitimin insanlar için hayati bir öneme sahip olduğunu vurguladıktan sonra, eğitim esnasında bilgi kazandırmaktan ziyade ahlaki karakter kazanımına önem verilmesi gerektiğine dikkat çeker. Bu ahlaki karakteri kazandırmanın temel yolu olarak da çocuklara ve gençlere bazı temel değerlerin kazandırılmasını gösterir. Ayrıca toplumun ruh sağlığı ve bütünlüğünün de aşağı yukarı herkesin üzerinde uzlaşabileceği ortak değerlerin yeni nesillere sistemli, etkili yöntemlerle aktarılması ve bunların davranışa dönüştürülmesi ile yakından ilişkili olduğunu belirtir.

Bireylerin dış dünyaya karşı göstermiş oldukları öznel tepkiler olarak değerleri açıklayan Zeylan (2007: 1) ise değerlerin insanın davranışlarına yön verdiğini; aile-okul-iş üçgeninde gelişen değerlerin ise bireyler için doğruları ve yanlışları ifade ettiğini bildirir.

Yukarıda verilen tanım ve açıklamalardan hareketle değer kavramının farklı alanlarda kullanıldığı, dolayısıyla bu kavramla ilgili çok farklı ifadelerin literatürde yer aldığı görülmektedir. Ancak genel olarak değerleri, bireylerin kendileri ve içinde yaşadıkları toplum tarafından hoş karşılanacak, bireyi toplumun sağlıklı bir üyesi haline getirecek, toplumun da bu şekilde varlığını sürdürmesine katkı sağlayacak, onu ayakta tutacak ortak kabuller, duyarlıklar, öncelikler olarak tanımlanabilir.

2.2. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ

Birey ve toplum için önemi yadsınamayan değerlerin bazı özellikleri vardır. Bu kavramla ilgili çok sayıda tanımın olması onun farklı özelliklere sahip olduğunu bir göstergesidir. Hökelekli (2013: 286)'ye göre değerler her şeyden önce olgun - iyi bir insan, uyumlu-verimli bir vatandaş olmanın en önemli şartıdır, dolayısıyla birey olarak ne olduğumuz, ne olmamız ve nasıl olmamız gerektiği noktasında bize yol gösterir.

Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların kendilerine has değerleri vardır. Biz nasıl ki bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak değerleri de birbirinden bağımsız düşünemeyiz (Özensel, 2014: 24). Bu sebeple temel kurumlardaki değişmeler, bireyleri etkileyerek onların değişmesine de sebep olur. Bireylerdeki değişmeler ise toplumun değişmesine ortam hazırlar.

Değerlerin birbirinden bağımsız olamamasının temel sebebi, bireylerin gerek davranışları gerekse düşünce unsurları arasında ahenk sağlayabilmesidir. Bu ahenk veya uyuma, davranışların mantıklı bir tutarlık göstermesi gerektiğini düşünen psikologların ortaya attığı bir kavramdan ibaret değildir. İnsan böyle bir ahengi fiilî olarak arar ve herhangi bir sebeple uyumayan unsurları bir dengeye oturtmaya çalışır. Uyumazlık, düşünce ve davranışlar arasında olabileceği gibi düşünce muhtevasının çeşitli unsurları –değerler, tutumlar, bilgiler – arasında da olabilir (Güngör, 2000b: 74).

Değerler, birbirini etkileyen aynı zamanda birbirinden etkilenen bir yapıya sahiptir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik gibi değerleri birbirinden ayrı, bağımsız düşünmek doğru değildir. Zira değerler arasında karşılıklı bir ilişki mevcuttur (Şen, 2007: 8).

Birbirinden bağımsız düşünülmeyen değerler bir yönüyle subjektifken bir yönüyle de objektiftir. Bu durum değerlerin kuruluşunun ve yapısının anlaşılmasına olanak sağlar. Değerler, insana özgüdür dolayısıyla insan değer biçmenin de gerçekleştiricisidir. Kendini gerçekleştiren ve “kişi” değerine sahip olanlar, değer yaratabilir; bu yönü ile değerler özneldir. Ancak değerlerin kişiyi aşan yönleri de vardır. Daha önce başka kişilerce gerçekleştirilmiş, somutlaştırılmış ve kişinin kendisini gerçekleştirmesine zemin hazırlamış değerler, bizim dışımızda nesnel olarak mevcuttur (Poyraz, 2007: 87).

Kızıler ve Canikli (2015: 23-24) değerlerin genel olarak şu niteliklere sahip olduğunu bildirir:

- İnsanlıkla beraber var olmaya başlamıştır.
- Bireyin bilincinde yer alan ve davranışlarını yönlendiren ilkelere.
- Bireyler ya da toplum tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Bireylerin iyiliği için olduğuna ve toplumun ihtiyaçlarını karşıladığına inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinci değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Normu içerir. Değerlerin normlardan farkı, normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.
- İnsanın söz ve davranışlarına yön verir.
- Oluşmasında ve aktarılmasında kültürlere göre farklılıklar olabilir.
- Toplumun sahip olduğu alışkanlıklara göre şekillenir.
- Toplumsal hayata yön verir.
- Temeli ailede atılır.
- İnsan değerleri, değerler de insanı yaşatır.
- Kültür ve medeniyete etki eder.

Değerler üzerine çalışmalarda bulunan Schalom Schwartz (akt. Özkul, 2007: 7) ise aşağıdaki özelliklerin bütün değerler için geçerli/ortak olduğunu belirtir:

- 1) Değerler inançlardır. Fakat objektif/öznel olmayan/tarafsız ve soğuk bir inanç değil, kimi zaman içinden çıkılmayacak/kaçınılmaz derecede güçlü duygularla bağlanmış/bağlanılan inançlardır.
- 2) Değerler, motivasyonel bir yapıya sahiptirler. Değerler, insanların ulaşmak için gayret gösterdiği arzu edilen/edilebilir hedefleri kapsar ve bu hedeflerle ilgilidir.
- 3) Değerler, özel/spesifik hareketlerin/davranışların ve durumların üzerinde bir kavramdır. Değerler soyut hedeflerdir. Bu soyut yapısı değerleri, genellikle özel hareketler, nesneler veya durumlarla ilgili olan norm ve tutum gibi kavramlardan ayırt etmektedir.
- 4) Değerler, olayların, insanların, davranış biçimlerinin, hareketlerin değerlendirilmesinde ve seçilmesinde rehberlik ederler. Bu durum değerlerin, yol gösteren standartlar ve kriterler olarak hizmet ettiğinin de göstergesidir.

- 5) Değerler, bir durumun diğerine karşı görelî/nisbî önemliliğine göre düzenlenir/sıralanır. Sıralanan bu değerler örgüsü, değer önceliklerinin oluşmasını sağlar. İnsanların değer şekilleri, onları bireysel olarak tanımlayan/ ifade eden/karakterize eden değer önceliklerinin düzenli bir sistemidir. Değerlerin bu hiyerarşik özelliği de onları normlardan ve tutumlardan ayırt edicidir.

Değerler eğitimi üzerinde önemli çalışmaları bulunan Fichter (2006, akt. Yazıcı, 2014: 212-213)'e göre ise değerlerin şu özellikleri vardır:

- Değerler paylaşılır,
- Değerler ciddiye alınır,
- Değerler coşkularla birlikte bulunur,
- Değerler soyutlanır,
- Değerler toplumsaldır,
- Sosyal değerler süreklidir,
- Değerler dil ve sembollerle aktarılır,
- Değerler değişime açıktır,
- Değerler anlam veren standartlar, inançlar ya da ahlaki ilkelerdir,
- Değerler; davranışların, insanların ve olayların seçilmesini veya değişimini yönlendiren standartlardır.

İnsanları daha iyiye, arzu edilir bir seviyeye ulaştırmayı hedefleyen değerler, sahip olduğu özellikleri ile toplumsal ve bireysel açıdan önemli birçok işlevi yerine getirir.

2.3. DEĞERLERİN ÖNEMİ VE İŞLEVİ

İnsanların bir arada yaşıyor olması, onların bazı ortak kurallara riayet etmesini zorunlu kılar. Kişilerin hayatı kolaylaştırmak üzere oluşturdukları ortak kuralları benimsemelerini ve sonraki nesillere aktarmalarını da gerektirir. Sağlıklı bir bireyin topluma karşı ödevleri olduğu kadar kendisine ve yakın çevresine karşı da sorumlulukları vardır. Değerler eğitimi de, bireyin kendisine ve topluma karşı göstereceği reaksiyonların duyarlılık derecesini artırmaya yönelik süreci temsil eder. Bu yüzden değerler toplum ve birey için hayati bir öneme/işleve sahiptir.

Değerlerin işlevi “bütün beşeri olayların gerçekleşmesinde belirleyici olmak” şeklinde formüle edilebilir. Siyasi, estetik, sosyal, ailesel ve diğer bütün olaylar bir değere dayanır. Değerler, davranışlar için bir hedef oldukları kadar sonucu

değerlendirme noktasında bir ölçek görevi yerine getirir. Yani değerler hem eylemin başında hem sürecin içinde hem de sonunda yer alır (Aydın, 2011: 41-42). Bu çerçevede değerlerin bazı işlevleri şöyle sıralanabilir:

- a) Değerler, yargılamada bir araç olarak kullanılır.
- b) Kişinin dikkatini istenen, yararlı ve önemli görülen kültür nesneleri üzerinde odaklaştırır.
- c) İdeal düşünme ve davranma yollarını gösterir.
- d) Sosyal rollerin sevilmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehberlik eder.
- e) Sosyal kontrol ve baskı araçları görevini yerine getirir.
- f) Dayanışma araçları olarak devreye girer (Fichter, 1990: 139; akt. Aydın, 2011: 41-42).

Kuşkusuz değerlerin en önemli işlevlerinden biri, sergilenen davranışların anlamlı olup olmadığını belirlemektir. Eğer değerler sistemi olmasaydı, her türlü faaliyet eş kabul edilecekti. Zira değerler, insan faaliyetlerini nitelemeyi sağlayan kıstaslardır. İnsan davranışlarının anlaşılmasını ve buna bir değer atfedilmesine olanak sağlayandır. Aynı zamanda değerler, davranışlara da yön verir. Davranışlara yön veren değerler iyi/kötü gibi ahlaki; sevap/günah gibi dini; güzel/çirkin gibi estetik; sağlık gibi biyolojik; ekonomik, ilmi, siyasi ve sosyal niteliktedir (Genç, 2013: 32-33).

Değerlerin olmadığı ve insanların ortak kurallar çerçevesinde yaşamadığı bir dünya düşünmek olanaksızdır. Çünkü değerlerden yoksun bir dünyada her türlü problemin baş göstermesi kaçınılmazdır.

“Dünya üzerinde huzurun hâkim olabilmesi, insanların yaşamlarını düzene koyabilmesi için belirli değerlerin var olması kaçınılmazdır. Herkesin haklarının korunması, hiç kimsenin haksızlığa uğramaması için bazı değerlerin insanlar tarafından benimsenmesi gerekir. Çünkü değerler insanın hayatını kolaylaştırdığı gibi diğer insanlarla olan ilişkilerini sağlamlaştıran bir anahtar niteliğindedir. Hiçbir değer bulunmadığı, herkesin kafasına göre hareket ettiği bir toplumda düzen yerine anarşi hâkim olur. Oysa toplumun geneli tarafından benimsenen ortak kabuller kişinin kendi iç huzurunu yakalamasını sağlamanın yanında bireyleri ortak duygular etrafında birleştirerek toplumsal birlik ve beraberliği sağlar” (Kumbasar, 2011: 22).

Değerler, sosyal yaşamın birlik ve bütünlüğüne de göz ardı edilemeyecek kadar etki eder. Çünkü toplumun ortak değerler etrafında bir araya gelmesi, gücüne güç katar. Zaten ülkelerin gücü de değerlerinden kaynaklanır, bu sebeple toplumlar ancak değerleri ile uzun ömürlü olabilir. Bireyin ve toplumun kimliği olan değerlerin

sağlıklı bir şekilde nesilden nesile aktarılması, toplumun geleceğe güvenle bakmasını ve sosyal hastalıklardan uzak bir ömür geçirmesine katkı sunar. Bu durum sosyolojik bir gerçek olarak karşımıza çıkar (Kızıler ve Canikli 2015: 25).

Sosyolojik bir gerçek olarak karşılaştığımız onca problemin mevcudiyeti insanlar tarafından oluşturulan kurallara, yine insanlar tarafından saygı gösterilmediğinin açık bir göstergesidir. Sosyal, ekonomik, politik, sosyolojik veya psikolojik düzeni sağlamak için oluşturulan değerlerin yozlaşması, çözülmesi sonucu birçok problem ortaya çıkar.

Günümüzde birçok sorunun toplumun esas değerlerini sarsacak bir kıvama gelmesi ise değerler eğitiminin ivedilikle işe koşulmasını mecburi kılar. Çünkü giderek güçlenme eğilimi gösteren öğrenciler arasındaki şiddet olgusu, alkol ve uyuşturucu madde kullanımındaki hızlı artış, anneye-babaya ve öğretmene karşı gelme ve saygısızlıkta bulunma, sahtekârlık, cinsel davranış bozuklukları ve benzeri birçok sorun aileyi ve eğitimcileri ciddi derecede kaygılandırıyor. Ayrıca çocukları ve gençleri kendine bağlı, sosyal açıdan uygun olmayan ve sonuçları düşünülmeden gerçekleştirilen olumsuz davranışlar, toplumun temel değerlerini sarsacak noktada bulunuyor (Hökelekli, 2013: 287).

Son yıllarda toplumda çokça görülmeye başlanan istenmedik durumların ortaya çıkmasında yozlaşan değerlerin önemi yadsınamaz. Okul, çevre, iş yeri, ev gibi sosyal yaşam alanlarında baş gösteren psikolojik ve fiziki şiddetin birçok kişinin zarar görmesine neden olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle gençler arasında sıklıkla yaşanan bu sıkıntıların temelinde Aydın ve Akyol Gürler (2014: 16)'e göre medya ve sanal âlemin ortaya çıkardığı popüler kültür, değer yozlaşması ve ahlaki çöküntü vardır.

Bireyler arasında yaşanan ve olumsuz şekilde neticelenen istenmedik durumların varlığı ve bu yöndeki eğilimlerin sürekli artış göstermesi, toplumsal bir sıkıntının habercisidir. Bu sıkıntının daha çok büyümemesi/toplumda yaygın bir konuma gelmemesi için duruma müdahale edilmeli, değerler eğitimi uygulamaya konulmalıdır. Çünkü geçmişten günümüze dek daha yaşanılır bir dünya için uygulamaya konulmuş yönetim biçimleri, eğitim durumları gibi hiçbir sistem değerler eğitiminden bağımsız olarak insanların daha mutlu olmasına ve geleceğe umutla bakmasına yardımcı olamamıştır.

Zira dünya, insanlar için var kılınmıştır ve dış dünya da aslında iç dünyamızın bir yansıması olarak kendisini gösterir. Biz nasıl özelliklere sahipsek,

nasıl davranışlar sergiliyorsak, hangi amaçlara/hedeflere yönelmişsek yani biz neyse dünyamız da ona göre şekil alır. Dolayısıyla insanın ahlak ve karakter gelişimine katkı sağlamayan hiçbir düzen ve sistem, dünyanın daha yaşanılır bir hale gelmesine katkı sağlamayacağı gibi bozucu/yıkıcı etkilerden de kendisini kurtaramayacaktır (Hökelekli, 2013: 274-275).

Çağımızın en önemli yönetim sistemlerinden biri şüphesiz demokrasidir. Bu sistem bile başlı başına değerler eğitime özel bir gereksinim duyar. Çünkü insanlar ancak değerler eğitimi sayesinde demokratik vatandaşlığın gerektirdiklerini rahatça yerine getirebilir. Dolayısıyla demokrasinin ihtiyaç duyduğu demokratik bireyler de, değerler eğitiminin etkili bir şekilde işe koşulduğu okullarda yetişebilir (Güven, 2014: 28).

Değerlerin birey ve toplum için vazgeçilmez bir unsur olduğu açıktır. Keskin (2016: 34-37) bireysel ve toplumsal açıdan değerlerin işlevlerini şu şekilde sıralar:

Bireysel Açıdan İşlevleri

- Değerler bireye kişilik kazandırarak bireyin sosyalleşmesine katkı sağlar.
- Değerler bireyin karakterini teşkil eder.
- Değerler bireylerin tercihlerini etkiler.
- Değerler bireylerin davranışlarında bir değerlendirme aracı olarak kullanılır.
- Değerler bireye hayatı boyunca rehberlik eder.

Toplum Açısından İşlevleri

- Değerler, sosyal kontrol mekanizması görevi görür.
- Toplumdaki ideal olana işaret eder.
- Sosyal dayanışma aracı olarak iş görür.
- Toplumdaki kültürün şekillenmesinde rol oynar.
- Değerler günlük hayatı organize eder.
- Toplumun davranış örüntüsünde rehberlik rolü üstlenir.

Toplumsal ve bireysel açıdan birçok işlevi bulunan değerlerin söz konusu fonksiyonlarını yerine getirmesi için öncelikle bireylere aktarılmalıdır. Değerler, kişinin içinde yer aldığı her yerde edinilebilir. Ancak değerlerin sağlıklı bir şekilde kazandırılabilmesi için özellikle aile, okul kurumu ve çevrenin yanı sıra bireyin hayal dünyasını zenginleştiren edebi eserlere de ihtiyaç duyulur.

2.4. TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. SINIFLAR)’NDA DEĞERLER EĞİTİMİ

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları şunlardır:

1. Genel Amaçlar

Madde 2.

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır.” (www.mevzuat.gov.tr).

Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları incelendiğinde amaçların değerlerle ilişkili olduğu görülür. Değerlerin adları doğrudan belirtilmemiş olsa da değerlerden dolaylı olarak bahsedildiği göze çarpar. Zira eğitim sisteminin temel amacı, iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleşebilmesi için değerlerin bireylere kazandırılması gerekir. 1739 Sayılı Milli Eğitim Kanunu’nda değerlerle ilgili diğer maddeler ise şunlardır:

“Millî ahlak ve millî kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir (10. Madde).”

“Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır (11. Madde).”

Milli Eğitim Bakanlığı'nın en yüksek danışma kurulu olan Milli Eğitim Şurası'nca yapılan 18. Şura'da alınan kararlar neticesinde "Değerler Eğitimi" ile ilgili bazı tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu tavsiyeler aşağıda sıralanmıştır (ttkb.meb.gov.tr):

20. "Sanat İnsanı Yetiştirme Projesi" ve "Değerler ve Eğitimi Projesi" hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.
29. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.
30. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.
31. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.
32. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitime yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitime yer verilmelidir.
33. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
34. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitime yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.
35. Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
36. Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
37. Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
38. Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.
39. Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören "din kültürü ve ahlak bilgisi" dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır.
40. İlköğretim ve ortaöğretim ders kitapları, Türkçemizi doğru kullanmaya katkı sağlayıcı olmalı; fen ve teknoloji, matematik vb. derslerde kullanılan terimler Türk Dil Kurumu ile iş birliği yapılarak yeniden düzenlenmelidir.

41. Tüm ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında 26 Eylül tarihi “Türk Dili Bayramı” olarak kutlanmalı ve bu alanda yetişmiş Türk dili uzmanlarının katılacağı etkinlikler düzenlenmelidir

42. Anayasa’nın 24. maddesinin “Din kültürü ve ahlak eğitimi-öğretimi devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi-öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır.” hükmü gereğince isteyen anne ve babaların çocuklarının ahlaki ve manevi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla seçmeli din eğitimi verilebilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır.

Öğretim programları, Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları çerçevesinde pratiğe konulur ve özelleştirilir. Dolayısıyla bu genel amaçlarda belirtilen hususların öğretim programında yer alması ve bunların öğrencilere kazandırılacak nitelikte hazırlanması esastır. Genel amaçlarda bildirilen değerlerin nasıl ve niçin öğrencilere aktarılması gerektiği öğretim programları yolu ile belirtilir. Biz de bu çerçevede, tezimizin konusunu oluşturması münasebeti ile Türkçe Öğretim Programı’nda kazandırılmak istenen değerleri tespit etmeye çalışacağız.

Bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan nitelikteki bireylerin yetişmesine imkân sağlayacak öğretim programlarının temel gayesi salt bilgi aktarmak değildir. Bu yapıdan ziyade programlar, bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli olmalıdır. Öğretim programlarındaki kazanımlar ve açıklamalar, sınıflar ve eğitim kademeleri seviyesinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısına işaret eder. Dolayısıyla öğretim programları; anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir yapıdadır (MEB, 2018: 3).

Öğretim Programlarının Amaçları başlığı altında eğitim ve öğretim programları ile tüm kademelerde sürdürülen çalışmalar, birbirini tamamlayıcı bir biçimde aşağıda belirtilen amaçları gerçekleştirmeyi hedefler (MEB, 2018: 3):

1. “Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip,

gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevî değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevî değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.”

Öğretim programlarının amaçları incelendiğinde bireyi bütün yönleri ile geliştirmeye yönelik hazırlandıkları, değerlerin de kazandırılması gereken önemli niteliklerden biri olduğu görülür. Bu durum, programların sahip olması gereken niteliklerden biridir. Zira birey, toplum içinde her türlü durumla karşı karşıya kalır. Bireyin karşılaştığı farklı alanlardaki durumlara uygun tepkiler vermesi ancak ona değerleri kazandırmakla sağlanabilir.

Öğretim programlarının perspektifi; eğitim sistemimizin temel gayesi değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip kişiler yetiştirmektir. Değerlerimiz ve yetkinlikler; bilgi, beceri ve davranışlarımız arasındaki bütünlüğü sağlayan unsurlardır. Değerlerimiz, toplumumuzun milli ve manevî kaynaklarından süzülerek bugüne ulaşmış ve gelecek nesillere aktarmamız gereken öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise öz mirasımızın hayata ve insanlığa katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerler ve yetkinlikler, birbirinden ayrılmaz bir biçimde teori-pratik bütünlüğündeki asıl unsurlardır (MEB, 2018: 4).

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Özel Amaçları kısmında değerlerle ilgili şu maddeler yer alır (MEB, 2018: 8):

✓ “Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük

içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir.

✓ *Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.*

✓ *Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi.”*

2006 Türkçe Öğretim Programı (6, 7 ve 8. Sınıflar)’nda dolaylı olarak değerlerden bahsedilmişti. Genel olarak bireyin milli, manevi ve evrensel değerlere sahip olması gerektiği belirtilmişti. Ancak güncellenen yeni Türkçe Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)’nda değerler ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Bu durum değerler eğitiminin yeni programla birlikte üzerinde daha çok durulması gereken bir yapıya dönüştüğünü gösterir.

“Değerlerimiz” başlığı altında değerler, hayatın doğal akışında karşılaşılan problemlerle başa çıkma noktasında harekete geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağı olarak tanımlanır. Toplumun geleceğinin değerlerini benimsemiş ve değerleri ile yetkinliklerini birleştiren insanlara bağlı olduğu dile getirilir. Eğitim sistemlerinin temel amacının akademik bilgi kazandırmaktan ziyade temel değerleri özümsemiş bireyler yetiştirmek olduğu bildirilir. Değerlerin ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu olarak ele alınmadığı; bunun yerine tüm eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olarak öğretim programlarının her birinde ve her biriminde yer alması gerektiği açıkça ifade edilir. Ayrıca Tablo 2.1’de görüldüğü gibi öğrencilere aktarılması gereken kök değerlerin; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlikten oluştuğu belirtilir (MEB, 2018: 4).

Tablo 2. 1. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	diğergâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz Denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

(MEB, 2017: 24)

Görüldüğü üzere Türkçe Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)'nda değerler ayrı bir başlık altında ele alınmış, eğitim sistemindeki tüm unsurların değerleri kazandıracak nitelikte işe koşulması gerektiği belirtilmiş ve on adet kök değer isimleri ile bildirilmiştir. Milli, manevi ve evrensel değerler on ana başlık etrafında tablo 2.1'de olduğu gibi toplanmış, bu değerlerle ilişkili tutum ve davranışlardan söz edilmiştir.

2.5. DEĞERLER EĞİTİMİNDE YAKLAŞIMLAR

Değerlerin öğretilmesi bireylerin, toplumların, ülkelerin ve dünyanın geleceği açısından önem arz eder. Zira değerlerin benimsenmediği bir dünyada sağlıklı, huzurlu ve yaşanılır bir gelecek düşünülemez. Bu sebeple değerlerin bireylere kazandırılması herkes tarafından zaruri bir durum olarak görülür. Değerlerin nasıl aktarılması gerektiği ile ilgili literatür taramasında ise farklı yaklaşımların uygulandığı gözlenir.

Kupchenko ve Parsons (1987 akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014: 168)'e göre değerler eğitimi ile ilgili yaklaşımların sınıflandırılmasında bazı etkenler ön plana çıkar. Bunlar:

- a) İnsanın doğasını ve insan-toplum/çevre ilişkilerini tanımlamaları,
- b) Değer kazanma süreçlerini açıklamaları,
- c) Değerlerin kaynağı üzerine görüşleri,
- d) Değerler eğitiminde belirledikleri temel ve ileri amaçları,
- e) Uyguladıkları metotlar açısından birbirlerinden farklılıklar göstermeleri.

Değerlerin bireylere kazandırılması hususunda ilk ciddi sınıflamayı yapan Superka'dır. Superka, 1973 yılında hazırladığı doktora tezinde değerler eğitimi ile ilgili beş yaklaşım ortaya koymuştur. Bu yaklaşımlar: telkin etme, ahlaki gelişim, analiz, aydınlatma-belirginleştirme ve eylem-davranış öğrenmedir (Superka ve diğerleri, 1976 akt. Güven, 2014: 36-37).

Değerlerin aktarımı ile ilgili yaklaşımları ana hatlarıyla, birlikçi ve çoğulcu olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Birlikçi anlayışlara göre değerlerin doğrudan öğretimi/aktarımı söz konusuysen; çoğulcu anlayışlarda ise bilişsel süreçler önemlidir ve değerlerin benimsetilmesinden çok değerlerin sunumu ve tartışılması söz konusudur. Ülkemizdeki değer eğitimi ile uygulamalar da bu iki yaklaşımın karışımından hareketle ortaya çıkan bir anlayışla devam eder (Aydın ve Gürler, 2014: 67).

Değerlerin aktarımında doğru kabul edilen davranışları öğrenciye aktarmayı hedefleyen tündengelimci yaklaşım ile öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına yardım eden tümevarımcı yaklaşım ön plandadır. Ayrıca bu yaklaşımların yanında karakter eğitimi ve adil topluluk okulları gibi her iki yaklaşımdan istifade eden bütüncül yaklaşımlar da önem arz eder. Zira bütüncül yaklaşımlarda saygı, sorumluluk, iş birliği gibi birtakım değerleri önceden belirleyip eğitim yaşantılarını buna göre düzenleme ve örnek oluşturma gibi geleneksel yöntemlerden yararlanılırken diğer taraftan öğrencilerin eğitim süreçlerine aktif katılımını ve yaparak-yaşayarak öğrenmesini sağlayan yöntemler de kullanılır (Kaymakcan ve Meydan 2011: 35).

Keskin (2016) ise değer kazandırmak için üç yaklaşım (değerlerin doğrudan öğretimi - değer gerçekleştirme/geliştirme - bütüncül yaklaşım) ve sekiz yöntemden (değerlerin telkin edilmesi – davranış değiştirme – değer açıklama/belirginleştirme – değer analizi – ahlaki muhakeme/sorgulama – Adil Topluluk Okulları – Örtük programla öğretim) bahsedilebileceğini belirtir.

Görüldüğü üzere değerlerin öğretilmesi ile ilgili farklı yaklaşımlar/yöntemler mevcuttur. Aşağıda belli başlı değer aktarım yaklaşımları hakkında bilgi verilmiştir.

2.5.1. Telkin Yaklaşımı

Telkin yaklaşımının temelinde yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri öğretmek onların davranışlarını biçimlendirme ve onlara iyi alışkanlıklar kazandırma gibi görev ve sorumlulukları olduğu inancı vardır (Halstead ve Taylor, 2000 akt. Sarı, 2007: 61). Bu yaklaşımın temel çıkış noktası, devamlı ve kalıcı değerlerin öğrencilere aşılmasıdır (Yazıcı, 2006: 510). Bu yaklaşımda toplumun ortak kabulleri olan değerler, tartışılmaksızın ortaya konur ve öğrencilerin de bunları kabul etmesi beklenir ayrıca öğrencilerden ilgili değerlere ilişkin örnekleri bilip onları takdir etmesi istenir (Meydan ve Kaymakcan, 2011: 36).

Telkin yaklaşımı, 1920 ve sonrasında karakter eğitimi içerisinde ana metot olarak kullanılır. Günümüzde ise daha çok izciler, ordu ve dini organizasyonlarda çocukların eğitiminde büyük insanların, tarihi kahramanların yaşamlarından örneklerin çalışılması ile bu yöntemden yararlanır. Bu yaklaşımda öğrenciler, kendi hayatları ile ilgili hikâyeler anlatmaya cesaretlendirilmelidir. Böylece öğrencilerin

hikâyeler aracılığı ile ahlakla ilgili deneyimler kazanması, değerler edinmesi hedeflenir (Leming, 1997 akt. Tokdemir, 2007: 50).

Telkin yaklaşımının içsel ve dışsal kullanımı mümkün olduğu için bu yaklaşım yaygın şekilde kullanılabilir. Bu yaklaşımda yetişkinler hangi değeri öğretmek istiyorsa çocuğun o değeri öğrenmesi esastır. Ancak hedeflenen değerleri telkin yaklaşımı ile öğretmeye çalışırken bazı hususlara dikkat edilmeli, ayrıca belirli bir işlem sırasına göre aktarım gerçekleştirilmelidir. Bu basamaklar şöyle sıralanabilir (Dilmaç, 2007: 36-37):

1. Telkin edilecek değerleri belirleme.
2. Değer seviyelerini belirleme.
3. Davranışsal amaçları belirleme.
4. Uygun yöntemleri seçme.
5. Seçilen yöntemleri uygulama.
6. Sonuçları değerlendirme.

Telkin yolu ile hem ailede hem de okulda değerler kazandırılabilir ancak Simon (1972; akt. Güven, 2014: 38)'a göre özellikle bu yaklaşım ailede daha çok etkili olur. Çünkü aileler, bir değeri çocuğa telkin ederken bu değerle ilgili yeterince açıklama yapacak zamana sahiptir. Fakat öğretmenlerin değerlerle ilgili çok fazla açıklama yapma fırsatları yoktur, bu durum da öğütlerin etkileycilik yönünü olumsuz biçimde etkiler.

2.5.2. Değer Açıklama Yaklaşımı

Değer açıklama yaklaşımı, değerlerin aşılmasına/empoze edilmesine tepki olarak ortaya çıkmıştır (Stanley, 1983 akt. Yiğittir ve Kaymakçı, 2012: 51). John Dewey'in çalışmalarından esinlenerek Rath, Harmin ve Simon tarafından 1966 yılında geliştirilen bu yaklaşım; seçme, ödüllendirme ve davranma şeklinde üç adımdan oluşur. Yaklaşımın temel amacı ise öğrencilerin değerleri düşünmesi ve değerlerin farkında olmalarına yardımcı olmaktır (Sarı, 2007: 62).

Simon ve arkadaşları, şimdiki çocukların eskiye nazaran daha çok seçimle karşı karşıya kaldıklarını, alternatiflerin çok olması da bireyleri karmaşaya sokarak onların anlaşmazlık ve değer çatışmasına girmelerine neden olduğunu bildirir. Karar verme aşamasındaki kişiler inançlarını, değerlerini ve tutumlarını kullandıklarından değerleri üzerinde düşünmüş, değerlerini açıklığa kavuşturmuş olacakları için bu

süreç kolaylaşır. Bu nedenle gençlere değerlerini açıklığa kavuşturmaları için yardım etmek önemlidir (Akbaş, 2008: 13).

Bu yaklaşımı savunan kişiler, diğer yaklaşımların bireyin kendi değerlerini kurmasına engel olduğunu, bu durumun da pek etik olmadığını iddia eder. Ayrıca temel amacın kişinin değerleri ile davranışları arasında bir bütünlük sağlamak olduğunu belirtir (Kupchenko ve Parsons, 1987 akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014: 180). Değer açıklama yansız bir yaklaşımdır. Değerler açık bir şekilde öğretildiğinde onların etkisi azalır bu yüzden öğrencilere değerleri empoze etmeden, onları zorlamadan yedi basamakta değerler kazandırılabilir (Simon, 1972: 8 akt. Akbaş, 2004: 99). Bu basamaklar şunlardır:

Seçme

- 1.Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma (seçme özgürlüğü)
- 2.Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme.
- 3.Her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme.

Ödüllendirme

- 4.En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve değer verme.
- 5.Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme.

Hareket

- 6.Serbestçe (özgür) seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı (tavır) ile hareket edebilme.
- 7.Seçilen değerle uyum içerisindeki hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilmek.

Değer açıklamanın anahtar ögesi ise cevap açıklamadır. Öğretmen cevabı açıklarken, kendi doğru cevabını tavsiye etmemeli, değerlendirmemeli, eleştirmemeli, bunu ahlaki davranış haline getirmemelidir. Öğrencinin verdiği cevabı açıklamasına yardımcı olmak için aşağıdaki tipte sorular sormalıdır (Welton ve Mallan, 1999, 140 akt. Akbaş, 2004: 100-101):

- “-Senin için bu önemli midir?
- Şu an mutlu musun?
- Diğer alternatifleri yapabileceğini düşündün mü?
- Gerçekten yapabilir ve konuşabilir misin?
- Aynı şeyleri tekrar yapabilir misin?”

Değerleri belirginleştirme yaklaşımı, öğrencinin değerlerini seçip onları değerlendirmesine olanak sağlar. Bu imkân değerlerin edinilmesini kolaylaştırır ve kullanılan yöntemin etkililiğini artırır. Buna rağmen bu yaklaşım, bazı yönleri ile eleştirilmektedir. Değer açıklama yaklaşımının eleştirilen tarafları şunlardır:

1. Öğrencilerin gizlilik hakkını tehlikeye atar.

2. Öğretmenleri eğitilmiş birer danışman ya da psikiyatrist rolüne sokar.
3. Ahlaki ve ahlaki olmayan konuları ayrıştıramaz.
4. Tüm değerleri eşit gördüğü, estetik ve etik değerleri karıştırır.
5. İstenilen davranış değişimini sağlayamaz (Welton ve Mallan, 1999, 139–140; akt. Sarı, 2007: 62).

2.5.3. Ahlaki Muhakeme/Sorgulama Yaklaşımı

Ahlak, toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallardır (TDK/GTS, 2016). Ahlaki muhakeme ise Kohlberg’in ahlaki gelişimi açıklamak için ortaya koyduğu örnek olayların tartışılması ile ahlaki değerleri bireylere kazandırma esasına dayanan yaklaşımdır (Aydın ve Gürler, 2014: 73).

Bireylerde gerçekleşen ahlaki gelişim üzerinde çalışmalar yapan Kohlberg, Piaget’in zihin ve ahlak gelişimi alanında ortaya koyduğu dönemleri dikkate alarak ahlaki gelişim yaklaşımını inşa etmiştir. Piaget ahlaki gelişimi bir inşa süreci olarak değerlendirirken Kohlberg ise bunu bir keşif süreci olarak görür. Piaget anlattığı olayların neticesinde ortaya çıkan düşünce ve eylem arasında herhangi bir fark gözetmezken Kohlberg ise anlattığı olayların sonucunda bireyin zihninde oluşan çatışmaları anlamaya çalışır. Kohlberg bu amaca ulaşmak için bireylerin ahlaki yapılarını ortaya koyacak ikilemlerden yararlanır (Selçuk, 2005: 112). Bu ikilemlerin etkili bir sonuç vermesi için Galbraith ve Jones (1976, akt. Keskin, 2008: 33)’a göre üç değişken vardır:

1. Hikâye “ana karakter için gerçek bir zıtlışmayı” sunmalı, “düşünmek için birtakım ahlâki meseleleri” içermeli ve “duruma uygun cevap hakkında öğrenciler arasında düşünce farklılıkları üretmelidir.”
2. Tartışmanın ahlâki düşünme üzerine yoğunlaşmasına yardım edebilecek bir lider.
3. Öğrencileri ahlâki düşüncelerini özgür bir şekilde ifade etmeye teşvik eden bir sınıf ortamı

Kohlberg 1956 yılında Chicago civarında 58 birey üzerinde ahlaki gelişim noktasında incelemeler yapmıştır. Bu incelemeler yolu ile üçer yıl ara ile aynı bireylerin ahlaki gelişimlerini araştırmış ve araştırmanın neticesinde ilerleme kaydeden kişilerden hareketle beş basamaktan söz etmiştir (Leming, 1999 akt. Aladağ, 2009: 23-24). Bu basamaklar:

1. Basamak: Heteronomous Ahlak: Cezadan kaçmak ve büyük güç otoritelerini savunmak.
2. Basamak: Enstrümental Amaç Değişimi: Birinin ihtiyaçlarına hizmet ve başkalarının da ihtiyacı olduğunu kabul etmek.

3. Basamak: *Kişilerarası Karşılıklı Beklentiler: Başkalarının ve kendi gözünde iyi insan olmak önemlidir.*

4. Basamak: *Sosyal Sistem ve Vicdan: İtaat sosyal sistemin gidişini korur. Alternatifi sosyal kaostur.*

5. Basamak: *Sosyal Anlaşma ve Kişisel Haklar: Serbestçe anlaşma yükümlülüğüne girme hissi, ahlaki zorunluluğun temelidir.*

Kohlberg'in bu yaklaşımdaki temel amacı, değeri kazandırmaktan ziyade eleştirel düşünme ve muhakeme/sorgulama yapmayı öğretmektir (Yiğittir ve Kaymakcı, 2012: 52). Yaklaşımın değerler eğitimi açısından temel gayesi ise çeşitli ahlaki ikilemler oluşturarak öğrencilerin yüksek değerler sistemine dayanan daha kompleks düşünce şemaları geliştirmesine yardım etmek ve öğrencileri kendi değer tercihleri/pozisyonlarının sebeplerini müzakere etmeye yöneltmektir (Superka ve Johnson, 1975 akt. Kaymakcan ve Meydan, 2014: 175).

Kohlberg yaptığı incelemelerin sonucunda farklı yaş gruplarındaki kişilerin anlatılan aynı hikâyeye farklı tepkiler gösterdiklerini belirlemiştir. Araştırmalar neticesinde öğrencilerin gelişim dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandığını görmüştür (Selçuk, 2005: 113). Bu düzey ve basamaklar şunlardır:

I. Gelenek Öncesi Düzey

1.Dönem: Ceza ve İtaat: Birey, ceza ve maddi zarardan kaçınmak için kurallara uyar.

2.Dönem: Çıkara dayalı alış-veriş: Birey, ihtiyacını karşıladığı sürece kurallara uyar.

II. Geleneksel Düzey

3.Dönem: Kişiler arası uyum: “İyi çocuk” olma eğilimindeki birey, kendisinden beklenen rollere uygun davranır, amaçları için başkalarını kullanmaz.

4.Dönem: Kanun ve düzen: Birey; sistemin işleyişini korumak, herkes aynı şeyi yaparsa kaygısı, benlik saygısı ve vicdani sorumluluktan ötürü kanunlara uyar.

III. Gelenek Ötesi, İlkeler Dayalı Düzey

5.Dönem: Sosyal anlaşma: Birey; kanunlara körü körüne uymaz, kanunların toplumun yararına olması gerektiğini savunur.

6.Dönem: Evrensel ahlaki ilkeler: Mantığa ve evrenselliğe yönelik ilkeler hâkimdir.

Bu yaklaşımda öğretmene de önemli görevler düşer. Öğretmen, sınıfta ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnek olaylar sunar. Böylece öğrencilerin bu ikilemleri çözmeye çalışırken içine düşecekleri çatışmayı çözmelerine yardımcı olur. Öğretmen her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırırken diğer öğrencilerin örnek olayla ilgili düşüncelerini duymasına fırsat verir. Görüldüğü üzere bu yaklaşımdaki hedef,

önceden belirlenmiş değerleri öğrenciye kazandırmak değildir (Leming, 2000 akt. Akbaş, 2008: 15). Örnek olayda sergilenen davranışın doğruluğu ve yanlışlığı üzerine tartışarak bireyin davranışına yön verecek ahlaki ilkeleri geliştirmesine katkı sunmak/rehber olmaktır (Şen, 2007: 20).

2.5.4. Değer Çözümlemesi (Analizi) Yaklaşımı

Değer çözümlemesi yaklaşımı; değer öğretiminde dikkatli davranma, düşünme ve ayırt etme yolu ile değer öğretimini gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu yaklaşımda öğrenci gerçek veya yapay bir problemle karşılaştığında duygusal davranmadan, aklını kullanarak mantıksal bir düşünme süreci ile problemin üstesinden gelmeye çalışır (Aydın ve Gürler, 2014: 78-79).

Değer analizi yaklaşımı, ahlaki ikilemlerden ziyade öncelikle sosyal değerlere yer verir (Citation, 2004 akt. Yazıcı, 2006: 512). Değer analizi yaklaşımının değer öğretimindeki temel hedefleri ise şunlardır (Coombs, 1971: akt. Bacanlı, 2006: 34-35):

1. *“Öğrencilere bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek,*
2. *Öğrencilerin, söz konusu değer nesnesi hakkında en akılcı yargıya ulaşmalarına yardım etmek,*
3. *Öğrencilere, en akılcı yargıya ulaşmayı öğretmek,*
4. *Öğrencilere, bazı değer nesneleri hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek.”*

Bu yaklaşımda hedeflenen başarıya ulaşmak için bilişsel operasyonlar, konuları ifade etme, açıklamalarla ilgili sorgulama ve kanıtlama, değer durumlarını süzme ve nitelendirme için benzer olaylara başvurma, tartışmalardaki deneyimsel ve mantıksal tutarsızlıkları işaret etme, karşıt fikirleri tartma, kanıtları arama ve sınama gibi yöntemler kullanılabilir (Superka vd. 1976 akt. Güven, 2014: 39). Aynı zamanda Huit (2004 akt. Keskin, 2008: 27) bu yaklaşımda dikkat edilmesi gereken altı aşamadan bahseder:

1. Değer sorusunu tanımlama ve netleştirme;
2. İddia edilen gerçekleri bir araya getirme;
3. İddia edilen gerçeklerin doğruluğunu değerlendirme;
4. Gerçeklerin uygunluğunu netleştirme;
5. Kesin olmayan değer kararlarına ulaşma;
6. Kararda belirtilen değer prensibini test etme.

Welton ve Mallan (1999) ise bu yaklaşımda sekiz aşamaya dikkat çeker (Güven, 2014: 39-40). Bu aşamalar:

- Değerlerle ilgili sorunun tam olarak tespiti ve tanımlanması,
- Sorunun açıklanması,
- Sorunla ilgili bilgi ve kanıt toplanması,
- Bilgi ve kanıtların değerlendirilmesi ve sonuçların tahmini,
- Muhtemel çözüm yollarının tanımlanması
- Önerilen çözüm yollarının her birinin sonucunun değerlendirilmesi ve açıklanması,
- Seçenekler arasından birini seçme ve karar alma,
- Seçilen öneriler doğrultusunda harekete geçme.

Değer analizi yaklaşımında belirtilen aşamalar uygulanırken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Bu yaklaşımın başarılı neticeler vermesi için Welton ve Mallan (1999)'a göre aşağıda bildirilen hususlar göz önünde bulundurulmalıdır (Güven, 2014: 40):

- ✓ Değer analizi yaklaşımı, öğrenci sayısının az olduğu küçük gruplarda kullanılmalıdır.
- ✓ Öğretmen, öğrencinin ilgisini sürekli kontrol etmelidir.
- ✓ Süreç devam ederken öğrencinin dikkatini dağılması durumunda özetleme yapılmalı, şayet çözüme ulaşacak kadar zaman yoksa bu yaklaşıma hiç başlanılmamalıdır.

Değer çözümlemesi yaklaşımı bilimsel çözümleme süreçleri ile önyargıdan uzak bir şekilde, karşılaşılan durumlarla ilgili mantıklı karar vermeyi sağladığı için takdir edilir. Ancak uygulansının çok zaman alması ve değer edinimi gibi içinde duyguların yoğun bir biçimde var olduğu bir alanda tamamen mantığa dayalı bir süreci temsil ettiği için eleştirilir (Sunal ve Haas, 2002 akt. Çengelci, 2010: 20).

2.5.5. Karakter Eğitimi Yaklaşımı

Karakter; gözlemlenebilir iyi ilişkiler kurarak, iyi işler yaparak erdem, mantıklılık, dürüstlük, doğru otoriteye itaatkârlık, iyi bir mizah anlayışına sahip olmak gibi becerileri içinde barındırır (Leming, 1997 akt. Tokdemir, 2007: 43). Karakter eğitimi ise örtük veya açık programlar vasıtası ile bireylere temel değerleri edindirme, değerlere karşı hassasiyet oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda onlara yardımcı olma çabasıdır (Kaymakcan ve Meydan, 2014: 186).

Bir toplumun geleceği, iyi yetişmiş/karakter sahibi insanların varlığına bağlıdır. Ancak bu karakterli bireyler kendiliğinde yetişmez. Bu yüzden öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar, davranışlar sergilemesine olanak sağlayacak değerlerle, becerilerle donatılması gerekir. Bu durumu gerçeğe dönüştürmek, okulların temel hedefleri arasında yer almalıdır (Ekşi, 2003: 81). İyi karakterli olmaksızın, olumlu değerleri benimsemek ve bunları yaşamakla mümkündür (Tokdemir, 2007: 44).

Değerler ve karakter eğitimi çok boyutludur. Gençlerin düşüncesine hitap ettiği kadar duygularına da seslenmeden; iradeyi güçlendirirken alışkanlık kazandırmadan; bireyi eğitirken çevresini, sosyal aktiviteleri göz önünde bulundurmadan; ders konuları ve sınıf etkinlikleri ile değer kazandırmaya çalışırken okul kültürü oluşturmada etkili bir karakter eğitimi gerçekleştirilemez (Meydan, 2014: 103).

Kişinin karakteri, hangi değerlere sahip olduğuna veya olmadığına bağlıdır. Bireyin karakter gelişimi ailesinde gerçekleştiği gibi zamanının önemli bir bölümünü geçirdiği okullarda da şekillenir. Bu yüzden okullar, değerleri belirleme konusunda özgür olamaz. Ders müfredatı, konular ve malzemeler aracılığı ile dolaylı yollardan programın içine yerleştirilen değerler müfredatı, okulun politikasını belirlemelidir. Dolayısıyla okulun temel görevi öğrenciye sadece akademik başarı kazandırmak değil akademik başarı ile birlikte öğrenciyi iyi bir insan olarak vatanına, milletine, yaşadığı dünyaya faydalı bir şekilde yetiştirmek olmalıdır (Yılmaz, 2012: 29).

Lickona (1992)'ya göre karakter amaçlı yapılan eğitimden geçmiş bir birey, zeki olduğu kadar karakterli, okur-yazar olduğu kadar nazik, bilgili olduğu kadar erdemlidir. Çünkü iyi bir vatandaş bilgi ve becerilerini başkalarının iyiliği için kullanır ve daha iyi bir dünya için çabalar (Akbaş, 2008: 16).

Karakter eğitiminin diğer yaklaşımlar içinde önemli bir konuma sahip olmasının temel sebepleri (Kaymakcan ve Meydan, 2014: 191) şunlardır:

- ✓ Diğer yaklaşımlara göre çok daha bütüncül bir tarzda halen en yaygın biçimde uygulamada olan yaklaşımdır.
- ✓ Diğer yaklaşımların birçok yönünden istifade ederek ya da onların eleştirilerine dayanarak yoğun bir kabul ve çok boyutlu katkı ile geliştirilmiştir.
- ✓ Bireyin bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarının tamamına hitap eder.
- ✓ Değer geliştirme ve değer telkini eğilimlerini birleştirir.

- ✓ Değer ve karakter eğitiminde dini, manevi ve geleneksel değerlere önem atfeder.
- ✓ Geleneksel ve modern değerleri birleştirmeye çalışan Türk milli eğitiminin genel amaçlarına yakın durur.
- ✓ Türkiye’de yaklaşık on yıllık bir geçmişe sahip olan okul temelli değerler eğitimi uygulamaları büyük oranda benzeşir.

Kazandırılması önem arz eden karakter eğitiminin başarıya ulaşması için bu eğitim bazı ilkeler doğrultusunda uygulanmalıdır. Lickona (1996)’ya göre karakter eğitimin prensipleri şunlardır (Dilmaç, 2007: 44-46):

- Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak temel ahlaki değerleri teşvik eder.
- Karakter düşünme, duygu ve davranışı içerecek kapsamda tanımlanmalıdır.
- Etkili karakter eğitimi okul yaşamının tüm basamaklarında temel değerleri teşvik eden maksatlı, inisiyatifi eline alan ve kapsamlı bir yaklaşımı gerektirir.
- Okul insancıl ve şefkatli bir topluluk olmalıdır.
- Karakter geliştirmek için, öğrenciler ahlaki fonksiyon fırsatlarına ihtiyaç duyarlar.
- Etkili karakter eğitimi, öğrencileri merkeze alan ve başarılı olmalarına yardımcı olan anlamlı ve teşvik edici akademik müfredatı içerir.
- Karakter eğitimi öğrencilerde içgüdümlü bir motivasyon geliştirme çabası içinde olmalıdır.
- Tüm okul personeli, karakter eğitimi için sorumlulukları paylaşan ve aynı temel değerlere bağlı bir öğrenme ve ahlak topluluğu olmalıdır.
- Karakter eğitimi hem personelden hem de öğrencilerden ahlaki liderlik gerektirir.
- Okul, karakter eğitimi çabalarında ebeveynleri ve çevresel imkanları tam bir partner olarak görmelidir.
- Karakter eğitimin değerlendirilmesi; okulun karakterini, karakter eğitimcisi olarak okul personelinin işlevselliğini ve öğrencilerin iyi karakter gösterme bağlamını içermelidir.

2.5.6. Örtük Program Yaklaşımı

Örtük programlar, resmi olarak açık bir şekilde belirtilmemiş programlardır (Yüksel, 2002: 32). Örtük programın en belirgin niteliği yazılı olmamasıdır. Ders dışı etkinlikleri de kapsayan bu program, ayrıca içerik olarak çok geniş bir yapıya sahiptir. Bu programın içeriğinde bulunan öğeler: Okul içinde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları; okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü, okul içi yazılı olmayan kurallar, rutinler, disiplin, otoriteye itaat etme gibi kültürel tutum ve etkenlerdir (Tezcan, 2003: 32).

Okullar resmi programa göre hareket eden kurumlardır. Ancak resmi programda belirtilen tüm hususların okullarda uygulandığı söylenemez. Çünkü bireyin okulda karşılaştığı her şey resmîyette yer almaz. Yazılı olarak belirtilmediği halde okuldaki idareciler, öğretmenler, hizmetliler ve arkadaşlarla sosyal ilişkiler yoluyla; okulun koridorlarında veya bahçesinde gerçekleştirilen müfredat dışı etkinlikler aracılığıyla da birey değerleri/becerileri edinir. Hatta bu ortamlardaki yaşantılar, öğrencileri resmi müfredatta yer alan unsurlar kadar etkiler.

Okuldaki açık program, öğrencilerin bir bütün olarak geliştirilmesinde tek başına yeterli olmayacağı için örtük programla uyum içinde olmalıdır (Sarı, 2007: 9). Resmi program, örtük program ile birbirini tamamlayan ve destekleyen bir yapıya dönüştüğünde okulda kazandırılmak istenen hedeflere daha rahat ulaşılacağı söylenebilir. Bu sebeple örtük program ihmal edilmemeli, ona gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Okulda planlanmamış etkinliklerden oluşan örtük program, öğrencilerin değerlerini şekillendirmesinde önemli rol oynar. Okulda çocuklara hedeflenen değerleri kazandırmak için onlara model olmak, değerleri yaşatmak ve bunları kendi öğrenme yaşantıları ile içselleştirip daha etkili bir biçimde kazanmalarını sağlayarak karakterlerini olumlu yönde geliştirmek gerekir. Bu durum örtük programın amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmesi ile sağlanabilir (Çubukçu, 2012: 1517).

Zira örtük programın değerler eğitimi noktasında birey üzerinde olumlu bir etki bırakması için bazı hususlara dikkat edilmelidir. Örneğin öğrenciler okul kurallarının oluşturulmasında rol almakta mıdır? Öğrenciler bu noktada rol almadığında, kurallar açıklanmadığında, belirsiz olduğunda veya öğrenci verilen cezaları tutarsız, aşırı ve keyfi gördüğünde örtük program değer eğitiminin amaçlarına zarar verir (Taşpınar, 2009: 27).

Örtük Programın temel özellikleri ile eleştirilen yönleri ise şunlardır (Tezcan, 2003: 57-58):

- a) *Örgün program yanında eğer iyi düşünülmüş ve düzenlenmişse, yazılı olmayan programın da demokratik toplum idealine sağlayacağı katkı büyüktür.*
- b) *Bloom, gizli müfredatın birçok bakımlardan açık müfredattan daha etkin olduğunu belirtir.*
- c) *Eğitimin icra ettiği en derin ve etkili işlevlerine değindiği için hâlâ çekici bir kavramdır.*
- d) *Gizli müfredatın bir sonucu, yabancılaşma olabilir. Kurallar, rutinler ve düzenlemeler, çeşitli öğrencileri ayırmaya, kopmalara ve takiyeye götürebilir (Jackson'a göre).*
- e) *Kavram belirsizdir. Bu da, onun geniş bir içeriğe sahip oluşundan kaynaklanmaktadır.*
- f) *Okuldan çıkarılma, karamsarlık, kadercilik, okulsuzluğa yönelme gibi sonuçlar bakımından gizli müfredat düşüncesine tepkiler sıralanabilir (Roland, 1991: 76).*
- g) *Öğrencilerin toplumsal yaşama uyumunu sağlamada gizli müfredat bazı durumlarda eğitim programları kadar etkili olmaktadır (Giddens, 2000:442).*

Yaklaşımla ilgili eleştiriler:

- *Okulda ve sınıfta, kavrama ilişkin olarak nitel gözlemler yapılmaktadır. Nicel veriler göz ardı edilmektedir.*
- *Ölçülmesi zor bir kavram olduğunu söyleyenler de var. Lakomski (1988) gibi.*
- *Çocuklara yaşamdaki rollerinin yerlerini bilip orada oturmak olduğunu öğretir. (Tutuculuğu teşvik anlamında)*

2.6. DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLE/OKUL/EDEBİ ESERLERİN ROLÜ

Değerlerin bireye kazandırılmasında ailenin, okulun ve edebi eserlerin önemli rolleri mevcuttur. Çünkü değerler, bireyin karşı karşıya kaldığı ve etkilendiği her ortamda edinilir. Bu sebeple ailenin de, okulun da, çevrenin de, yazarların da değerleri bireylere aktarma sürecinde üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi beklenir.

Değerlerin sosyal dayanışma ortamı sağladığını bildiren Aktürk (2012: 2), bireyin kendisine toplum içinde bir yer edinebilmesi için ortak değerleri kazanması gerektiğini şu şekilde belirtir:

“Değerler sosyal dayanışma ortamı oluşturur. Çocuk ait olduğu toplumun değerlerini ilk önce ailede öğrenir. Daha sonra okul hayatı başlayan çocuk, toplumuna ait değerlerin öğrenimini okulunda sürdürür ve toplumun önem verdiği değerlere önem vererek toplumun bir parçası olur. Mesela Türklerde misafirperverlik önemli bir değerdir. Bu değere uymayan aile toplumdaki dışlanır ve dışlanmak, psikolojik açıdan bireyi olumsuz etkiler. Dolayısıyla kendi toplumunun iyi - kötü, doğru - yanlış

kavramlarını öğrenen birey, kendisine toplumda yer bulacağı için değer öğrenimi önemlidir.”

Ancak bireyin toplumda yer edinmesine zemin hazırlayan değerler, kendiliğinden öğrenilmez. Bireylere değerleri uygun şekilde aktarmak gerekir. Küreselleşme ve gelişen teknoloji ile birlikte gelişmemiş veya gelişmekte olan toplumların kültürleri diğer toplumların etkisinde kalarak, onlardan etkilenir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak geri kalmış toplumlar, öz benliklerini de kaybetmeye başlar. Bu da bize değerlerin öğretilmesinin gerekliliğini gösterir. Değer aktarım sürecinde herkese önemli görevler düşer (Aktürk, 2012: 3).

2.6.1. Ailenin Rolü

Değerlerin temel amacı bireysel ve toplumsal sorunların en aza inmesine katkı sağlamak, bireylerin daha yaşanılır bir ortamda hayatını sürdürmesine yardımcı olmaktır. Bu yüzden hayati bir önem arz eden değerlerin öğrenilmesi ve öğretilmesi esastır. Çocuğun dünyaya geldiği ve içinde büyüdüğü ilk yer aile ortamıdır. Bu vesile ile çocuk ilk bilgilerini, değer edinimlerini bu çevrede kazanır.

Çocukların sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesinde, bilgi edinmesinde en ideal ortam şüphesiz aile ortamıdır. Çocuktaki kişilik ve özgüven duygusunun temeli, çocukluk döneminin geçtiği aile ortamda gelişir. Çocuktaki psikolojik ve fizyolojik gelişimin yanında, sosyalleşmenin ilk gerçekleştiği yer de ailedir. Çocuk sosyalleşirken toplumun değerlerini, davranış kurallarını ve sosyal ilişkilerini ailesinden öğrenir. Çocuklar için aile, yaş ve zaman sınırlaması olmayan en temel eğitim merkezidir (Köylü, 2016: 106).

Toplumun aileden beklentileri ülkeden ülkeye değişebilmekle birlikte her toplumda ailenin değişmeyen bazı fonksiyonları vardır. Ailenin birinci işlevi, topluma yeni üyeler kazandırmak; ikincisi, insandaki cinsî iştihayı sınırlamak ve belli bir kanala sokmak; üçüncüsü, ekonomik faaliyetleri düzenlemektir. Bu fonksiyonlara sahip olan aile kurumu, küçük sosyal gruplar içerisinde en sürekli ve en önemli olanıdır. Onun önemi ise insan hayatının ve terbiyesinin dayandığı temel kurum oluşundan ileri gelir (Güngör, 2000a).

Değerler eğitiminde en etkili kurum olan ailede, çocuk ilk olarak anne, baba ve kardeşlerini rol model alır yani onları taklit eder ve böylece onların davranışlarını sergilemeye çalışır. Aile ortamında vicdani nitelikler kazanan çocuk, kendi kararlarını verebilecek olgunluğa erişene kadar ailenin değerlerine göre hayatını

devam ettirir. Hatta çocuğun ailede öğrendiği birçok davranış kuralı ve örneği ona hayatının sonuna kadar rehberlik eder (Hökelekli, 2013: 289).

Bireylerde gerçekleşen sosyal ve ahlaki bilgi gelişiminin en hızlı olduğu dönem, büyük ölçüde aile içinde geçen çocukluk (2-6 yaş) çağıdır. Bu yüzden aile hayatı ve aile merkezli değerler eğitimi, çocukların değer ediniminde son derece büyük bir öneme sahiptir. Ailede gerçekleşen değerler eğitiminin gönüllülük esasına dayalı doğal ve sürekli oluşu da değerler eğitimi verimli kılar. Zira örgün eğitimde karşılaşılan devam zorunluluğu ve değerlendirme korkusu insana cazip gelmez. Bu durum değerler eğitimi için de geçerlidir. Ayrıca din ve ahlak eğitimcileri de değerlerin en iyi şekilde ailede edinilebileceğini öne sürer. Çünkü çocuklar, içinde büyüdükleri aileleri ile büyük oranda özdeşleştiği için aile bireylerinin hayat, his ve fikir tarzları, onların da bir parçası olur. Aile, kişinin değerlerini, normlarını ve uygulamalarını özümlediği ve başkalarının değer, norm ve uygulamalarını değerlendirmede kullandığı ilk referans grubudur (Köylü, 2016: 112).

Balat ve Doğal (2006: 17) da, çocuğun değer ediniminde ailenin üstlendiği rol ile ilgili olarak şunları ifade eder:

“Değerlere ilişkin eğitim bebeğin doğduğu andan itibaren ilk bulunduğu çevre olan ailede başlar. Annenin sevgi dolu ve sıcak teması bebekte güven duygusu oluşturur ve güvenli bir bağlılık ilişkisinin de başlangıcıdır. Aile içindeki bireyler özellikle anne ve baba çocuğun ilk olarak model aldığı ve taklitlerle doğru davranışları öğrenmeye çalıştığı kişilerdir. Aile içindeki kuzenler ve yakın çevre olarak tanımladığımız dayı, amca, teyze, hala ve büyük anne ve büyük babalarla birlikte değerlere ilişkin deneyler artarak gelişecektir. Okul öncesi eğitim ve zorunlu eğitimin başladığı dönemlerde de model alınan ve taklit edilen örnekler genişleyerek çoğalacaktır. Çocuklar değerleri sosyalleşme dediğimiz kavramın içinde sosyalleşerek öğrenmeye ve içselleştirmeye devam edeceklerdir.”

Ayrıca ahlak eğitiminde aile denilince genellikle çocukluğun ilk dönemlerinde tek etkili araç olma durumu akla gelmemelidir. Zira sadece erken çocukluk dönemi değil çocuk okula başladığında, ergenlik dönemine girdiğinde hatta iyice sosyalleşip toplumun bir ferdi olduğunda da ailenin etkisi devam eder. Bu nedenle aile kurumunu, karakterin şekillenmesinde hem güçlü bir hazırlık devri hem de bu süreç yön verici en önemli faktör olarak kabul etmek daha doğru bir yaklaşımdır (Meydan, 2012: 57).

Ailenin değerlerini bireye aktarma ve kazandırma noktasında önemli bir konuma sahip olduğu bir gerçektir. Ancak değerlerin istendik şekilde çocuklar

tarafından edinilmesi için bazı hususlara dikkat etmek gerekir. Köylü (2016: 113-116) ailenin değerler eğitimi noktasında gözetmesi gereken ilke ve prensipleri şöyle sıralar:

- ✓ Mutlu ve huzurlu bir aile ortamında oluşturulmalıdır.
- ✓ Çocuğun gelişim özelliklerine dikkat edilmelidir.
- ✓ Dengeli bir disiplin uygulanmalıdır.
- ✓ Çocuğa iyi örnek ve model olunmalıdır.
- ✓ Aile bireyleri birlikte hareket etmelidir.
- ✓ Değerlere ilişkin bilgi verilmelidir.
- ✓ Olumsuz çevre şartlarından korunmalıdır.

Çocukluk çağında uygun şartlarda edinilen bilgiler, bireylerin yaşantılarının daha sonraki kısımlarını da önemli ölçüde etkiler. Dolayısıyla ailenin bireye kazandıracağı değerler, bireyin hem kendisi ile hem de çevre, toplum ile olan münasebetine yön verecektir.

2.6.2. Okulun Rolü

Ailenin, değerleri bireylere kazandırma noktasındaki rolü yadsınamaz ancak tek başına bu edinimi sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesi günümüz şartlarında pek olanaklı değildir. Çünkü ailenin bildiği ve uygulamaya koyduğu değerlerin tamamının kabul edilebilir bir yapıda olup olmadığı dahi bilinmez.

Zira ailenin de bilerek veya bilmeyerek sahip olduğu istenmedik nitelikleri olabilir. Mesela geçimini hırsızlıkla sağlayan bir ailede, birey başkalarına ait bazı eşyaları onlardan habersiz almayı öğrenebilir ancak bu davranış gireceği farklı ortamlarda bireye büyük sıkıntılar doğurur. Bu durum, ailenin çocuklara kabul gören değerleri kazandırma noktasındaki eksikliğini ortaya koyar (Aktürk, 2012: 2).” Kaya ve Taşkın (2016: 134) da değerlerin sadece ailede kazandırılmayacağını, bu noktada okula büyük sorumluluklar düştüğünü ifade eder:

“Okullarda değerler eğitimi yapılmasının göz ardı edilmeyecek kadar önemli nedenleri bulunmaktadır. Bütün bunlara bağlı olarak aile, medya ve iletişim araçları yoluyla kazanılan eksik ve yanlış öğrenmelerin azaltılmasında, toplumun değerlerinin korunmasında, daha yaşanabilir bir toplum oluşturmada okulda değerler eğitime büyük bir görev düşmektedir. Buna bağlı olarak amacı tüm eğitim etkinliklerini tamamlamak ve yüceltmek olan değer eğitimi, okulun ve tüm paydaşlarının sorumluluğu ve etkisi altındadır.”

Modern zamanın hayat tarzı ile birlikte aile yapısında ve aile bireylerinin ilişkileri noktasında büyük değişimler yaşanmıştır. Zira geniş aileler, çekirdek ailelere dönüşmüş; çocukları ile yeterince vakit geçiren anne ve babalar, çalışma hayatına atıldıkları için yerini çocukları ile yeterince ilgilenemeyen, onlara zaman ayıramayan anne babalara bırakmıştır. Bu durum çocukluğunda doğal bir şekilde eğitimini aileden ve toplumdan edinen çocuğun bu imkândan mahrum yetişmesine sebep olmuştur. Bu da çocukların eğitiminde ortaya çıkan açığın devlet eliyle veya devlete bağlı özel kurumlar aracılığı ile okullarda karşılanmasını zorunlu kılmıştır. Yoğun çalışma temposu sebebi ile çocuklarının eğitimi ile yeterince ilgilenemeyen ebeveynlerin kreşlere, anaokullarına ve okullara sığınmalarının altında da bu ihtiyaç yatar (Yılmaz, 2014: 11).

Modern hayat ile birlikte çocuğa ailede yeterince değer eğitimi verilmemesi, eğitim veren dini kurum ve ibadethanelerin ise çocuğun hayatında az yer tutması, çocukta istendik düzeyde değer ediniminin gerçekleşmemesine neden olur. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da gençlerde sıkça görülen şiddet ve vandalizm, hırsızlık, hilekârlık, otoriteye karşı saygısızlık, zalimlik, taassup, argo dil kullanımı, hızlı seksüel gelişim, bencilliğin artması ve sivil haklara saygının azalması, alkol/uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımında genel bir artış ortaya çıkar. Dolayısıyla bütün bu problemlerle ailenin tek başına baş etmesi çok zordur ki genellikle bu hususta aile tek başına yetersiz kalmaktadır. Bu noktada okulun devreye girmesi şarttır (Hökelekli, 2013: 290-291).

Aile, çocukları aşağı yukarı 6+ yaşından sonra zorunlu eğitimin sistemli olarak verildiği eğitim kurumlarına dâhil eder. Hatta çalışan ebeveynlerin çocuklarını 3-4 yaşından itibaren anaokulu ve kreşlere yazdırdıkları görülür. Dolayısıyla çocuğun hayatının önemli bir kısmını geçirdiği okul kurumu, geçmiş çağlarda ailenin yürüttüğü değer aktarım sorumluluğunu üstlenir. Çünkü resmi veya gayriresmi uygulamaların gerçekleştirildiği okullara dâhil olan çocuk; yeni bir çevrenin içine girer, arkadaşları ile bir arada zaman harcar, oyunlar oynar. Bu durum çocukların sosyalleşirken bazı değerleri edinmesine ortam hazırlar.

Okulda gerçekleştirilen değerler eğitimi, çok önemli işlevlerin gerçekleşmesini sağlar. Çünkü bireyin hem başkalarına bağımlı bir birey olmasını engeller hem de birlikte yaşama kültürünün temellerini atmasına olanak sağlar. Bu sebep ile okul hayatında bir arada yaşama kültürünü edinen birey, gerçek hayatta da

çoğulcu bir toplum yapısına çok daha rahat uyum sağlayabilir (Kaya ve Taşkın, 2016: 134).

Okulun önemli işlevlerinden biri de iyi vatandaşlar yetiştirmek ve bu sayede toplumun sürekliliğini sağlamaktır. Okul, bu amacı gerçekleştirmek için bireylere toplumun ve insanlığın ortak malı olan değerleri kazandırma hususunda etkili bir aracı kurumdur. Bu yüzden okulun öğrencilere eğitim sistemi vasıtası ile dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, merhamet, cesaret gibi temel değerleri kazandırması beklenir. Bu değerleri edinen birey de kararlarını, tercihlerini daha iyi kontrol edebilir ve daha az olumsuz davranışlarda bulunur. Özetle okulun ortak değerleri anlama, benimseme ve hayata geçirmede öğrenciye yardım etmesi zaruridir (Doğan ve Gülüşen, 2011).

Okulda verilmesi zaruri olan değerler eğitiminin başarıyla gerçekleşmesi için bir dizi önlem almak ve onları uygulamak gerekir. Hökelekli (2013: 297-298)'ye göre dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- ✓ Eğitim sistemimiz “değer odaklı” bir amacı hedefleyen yeni bir bakış ve anlayışla köklü bir değişime tabi tutulmalı ve bu yönde yeniden yapılandırılmalıdır.
- ✓ Okullarda değerler eğitimi için özel bir yapılanma, müfredat ve ders düzenlemesi yapılmalıdır.
- ✓ Öğretmen yetiştiren tüm fakülte ve bölümlerde, değerler eğitimi zorunlu ders olarak okutulmalıdır.
- ✓ İşbaşındaki tüm öğretmen ve yöneticiler, hizmet içi eğitim kursları ve benzeri program ve etkinliklerle değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmeli, konu ile ilgili yöntem ve teknikler hakkında donanımlı kılınmalıdır.
- ✓ Değerleri öğrenmenin en etkili yolu yaşayarak, deneyerek öğrenmektir. Değerler eğitimi müfredatı belli amaç ve kazanımları gerçekleştirmeye yönelik çeşitli etkinliklerle oluşturulmalıdır. Bu bağlamda üretilen çeşitli sosyal hizmet projeleri ile çocuk ve gençlerin çevrelerindeki çocuk esirgeme kurumu, hastane, huzur evi, özürlü ve engelli çocukların eğitildikleri kurumlar, kadın-erkek-çocuk koruma evleri, hapishane gibi kurumlardaki insanları tanımaları, onlarla etkileşim içine girmeleri ve onlara belli gün ve saatlerde hizmet sunmaları sağlanmalıdır.

Okulda gerçekleştirilen değer öğretiminde Aydın ve Gürler (2014: 203-204) de aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmesi gerektiğini bildirir:

- ❖ Herhangi bir değeri öğretmeye başlarken, önce o değer net bir şekilde tanımlanmalıdır.
- ❖ Değerler açıklanırken, söz konusu değere sahip insanların davranışları somut bir şekilde ortaya konmalıdır.
- ❖ Değerler öğretilirken, söz konusu değere sahip olursa ne kazanacağımız ve sahip olmazsak ne kaybedeceğimiz örneklerle somut bir şekilde ortaya konmalıdır.
- ❖ Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil kullanmak yerine, bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.
- ❖ Değerler konusunda öğrencilerin tartışması sağlanabilir.
- ❖ Öğrencilerden değerlerle ilgili örnekler bulmalarını istemek konuyu daha iyi vurgular.
- ❖ Değerlerle ilgili etkinlikler hazırlanabilir.
- ❖ Öğrencilere değerlerle ilgili yazılı materyal taraması yaptırılabilir.
- ❖ Ödül ve ceza verirken duygusal değil, adaletli davranılmalı.

Değerler, zamanla bireyin kişiliğine dönüştüğünden okulda değerlerin uygun şekilde kişiye kazandırılması son derece önemlidir. Bu noktada en büyük pay ise öğretmenlere düşer. Çünkü öğretmen, eğitim sisteminin en önemli düzenleyicilerinden biri olmakla beraber öğrenci ile birebir etkileşimde bulunan bir rehberdir. Dolayısıyla öğretmenin anlattığı ve sergilediği davranışlar öğrenciler üzerinde önemli bir etki bırakır. Bu sebeple öğretmen, değerleri aktarırken öğrencilere çeşitli görevler vererek onların davranışlarına olumlu veya olumsuz geri dönütler vermeyi ihmal etmemelidir.

Öğretmen çeşitli yöntemler aracılığı ile değerleri öğrenciye kazandırabilir. Bazı öğretmenler değerleri anlatarak, tanıtarak aktarırken bazıları ise sosyal öğrenme kuramında karşılaştığımız model olma yolu ile sezdirerek/model olarak öğretir. Ancak günümüz eğitim anlayışında anlatmaktan ziyade sezdirmek ön planda olduğundan öğretmenin davranışa dönüştürerek sergilediği davranışlar aracılığı ile örnek olması daha etkilidir. Güven (2014)'e göre değerleri aktarmak için öğretmen rol model olmalı, öğrencilerle güvene dayalı bir ilişki kurmalı, aşırı hoşgörülü davranmalı ve değerler eğitimi ile ilgili kuramsal altyapıya sahip olmalıdır.

Ayrıca öğretmen, değerleri sağlıklı bir şekilde kazandırmak için konuşmaları ve ikna ediciliği ile de öğrenciye örnek olmalıdır. Öğretmenin kullandığı dil, gösterdiği örnek olaylar, öğrencilerin soruları karşısındaki tutumu ile sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmelidir. Bu davranışları sergileyen öğretmenler, değer/ahlak eğitiminde aranan öğretmenlerdir (Çağlayan, 2013: 77-78).”

Değerler eğitimi, öğrenciyi aktif kılan ve ona saygı duyan öğretmenler aracılığı ile gerçekleştirilebilir. Yapılan araştırmalar neticesinde yalnızca model olmayı başarabilen öğretmenlerin ciddiye alındığını gösteriyor. Model olma başarısı gösteren öğretmen davranışları ise şöyle sıralanabilir (Williams, 1993 akt. Sarı, 2007: 66):

- ✓ Açık, tutarlı ve dürüst mesajlar verir,
- ✓ Üstünlük taslamayan ve asla otoriter olmaz,
- ✓ Yüksek beklentilerini açıklar,
- ✓ Gerçekten dinler,
- ✓ Eylemleriyle vaatlerini yerine getirir,
- ✓ Çalışkan ve öğrencilerin öğrenmesi konusuna gerçekten duyarlı olur,
- ✓ Saygıyı sürdürür.

Lickona (1991)’ya göre öğretmenler, öğrenciler arasında ayırım yapmadan, favori belirlemeden, onları alaya almadan, onur kırıcı davranışlar sergilemeden onları önemsemeli, onlara ilgi göstermelidir. Bu yolla öğrencilere model olmalı/rehberlik etmelidir. Öğretmenin bu stratejiyi devam ettirmek için yapması gerekenler ise şöyle özetlenebilir (Kaymakcan ve Meydan, 2014: 244-245):

Öğrencilerine Saygı ve Sevgi ile Davranmak

- a) Öğrencileriyle onların kendisinin etkisine açık olmalarını sağlayacak bir tarzda uyum geliştirerek,
- b) Okul çalışmalarında başarılı olmalarını sağlayacak destekler vererek,
- c) Adil olarak,
- d) Öğrencilerin yanlış ve eksik cevaplarını doğru yönleri onaylayarak karşılayıp yanlış yapma korkusunu azaltarak,
- e) Öğrencilerin düşünceleri, ilgileri ve kaygıları ile ilgili sınıf içi forumlar düzenleyip onların görüşlerine değer vererek, gerçekleştirilebilir.

Güzel ahlaki örnekleri ve doğrudan ahlaki öğretimi birleştirmek/Model olmak

- a) Sınıfta ahlaki meseleler ortaya çıktığında bunları müzakere etmek için sınıf buluşmaları düzenleyerek,
- b) Çocukların kopya çekmek, çalmak, zorbalık ve isim takma gibi davranışların niçin kırıcı ve kötü olduğunu anlamalarına yardım edecek kişisel görüşlerini açıklayarak,
- c) Dürüstlük ve saygı gibi değerler ihlal edildiğinde insanların yaşadığı duyguların derinliğini göstererek,
- d) Güzel değerleri öğreten hikâyeler anlatarak gerçekleştirilebilir.

Birebir ahlaki danışmanlık yapmak

- a) Her öğrencinin yeteneklerini ve güçlü yönlerini keşfetmeye, açıklamaya ve geliştirmeye çalışarak,
- b) Öğrencilerin çeşitli çalışma ve girişimlerine yazılı yorumlar ekleyerek, yazılı notlarla onları överek ve onlara sosyal ahlaki problemlerle ilgili öneriler sunarak,
- c) Öğrencilere ihtiyaç duyduklarında iyileştirici geri dönütler vermek için birebir görüşmeleri kullanarak, gerçekleştirilebilir.

Titus(1994 akt. Yazıcı, 2006: 509) da değerler öğretimi aşamasında öğretmenin aşağıda belirtilen tavsiyelere uyması, öğretmenden kaynaklanabilecek olumsuz etkileri en aza indireceğini belirtir:

- Öğrencinin bilgisi, davranışı ve hisleri üzerine odaklanarak eğitim faaliyetlerini yürütmek,
- Şeref, onur, erdem ile ilgili örnekler kullanarak içerik seçimi ve değerlerin yansıtılmasını cesaretlendirmek,
- Alıntılar, sözler kullanmak,
- Öğrenciler için açık iletişim, tutarlılık, içtenlik ve yüksek beklentiler sağlamak,
- Öğrencileri toplumsal hizmetlerde bulunmaya teşvik etmek,
- Öğrencilerin heterojen gruplarda müşterek bir şekilde iş birliği yapmalarını sağlamak,
- Etik, ahlâkî olmayan ve saygısız davranışları düzeltmek,
- Öğrencileri uğraştıracak özen gerektirecek işlerde ve erdemli davranışlar sergilediklerinde övgü veya takdir yoluyla onları desteklemek,
- Pozitif kişisel örneklerle iyi bir model olmak,
- Öğretmek, vaaz vermemek.

2.6.3. Edebi Eserlerin Rolü

Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatür (TS, 1998: 670) olarak nitelendirilen edebiyatın değerleri bireylere aktarma noktasında aile ve okul kadar önemli bir rolü vardır. Edebi eserlerde anlatılanlar kurmaca olsa bile gerçek hayattan izler taşır. Dolayısıyla okuyucu, hayatı ve hayatı anlamlı kılan birçok unsuru edebi eserler aracılığı ile tanıma fırsatı bulur. Değerler de söz konusu unsurlardan biri olarak karşımıza çıkar.

Edebiyat, çağlar boyunca insanların duygularını, düşüncelerini ve yaptıklarını en zengin ve en etkili şekilde ortaya koymasını sağlayan sanattır. Eğitim açısından değeri ise insanda çok çeşitli duyma, düşünme ve davranma örnekleri vermesidir. Birey böylesine geniş bir ortamda ancak kendisine uygun yolu seçebilir. Tek bir roman okumak bile bize insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce yönünden ne kadar farklı olduğunu göstermeye yeter (Kavcar, 1999: 4).

Yazılı unsurlar ile birlikte sözlü verimleri de kapsayan edebiyat, insanları - özellikle de çocukları- psikolojik ve zihinsel yönden büyük ölçüde etkiler. Bu durum edebi eserlere ve üreticilerine bazı sorumluluklar yükler. Zira geleceğin huzur ve refah içinde olması, yarının büyükleri olan çocuklarla yakından ilişkilidir. Çocukların uygun şekilde eğitildiği bir toplumda olumsuz durumlar azalır ve toplum daha güvenli bir ortamda varlığını sürdürür.

Toplum ve birey için önem arz eden çocuk edebiyatı/edebi eserler bazı amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulur. Karatay (2007a: 466-467) çocuk edebiyatının amaçları şunlardır:

- 1.Bilgilendirme,
- 2.Zevk verme,
- 3.Çocuğa yaşamı tanıtmı,
- 4.Kendine güven duygusunu geliştirme,
- 5.Başarma isteği uyandırma,
- 6.İnsana ve çevreye karşı duyarlı olma bilincini kazandırma,
- 7.Çocuğu sosyalleştirme,
- 8.Öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirme,
- 9.Farklı alanlara ve kavramlara karşı ilgi uyandırma,
- 10.Güzellik ve estetik gibi duyuşsal ihtiyaçları karşılama,
- 11.Çocukta dil gelişimini sağlama,
- 12.Çocuğun zihinsel gelişimine katkı sağlama,

- 13.Hayal gücünü, yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirme,
- 14.Kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunma,
- 15.Kitabı sevdirmek, kitabın vazgeçilmez bir eğlenme, öğrenme ve bilgilenme aracı olduğunu fark ettirme,
- 16.Okul öncesinde dinlediğini anlama ve görselleri anlamlandırma; okul döneminde bunlara ek olarak metin ve görsel okuryazarlığını geliştirme,
- 17.Düşündüklerini ve hissettiklerini yazı yoluyla anlatma isteği uyandırmadır.

Amacına uygun hazırlanan edebi eserlerin çeşitli nitelikleri vardır. Normal bir büyüme ve gelişme gösteren çocuğun doğal ihtiyaçları yanında birtakım ruhsal ihtiyaçları da vardır ve bunlar öz bakımından hiç değişmeden sürüp gider. Bu ihtiyacın karşılanmasında ise edebiyatın payı büyüktür. Çünkü edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendiricidir; ruha canlılık verir, bireyin yaşama gücünü artırır; hayatı keşfetme noktasında kişiye yardımcı olur. Bu sebeple çocuklar hayatı ve yaşama yollarını öğrenmek için edebi eserlere muhtaçtır. Çocuklar, nitelikli bir edebi eser aracılığı ile başka kişilerin hayatlarını, yaşayışlarını, alışkanlıklarını, törelerini, düşünce yollarını keşfe çıkar. Dolayısıyla edebiyat bir rehberlik kaynağıdır (Oğuzkan, 2001: 5-6). Bu durum çocuklar için yol gösterici bir niteliği olan yazarın eserini oluştururken bazı unsurlara dikkat etmesini zorunlu kılar.

Çocukları birçok yönden etkileyen edebi eserlerin çocuğun kişiliği üzerinde de birçok etkisi mevcuttur. Kişiliğin oluşması bir süreçtir ancak çocuk farkındalık duygusunun başladığı andan itibaren kişiliğini bulmaya çalışır. Dolayısıyla bu süreçte çocuğun karşılaşacağı/okuyacağı/dinleyeceği eserler, ona kendisine has bir kişilik geliştirmesine katkı sunmalı, toplumla uyumlu bir birey olmasına yardımcı olmalıdır. Çünkü bu dönemde yapılacak yanlış yönlendirmeler, çocuğun bütün bir hayatını olumsuz etkileyebilir. Bu yüzden çocuklar için kaleme alınmış eserlerde, kişilik ve kimliği olumlu yönde etkileyecek nitelikte örneklerle yer verilmeli, çocuğun toplumda değerli bir varlık olduğu hissettirilmelidir (Yalçın ve Aytaş, 2008: 51). Ayrıca çocuklara hitap eden eserlerde aşağıda sıralanmış nitelikler de Yalçın ve Aytaş (2008: 40-41)'e göre göz önünde bulundurulmalıdır:

- ✓ *Bu eserlerde bütünden parçaya gidilmelidir. Örneğin, önce aile, sonra ailenin bireyleri tanıtılmalıdır.*
- ✓ *Eleştiri duygusu bu yaş grubundan itibaren gelişmeye başlar; adalet duygusu ayrıntıları olmamakla birlikte ana hatlarıyla oluşur. Eserlerde bu konulara dikkat edilmelidir.*

- ✓ *Kutlamalar, törenler ve özendirmelerden çok hoşlanırlar. Bu yüzden eserlerde yasaklamalardan çok, özendirmeler hâkim tema olmalıdır.*
- ✓ *Bu yaş grubu çocuklarda eğer hayal ve imgelere yer verilmezse hayal etme eksikliği görülmeye başlar. Eserde hayal dünyasını geliştirici imgelere yer verilmelidir.*
- ✓ *Tarihî olaylara karşı ilgi duyarlar, koleksiyon yaparlar, basit çalışma ve resim yapmaya karşı ilgileri olduğu için, konusunu tarihten alan resimli eserler yazılmalıdır.*
- ✓ *Kendisini baskı altında tutmaya çalışanlara karşı tutukluk ve içe kapanıklıkla cevap verirler. Kendi üzerlerinde kurulan baskılar sonucunda bu yaş grubu çocuklarda hayal dünyasındaki gerilemeler sonucunda dinî duygularda zayıflama görülür. Hayal dünyasını geliştirici ve manevî duyguları besleyici konulara yer verilmelidir.*
- ✓ *Toplu oyunlara karşı ilgi duyarlar. Paylaşım duyguları gelişmiştir. Olağanüstü bilgilerden çok gerçekçi bilgilere yer verilmelidir.*
- ✓ *Bu yaş grubuna giren çocuklar yazılacak eserler onların anlamını bildiği üç yüz kelimeyi geçmemelidir.*

Dünyanın her yerinde titizlikle hazırlanan, yayınına, baskısına ve içeriğine önem verilen çocuk eserleri; çocuklara güven duygusu, başarılı olma, sevmeye, sevilme, sorumluluk gibi birçok davranış ve alışkanlıklar kazandırır. Böylece çocukların geleceğine de rehberlik eder. Bu sebeple eserlerin doğru bilgiler edindirmesi, değerlerle beraber zorluklar karşısında dayanma gücü kazandırması, bireysel ve toplumsal yardımlaşmayı ön plana çıkaran sosyal mesajlar barındırması beklenmektedir. Bu kitapların çocuğu, hayatın sevimli ve canlı yüzü ile tanıştırmayı umulmaktadır. Bu koşullar sağlandığında edebi eserler çocuklara nezaket, sevgi ve saygıya dayalı davranışlar kazandıracak; öğrencilerin ahlaki, kültürel ve bedensel yeteneklerine yeni katkılar sağlayacaktır (Çağlayan, 2013: 90). Bu durum çocuk kitaplarında yer verilmesi beklenen konuları belirleme noktasında yazarlara yardımcı olur.

Edebi eserler toplumsal değerleri ve ulus sevgisini güçlendirmeli; insan sevgisini, çevreye saygıyı, toplumsal ilişkilerin önemini kavratmalı; birlikte çalışma, paylaşma, arkadaşlık duygusunu öğretici olmalıdır. Başka ulus ve ülkelere karşı düşmanlık ve kin duyguları aşılamamalıdır. Yurt sevgisi, tarih bilinci ve kahramanlık duygusunu özendirici olmalı; aile sevgisini işlemelidir (Ciravoğlu, 2000: 192).

Eserlerde ahlaki ve evrensel doğruları çocuğa kazandıracak, onun kişiliğini ve kimliğini geliştirerek toplumda saygın ve başarılı bir konuma ulaşmasına katkı sağlayacak konular işlenmelidir. İncelik, kahramanlık, hakka saygı, haksızlıkla mücadele etme, başkalarına yardım, mertlik, fedakârlık, doğruluk, iyilik gibi istendik

değerlere yer vermesi ve istenmedik unsurlar taşımaması gereken kitaplar, çocuğu hayata hazırlamalıdır (Arpacı, 2000: 55).

Çocukları hayata hazırlayan edebi eserlerde ele alınan konular genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olmalı. Çocukları düşünmeye ve birtakım görüşler edinmeye yöneltmelidir. Ayrıca onlara sağlam ve geçerli inançlar sağlayacak, onların demokratik yaşayış biçimine karşı güvenlerini arttıracak, milli değerlere karşı hissettikleri saygıyı güçlendirecek ve mizah duygusunu geliştirecek konulara ağırlık verilmelidir (Oğuzkan, 2001: 368). Bahsedilen konular aracılığı ile çocuğa verilmek istenen iletilerin de bazı niteliklere sahip olması beklenir.

Çocuk kitaplarında sanatçının söz ve çizgiyle aktardığı iletiler, çocuğun duygu ve düşüncelerini devindirebilmeli; yeğlenen üslupla çocuklara değişik duyuların yaşamı algılamadaki etkisi duyumsatılmalıdır. Bir başka ifadeyle sıcaktan bunalan, susuzluktan dudakları çatlayan bir insan için buz gibi bir suyun; soğuktan tir tir titreyen biri için gürül gürül yanan bir sobanın önemi çocuklara kavratılmalıdır. Nitekim sözcükler ve çizgiler, ustaların elinde çocuğun hayatını bütünleyen bir araca dönüşür. İnsanın günlük yaşamında sesiyle, jest ve mimikleriyle, bedensel hareketleriyle yansıttığı sevinç, korku, öfke nitelikli eserlerde sözcük ve çizgiyle ortaya çıkar (Sever, 2008: 19). İletilerin doğrudan verilmesinden ziyade örtük bir şekilde sunulması da sağlıklı bir değer aktarımı için önem arz eder.

Her toplumun ortak kültür değerleri mevcuttur, bu değerlerin uygun bir biçimde çocukların şuur altına yerleşmesini sağlayacak ve onlara olumlu davranışlar kazandıracak şekilde düzenlenmesi gerekir. Bunu uygulamaya koyarken dikkat edilmeli, bu noktada çocuk psikologları ile iş birliği içinde olunmalıdır. Çünkü bu kavramlar birer soyut değerden oluşur. Bu soyut değerlerin doğru algılanması için de özel bazı tekniklere ihtiyaç duyulur (Yalçın ve Aytaş, 2008: 46).

Özetle çocukların hayatı anlamlandırmasına olanak sağlayan edebi eserler, toplumu toplum yapan hemen hemen bütün unsurlara/değerlere değinir. Bunlarla karşılaşan çocuk ise toplumun bazı özelliklerini bilhassa değerlerini kitaplar aracılığı ile sezer. Böylece neyin doğru, neyin yanlış olduğu hakkında bir fikir edinerek toplumda nasıl davranması gerektiğini hisseder.

Çocuk edebiyatının amacına ulaşabilmesi, çocuğu çeşitli açılardan geliştirebilmesi ve değerleri ona aktarabilmesi için öncelikle okuyucuya uygun şekilde hitap etmelidir. Dolayısıyla değer aktarımında bulunurken bazı hususlara

özellikle dikkat etmek gerekir. Ayrıca değer aktarımı için bazı yöntemlerin etkin bir biçimde kullanılması önem arz eder.

2.7. DEĞER AKTARIMI

Edebi eserler aracılığı ile toplumun yapı taşlarından biri olan değerleri çocuklara kazandırmak göz ardı edilemeyecek bir husustur. Dolayısıyla eserlerde değerlere yer vermek önemlidir. Ancak eserlerde değere yer vermek onun okuyucu tarafından edinilmesi anlamına gelmez. Çünkü verilmek istenen mesaj kadar mesajın okuyucuya aktarılma biçimi de önemlidir. Yalnızca uygun şekilde aktarılan değerler, okuyucu tarafından kazanılabilir. Bu sebeple aktarım biçiminin seçiminde dikkatli davranmak zaruridir.

2.7.1. Sezdirme Yöntemi ile Değer Aktarımı

Sezdirme yöntemi, yapılandırmacı eğitim anlayışının işe koşulması ile beraber özellikle dil bilgisi öğretiminde aktif olarak kullanılmaya başlanan bir yöntemdir. Bu yöntem, dilin soyut kurallarını ezberlemeye değil bireyin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Amaç öğrencilerin dili sorgulama, dille ilgili düşünme ve araştırma yapma mantığını oluşturmaktır. Bu yöntemde dilin yapısı ile ilgili bilgiler, işlemler ve kurallar sözel olarak doğrudan aktarılmaz. Bireyin onları keşfetmesi beklenir (Güneş, 2013: 179).

Edebi eserler aracılığı ile verilmek istenen mesajların okuyucuya aktarımında da kullanılan bu yöntemde; bilgiler doğrudan sunulmaz, okurun verilmek isteneni keşfetmesi istenir. Yazarların bu yöntemi etkili bir iyi şekilde kullanması için bazı hususlara dikkat etmesi zaruridir.

Öncelikle çocuk edebiyatının amacına ulaşabilmesi için yazarların çocukların gelişim düzeylerini bilmeli, aktarmak istediği mesajı sezdirmeli, anlam çıkarma işini çocuğa bırakmalıdır. Çünkü çocuk edebiyatı yazarları, ahlak bilgisi veren değil anlama, araştırma ve karar verme becerilerini geliştiren kişiler olmalıdır. İletilerin seçiminde çocuğun gelişimi ve eğitimi ön plandayken iletilerin aktarım biçiminde ise yazınsallık ölçütü ön plandadır. Yazınsal nitelikler taşıyan eserlerde doğrudan bilgilendirme veya öğretme amacı yoktur. Çocuklara çeşitli duygu ve düşünceleri sezdirerek iletilerin metne yerleştirilmesi esastır (Arpacı, 2000: 59). Bu nitelikleri göz ardı etmeyen yazar, çocuklarla daha sağlıklı bir iletişim kurabileceği için kazandırmak istediklerini daha kolay onlara ulaştırabilir.

Ancak çocuğa, kaba bir gerçeklikle bir yetişkinin öğüt dağarcığından çıkararak aktardığı yargılar, çocuğun kitapla kurduğu iletişimde duygu ve düşünce üretme sürecini engeller. Bu sorumluluğu çocuklardan alarak kendisini tek yetkili kılan bir yazar için temel amaç, çocuklara yalnızca kendince doğru olanları tavsiye etmektir. Ama çocuk edebiyatının amacı, öğüt vermek ya da öğretmek değildir. Çocuklara yaşam ve insan gerçeğine ilişkin sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış ipuçları sunmak, anadilinin kullanım olanaklarını sezdirmek, onları yazılı kültürle sağlıklı ve sürekli etkileşim kurabilen bireyler kılabilmek çocuk edebiyatının temel amacı olmalıdır (Sever, 2008).

Aktürk (2012: 13)'e göre çocuk edebiyatında aktarılmak istenen tema ve iletiler de çocuğa doğrudan verilmek yerine onu eğlendirerek, düşündürerek sezdirilmeli; soyut olan temalar somutlaştırılarak çocuğun anlayabileceği biçimde örneklenip aktarılmalıdır. Özdemir (1983: 16) de çocuk kitaplarının yazınsal niteliğe sahip olmasının bir gereği olarak aktarılmak istenen iletilerin kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmesinden önce metnin dokusuna sindirilmesi gerektiğini bildirir. Kesin bir yargıya dönüştürülmeden, metnin tümüne yayılarak verilen iletiyi ise “örtük ileti” olarak nitelendirir. Ayrıca örtük ileti aracılığı ile konuya gizli bir anlam, öz yüklendiğini belirtir.

Örtük iletilerin yazınsal nitelikli eserlerde kullanılması; okuyucunun aktarılanları zihninde anlamlandırarak, önceki bilgileri ile bağdaştırarak anlam yaratan etkin bir birey konumuna gelmesine zemin hazırlar. Bu durum günümüz çağdaş eğitim sisteminin –yapılandırmacı eğitimin- de ilkeleri ile örtüşür.

“İletilerin örtük olarak aktarılması çocuk edebiyatının öğretici niteliğinden sıyrılıp, sezdiren ve düşündüren özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. Aynı zamanda çocukların kendilerini ve etrafındaki evreni tanımlarını sağlayan metinlerdeki iletileri sezerek algılamaya çalışması onun bilişsel gelişimini de hızlandırır. İletinin örtük olarak aktarılması metnin, yazınsal ölçütlere uygun olduğunu gösteren niteliklerden birisidir. Bu da, ileti ile yazınsallık arasındaki ilişkiyi doğurur.” (Kargı, 2012: 281)

Ayrıca çocuk edebiyatında temanın; çocuğu saplantılı hale getirmemesi, onu değişik olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmasına yardımcı olması beklenir. Zira tema çocukların esnek düşünmesini sağlamalı, yaratıcılıklarını desteklemeli, öğrenmeye karşı onları güdülemelidir. Ana düşüncenin ders, öğüt verici, ‘*Ya gördünüz mü? Demedim mi, şunu yap, bunu yapma*’ şeklinde olmamasına da dikkat edilmelidir (Güleryüz, 2002: 201-203).”

Çünkü çocuk kitaplarında yazar, kural veya kurallar koymaktan çok çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak onlara sebep-sonuç ilişkisiyle anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır. “Doğayı sev, çevreyi koru.”, “Büyüklerine saygılı ol.”, “derslerine çok çalış.”, “Arkadaşlarıyla iyi geçin.”, “sağlığını koru.”, “giysilerini kirletme.”, “Tutumlu ol.” gibi emir ve kurallar içeren cümlelerle seslenmemelidir. Çünkü bu nitelikteki yargılar tekrarlandıkça önemini yitirir, ayrıca çocukları okuma eyleminden uzaklaştırır. Bu sebeple kısıtlamalar ve emir içeren ifadelerden ziyade yazarın çocuğa göre kurguladığı uygun yaşam durumları, çocukların belleğinde yanıtlanması gereken şu tarz sorular oluşturmalıdır. “Niçin doğayı sevmeliyim?”, “Ders çalışmazsam neler olabilir?”, “Sağlığıma ya da temizliğime dikkat etmez, özen göstermezsem ne/neler olabilir?”, “Çevremde yaşayan diğer canlılara karşı niçin duyarlı olmalıyım?” ya da “Çevremdeki canlılara duyarlı davranmaz, insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmazsam ne gibi sorunlarla karşılaşabilirim?” Yazarın öğretme görevi de bu tarz nitelikli sorular oluşturmakla sınırlı kalmalıdır (Sever, 2008: 22-23).

2.7.2. Karşıtlıklardan Yararlanma Yöntemi ile Değer Aktarımı

İyiliğin kötülükle, güzelliğin çirkinlikle, doğrunun yanlışlıkla daha iyi kavranabildiği gibi tabiattaki her varlığın değeri de zıtlıkları ile daha iyi anlaşılır. Siyahın kendisini beyazda daha iyi belli ettirmesi bu durumu örnekler. Bu zıtlıkların edebi eserlerde bir arada kullanılması ise istendik yöndeki eylemlerin değerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sunar.

Kişilerarası çatışmalarda sıklıkla karşılaşılan ikilemli durumlar ve karşıtlıklar, çocuk için soyut yapıdaki değerlerin, kuralların ve sorumlulukların somutlaşmasına zemin hazırlar. Bu durum çocuğun verilmek istenen soyut mesajları ve değerleri daha iyi tanımasına ve edinmesine olanak sağlar.

Ayrıca doğru veya yanlış bir durumun olumlu veya olumsuz yönlerini sözlü olarak bildirmek yerine, öyküleyici bir eserde bunun faydalarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa yaşatmak; değer olarak iyi-kötü, doğru-yanlış vb. bir eylem olduğunu göstermek daha etkili bir yöntemdir (Karatay, 2011b: 1404). Bu sebeple çocuk kitaplarının “doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin karşıtlıklarını işlemesi” önem arz eder (Ciravoğlu, 2000: 192). Ancak zıtlıklardan yararlanırken bazı hususlara dikkat edilmelidir. Çünkü,

“Çocuğun alımlamasına sunulan bir sanat yapıtında şiddetin ve ayrımcı düşüncelerin olumlanmasının; iyi-kötü, doğru-yanlış vb. kavramların çocuğu tek yönlü koşullayacak biçimde işlenmesinin; gelişme çağındaki çocuğun ruh sağlığını ve kimlik gelişimini olumsuz etkileyerek çocuğun çevreyle ve insanlarla empati kurması ve uyum sağlaması açısından olumsuz etkilerinin olduğu bilinen bir gerçektir.” (Cengiz, 2012: 315)

Çocuk kitaplarında ayrıca renk, çizgi ve sözcükler çocuğun görme, duyma ve dokunma duyusunu geliştirecek düzeyde iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi karşıtlıklar aracılığı ile estetik beğeni oluşturmalıdır (Çer, 2016: 1402). Estetik beğenin oluşmasına ortam hazırlayan zıtlıklar, çatışmalar ve ikilemler; çocukların hayal güçlerini zenginleştirmelerini, yaratıcılıklarını geliştirmelerini, soyut olan değerleri daha iyi kavramalarını sağlar. Bu sebeple değerlerin aktarımında karşıtlıklardan yararlanma önemli bir aktarım biçimi olarak karşımıza çıkar.

2.7.3. Kahramanla Özdeşim Kurma Yöntemi ile Değer Aktarımı

Çocuk edebi eserde karşılaştığı karakterin davranışlarından, tutumundan etkilenir; bu sebeple iyi niteliklere sahip karakteri örnek alır, onunla özdeşim kurar. Bu durum yazarın aktarmak istediklerini çocuğun özdeşim kuracağı kahraman aracılığı ile iletmesine olanak sağlar. Yazarın bu hususta başarılı olabilmesi için bahsettiği karakterin niteliklerini iyi seçmesi, karakteri özdeşim kurulacak bir duruma getirmesi önem arz eder.

Eserde iyiliği öne çıkarmak, yüceltmek temel amaç olduğuna göre iyiliğin kazanması için mücadele eden karakter, eserin kahramanıdır. Çocuğun kitaptaki olumlu karakterle/kahramanla özdeşleşmesi, bütünleşmesi, anlatının içine girebilmesi için yazarın eserde bahsettiği karakterin inandırıcı, güvenilir, günlük yaşamdaki kadar gerçekçi ve çocukla aynı yaş düzeyinde olması önemlidir. Kahramanın niteliklerini doğru ve gerçekçi betimleme, iyi hikâye yazmanın da yapı taşlarından biridir. Karakterin ikna edici bir yapıda olması için kapı komşumuz kadar hayattan olmalıdır (Karatay, 2011a: 99).

Ciravoğlu (2000: 192) çocuk kitaplarının içerik yönünden *gerçek olaylara katılma, kahramanlarla özdeşleşme hissini duyurma* niteliğine sahip olması gerektiğini bildirir. Yalçın ve Aytaş (2008: 47) ise çocukların hangi yaş grubundan olursa olsun, okudukları kitapların kahramanlarıyla özdeşleşmesi; yazarın da bu durumun farkında olması, kahramanlarını seçerken de bu özdeşleşme yönünü göz önünde bulundurmasının zaruri olduğunu belirtir.

Demiray (1953: 40) da çocukların hüznü, kötümser şahısları, yüzleri hiç gülmeyen insanları, çok üzücü dramları sevmediğini; insanların daima güler yüzlü olmasını, hayatlarını, memleketlerini, etrafındakileri sevmelerini beklediğini ifade eder.

Kahramanların fiziksel ve ruhsal özellikler bakımından abartıya kaçmadan iyi geliştirilmesi, onların eserdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukların onlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırır. Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemleri söz ve davranışlarla somutlaması; çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve davranmaya yöneltir. Ayrıca çocukları yeni okumalara sevk eder. Özellikle başkişinin merak öğeleriyle desteklenmiş kurgulardaki özdeşim kurmaya değer özellikleri, çocuk-kitap ilişkisini kalıcı duruma getirmede belirleyici bir faktördür (Sever, 2008: 77).

Karatay (2011a: 100)'a göre kahramanların özdeşim kurmaya değer özellikleri ise şunlardır:

- 1.Karakter, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı,
- 2.İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,
- 3.Bariş yanlısı olmalı,
- 4.Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı,
- 5.Karakter, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımalı.

Ayrıca eserde özdeşim kurulacak kişiler geliştirilirken bir bütünlük oluşturmalıdır. Yani öykünün başında erdemli olan bir kişi, birkaç sayfa sonra bir üçkâğıtçı olarak okuyucunun karşısına çıkmamalı. Eğer çıkarsa inandırıcılıktan yoksun kalır. Karakterlerde bazı değişimlerin gerçekleşmesi kaçınılmazdır ancak değişimi ortaya çıkaran etmenler, güdüler belirtilmelidir. Ayrıca karakterlerin davranışları, tasarımları, düşleri, istekleri onların yetiştiği ortama, aldıkları eğitime, toplumdaki konumlarına uygun olmalıdır (Özdemir, 2013: 133).

Kahramanlar her şeyden önce çocuk için bir rol model olduğundan fiziksel ve psikolojik özellikleri bakımından açık, seçik ve güçlü olarak anlatılmalıdır. Ayrıca birbirine denk ve çok kahramanlı olarak çocukları anlam karışıklığına sokmamasına özen gösterilmelidir (Güleryüz, 2002: 201-203). Dolayısıyla iyi geliştirilmiş, eseri oluşturan yapının merkezinde yer alan başkişi veya asıl kahraman (Tekin, 2004: s. 84) olarak nitelendirilen kişi sayısının çok fazla olmamasına dikkat edilmelidir. Zira

bir eserde çok sayıda geliştirilmiş ve açık bir şekilde tanıtılmış başkişinin olması, okuyucunun olay kurgusuna ve kahramanların olaylar karşısındaki tutumuna odaklanamamasına sebep olabilir.

Kahramanlar aracılığı ile olayların içine girerek farklı deneyimler edinen çocuğun aşırı idealize edilmiş karakterlerle karşılaşması da, onun karakterlerden uzaklaşmasına neden olur. Çünkü aşırı idealize edilmiş karakterlerin yer aldığı metinlerde okur; gerçek yaşamdakinden uzak, çoğunlukla yapay çözümlerle karşılaşır. Artık gerçek yaşamın bile gerçeklik kavramıyla kavga gürültü kopardığı bir çağda eserdeki kahramanların aşırı idealize edilmiş yapay karakterler olmasındansa çelişkili, kusurlu ama en nihayetinde iyi değerlerin peşinde koşan kişiler olması daha uygundur (Karataş, 67: 2014). Kısacası örnek olması beklenen karakterin hep istendik özelliklerle donatılması çocuk üzerinde olumlu bir izlenim bırakmayacağı gibi onu kahramanla özdeşim kurmaktan uzaklaştırır.

Kahramanların sahip olması gereken en temel niteliklerinden biri de fantastik bir yapıda olsalar bile gerçekçi olmalarıdır. Söz konusu gerçeklik, dış betimlemeden çok iç betimleme ile ilgilidir. Karakterin olağanüstü güçlere sahip, her şeyi yapan bir varlık konumunda olmasından ziyade belirli noktalarda sınırlı olduğunu bilen bir yapıda olması gerekir (Karataş, 2014: 70).

2.7.4. Mutlu Son Yöntemi ile Değer Aktarımı

Çocukların diğer edebi ürünlere göre daha çok beğendiği öykü, masal ve roman gibi öyküleyici türler, karakter eğitiminde etkili bir biçimde kullanılmaktadır. Bu ürünlerde kahramanların yaşadığı ikilemli durumlar, bahsedilen toplumsal sorunlar karakterlerin eğitimi açısından örnek olay konumundadır. Özellikle masallar iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, güçlü-zayıf gibi zıtlıkları içermesinden ötürü çocuğu gerçekçi bir ortam ile karşılaştırır (Karataş, 2007a: 471). Masalların karşıt durumlar içermesi, mutlu son ile bitmesi –yani iyinin kazanması, kötünün ise cezalandırılması- gibi niteliklere sahip olması onu değerleri çocuklara aktarma noktasında ön plana çıkarır. Masallarda kişilerin başarılı olması ve mutluluğu elde ederek mutlu sona ulaşması için Ciravoğlu (2000: 32)’na göre beceri ve çalışma gerekir.

Anlatma esasına dayalı çocuk kitaplarındaki iyi kişilerin uğraşları neticesinde mutlu sona ulaşması, kötülerin ise cezalandırılması çocuklara bazı mesajlar verir. İstendik davranışların kişiyi başarılı kılacağını, istenmedik eylemlerin

ise kişiyi hedefine ulaştıramayacağını düşündürür. Bu yolla çocukları iyiye yönlendiren “mutlu son” yöntemi, değer aktarımı noktasında önemli bir rol üstlenir.

2.8. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde ilgili alanyazı taraması yapılmış; değerler eğitimi ve değerlerin aktarımı temaları çerçevesinde yapılan araştırmalar incelenmiştir.

Aslan (2009) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Sosyal Bilgiler programı ve 2007-2008 eğitim-öğretim yılında okutulan 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının rol model olarak kahramanlara yer verme durumu incelenmiştir. Bu çalışma değerler eğitimi amacıyla yerel ve evrensel kahramanların rol model olarak kullanılma düzeyinin belirlenmesi ve sonraki program hazırlıklarına katkı sağlaması amacıyla hazırlanmıştır. Ders kitaplarında, programda yer alan 20 değerın öğretimi için rol model olarak 38 kahramanın kullanıldığı tespit edilmiş, ayrıca Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının kahraman seçimleri anket aracılığı ile belirlenmiştir. Anket sonuçlarından 20 değer için en fazla rol model gösterilen 8 farklı kahraman çıkmıştır. Ders kitaplarında değer öğretimi amacıyla yer alan kahramanlar ile öğretmen adaylarının kahramanları karşılaştırılmış ve sadece 1 ortak kahraman çıktığı görülmüştür. Dolayısı ile Sosyal Bilgiler ders kitapları ile öğretmen adaylarının kahramanlarının örtüşme düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Arisoy (2014) tarafından yapılan çalışmada; Ayla Çınaroğlu’nun çocuk romanları dilin kullanımı ve evrensel değerler yönünden incelenmiştir. Bu araştırmada, değerler eğitiminin gerekliliğini tanıtmak, Ayla Çınaroğlu’nun Mago ve Tülüş adlı romanlarındaki evrensel değerleri tespit etmek ve romanlarda yer alan atasözü, deyim, ikilemeleri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle Çınaroğlu’nun romanlarında adalet, aile, arkadaşlık, çalışkanlık, cesaret, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eğitim, emek, hayatla mücadele, iyi huylu olma, kanaatkârlık, mantık yürütme, merhamet, misafirperverlik, özgürlük, özlem, sağlık ve temizlik, saygı, sevgi, umut, yalnızlık ve yardımseverlik olmak üzere 24 farklı değer tespit edilmiştir.

Cihan (2010) tarafından yapılan doktora çalışmasında; Cumhuriyet’in ilanından günümüze uzanan süreçte İlköğretim Türkçe dersleri için oluşturulan öğretim programları ve bu programlar doğrultusunda hazırlanan İlköğretim Türkçe ders kitapları incelenmiş. Böylece siyasal, ekonomik ve toplumsal yapının programa

ve ders kitaplarına hangi biçimde yansıdığı üzerinde durulmuş ve okutulan metinler aracılığı ile yurttaşların hangi değerlerle donatılmış olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre Cumhuriyet'in ilk yıllarından bu yana değişen müfredat programları ışığında değişen amaçlarla birlikte değerler dizgesinde de değişimlerin yaşandığı belirlenmiştir. Değişimlerin eğitsel odaklı bir bakıştan pragmatik odaklı bir bakışa doğru geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Doğanay vd. (2012) tarafından yapılan çalışmada; değerler eğitiminin gittikçe önem kazandığı belirtilmiş ancak değerler eğitiminin içeriği ve yaklaşımının nasıl olması gerektiği konusunda farklılıklar olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada demokratik vatandaşlık eğitimi çerçevesinde değerler eğitiminin kapsam ve yaklaşımının incelenmesi ve Avrupa Değerler Eğitimi Projesi'nin genel hatları ile tanıtılması amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuç kısmında ADE Projesi'nin geliştirdiği eğitim materyalleri ile eğitimcilere fırsat ve imkânlar sunarak değerler eğitimi noktasında katkı sunacağı temenni edilmektedir.

Gümüş (2017) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Aytül Akal'ın çocuk romanlarının içerdiği değerleri tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programlarından, Değerler Eğitimi Yönergesi'nden hareketle elde edilen 44 değer romanlarda nasıl bir dağılım gösterdiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle Aytül Akal'ın romanlarında en çok işlenen değerlerin sırasıyla sevgi, saygı, sorumluluk, doğruluk-dürüstlük, şefkat-merhamet, arkadaşlık-dostluk, yardımseverlik olduğu; Schwartz'ın Değer Sınıflandırmasına göre romanlarda en çok sırasıyla iyilikseverlik, geleneksellik, evrensellik, başarı, güvenlik, özyönelim, güç, hazcılık, uyarılım ve uyuma değerlerinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Güven (2013) tarafından yapılan çalışmada; İlköğretim Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programlarının öğrencilere aktarmayı hedeflediği değerler bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın neticesinde öğretim programlarında kazandırılması amaçlanan bazı değerlere yer verildiği ancak genel olarak bu konuda bir standardın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlardan hareketle ilköğretim programlarının değerler bağlamında tekrar ele alınması; programlar arasında tutarlılık ve standardın sağlanması önerilmiştir.

Karatay (2007b) tarafından yapılan “Değer aktarımı Açısından Yerli ve Yabancı Çocuk Edebiyatı Ürünleri” adlı çalışmada; Milli Eğitim Bakanlığı

tarafından okunması tavsiye edilen öyküleyici yerli ve yabancı onar adet eserdeki değerlerin işlenme sıklığı belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilen SPSS 11.5 programı ile analiz edilmiştir. Değer aktarımının eserlerde tesadüfi olmakla birlikte dini içerikli değerlerin ön plana çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynak (2012) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; günümüz Türk edebiyatının önemli yazarlarından Sevinç Çokum'un hikâye kitaplarında yer verdiği değerler eğitime ilişkin temaların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çokum'un eserlerinde yer verdiği değerler eğitime ilişkin temalar konusuna göre Ahlak, Toplum, Din-Tasavvuf, Eğitim ve Kültür olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmının bulgularından hareketle Çokum'un hikâyelerinde çizdiği insan modeli ahlaki açıdan yardımsever, yalan söylemeyerek gerçek dost olmayı başarmış, vefalı ve sadık, doğruluktan ayrılmayan, iyilikle dolu, sabırlı, paylaşımı seven, kanaatkâr, tevazu sahibi, haddini bilen, maddiyata önem vermeyen, içki-kumar gibi kötü alışkanlıkları olmayan, insanları hor görmeyen, çıkarıcı ve kibirli olmayan, nefret etmeyen insanlardır.

Kumbasar (2011) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla İzgü'nün 1971-2003 yılları arasında yayımlanan 12 romanı, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları baz alınarak belirlenen 25 değer doğrultusunda incelenmiştir. Araştırma neticesinde sevgi değerinin çokça kullanıldığı ancak alçakgönüllü olma değerine hiç rastlanmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca eserlerde içki sahneleri ve argo sözlerin yer almasının değerler eğitimi bağlamında olumsuz özellikler taşıdığı belirlenmiştir.

Mocan (2011) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun 18 tarihi romanı Türkçe Öğretim Programı'nda (6, 7 ve 8. sınıflar) genel olarak değinilen evrensel, milli ve ahlaki/manevi değerler bağlamında incelenmiştir. Araştırmada Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihi romanlarında yer verdiği evrensel, milli ve ahlaki/manevi değerlerin belirlenmesi, bu değerlerin Türkçe eğitimi açısından değerlendirilmesi ve Türkçe eğitiminde değer kazandırma noktasında romanın öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmının sonunda Kozanoğlu'nun romanlarında yer alan değerler ile Türkçe Öğretim Programı'ndaki değerler karşılaştırılmış ve romanlardaki değerlerle programdaki değerlerin uyduğu gözlenmiştir; Türkçe eğitiminde evrensel, milli ve ahlaki/manevi değerlerin aktarılmasında romanlardan yararlanılabileceği belirtilmiştir.

Sezek (2018) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Aytül Akal'ın masallarında iletmek istediği değerleri tespit etmek; incelenen eserlerin değerler eğitimi bağlamında önemini belirlemek; bu masalların çocukların yaşamına yön verme noktasında kaynak teşkil edip etmeyeceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla Akal'ın 2012'de yayınladığı “Masal Masal” adlı kitaptaki 58 masal incelenmiştir. Araştırmanın neticesinde 58 masalda 20 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin kullanım sıklığının sırasıyla sevgi, yardımlaşma, arkadaşlık, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, temizlik, özgürlük, sorumluluk, sabırlı olma, çalışkanlık, duygudaşlık, dayanışma, adil olma, barış, cesaret, tasarruf etme, özveri, kanaatkârlık, şükür ve doğruluk şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca incelenen masalların değerlerin özümsemesi noktasında önemli bir kaynak olabileceği bildirilmiştir.

Şen (2007) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser Serisindeki 58 eser seçilip incelenmiştir. Eserlerde yer alan değerler nitel olarak sınıflandırılmış sonrasında ise nicelik açısından SPSS 11.5 programı ile analiz edilmiştir. Sevgi, duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerlerinin eserlerde çokça işlendiği; sağlıklı olmaya önem vermek, barış, özgürlük, bilimsellik değerlerinin ise az işlendiği belirlenmiştir. Ayrıca bağımsızlık değerinin eserlerde hiç işlenmediği tespit edilmiştir.

Uslu (2014) tarafından yapılan yüksek lisans çalışmasında; Nur İçözü'nün eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmiştir. İçözü'nün 8-14 yaşlarına yönelik 19 eseri Sechwartz'ın değer ölçeğine göre ele alınmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle İçözü'nün eserlerinin değerler bakımından oldukça zengin bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. İçözü'nün eserlerinde dostluk, iyilikseverlik, düşünce özgürlüğü, bilim, tarih, konukseverlik, başarı, toplumsal sorumluluk, anne-baba ve çocuk sevgisi, insanlara değer verme; insan, çocuk ve hayvan haklarını koruma gibi pek çok değer ve nitelikleri çocuklara iletmeyi başardığı ifade edilmiştir.

Yılmaz (2013) tarafından yapılan doktora çalışmasında; çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan Fatih Erdoğan'ın çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerinin tespit edilmesi; eserlerindeki eğitim ve çocuk değerlerine ilişkin unsurların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda Fatih Erdoğan'ın 6-14 yaş arasındaki çocuklara yönelik yazdığı kitaplar ile inceleme yazıları ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda Fatih Erdoğan'ın çocuk edebiyatı ile ilgili pek çok noktada ufuk açıcı

önerilerde bulunduğu ve eserlerinde olumlu/olumsuz olmak üzere pek çok değere yer verdiği tespit edilmiştir.

Kültürümüzde önemli bir yeri bulunan birçok kaynakta da değerler eğitiminin önemine değinildiği görülmektedir. Demirci (2016), Mevlana'nın Mesnevisi'nin birçok alanda bize yol gösterdiği gibi hikmet dolu beyitleri ve kıssalarıyla değerler eğitimi noktasında da insanlara bir yol haritası çizdiğini belirtir. Ayrıca Mesnevi'nin hem içerik hem üslup olarak tam anlamıyla bir değerler eğitimi kitabı olduğunu ifade eder.

Çayır Çevik (2014) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında; Türkçe Dersi Öğretim Programları (1-5.) ve (6-8.) ile Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan değerleri belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla programdaki ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan değerlerle ilgili ifadeler tespit edilmiştir. Araştırmanın neticesinde programın belirlenen değerlere (aile kurumuna ve birliğine önem verme, alçak gönüllülük, cesaret, cömertlik, dayanışma, fedakârlık, hoşgörü, iyi niyet-iyi dilekte bulunma, kanaatkârlık, merhamet, misafirperverlik, saygı, sevgi, vefa-sadakat ve yardımseverlik) yer verme bakımından eksik kaldığı sonucuna ulaşılmış bu sebeple yeniden düzenlenebileceği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Dede Korkut Hikâyeleri'nde belirlenen değerlerin tamamının yer aldığı tespit edilmiş dolayısı ile bu eserin değerlerin iletilmesi noktasında örnek bir eser olduğu vurgulanmıştır.

Kalkandelen (2015), Pendnamelerdeki insani değerleri konu edinen çalışmasında pendnamelerin İslamiyet'in ahlak kurallarını veciz ifadelerle dile getirerek insanlara özellikle de gençlere yol göstermeyi amaçladığını belirtir. Pendnamelerin birbiriyle daha mutlu, daha barışık ve insani değerlere saygılı bir toplum oluşmasına yardımcı olduğunu bildirir.

Tekşan (2012), Kutadgu Bilig'te yer alan değerleri konu edinen çalışmasında adil olma, aile birliğine önem verme, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik ve yardımseverlik değerlerini tespit etmiştir. Ayrıca Kutadgu Bilig'teki bütün değerlerin bilime dayandırıldığını belirtip özellikle Türkçe dersinde değerler eğitimi bağlamında bu eserden yararlanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Yalçınkaya (2015) tarafından yapılan Bektaşî Fıkralarının Eğitici Yönü ve Değerler Eğitimi Açısından Önemi adlı çalışmada; Bektaşî fıkralarının eğitici yönü ortaya konmaya çalışılmış, bu fıkraların değerler eğitiminde kullanılıp

kullanılamayacağı tartışılmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle Bektaşî fıkralarının güldürürken eğittiği ve insani değerlere vurgu yaptığı belirtilmiş, ayrıca bu fıkraların ilköğretim değerler eğitimi bağlamında yararlanılacak birer kaynak olarak kullanılabileceği bildirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin analizi ve yorumlanması süreci hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik araştırmanın amacına dönük kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 1994: 183). Bu çalışmanın dokümanlarını Aytül Akal'ın değerler eğitimi bağlamında incelenmemiş sekiz romanı oluşturmaktadır (Romanların özetleri Ek-1'de verilmiştir).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, Aytül Akal'ın çocuklara yönelik romanlarıyla örneklemi ise *Abur Cubur Canavarı*, *Kiralık Evde İki Gün Bir Gece*, *Renk Delisi*, *Ses Delisi*, *Koku Delisi*, *Çılgın Uzay Planı*, *Gökten Uzaylı Düştü* ve *Zombili Mombili Roman* adlı sekiz roman oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada doküman inceleme/kaynak tarama yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışma için öncelikle literatür taraması yapılmış, konuyla ilgili tezlere Yüksek Öğrenim Kurumunun elektronik tez tarama arşivinden ulaşılmış. Kütüphane ve internet ortamlarından Aytül Akal, değerler eğitimi, değerler aktarımı ile ilgili kaynaklar tespit edilmiş ve onlardan yararlanılmıştır.

Aytül Akal'ın romanları temin edilmiş, tamamı okunmuş ve sekiz roman için ayrı ayrı not alma, ileti çıkarma ve değerlendirme yapılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde elde edilen veriler açıklama, karşılaştırma ve yorumlama ile sunulmuştur. Ayrıca romanlarda yer alan değerlerin nasıl sunulduğunu bağlamdan bağımsız

şekilde verilmemesine dikkat edilmiştir. Bu sebeple tespit edilen değerin nasıl ortaya çıktığını belirtmek için değere ilişkin eserin içeriği hakkında kısa bir bilgi verilmiş, ondan sonra ileti ile ilgili alıntılar sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Adalet Değeri

4.1.1. “Adil Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Adalet; hak ve adalete uygun olma, hakkı gözetme, doğruluktan şaşmama, türe (TS, 1998: 21) olarak nitelendirilir. İnsaflı ve doğru davranmak, zulmetmemek, eşit olmak, eşit tutmak, her şeye hakkını vermek, her şeyi yerli yerinde yapmak, hakkaniyetli davranmak, verilen ile hak edilen arasında denge sağlamak gibi çeşitli anlamları da içerir (Kızılar ve Canikli, 2015: 229).

Adalet, toplumsal bir varlık olan insanları bir arada tutan en önemli erdemlerden biridir. Zira toplumda sadece iyi davranışlarda bulunanlar yoktur; suç işleyenler, başkalarının hakkına saygı göstermeyenler de mevcuttur. Adalet toplumsal kurallara uyan ile uymayanları ayırarak sosyal düzenin devamına katkı sağlar. Çünkü suç işleyenlerin cezalandırılmadığı, istedik eylemlerde bulunanların ödüllendirilmediği -yani iyi ile kötünün ayırt edilmediği- bir ortamda kargaşa kaçınılmazdır. Kargaşanın hâkim olduğu bir yerde ise toplumsal huzur ve birliktelik söz konusu olamaz. Bu sebeple herkesin uyması gereken bazı kuralların varlığı zaruridir. Dolayısıyla vazgeçilmez bir değer olan adaletin, toplumca edinilmesi ve çocuklara aktarılması önem arz eder. Bu durum adil olma erdeminin hayatın bir parçası haline gelmesi adına herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesini zorunlu kılar.

Tablo 4. 1. Romanlarda “Adil Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	103
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	53, 71, 90, 97, 107, 140
Renk Delisi	102
Ses Delisi	-
Koku Delisi	115-116
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	22
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, geceleri yatmadan önce bir şeyler atıştırmadığında kedi, kanguru, böcek, kaplan gibi çeşitli hayvanlara dönüşen bir abur cubur canavarıdır. Bora bir şeyler atıştırmadan yattığı bir gece kaplana dönüşüp sınıf arkadaşı Yasemin’in evini gözetlemeye gider. Zira Yasemin ve annesi Leyla, her akşam bir hayalet tarafından rahatsız edilmektedir. Hayalet yüzünden hayatları kâbusa dönüşen anne-kız bu durumdan kurtulmak için mahalleden taşınmayı dahi düşünür. Bora, arkadaşının evinin önüne geldiğinde maske takmış birini fark edip bu kişinin kim olduğunu ve amacını öğrenmeye çalışır. Sonrasında bu kişinin, Leyla’nın iş arkadaşı Songül olduğunu öğrenir. Karşısında bir kaplan gören Songül ise neye uğradığını şaşırarak korkudan kaçır ancak hastanelik olmaktan kurtulamaz. Suç işleyen Songül’ün hastaneye düşüp cezasını çekmesi ve anne-kızın probleminin ortadan kalkması neticesinde rahata kavuşması ile adalet yerini bulur.

“Songül Abla, herkese kaza geçirdiğini söylemişti. Güya ayağı takılmış, evinin önündeki merdivenlerden düşmüş” diye devam etti. “Ama akşam annem senin bulduğun tableti kurcalayınca, onun Songül Abla’ya ait olduğunu fark etti. Masaüstünde oyunun fotoğrafı vardı. Yönetmeni de yanıma alarak hep birlikte hastaneye gittik. Tablet, üç boyutlu holografik sanal görüntü yaratmak için kullanıyormuş gerçekten de. Elimizdeki kanıtları görünce bir şey diyemedi. Bu kez yeni bir hikâye uydurmaya kalktı. Peşinde kaplan varmış falan...”

...

Annem korkudan aklını kaçırdığını düşünüp oyundan çekilirse, başrol ona kalacaktı. Ama şimdi kendisinin delirdiği çıktı ortaya. Yok parkta kaplan varmış da, canını kurtarmak için kaçarken merdivenlerden yuvarlanmış, falan filan...” (ACC, s. 103).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de bir çete, Funda'yı fidye için kaçıtır. Ancak istenilen para ödendiği halde çete üyeleri, Funda'yı bırakmayıp aileden daha çok para talep etmeye başlar. Bunun üzerine aile ipuçlarını takip ederek kızlarına ulaşmayı kararlaştırır. Kızlarının başına bir şey gelmesin diye polisten yardım istemeyen aile, bir ipucundan hareketle çetenin bir üyesine ulaşır bu kişinin evini ve bürosunu arayarak kızlarına ulaşmaya çalışır. Bu durumun haklarının çiğnenmesine sebep olduğunu bildiren grup üyesi ise ciddiye alınmaz. Aile, burada bulduğu başka ipuçları sayesinde en sonunda kızını kurtarır, suçlular ise yakalanır. Bu yolla yazar, hak talebinde bulunmak için başkalarının hakkına saygı duyulması gerektiğini sezdiren suçluların da hak ettiği cezayı er geç çekeceklerini hissettirir.

“Adam, “Ben işaretlemedim, yeğenim yapmıştır,” diyerek kendini savunmaya girişti. Funda’nın babasının, dolapları, çekmeceleri açıp bir şeyler aramaya başladığını görünce de, “Haklarımı çiğniyorsunuz. Özel eşyalarım dokunamazsınız,” diye bar bar bağırmaya başladı.”(KEİGBG, s. 97).

“Hemen cep telefonuma uzandım. Polis İmdat’ı tuşladım. Çok geçmeden sirenler duyuldu. Polisler içeriye geldiğinde, onlara pek iş kalmamış gibiydi. Murat Ağabey ve Funda’nın babası kötü adamları etkisiz hale getirmiş ve hepsini sucuk gibi bağlamışlardı.” (KEİGBG, s. 107).

Renk Delisi'nde Tuna, çantasını kaybeder. Çantada öğretmenlerinin doğum günü için sınıfça alınan ve herkesin düşüncelerini yazdığı günlük de vardır. Bu yüzden sınıf arkadaşlarına durumu izah edemeyeceğini düşünen Tuna, çantasını bulmak için var gücü ile uğraşır. İki samimi arkadaşı -Asya ve Mete- ile birlikte çantasının izini sürer ve en sonunda çantasını alan kişileri tespit etmeyi başarır. Bir banka soygunu yapmayı planlayan bu kişilerin konuşmalarını gizlice dinleyen üç arkadaş, onlara engel olmanın yollarını arar. En sonunda polislerden yardım alarak suçluların yakalanmasını böylece adaletin yerini bulmasını sağlar.

“Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin, polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm. Eğer artık kulübede tehlikeli bir durum yoksa belki de içeriye girip Tuna’nın çantasını alabilirdik.

Asya, “Biliyoruz, onlar soyguncu,” diye yanıt verdi polise.

“Bankayı soyacaklardı,” diye ekledim ben de.” (RD, s. 102).

Koku Delisi'nde sanat faaliyetlerinin yürütüldüğü bir alanı AVM'ye çevirmek isteyen bir şirket, orayı patlatmayı planlar. Ancak orada sosyal sorumluluk projesi adı altında arkadaşları ile resim çizen Mete, ilginç bir koku alıp bu kokunun kaynağına ulaşmaya çalışır. Bu gayret neticesinde kokunun doğalgaz borusunun

olduğu alanın kazılması ile ortaya çıktığını anlar. Kazının yapıldığı yerde bulunan adamların konuşmalarını dinleyen Mete ve arkadaşları, bu kişilerin kaldırımının altında biriken gazı patlatıp o alanı yok etmeye çalıştığını öğrenir. Bunun üzerine Mete ve arkadaşları, patlamanın gerçekleşmesini engellemeye çalışır ve bu konuda başarıya ulaşır. Bu olay neticesinde şirket sahibi ve adamları; amaçlarına ulaşmadan yakayı ele verir, polislerce yakalanarak gerekli cezayı alır.

“Adamların yakın çevredeki bir nalburda yakalandığını tahmin etmişsinizdir. Mavi boyayı sökecek bir malzeme arıyorlarmış. Daha ilk sorgularında sokağı havaya uçurmayı planladıklarını itiraf etmişler. Patlamadan sonra herkes sızıntının arızdan olduğunu sanacak, kimse onlardan kuşulanmayacaktı.

Aslında plan onların değildi tabii. Sanat projesini durduracağını ve böylelikle oraya AVM yapma izni koparacağını uman bir inşaat şirketinin sahibine kadar uzandı iş.

“Sadece gözdağı vermelerini söylemiştim, can kaybı olmayacaktı, ben suç işlemedim,” diye kendini savunsa da haberlerde adamı polis arabasına bindirilirken görmek hepimizin içini rahatlattı.” (KD, s. 115-116).

Adil olmanın önemli koşullarından biri de haksızlıklarla mücadele etmektir. *Gökten Uzaylı Düştü*'de Hexonyalılar, insanların uzaylıları düşman olarak gördüğünü ve bunun kendilerine karşı bir haksızlık olduğunu düşünür. Bu haksızlığı gidermek için ülkenin Kral'ı Postipidik ise iki küçük uzaylı ile dünyaya gelmeyi planlar. Burada, insanların gözünde bir kahramana dönüşerek uzaylıların düşman olmadığını insanlara kanıtlamaya ve bu haksızlığı ortadan kaldırmaya çalışır.

“Ne oluyor acaba? Ne konuşuyorsunuz aranızda? Bakın ben yüzyıllardır devam eden ulusal bir sorunumuzdan, gezegenler arası büyük bir haksızlıktan söz ediyorum. Bu yanlış ben düzeltmezsem, torunlarınızın isimleri on iki harfli olduğunda bile ‘düşman Uzaylılar’ etiketinden kurtulamamış olacaklar...” (GUD, s. 22).

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere Akal’ın beş romanında tespit edilen bu değer; suçluların hak ettikleri cezayı alması, haklının galip gelmesi, haksızlıklarla mücadele etme şeklinde işlenmiştir.

4.2. “Dostluk” Değeri

4.2.1. “Arkadaşlık” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Birey toplumsal bir varlıktır. Bu yüzden sağlıklı bir yaşam için başka insanlara ihtiyaç duyar. Dolayısıyla başkaları ile etkileşim içinde bulunan birey, zamanla bazı kişilerle daha yakın ilişkiler kurup bu kişilerle dost/arkadaş olur. Dost, *birinin iyiliğini isteyen, onu gönülden seven; iyi görüşülen, sevilen, güvenilen kimse,*

arkadaş; iyi anlaşılan, halden anlayan, seven, samimi, yakın, tanıdık, ahbap, aşina (ÖTS, 2004a: 705) şeklinde tanımlanan bir değerdir. Tanımdan anlaşılacağı üzere arkadaşlığı da kapsayan dostluk, kişilerin en temel ihtiyaçlarından biri olan sevmeye ve sevilme gereksinimini karşılar.

Temeli sevgiye dayanan dostluk/arkadaşlık, bireyin kendisini bulunduğu ortama ait hissetmesine olanak sağlar. Birey acısını/sevincini hayatında özel bir yeri bulunan dostuyla/arkadaşıyla paylaşır. Çünkü insan; dostunu/arkadaşını hatasıyla, sevabıyla kabullenir. Bu durum bireyin paylaşımında bulunmasını, psikolojik açıdan rahatlamasını da beraberinde getirir. Dostluk/arkadaşlık birey için önemli olduğu kadar toplumun bir arada huzurlu bir şekilde varlığını sürdürmesine de katkı sağlar. Zira toplum birbirinin mutluluğunu isteyen, birbiri için mücadele etmekten, fedakârlıkta bulunmaktan kaçınmayan kişiler sayesinde ayakta kalır.

Tablo 4. 2. Romanlarda “Arkadaşlık” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	89, 118, 152
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	21-22, 117
Renk Delisi	110
Ses Delisi	46
Koku Delisi	16, 35
Çılgın Uzay Planı	53
Gökten Uzaylı Düştü	29
Zombili Mombili Roman	148, 196

Abur Cubur Canavarı’nda gece yatmadan önce bir şeyler atıştırmadığı takdirde çeşitli hayvanlara dönüşen Bora, bu dönüşümü defalarca yaşaması üzerine en yakın arkadaşlarından Erol’a bu durumu anlatır. Ancak Erol, ona inanmaz. Bora, dostum dediği birinin kendisine inanmamasına üzülür, onunla tartışır. Ancak neticede dostlar/arkadaşlar, birbirini hatasıyla/sevabıyla kabul etmeyi de göz ardı etmez. Bu iki arkadaş da aralarındaki problemleri bir kenara bırakarak barışır, birbirini seven ve sayan birer dost/arkadaş olduklarını unutmaz.

“Kahvaltıdan sonra eve gitmek üzere çantasını toparlarken, “Bana bir fırsat daha ver. Ne yapıp edip, doğru söylediğimi kanıtlayacağım” dedim.

Erol güldü, sırtıma dostça bir şaplak attı. “Boş ver” dedi. “Biz arkadaşız. Ara sıra kavgaya ederiz, geçer...” (ACC, s. 118).

“O sırada Erol sıraların üzerinden atlayarak yanıma geldi.

“Ben de dinleyebilir miyim?” dedi. “Anlattıkların ister düş olsun, ister gerçek, önemi yok. Sen benim en yakın arkadaşısın...” (ACC, s. 152).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda çok samimi arkadaşlıklar. Tartıştıklarında dahi birbirlerine küs kalamayan üç arkadaş; bir arada hoş vakit geçirmek, kurdukları müzik grubunda başarıya ulaşmak için kiralık bir eve çıkmayı düşünürler. Zira aileleri ile kaldıklarında üç arkadaşın bir araya gelmesi ve çalışmalarını sürdürmesi olanaksızdır. Samimi arkadaşlıklarına güvenerek karşılaştıkları her zorluğun üstesinden gelebileceklerini düşünen üç arkadaş, en sonunda hayalini kurdukları eve ve arkadaş ortamına kavuşurlar.

“Üç arkadaş sevinçle birbirimize sarıldık. Sonra el ele tutuşup döne zıplaya, bağıra çağıra yeni evimizi kutladık.” (KEİGBG, s.117).

Süper Çocuklar dizisinin ilk iki romanında -*Renk Delisi* ve *Ses Delisi*’nde- Mete, Tuna ve Asya çok iyi arkadaşlıklar. Farklı yetenekleri olan üç samimi arkadaş, karşılaştıkları tüm problemlerin üstesinden gelmeyi başarır. Bu başarıya ulaşmalarını sağlayan en önemli unsur ise samimi arkadaşlıklarıdır.

Biz gazeteci değildik ama bugünkü başarımıza bakılırsa süper çocuklar sayılabiliriz. Gerçi ben henüz kendi süper yeteneğimi keşfedememiştim ama...

Belki bir gün...

“Süper Çocuklar!” diye bağırdım heyecanla.

“O da ne?”

“Bizim takımın adı.”

Tuna ile Asya gülümsediler.” (RD, s. 110).

“Görünmeyen bir topluluğa seslenir gibi, “Süper Çocuklar bu gizemi çözecek!” diye bağırdı Asya.

Tek başıma dedektiflik yapamayacağım ortadaydı. Ama ekip olursak belki bir işe yarayacaktık.

“Evet, Süper Çocuklar iş başında!” diye alkışlarımla Asya’yı destekledim.” (SD, 46).

Koku Delisi’nde Mete’nin anne-babasının bir arkadaşı evlerine misafir olarak gelir. Yıllar sonra bir araya gelen samimi arkadaşlar; birbirlerini ne kadar sevdiklerini, özlediklerini içten bir şekilde dile getirir. Bu samimi muhabbetin ve paylaşımın oluşmasında arkadaşlığın önemi yadsınamaz.

“Annem ara sıra girip baktığı okul sitesinde arkadaşını bulunca çok sevinmiş. Hemen yazışıp birbirlerini ne kadar özlediklerinden söz etmişler. Ardından, “En kısa zamanda görüşelim,” deyip birbirlerine sanal öpücükler yollamışlar. Yetmemiş, annem onu bizde kalmaya çağırmış!” (KD, s. 16).

“Annem, kızıl saçları ve dişlerinin tamamını ortaya çıkaran gülümsemesiyle kapıda duranı görünce, “Aleeev!” Hiç değişmemişsin!” diyerek kadının üzerine atıldı. Birbirlerine sarılıp çığlık çığlığa bağırırken bir yandan dans eder gibi sağa sola sallanarak kucaklaştılar.” (KD, s. 35).

Gökten Uzaylı Düştü’de Hexonya Kralı insanların uzaylıları düşman olarak görme eğilimini ortadan kaldırmak için küçük bir uzaylı ile Dünya’ya gelmeye karar verir. Bunun için Nen adındaki küçük bir kızı seçer ancak Nen Dünya’ya gitmek istemez, çünkü korku içindedir. Bu korkuyu fark eden Nen’in samimi arkadaşı Hex ise cesurca, fedakârca davranır ve Nen’in yerine kendisinin seçilmesini ister. Bu durum, Nen’i oldukça mutlu edip onun rahatlamasını sağlar. Yazar, arkadaşı için fedakârlıktan kaçınmayan bir çocuk aracılığı ile dostluğun/arkadaşlığın bireyler açısından önemini sezdirir.

“Sen... Sen gel!”

Nen’in kalp atışları iyice hızlandı, her yanını ateş bastı. Dünya’ya gitmek istemiyordu; ama Postipidik’in parmakları onu gösteriyordu.

“Sana diyorum kızım. Hadi, gel buraya!”

Arkadaşının korkudan taş kesilmiş halde Başkan’a bakakaldığını gören Hex, hemen atıldı.

“Onun yerine ben geleyim Başkanım.”

Başkan bir Nen’e, bir de Hex’e baktı. Kararsız kalmış gibiydi. Sonra gülerek:

“Tamam, o zaman ikiniz de gelin,” dedi.” (GUD, s. 29)

Çılgın Uzay Planı’nda Hexonya Gezegeni herkesin birbirine güvendiği, hırsızlık olaylarının hiç yaşanmadığı; bu yüzden kimsenin kapısını kapatma ihtiyacı hissetmediği bir yerdir. Gezegenin sakinleri dost/arkadaş canlısıdır. Birbirlerinin sıkıntılarına kayıtsız kalmaz. Sahip oldukları çoğu şeyi arkadaşları ile paylaşmaktan geri durmaz. Bu paylaşımın gerçekleşmesinde samimi arkadaşlığın önemli bir rolü vardır.

“Ertesi gün okula geldiğinde, sınıfın kapısında Nen’i bir sürpriz bekliyordu.

“Heey, güneydin Nen. Bu ceketi soruyormuşsun.”

Ezi, tüylü ceketini üzerinden çıkartıp arkadaşına uzattı.

“Elle bak, yumuşacık... Zet, aynısından almak istediğini söyledi. Fiyatı çok uygundu, başka kaldı mı bilmem. Eğer bulamazsan, dilediğin zaman alıp benimkini kullanabilirsin.” (ÇUP, s. 53).

Zombili Mombili Roman’da Barış, okulun düzenlediği bilim fuarı için bir robot geliştirir. Robot, fuarda oldukça ilgi görür hatta birinciliğin en önemli adayları arasına girer. Ancak beklenmedik bir şekilde robotun yer düşüp parçalanması sonucu Barış, birinciliği kaçıır. Sınıf arkadaşları bu olumsuzluğa rağmen Barış’a destek olup onu takdir etmeye devam eder.

“Müdür sözlerini Barış’ın adını söyleyerek bitirince, bu kez altıncı sınıfların coşkusu görülmeye değerdi. Zıplayanlar, bağırانlar, koşup Barış’a sarılanlar...”

Sıra arkadaşı Deniz, “Yıllardır süren sekizinci sınıf saltanatını sen yıkacaksın, yaşsa be Barış!” diyerek omzuna dostça bir yumruk attı.” (ZMMR, s. 148).

Tablo 4.2’de gösterildiği gibi Akal’ın sekiz romanında bu değere ilişkin bulgular gözlenmiştir. Romanlarda arkadaşların birbirinin kusurunu görmezden gelmesi, birbirini olduğu gibi kabul etmesi; samimi arkadaşlığın kişileri başarıya ulaştırması, paylaşımlarda bulunmalarını sağlaması şeklinde işlenmiştir. Ayrıca yazarın bazı eserlerini - *Kiralık Evde İki Gün Bir Gece*, *Renk Delisi*, *Ses Delisi* ve *Koku Delisi*’ni- arkadaşlık üzerine inşa ettiği görülmüştür. Bu durum yazarın arkadaşlığa önem verdiğini ve bunu eserleri aracılığı ile aktarmaya çalıştığını ortaya koyar.

4.2.2. “Hoşgörülü Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Hoşgörü, *her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans* (TS, 1998: 1005) olarak tanımlanır. İnsanlara sevgi ve anlayışla yaklaşmak, kalplerini incitmeden onları severek, sayarak kabul etmek gibi olumlu davranışları kapsayan hoşgörü; alıngan ve bencil olmayan, olaylara iyi yönden bakan insanların bir niteliğidir (Kızıler ve Canikli, 2015: 149). Edinilmesi zaruri olan bu erdeme, Birleşmiş Milletler 1995 yılını “Hoşgörü Yılı” ilan ederek dikkat çeker.

Günümüzün modern, demokratik ve çoğulcu toplumlarında hoşgörü, merkezi öneme sahip kavramlardan biridir. Küreselleşen dünyada kitle-haberleşme araçlarının ve teknoloji imkânlarının artması, göç hareketleri gibi nedenlerle farklı din, kültür vb. unsurlarla geçmişe göre daha fazla karşılaşma ve birlikte yaşama

deneyimi, hoşgörüye olan gereksinimi artırmıştır (Kaymakcan, 2007: 515). Bu gereksinim, toplumsal huzurun devamı adına istenmedik bazı durumlara anlayışla yaklaşmayı gerektirir. Bu yaklaşım kişilerarası ilişkileri olumlu yönde etkiler, yaşamı kolaylaştırır, dünyayı daha yaşanılır kılar. Bu yüzden birey, toplum içinde olduğunu unutmadan hareket etmeye özen göstermeli, karşılaştığı olumsuz durumları da anlayışla karşılayabilmelidir. Hoşgörüyü bir yaşam felsefesi haline getirmesi gereken insanların bu değeri sonraki nesillere aktarması da önem arz eder.

Tablo 4. 3. Romanlarda “Hoşgörülü Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	118
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	124
Gökten Uzaylı Düştü	19
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, bir abur cubur canavarı olduğunu çok sevdiği arkadaşı Erol’a anlatır ancak arkadaşı ona inanmaz. Bunun üzerine Bora kendisine inanmayan arkadaşı ile tartışır, ona anlattıklarını kanıtlamak ister. Bu amacını gerçekleştirmek için onu bir gece kendisinde kalmaya ikna eder. Bora gece herhangi bir şey yemeden yatıp bir böceğe dönüşür. Ancak böceğe dönüştüğünü uyuyan Erol’a bir türlü gösteremez. Bunun neticesinde Bora’nın ek bir şans istemesi üzerine Erol, kavga etseler bile birbirlerinin kusurlarını görmezden gelmeleri gerektiğini yani birbirlerine karşı hoşgörülü olmaları gerektiğini bildirir.

“Kahvaltıdan sonra eve gitmek üzere çantasını toparlarken, “Bana bir fırsat daha ver. Ne yapıp edip, doğru söylediğimi kanıtlayacağım” dedim.

Erol güldü, sırtıma dostça bir şaplak attı. “Boş ver” dedi. “Biz arkadaşız. Ara sıra kavga ederiz, geçer...” (ACC, s. 118).

Çılgın Uzay Planı’nda Bayan Tonto, Nen, Hex ve Ces uzaydan Dünya’ya gelir. Ancak dört uzaylı, Dünya’da gezinirken çok şaşırdıkları durumlarla karşılaşır. Çünkü insanların birbirine karşı hoşgörülü davranmadığını görürler.

Bunun üzerine dört uzaylı, hoşgörünün olmadığı yerde problemlerin eksik olmayacağından hareketle insanların Dünya'yı yaşanılır olmaktan çıkardığını düşünmeye başlar. Yazar bu yolla hoşgörünün önemini sezdirmeye çalışır.

“Caddede araçlar adım adım ilerliyordu. Şoför koltuğunda oturanlar, birbirlerine korna çalıp kaş göz oynatıyor, ellerini, kollarını, hatta parmaklarını sallıyor, mesajı alanlar diğerine aynı şekilde karşılık veriyordu.” (ÇUP, s. 124).

Gökten Uzaylı Düştü'de Hexonya Gezegen'inde yaşayanların kendilerine has adetleri vardır. Örneğin, Hexonyalıları ilk elli yıl sadece üç harfli bir isim kullanır. Sonraki her elli yılda bir ise diledikleri bir harfi seçip ismine ekler. Gezegen sakinleri, Kral'ın 350 yaşına basması ve ismine yeni bir harf eklemesi vesilesi ile bir kutlama gerçekleştirir. Ancak diğer gezegenlerin çoğu, gürültüden ötürü rahatsız olur. Yazar, bundan hareketle Kral için bile olsa kimsenin rahatsız edilmemesi, herkese karşı anlayışlı davranılması gerektiğine vurgu yapar.

“Saçmalama. 350 yaşını geçeli daha birkaç yıl oldu. Adına dokuzuncu harf olarak 'k'yi aldığındaki yapılan görkemli kutlamaları hatırlasana, haftalarca süren gürültü ve ışık yüzünden komşu gezegenlerden bile şikâyet gelmişti.” (GUD, s. 19).

Tablo 4.3'de görüldüğü üzere Akal'ın üç romanında karşılaştığımız bu değer, genel olarak insanların birbirine karşı pek hoşgörülü davranmaması ve bu durumun olumsuz bir havaya sebep olması biçiminde işlenmiştir.

4.2.3. “Dayanışma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

İnsanlar arasındaki karşılıklı bağlılık, birbirine destek ve yardımcı olma, tesânüt (Ayverdi, 2011a: 651) olarak nitelendirilen dayanışma, kişiler arası ilişkileri üst seviyeye çıkaran; sevgi, saygı, yardımlaşma, arkadaşlık, iş birliği gibi unsurları içeren manevi bir değerdir (Mocan, 2011: 143).

Toplumumuzun en çok önemseydiği değerlerden biri dayanışmadır. Özellikle köy yerlerinde halen varlığını sürdüren imece kültürü, bu erdemin hayatımızdaki yerini ve önemini ortaya koyar. Okul ve caminin yapılması, meraların temizlenmesi, düğün yerlerinin kurulması, düğün için sandalyelerin toplanması, köye gelen kişilerin misafir edilmesi gibi birçok etkinlik halen imece usulü ile gerçekleşmektedir. Ayrıca *birlikten kuvvet doğar; bir elin nesi var, iki elin sesi var; nerde birlik, orada dirlik; baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz; yalnız taş duvar olmaz* gibi dayanışma ile ilgili birçok atasözünün varlığı da toplumumuzun bu değeri ne kadar önemseydiğini gösterir.

Bireylerin birlik olup eksikliklerini gidermesine katkı sunan dayanışma; insanların yakınlaşmasını da sağlar. Zira kişiler karşılaştıkları zor durumların üstesinden bu değer sayesinde daha kolay gelebilmektedir. Zorluklara birlikte göğüs geren insanlar aracılığı ile toplumun bir olması ve geleceğe güvenle bakması kolaylaşır. Dolayısıyla bizi biz yapan ve ayakta tutan bu değer sonrakı nesillere aktarılması önem arz eder.

Tablo 4. 4. Romanlarda “Dayanışma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kıralık Evde İki Gün Bir Gece	21-22, 84, 107, 115
Renk Delisi	102, 108
Ses Delisi	9, 42, 46, 76
Koku Delisi	74
Çılgın Uzay Planı	68
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	211-212

Kıralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Arda ve Emre kiralık bir eve taşınmak ister. Üç arkadaşın yoğun ısrarı üzerine bir ev bulunup taşınma hazırlıkları başlar. Eşyalarını toplayıp yeni eve taşınmak ve o evi yaşanılır bir hale dönüştürmek üç arkadaş için kolay bir iş değildir. Bu yüzden üçü de çok zorlanır. Bu zorlu işi ancak ailelerinin yardımı ile gerçeğe dönüştürmeyi başarırlar. Yazar, bu yolla zor bir işin dayanışma ile halledilebileceğini hissettirir.

“Ailelerimizin de onayı olduğuna göre, artık taşınmamıza hiçbir engel yoktu. Babam, bir gün önceden markete haber vermiş, boş karton kutuları istemiş bile. Evi ziyaretten dönünce gidip onları aldı, odamın önüne yığıdı. Annem dolaptaki giysilerimi, raflardaki kitaplarımı ve ıvır zıvırımı kutulara doldurmama yardım etti. Babam kutuları sağlamlaştırıp kapattı. Kısa zamanda odam boşalmış, her şey kutulara girmişti.” (KEİGBG, s. 115).

Renk Delisi’nde Tuna’nın okul çantası kaybolur. Tuna, çantayı bulmak için elinden geleni yapar ancak bu zorlu durumun üstesinden tek başına gelemeyeceğini çok geçmeden anlar. Bunun üzerine arkadaşları Mete ve Asya ile iş birliği yaparak amacına ulaşmaya çalışır. Üç arkadaş, yoğun çalışmalar sonucu çantayı çalanların

kim olduğunu bulur. Üstelik bu hırsızların banka soygunu yapma hazırlığında olduğunu fark eder. Hırsızların yakalanmasını ve üç arkadaşın kaybolan çantayı bulmasını sağlayan temel faktör ise dayanışmadır.

“Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin, polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm. Eğer artık kulübede tehlikeli bir durum yoksa belki de içeriye girip Tuna’nın çantasını alabilirdik.

Asya, “Biliyoruz, onlar soyguncu,” diye yanıt verdi polise.

“Bankayı soyacaklardı,” diye ekledim ben de.” (RD, s. 102).

“Asya haklıydı. Kendimi hemen toparladım. Bunu da atlattırdık. Öğretmenimizin defterini soyguncuların elinden kurtarmıştık ya... Önemli olan da buydu.” (RD, s. 108).

Ses Delisi’nde Mete, Tuna ve Erhan “*Bilim Kahramanları*” adlı bir turnuvaya katılmak ister. Bu yolla turnuva için geliştirmeyi düşündükleri proje sayesinde başarıya ulaşip kendilerini herkese kanıtlama niyetindedirler. Ancak bu başarıyı elde edebilmek için dayanışmaya ihtiyaç duyduklarının bilincindedirler.

“Tuna’nın önerisini kabul ederken aramıza başkalarını da almamız gerekeceği aklımın ucundan bile geçmemişti. Meğer Tuna ekip derken iki kişiden değil, üç beş kişiden söz ediyormuş.

“Bazıları on kişilik gruplar halinde katılıyormuş. Biz de bir şeyler becermek istiyorsak güçlü bir takım olmalıyız,” dedi.” (SD, s. 9).

Romanın devamında Mete ile Tuna, bir kitapçıya uğrar. Tuna kitapları incelerken bir kitapta ilginç bir nota denk gelir. Zira kitabın ilk sayfasında “*İmmidaaat! Kurttarun!! Canavar peşimde karanlık... Bodrum, suda boğacak, geliyoouoo...*” notu ile bir kan lekesi vardır. Tuna bu durumu Mete ile paylaşır, bunun üzerine iki arkadaş yardım isteyen çocuğu bulmaları gerektiği konusunda hemfikir olur. Ancak bu zorlu durumun üstesinden gelebilmek için Asya’ya ihtiyaç duyarlar. Çünkü dayanışma ile ancak bu sorunun üstesinden gelebileceklerinin farkındadırlar.

Görünmeyen bir topluluğa seslenir gibi, “Süper Çocuklar bu gizemi çözeer!” diye bağırdı Asya.

Tek başıma dedektiflik yapamayacağım ortadaydı. Ama ekip olursak belki bir işe yarayacaktık.

“Evet, Süper Çocuklar iş başında!” (SD, s. 46).

“Ama Tuna, benim dedektiflik bilgime güvenmiyor olmalıydı ki, “Asya’yı da çağırırsak mı?” deyiverdi.

Bir an kararsız kaldım. Tamam, Asya'da duyum ikiliği vardı ve harfleri renkleri ile görüyordu. Bu sayede, konuşan kişinin sözcüklerinin renk tonundan, onun doğru mu söylediğini, yoksa karanlık işler mi çevirdiğini çoğu kez anlayabiliyordu.” (SD, s. 42).

Romanın sonraki kısımlarında ise üç arkadaş bir ekip kurup bisikletleri ile yola koyularak yardım isteyen çocuğa ulaşmaya çalışır. İpuçlarını takip eden üç arkadaş, çocuğu bulma ümidiyle bisikletlerini aşağıda bırakıp bir apartmana girer. Ancak apartmanda çocuğu bulamamakla birlikte aşağıya indiklerinde bisikletlerini de bıraktıkları yerde bulamazlar. Buna rağmen pes etmeyen üç arkadaş dayanışma sayesinde en sonunda hem bisikletlerini bulur hem de yardım isteyen çocuğun kim olduğu bilgisine ulaşır.

“Kuşkulu bakışımızdan ona inanmadığımızı anlamıştı.

“Gelin benimle,” deyip bizi yerimizden kaldırdı, yola doğru yönlendirdi.

“Bakın, işte izler! Çok açık... Bu yöne gidiyor.”

Asfalta dikkatle baktım. Ehhh, belli belirsiz bir şeyler gördüğümü söyleyebilirdim ama Melis ısrar etmese o izlerin bisiklet tekerleğine ait olduğunu katiyen anlamazdım.”(s. 76).

“Veee... O da ne! Gözlerime inanamadım!

Kapının yan tarafındaki girintide, tekerlerinden birbirine zincirlenmiş bisikletler vardı.

Acaba? Olabilir mi?

Basamakları son hızla, paldır küldür indim. Evet, kesinlikle bizimdi bunlar. Kendi bisikletimi tanımaz mıyım?” (SD, s. 79).

Koku Delisi’nde Mete’nin ebeveynleri evin düzenli ve temiz olmasına oldukça önem verir. Bunun bilincinde olan Mete, ebeveynlerinin dışarda olduğu bir gün evin düzensiz ve oldukça kirlenmiş olduğunu görür. Bunun üzerine anne-babasının eve uğradığında üzülmelerini istemeyen Mete, evi temizlemeyi düşünür. Ancak tek başına bu işin üstesinden gelemeyeceğini bildiğinden arkadaşlarından yardım ister. Yardımlaşma sayesinde evin temizlenmesini sağlar. Dayanışma ile zor bir işin üstesinden gelmek böylece kolaylaşır.

“Tuna’nın aklından neler geçiyordu bilemezdim ama Asya’nın önerisini vakit kaybetmeden uygulamaya geçirdik. Bezler, kovalar, sabunlu sular... Dördümüz birden girişince lavaboyu, aynayı, küveti bir anda tertemiz yaptık. Yerleri de sildik; tek bir leke bırakmadık.” (KD, s. 74).

Çılgın Uzay Planı’nda Hex’in evine bir hırsız girer. Bu, Hexonya’da ilk defa gerçekleşen bir durumdur. Zira kapılarını bile kapatma ihtiyacı hissetmeyen bu gezegen sakinleri, birbirinin evine izinsiz asla girmez. Bu yüzden Hex, hırsızları fark

edip oldukça şaşırmasına rağmen sesini çıkarmadan onu takip eder ve en sonunda hırsızın hiçbir şey almadan evden ayrıldığını görür. Hex, Hexonyalıların birbirine kuşku ile bakmasını istemediğinden bu olayı hiç kimse ile paylaşmaz. Ancak bu olayın kimin tarafından yapıldığını öğrenme çabasından da vazgeçmez. Tek başına bu zorlu durumun üstesinden gelemeyeceğini düşündüğünden yaşananları en yakın arkadaşı Nen'e anlatarak ondan yardım ister. İki arkadaş iş birliği yaparak araştırmalarda bulunur ve en sonunda eve kimin girdiğini öğrenir:

“Nen bakışlarını Hex’e çevirip, aklından geçenleri paylaştı: “Aaa, şu işe bak! Davetsiz konuk meğer Bayan Tonto’ymuş!” (ÇUP, s. 68).

Zombili Mombili Roman’da Özgür, Anı Kafe adlı bir mekânda gördüğü antikalarla ilgilenir. Bu ilgiyi fark eden mekân sahibi ise müşterisine istediği takdirde antikaları ücretsiz verebileceğini söyler. Bunun üzerine Özgür, bu teklifi geri çevirmeyerek kafedeki bütün antikaları alır. Ancak bir müddet sonra bu antikaların başına türlü belalar açtığını ve bir türlü bu eşyalardan kurtulamadığını fark eder. Zira bunların cansız birer nesne olmadığını, satılamadığını, çalınamadığını anlar. Bu sebeple antikalarından bir türlü kurtulamayan Özgür, karşılaştığı bu problemi çözmek için yeğeni Barış ile iş birliği yapar. Barış’ın girişimleri ile antikalarla ilgili detaylı bilgi edinen Özgür, onlardan tamamen kurtulmanın yolunu bulur. Barış’ın incelemeleri sayesinde de bu amacını gerçekleştirir. Özgür’ün bu zor durumdan kurtulmasında dayanışma önemli bir rol oynar.

“Biz almak var bunları. Veriyor siz?”

Özgür şaşkınlığından kekelemeye başladı. “Nasıl... alıyor musunuz? Yani... İstiyor musunuz?”

“İstiyor biz...” diye tekrarladı kız.

“Hangisini isterseniz alabilirsiniz. Buyrun alın,” dedi Özgür.

Rüyada gibiydi. Geldiğinden beri tek kelime etmemiş olan adam, Özgür’ün sözlerini duyunca, aceleyle yanında getirdiği deri çantanın fermuarını açtı, masadakileri birer ikişer, torbaya atmaya başladı.

Kız cebinden çıkardığı kartı Özgür’e uzattı. “Hepsini alıyor biz. Haber verecek size. Teşekkür yazısı için.”

Özgür arkalarından kapıyı kapattı. Olanları hazmetmekte güçlük çekiyor gibiydi.

“Az önce burada neler oldu Barış? İnanamıyorum...” dedi şaşkınlıkla.” (ZMR, s. 211-212).

Tablo 4.4'te gösterildiği gibi Akal'ın altı romanında tespit ettiğimiz bu değer; zor durumların yardımlaşarak/iş birliği yaparak aşılabileceği şeklinde işlenmiştir.

4.2.4. “Güven” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Güven; korku, çekinme ve kuşku duymadan inanmak, itimat etmek (TS, 1998: 915) şeklinde tanımlanan bir değerdir. Toplumda güvenilir insanların var olması, geleceğe umutla bakmayı sağlayan önemli faktörlerden biridir. Çünkü güvenilir insanlar, üzerine aldıkları sorumlulukları yerine getirmek için var gücü ile uğraşır, aynı zamanda kendilerine emanet olarak verilen her şeye sahip çıkar. Güven duygusu eksik olan kişiler ise hep kuşku içinde oldukları için huzursuzdur. Huzursuz bir ortam ise beraberinde istenmedik durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu sebeple toplum için önemi yadsınamayan bu değer edinilmesi ve çocuklara aktarılması önem arz eder.

Tablo 4. 5. Romanlarda “Güven” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	50, 52
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	54
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzak Planı	16, 19-20, 26, 121
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	148

Abur Cubur Canavarı'nda Bora, kilolarından kurtulmak için rejime başlar ve artık abur cubur yemeyeceğini arkadaşlarına söyler. Ancak Bora'nın çoğu arkadaşı, bu konuda onun başarılı olamayacağını söyler. Bora, arkadaşları arasında yalnızca Aylin'in kendisine güvendiğini, istediği takdirde başarılı olacağına inandığını görür. Bu durum Bora'yı oldukça sevindirir. Sonrasında ise kendisine duyulan güveni boşa çıkarmamak için ısmarlanan çok sevdiği yiyecekleri dahi yemez.

“Ha haha... Sınıfın Abur Cubur Canavarı o. Yemeden durabilir mi?”

“Durabilir!” dedi Aylin sert bir sesle.

“İddiaya girelim mi?”

Aylin geri adım atmadı. “Nesine?”

Aylin benim tarafımdaydı, bana inanıyordu. Bu bana cesaret verdi. Başarmalıyım...”

(ACC, s. 50)

“...Kutuyu açtım. Fıstıklı baklavaları gördüğüm anda ağzımın suyu akıverdi. Güzelim tatlılara çok yazıktı, biliyorum. Ama bizimkilerin beni dinleyeceği yoktu ki. Üstelik yediğime dikkat edeceğimi söylediğimden beri daha da iştah açıcı şeyler bulup önüme koymaya başlamışlardı. Birkaç hafta önceki Bora olsam, dayanamayıp yiyebilirdim de. Ama Aylin, benim için Erhan’la iddialaşmıştı. Onu haksız çıkaramazdım.” (ACC, s. 52).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem ile ablası Sinem birbirine pek güvenmezler. Zira birbirlerini kandırmaktan, birbirlerine şakalar yapmaktan çekinmezler. Ancak ciddi konularda dahi birbirlerine kuşku ile baktıklarını fark edince bu durumun ne kadar üzüntü verici olduğunu kavrarlar. “İki kardeş birbirimize güvenemememiz ne kötüydü.” (KEİGBG, s. 54).

Çılgın Uzay Planı’nda Hexonya Gezegeni, hırsızlık gibi suçların yaşanmadığı güvenilir bir yerdir. Hatta okulda çocuklara Dünya’da hırsızlık olaylarının yaşandığı bilgisi verildiğinde çocuklar çok şaşırır. Bu sebeple bir gece yarısı birinin evine girip ortalığı karıştırdığını fark eden Hex, oldukça şaşırdığı halde babasını dahi uyandırmayarak bu kişiyi izler. En sonunda bu kişinin hiçbir şey çalmadan evden ayrıldığını görür. Hex, bu durumu sonraki günlerde babasına dahi anlatmaz. Çünkü birbirine güvenen bu gezegen sakinlerinin bundan sonra birbirlerine kuşku ile bakmasını istemez. Bu yolla yazar, aynı ortamı paylaşan bireylerin birbirine güvenmesinin ne kadar önemli olduğunu hissettirir.

“Hex, “hırsız” sözcüğüne yabancı değildi. Coğrafyacı Tonto, Dünya denen gezegende hırsızlar olduğunu ve insanların birbirlerine ait şeyleri çaldıklarını anlatmış, o sıra sınıfta herkes çok şaşırmıştı. Böyle bir şey nasıl olur diye ısrarla sorgulamışlardı, ancak öğretmenleri de bilmiyor olmalıydı ki nedenleri konusunda pek açıklayıcı olamamıştı. Hexonyalıların akıllarının alamayacağı bir şeydi bu.

Yok, kesinlikle hırsız değildir, diye düşündü. Hexonya’da yok. Hiç olmadı.” (ÇUP, s. 16).

“Bağırsa, yan odada uyuyan babası hemen uyanır ve beceriksiz hırsız kısıvrak yakalardı. Ama Hex, yabancıların evlerinde ne aradığını merak ediyordu. Bir

Hexonyalı kimsenin evine kötü amaçlarla, hele hele habersizce girmezdi. En azından bu, o güne kadar duyulmamış bir şeydi.” (ÇUP, s. 19-20).

“Bir akşam önce gerçekleşen olaydan kimseye söz etmemişti. Sonuçta çalınan bir şey yoktu. Sadece yabancıların biri evin içinde dolanmış, sonra da çıkıp gitmişti. Babası duyarsa, onu uyandırmadığı için kızabilirdi. Ayrıca olayın duyulması halinde, Hexonyalıların, her zaman açık duran kapılarına Dünya’daki evler gibi kilit takacaklarından korkuyordu.” (ÇUP, s. 26).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Coğrafya öğretmeni Bayan Tonto, Allegro’ya kavuşmak için Dünya’ya gelir. Uzaylıların Dünya’da istedikleri şekle dönüşebilecekleri üç hakkından sonuncusunu Allegro’nun yaşındaki bir çocuğa dönüşerek kullanır. Bayan Tonto ile birlikte Dünya’ya gelen Hex ile Nen, Hexonya’ya dönmek zorunda oldukları halde çocuğa dönüşen Bayan Tonto’yu güvenilir bir aileye teslim etmeden dönmek istemez. Zira bir çocuğun Dünya’da güvenilir bir ailesi olmadan hayatını sağlıklı bir şekilde sürdüremeyeceğinin bilincindedirler.

“Yok yok, mümkün değil! Son seçtiği beden daha büyük yaşta olsa, Dünya’da tek başına yaşayabilirdi. Ama bir çocuk...”

Nen, asık bir yüzle Hex’i onayladı.

“Haklısın! Eğer Hexonya’ya dönmek istiyorsak, Bayan Tonto’yu teslim edebileceğimiz güvenilir bir aile bulmak zorundayız.” (ÇUP, s. 121).

Zombili Mombili Roman’da Özgür, yeğeni Barış’ın katılacağı bilim fuarına onu yalnız bırakmayıp ona destek olmak için katılır. Fuarda Barış’ın robotu çok ilgi görüp birinciliğe göz kırpar. Ancak beklenmedik bir olay gerçekleşir. Zira bir çocuğun dayısının antika trenini çaldığını fark eden Barış, treni geri almak için hamle yaptığında robotunun yere hızla düşerek parçalara ayrıldığını görür. Yarışmanın sonunda diskalifiye olduğu halde okulun idarecileri, Barış’a güvendiklerini ve gelecek sene birinci olacağından kuşku duymadıklarını ifade eder. Barış’a duyulan güven, onun çalışmalarını sürdürmesine zemin hazırlar.

“Onuncu Bilim Fuarımız’da da gelenek bozulmadı ve birinciliği yine sekizinci sınıflarımız aldı. Ancak bu kez kıl payı ile aldıklarını, gelecek yıl büyük olasılıkla yedinci sınıfa kaptıracaklarından emin olduğumu söylemeliyim.”

Yedinci sınıflar büyük bir coşkuyla müdürün sözlerini alkışlayarak tempo tuttular. Müdür susmalarını işaret edince, salon yine sessizliğe büründü.

“Çünkü... çünkü bu yıl büyük ödüle layık olup şanssızlık eseri yarışma dışı kalan parlak bir altıncı sınıf öğrencimiz var...”

Müdür sözlerini Barış'ın adını söyleyerek bitirince, bu kez altıncı sınıfların coşkusu görülmeye değerdi. Zıplayanlar, bağırانlar, koşup Barış'a sarılanlar...
Sıra arkadaşı Deniz, "Yıllardır süren sekizinci sınıf saltanatını sen yıkacaksın, yaşşa be Barış!" diyerek omzuna dostça bir yumruk attı." (ZMR, s. 148).

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi Akal'ın dört romanında karşılaştığımız bu değer birbirine güvenen insanların bu güveni sarsacak eylemlerden uzak durması, karşılıklı güvenin huzurlu bir ortamın oluşmasına katkı sunması, güvenilir bir aile ortamının çocukların arzu edilir şekilde yetişmesine fırsat sağlaması ve güvenin olmadığı yerde kuşkunun hâkim olması şeklinde işlenmiştir.

4.3. "Dürüstlük" Değeri

4.3.1. "Dürüst Olma" Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Dürüst, sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru, şerefli (kimse); hatasız, isabetli, sahih (ÖTS, 2004a: 752) kişi için kullanılan bir niteliktir. Dürüstlük ise dürüst davranışlarda bulunma, güvenilir olma, doğruluktan ayrılmama, verdiği sözü tutma halidir. Yalan söyleme, hile/sahtekârlık yapma, ikiyüzlüce davranmanın zıttı olan dürüstlük, bireylerin sahip olması gereken en temel niteliklerden biridir. Zira bu erdemden yoksun birinin söyledikleri doğru olsa dahi yalan söylediğine dair kuşklar devam eder. Her söylediğine kuşku ile bakılan birey ise bu durumdan olumsuz etkilenir. Bu istenmedik davranışın ortadan kaldırılması adına dürüstlük değerinin yetişkinlerce edinilmesi ve çocuklara aktarılması önem arz eder.

Kişiler arası iletişimin devamını veya sonlanmasını etkileyecek kadar önem arz eden dürüstlüğün edinilmesi için ilk başta bireyin kendisine karşı tutarlı ve dürüst davranması gerekir. Kendisine karşı bu sorumluluğu yerine getiren birey, herkese karşı dürüst olma noktasında daha başarılı olur. Herkesin kendisine ve içinde yaşadığı topluma karşı dürüst olması, toplumsal birlikteliğin de sağlıklı bir şekilde devam etmesine katkı sağlar.

Tablo 4. 6. Romanlarda “Dürüst Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	22, 51
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	55, 111
Renk Delisi	17, 28, 57
Ses Delisi	19, 22, 26
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	35
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	56-57, 135-136

Abur Cubur Canavarı’nda kilolarından kurtulmak için diyeteye başlayan Bora, özellikle akşamları pek yemeyeceğine dair kendisine söz verir. Annesi bir akşam çok sevdiği kabak tatlısını getirdiği halde onu yemeyerek kendisine verdiği sözü tutar.

“Akşam yemeği bitmiş, herkes bir yana çekilmişti. Ben de odamda yatağıma uzanmış kitap okuyordum. Az sonra annem girdi içeriye. Elindeki tabakta kaymaklı kabak tatlısı vardı.

Kabak tatlısını da pek severdim. İştahla yalandım. Ucundan... Azıcık... Hayır! Kesinlikle olmazdı.” (ACC, s. 51).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem ile ablası, iyi geçinmemekle birlikte birbirlerine pek güvenmez. Ancak bunun ne kadar kötü bir durum olduğunu zamanla ikisi de fark eder. Bu fark ediş birbirlerine karşı dürüst davranmalarına ilişkin sözlü bir anlaşmanın yapılmasına zemin hazırlar. Bu anlaşmadan sonra Kerem, bir sırrının ablasınca ebeveynlerine söylendiğini öğrendiği halde ablasının sırlarını gizlemeye devam ederek sözüne sadık bir kişilik örneği sergiler.

“Kiralık ev konusunda ablamın benimle işbirliği içinde olduğunu biliyor gibiydiler, çünkü onun da bir haftalık harçlığını kestiler. Kim bilir, belki çaresiz kalıp kendisi itiraf etmişti.

Benim sırrım ortaya çıktığına göre, ablama verdiğim sözü tutmak ve onun sırrını saklamak zorunda değildim artık. Yine de bizimkilere balıklı kolyeden söz etmeye hiç niyetim yoktu.” (KEİGBG, s. 111).

Renk Delisi’nde Mete ile Tuna, arkadaşları arasında kitap kurdu olduklarının öğrenilmesini istemez. Kitap kurdu olmanın kendileri ile dalga geçilmesine sebep olacağını düşünür. Dolayısıyla bu durumu gizlemek için yalan

söyleme yoluna başvururlar. Yazar, bu durumun olumsuzluğunu sevdikleri arkadaşları Asya'nın ağzından vurgulayarak dürüst davranmanın önemine dikkat çeker.

“Sınıf arkadaşlarımın çoğu kitap okumazdı. Elimde bir kitap görseler hemen alay etmeye başlardı. Ben de evde gizli gizli okurdum. Kankam Tuna bile bilmezdi.” (RD, s. 17).

“Sen yeni bir roman bitirmişsin Tuna. Ne okudun?”

Tuna'nın gözleri dehşetle açıldı, Asya'ya şaşkın şaşkın bakakaldı. Az önceki kabadayı tavrından eser kalmamıştı.

Zayıf bir sesle, “Yoo, nerden çıkardın bunu?” diye kendini savundu.

“Siz oğlanlar niye çekiniyorsunuz kitap okuduğunuzu söylemekten, anlamıyorum,” dedi Asya. “İşte, çok açık, senin sözcüklerinin rengi değişmiş. Hafta başında böyle değildi.” (RD, s. 28-29).

Aynı durum *Ses Delisi*'nde de karşımıza çıkar. Bir gün Asya, Mete'ye okuması için kitaplarını getirir. Ancak kitapların geliş anı, Erhan'ın Mete'de misafir kaldığı bir zamana denk gelir. Dolayısıyla Erhan'ın kitapları fark ettiğini gören Mete, kitapların yardıma muhtaç bir okula bağışlanacağı yalanını söyler. Fakat Erhan, okula para yardımında bulunmanın daha mantıklı olacağını; bu sebeple kitapların satılması gerektiğini savunur. Mete ise istemeye istemeye kendisini bu fikri kabul etmek zorunda hissederek kitapları satmayı kabul eder. Mete'nin düşüncesi, Erhan'ı eve yollar yollamaz kitapları geri almaktır. Ancak kitapları sattıktan sonra onları geri almak için sahafa gittiğinde kitapların Erhan tarafından satın alındığını öğrenir. Bunun üzerine Mete, Erhan'ın da kitap kurdu olduğunu ve bunu herkesten sakladığını fark eder. Yazar, bu yolla yalan söylenilmemesi gerektiğini, yalanın mutlaka gün yüzüne çıkacağını hissettirerek dürüst davranmanın önemine göndermede bulunur.

“Ayaklarım geri geri gidiyordu ama Erhan'a kitapları okuyacağımı itiraf etmektense, sahaflara satmayı yeğleyeceğime karar verdim. Nasıl olsa Erhan'ı evine yollar yollamaz tekrar gider, hepsini geri alırdım. Asya fark etmezdi bile.” (SD, s. 19).

“O kitaplar Asya'nındı,” diye açıkladım. “Okuyup geri verecektim. Ama Erhan onları elimde görünce...”

Tuna, aptalca bir karar verdiğimi belli edercesine yüzünü buruşturdu. “Kitapları kendin okuyacağını en başından söyleseydin ya...” diye söylendi.” (SD, s.22).

“Adı Asya mı Masya mı bilmem. Az önce sizinle gelen çocuk işte...”

“Erhan!”

Tuna ile şaşkınlıkla birbirimize baktık. Şu işe bak! Demek Erhan da kitap kurduydu ama okuduğunu bizden gizlemek için böyle bir numara çevirmişti. Kitapları görünce gözlerinin parlaması ondandı demek...” (SD, s. 26).

Çılgın Uzay Planı’nda Hexonya, insanların haberdar bile olmadığı bir teknolojik gelişime sahiptir. Bu gezegende televizyon gibi bazı cansız varlıklar bile duygudan yoksun değildir; ilgi ve sevgiye ihtiyaç duyar, insanların birçok isteğini yerine getirebilecek niteliktedir. Bu ihtiyacın farkında olan Hex, televizyonunu açmayarak ona ilgi göstermez. Televizyonun bu durumdan şikâyetçi olması üzerine ise sabah onunla ilgileneceğine dair söz verir ancak sözünü tutmaz. Bunun üzerine Hex, televizyonundan bazı bilgiler göndermesini istediği halde televizyon, kendisine karşı dürüst davranılmadığı için bu isteği reddeder.

Ders sonunda Nen hışımla Hex’in karşısında dikildi.

“Hani? Nerede? Senin televizyon, gece kopardığı iplikleri uçan bulutla gönderecekti sözüm ona. Üç ayaklı karıncayla mı yolluyor yoksa?”

Hex altdudağını kemirdi.

“Söylemiştim. Sözümü tutmadığım için bana kızgın.”

“Yok artık, televizyon kızgınmış...”

“Evet bak, az önce telefonuma ne yollamış.” (ÇUP, s. 35).

Zombili Mombili Roman’da Özgür, Anı Kafe’den ücretsiz aldığı antikaları satmak üzere bir antikacıya götürür. Antikacı bir miktar para karşılığında bunları alır. Ancak bunların ödediği ücretin çok üstünde olabileceğini de eklemekten geri durmaz. Üstelik aldığı eşyaların, ödediği ücretten çok pahalıya satılması durumunda Özgür’e mutlaka antikaların gerçek değerini vereceğini bildirir. Bu duruma çok şaşırın Özgür, böyle dürüst insanların varlığından son derece memnun kalır.

“Yaşlı adamın içi hâlâ rahat değildi.

“Bak oğlum,” dedi. “Seni kandırmış olmak istemem. Bu parçaların değeri, benim şimdi sana önereceğimin çok üstünde olabilir. O zaman aradaki farkı sana ödemem gerekir, ancak bu şartla alabilirim.”

“Tamam, dediğiniz gibi olsun.”

Özgür, antikacının söylediği fiyatı hiç pazarlıksız kabul etti. Parayı sayıp cebine koydu. Sevinç içindeydi. O uğursuz eşyaların karşılığında birkaç bin lira kazandığı gibi, anlaşılan daha da fazlasını alabilme olasılığı vardı. Antikacıya, üzerinde telefon ve adres bilgilerinin yazılı olduğu kartını bıraktı.

“Merak etme delikanlı, gerçek değerleri daha yüksekse mutlaka arayıp kalan borcumu ödeyeceğim,” dedi antikacı.

“Çok şaşırdım doğrusu. Yeryüzünde sizin gibi dürüst insanların kalmadığını sanırdım.”

Dedi Özgür, alaylı bir gülümsemeyle.

“Yaşam, ona nasıl baktığına bağlı olarak değişir,” diye yanıtladı yaşlı adam. “Hayatta hayal ettiğini bulursun, ne eksik ne fazla...” (ZMR, s. 56-57).

Akal, birey ve toplum için dürüstlüğün ne kadar önemli olduğunun bilincindedir. Bu yüzden Tablo 4.6’da görüldüğü üzere iki eseri hariç diğer romanlarında dürüstlüğün önemine değinir. Romanlarındaki kişiler, öncelikle kendilerine ve söz verdikleri kişilere karşı dürüst davranmaya özen gösterir. Bu özeni göstermeyen kişilerin ise istedikleri neticeye ulaşamadıkları görülür.

4.4. “Öz Denetim” Değeri

4.4.1. “Affetme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

(Günah, kabahat, suç ve kusuru) bağışlamak, onu hoşgörü ile karşılamak, hatası bulunan kişiyi hoş görmek, mazur görmek (Ayverdi, 2011a: 35; ÖTS, 2004a: 33; TS, 1998: 28) anlamına gelen affetme, kötülüğe kötülükle cevap vermemektir. Affetme erdemine sahip birey fırsat bulmasına rağmen karşı tarafın kendisine yönelik kötü eylemini cezalandırmaz, büyüklük edip onu bağışlar. Bu yüzden affetmek bireyi yükselten önemli bir değerdir.

Birey toplumsal bir varlıktır. Dolayısıyla iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış, olumlu-olumsuz eylemlerde bulunabilen insanlar; birbirlerinin her davranışına şahitlik edebilmektedirler. Bu durum bireylerin sağlıklı bir şekilde birlikteliklerini sürdürmeleri için affetmeyi ve barışmayı zorunlu kılar. Zira hoş görünün, bağışlamanın olmadığı bir yerde kusurlar görmezden gelinmez, ceza ile karşılık bulur. Bu da kişiler arası etkileşimin zarar görmesine, insanlar arasındaki kırıgınlıkların devam etmesine zemin hazırlar. Dolayısıyla toplumsal huzur ortamının sağlıklı bir şekilde devam etmesi adına özellikle yetişkinler, küçüklere affetme ve barışma erdeminin önemini kazandırma noktasında örnek olmalıdır.

Tablo 4. 7. Romanlarda “Affetme” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	45, 104
Kıralık Evde İki Gün Bir Gece	39
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzak Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	75, 77, 142

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, şişman yapısından ötürü arkadaşlarının kötü şakalarına, alay etmelerine maruz kalır. Bora sınıfta kendisi ile dalga geçenlere çok sevdiği arkadaşı Erol’un da katıldığını görünce daha çok üzülür ve ona kırılır. Erol bu durumun farkına varınca Bora’dan özür diler. Özür dileme eylemi ise Bora’nın rahatlamasına vesile olurken aynı zamanda iki arkadaş arasındaki kırgınlığın ortadan kalkmasına ve onların barışmasına zemin hazırlar.

“... Darılmamıştım ama bu, alınmadım anlamına gelmezdi tabii. Her defasında içimde bir şeyler kırılıyordu. Özellikle Erol’un diğerleriyle birlik olup benimle alay etmesine üzüliyordum. Onunla küçük yaştan beri arkadaştık. Ama eski dostluğumuz unutulmuştu sanki.

“Bak eğer kurabiyelerde böcek ayağı falan vardır dediğim için alındıysan, özür dilerim.”

Özür dilemesi içimi serinletti. Gülümsedim. “Boş ver” dedim.” (ACC, s. 45).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Bora, arkadaşı Yasemin’in taşınacağını ve okuldan ayrılacağını öğrenince üzülür. Yasemin’in taşınmak zorunda kalmasının sebebi ise her akşam evlerinin hayalet görünümlü birileri tarafından rahatsız edilmesidir. Bu bilgiyi edinen Bora, yatmadan önce yemek yemediği bir gece kaplana dönüşünce arkadaşının evine gider. Oraya vardığında Yasemin’in evine doğru cisimler gösterip ilginç sesler çıkartan maskeli birini fark eder. Sonrasında ise bu kişinin kimliğini ve amacını öğrenip edindiği bilgileri arkadaşı ile paylaşır. Ancak Yasemin, Bora’nın söylediklerine inanmayarak ona karşı suçlayıcı ifadeler kullanır. Daha sonra ise Bora’nın doğru söylediğini anlayınca söylediklerinden ötürü pişman olup Bora’dan özür diler. Bu durum, Bora’nın arkadaşını affetmesini sağlar.

“Bütün bu konuşmalar boyunca sessiz kaldığımı fark eden Yasemin, bana doğru eğildi, “Dün akşam çok öfkeliydim, haksız yere seni suçladım. Beni affediyor musun?” diye sordu.

“Elbette” dedim.” (s. 104).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Arda ve Emre kiralık bir ev bulup oraya taşınmak ister. Ancak çocuk oldukları için kimse onlara evini kiralamaz. Bu sebeple üç arkadaş Kerem’in ablası Sinem’den yardım ister. Sinem, bu isteği kabul ettiği halde üç arkadaşına oyun oynamaktan geri durmayarak sözünü tutmaz. Bunun üzerine Kerem, ablasına küserek onunla bir müddet konuşmaz. Kardeşinin kendisi ile konuşmadığını gören Sinem ise hatasının farkına varıp kardeşinden özür diler. Çok geçmeden küs kalamayacağını anlayan Kerem ise ablasının özrünü kabul ederek onu affeder böylece iki kardeş barışır.

“Valla söz bak, bunu telafi edeceğim. Tam istediğiniz gibi bir yer bulacağım. Cidden araştıracağım.”

Yumuşadım hemen. Zaten küs kalmaktan hiç hoşlanmam, insan içinde kötü duygularla rahata uyuyamıyor. Bir kez Emre’yle küstüşmüştük de, sabaha kadar kâbuslar görmüştüm.” (KEİGBG, s. 39).

Zombili Mombili Roman’da Özgür, antikalarını satar ancak bir müddet sonra antikalar, kendiliğinden geri döner. Bu durumdan habersiz olan Özgür henüz farkında olmasa da bu antikaların sadece kendilerini isteyerek alan kişide kaldığını, para ile satıldığında eski sahibine döndüğünü bilmez. Antikacı ise aldığı eşyaların yerinde olmadığını görünce polislerle Özgür’ün evine gider. Burada antikalarla karşılaşınca da Özgür’ün hırsız olduğunu düşünür. Buna rağmen genç bir adamın geleceğinin karmaması adına Özgür’ü bir kereliğine de olsa affeder.

“Sonra Özgür’e dönüp bilge bir tavırla onu azarladı.

“Bak delikanlı, önünde pırıl pırıl bir gelecek var, böyle madrabazlıklarla hayatını karartma. Yaşamını çalışarak kazanmalısın. Bu kez seni affediyorum ama bir kez daha böyle bir yola başvurduğunu duymayayım.” (ZMR, s. 75).

“Antikacı ile polisler bir köşede fısıldaştılar. Sonra antikacı dönüp, “Bak, ben seni affettim. Sabıkan yokmuş madem, polisler de bu kerelik görmezden gelecek. Ama bir daha aynı suçla polisin karşısına çıkarsan, iki misli ceza verecekler, haberin olsun.” (ZMR, s. 77).

Romanın devamında Özgür, Barış’ın katılacağı bilim fuarına giderek oradan yeğenini destekler. Ancak fuarda Özgür’ün antika treni küçük bir çocuk tarafından

çalınır. Bunu fark eden Barış ise treni geri almak için küçük çocuğun peşine düşer ve en sonunda da onu yakalar. Ancak küçük çocuk, durumlarının kötü olduğu için oyuncak trene sahip olmak istediğini bildirerek affedilmesini ister:

“Hırsızlık yapmanın ayıp olduğunu bilmiyor musun?”

“Biliyorum abi,” dedi çocuk ağlamaklı. “Babam duyarsa çok kızar.”

“Niye çaldın treni? Başına neler gelebilirdi, haberin yok...”

“Affet abi n’olur, bir daha yapmam. Masanın üstünde gerçek tren gibi çufçuf yürüyor görünce dayanamadım.” (ZMR, s. 142).

Çocuğun hayat hikâyesini anlatması üzerine Barış, onun yalan söylemediğine kanaat getirerek onu affeder. Üstelik ona yardımda bulunacağı sözünü de verir.

Tablo 4.7’de gösterildiği gibi Akal’ın üç romanında karşılaştığımız bu değer, kendisine karşı suç işlenen kişinin fırsat bulduğu halde affedici davranması şeklinde işlenmiştir. Eserlerde affetmeyi sağlayan temel unsur ise kişilerin yaptığı hatanın farkına varması ve özür dilemesidir. Bu durum, kişiler arası iletişimin devamını ve küslüklerin ortadan kalkmasını sağlar.

4.4.2. “Empati” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Empati; bir konuda duyguları başkaları ile aynı olan, üyesi olmadığı halde bir partinin, bir kuruluşun görüşlerini benimseyen veya bir görüşün, bir öğretinin, bir akımın tarafını tutan (kimse), duygudaş, sempatizan (TS, 1998: 648) kişiler için kullanılan bir psikoloji terimidir. Yani dinleyicinin, konuşmacının duygularını anlamaya yönelik yaklaşımıdır. Kızıler ve Canikli (2015: 136)’ye göre empati, bireyin konuşmacının anlatmaya çalıştığı iletiyi anlamlandırma ve bunu konuşmacıya hissettirme sürecidir. Dolayısıyla bu sürecin gerçekleşebilmesi için öncelikle dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyması, olaylara/durumlara onun penceresinden bakması gerekir.

İnsanları anlama ve özünde kendini başkalarının yerine koyma yeteneği olarak nitelendirilen empati, zihinsel ve duyuşsal boyutları olan bir insani duruştur. Bu duruşa sahip kişilerin idealize edilen birçok ahlaki değeri kazanması ve içselleştirmesi kolaydır. Çünkü değerler eğitiminin omurgasını oluşturan kavramların çoğu; kendini aşmak, benmerkezcilikten kurtulmak, kendisi için istediğini başkası için de istemek, diğer canlılara ve çevreye karşı duyarlı olmak gibi kriterler ile

ilişkilidir (Batar, 2015: 289). Bu sebeple empati, bireyler arasındaki iletişimin devam edip etmeyeceğini belirleyebilecek kadar önem arz eder.

Empatinin olmadığı bir toplumda sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi çok güçtür. Çünkü bireyin en temel ihtiyaçlarından biri anlaşılmasıdır. Anlaşılmayan kişi özelde kendisini anlamayan bireylere, genelde ise içinde bulunduğu topluma aidiyet duygusu taşımaz. Dolayısıyla empatinin bireysel ve toplumsal huzur ortamının sağlanmasına önemli bir katkısı vardır. Bu yüzden empati, toplumca edinilmesi ve sonraki nesillere aktarılması gereken önemli bir değerdir.

Tablo 4. 8. Romanlarda “Empati” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	46, 107
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzak Planı	35, 44
Gökten Uzaylı Düştü	25
Zombili Mombili Roman	9-10, 162, 197

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, kilolu olmasının en büyük sebebi olarak ebeveynlerini görür. Zira anne-babası, kilolarına aldırmaaksızın her akşam ona abur cubur getirir. Bora, ebeveynlerinin bu tutumunu arkadaşlarına anlatır ancak kimse ona inanmaz, herkes dalga geçmeyi sürdürür. Yalnızca Erol arkadaşlarına rağmen Bora’nın söylediklerine inanır. Kendisini anlayan/anlamaya çalışan yani kendisiyle empati kuran birilerinin varlığı Bora’yı oldukça sevindirir.

“Erol anlattıklarını olumlar gibi başını salladı. “Sizinkiler gerçekten tuhaf” dedi. “O kadar abur cubur yemene nasıl izin veriyorlar anlamıyorum. Üstelik bizzat onlar alıp getiriyor, yemen için ısrar ediyorlar diyorsun... Çok tuhaf çok...”

Sonunda beni anlayan biri çıkmıştı. Kendimi daha şimdiden birkaç kilo hafıflemiş hissediyordum.” (ACC, s. 46).

Empati yapan bir kişinin karşıdaki insana hak verme eğilimi daha yüksektir. Çünkü birey yaşananları, karşı tarafın bakış açısı ile yorumlar. Ayrıca anlatıcının anlaşılmasını sağlayan bu değer, kişinin rahatlamasına zemin hazırlar.

“Yatmadan önce son olarak fırından yeni çıkmış sıcak kıymalı börekler geldi.

“Vay be, haklıymışsın. İnsan yemeden yapamıyor” dedi Erol böreklerini atıştırırken. “Benim önüme de her gece bunlar gelse, tostoparlak olurdum...” (A.C.C. s. 107).

“Yakut kolyenin öyküsünü çok merak ediyorum Gönül Abla,” diye atıldı Barış. “Onu dinlemeden bir yere gitmem.”

Gönül gülümsedi. “Aslında doğruyu söylemek gerekirse... Geldiğinize çok sevindim. Yıllardır ilk kez beni anlayan, söylediklerime inanan birileriyle konuşabilmek nasıl bir şey bilemezsiniz...” (ZMR, 197).

Çılgın Uzay Planı’nda Coğrafya öğretmeni Bayan Tonto, öğrencilerini Gezegenler Arası Güvenlik Birimine götürür. Bu birimde sergilenen teknolojik aletleri ve keşifleri onlara tanıtır. Buradaki teknoloji ve keşiflere ilk kez tanık olan öğrenciler ise heyecana kapılarak öğretmenlerini dinlememeye başlar. Sınıf kontrolünü kaybeden öğretmen ise en sonunda pes ederek öğrencileri kendi haline bırakmak zorunda kalır. Ancak, anlatıcı okuyucuya dolaylı yoldan empati yaptırarak öğrencilerin buradaki eylemlerinde haklılık payları olduğunu sezdirir. Zira öğrenciler, çok merak ettikleri keşifleri ilk kez gören çocuklardan başkası değildir. Bu yolla anlatıcı, bireylerin davranışları hakkında yargıda bulunurken empati yapılması gerektiğine göndermede bulunur.

“Bayan Tonto sonunda pes etti. Belli ki kimsenin onun uyarılarına aldıracağı yoktu. Merkez, öğrenciler için o denli farklı heyecanlarla doluydu ki, fırsatı değerlendirmek için oradan oraya koşmakta haksız da sayılmazlardı.” (ÇUP, s. 44).

Gökten Uzaylı Düştü’de yazar, okuyucu kitleye farklı bir yöntemle empati yaptırır. Yarattığı roman kişilerine sıradan isimler vermez. Mesela doğum esnasında annesini kaybedenlere, yaşadıkları gezegenin ilk üç harfini ad olarak seçer. Bireyler, bu yolla kimin öksüz kaldığını bilir, buna göre hareket eder. Böylece annesiz kalan kişinin hissettiği eksikliği anlamaya, bunu en aza indirmeye çalışır. Yazar bu yolla empati değerinin birey ve toplum açısından önemini hissettirir.

“Herkes, Hex’in adından, annesinin öldüğünü anlayabilirdi; çünkü yalnızca annesini doğumda kaybetmiş olan çocuklara isim olarak ülkelerinin ilk hecesi verilebilirdi. Böylece hangi yaşta olursa olsun, çevresindekiler onun başına gelenleri bilir, eksikliğini duyduğu anne sevgisini vermeye çalışırdı. Hexonya’da yaşayanların isimleri, onların yaşları hakkında da bilgi verirdi.”

“Nen ürperdi. Dünyalılara yakalandıkları takdirde nasıl hoyratça incelenebilecekleri konusunda izlediği eğitici filmleri hatırladı... Yan gözle Hex’e baktı. Hex’in annesi yoktu. Babası da ölürse, arkadaşının neler hissedebileceğini anlamaya çalıştı.” (GUD, s. 25).

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi dört romanda işlenen bu değer aracılığı ile Akal, bireylerin karşılaştığı problemlere kayıtsız kalmayarak onların anlaşılma sorununa da duyarsız kalmaz. Yazar bu durumun psikolojik etkilerini okuyucunun özdeşim kurduğu roman kişileri aracılığı ile aktarır. Bu sorunun ortadan kalkması için bireylere değer verilmesi, onlarla empati yapılması gerekliliğine vurgu yapar. Zira romandaki kişiler ile empati kurulduğunda onların rahatladıkları gözlenir. Bireyin tamamen karşı çıktığı bir durumda bile karşı tarafa hak vermeyi ihmal etmediği görülür.

4.4.3. “Kendini Tanıma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bireyin gerçek potansiyelinin bilincinde olması, kendisini yeterince tanınması, giriştiği bir işte başarılı olup olmayacağını gösteren önemli bir etmendir. Potansiyelinin farkında olan kişi hangi işe girebileceğini, hangi işlerden uzak durması gerektiğini bilir. Dolayısıyla niteliğine uygun hareket eder ve mantıklı davranarak başaramayacağı işlere girişmez. Bu sebeple bireyin kendini tanınması önem arz eder.

Tablo 4. 9. Romanlarda “Kendini Tanıma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	149-151
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	136-137
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	48, 72, 119
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	114
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, arkadaşı Erol ile bazı paylaşımlarda bulunur. Ancak Erol, Bora’nın anlattıklarına inanmaz. Arkadaşının kendisine inanmadığını fark etmesine rağmen Bora özsaygısını yitirmez, kendisini olduğu gibi kabul etmeye devam eder.

“Özür dilemeni beklemiyorum” dedim. “İnanıp inanmaman da önemli değil. Ben kendime güveniyorum ve ne dediğimi biliyorum. Ben buyum işte, anlattığım gibi...”

Gerçek arkadaşlar birbirlerini yargılamadan olduğu gibi kabullenir.” (ACC, s. 149-151).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda hayalini kurdukları kiralık eve çıkar. Ancak üç arkadaşın kısa bir sürede ayrı bir evde kalamayacaklarını fark etmesi; gerçek potansiyellerinin farkında olmadıklarını, kendilerini yeterince tanımadıklarını gösterir. Kendilerini yeterince tanımamaları ise pişman olacakları bir işe girmelerine neden olmuştur.

“Emre giderken bana sarıldı. “Ayrı evde yaşamak bana göre değilmiş,” dedi. Arda da omzuma dostça vurdu. “Sıkıntı yok, değil mi kanka? Kızmadın ya? Ne diyebilirdim ki?” (KEİGBG, s. 136-137).

Süper Çocuklar serisinin ilk iki kitabında yani *Renk Delisi* ve *Ses Delisi*’nde Mete, kimsede olmayan bir yeteneğe sahip olup bir kahramana dönüşmek ister. Ancak tüm çabalarına rağmen gerçek yeteneğini keşfedemez ve bu amacına gerçekleştiremez. Serinin son kitabı *Koku Delisi*’nde ise ilk başlarda gerçek yeteneğini hala keşfedememesi üzerine özsaygısını iyice yitirir:

*“Yeteneksizler Kralı
Anlaşılan herkesin keyfi yerindeydi ve bu dünyada yeteneksiz tek kişi bendim! Canım çok sıkındı. Ne parmaklarımın ucundan ışın fişkırtabiliyor, ne düşünce okuyabiliyor, ne de bakışlarımla eşyaları havalandırabiliyordum. Yok yok yok!” (KD, s. 48).*

Ancak romanın ilerleyen kısımlarında kimsede olmayan yeteneğini -koku alma duyusunun çok iyi olduğunu- fark eder. Bu özelliği sayesinde ortaya çıkacak büyük felaketlerin önüne geçerek bir kahramana dönüşür. Bu durumun neticesinde Mete, kendisini/gerçek potansiyelini iyice tanımış olur.

“Bana gelince... Asya hâlâ gülüp, “O kadar emin olma,” dese de sonunda süper yeteneğimin ne olduğunu keşfettim.” (KD, s. 119).

Gökten Uzaylı Düştü’de Kral Postipidik, Hex ve Nen adlı iki küçük uzaylı ile Dünya’ya gelir. Kral’ın temel amacı insanların gözünde bir kahramana dönüşerek uzaylıların insanlara düşman olmadığı göstermektir. Kral, bu amacını gerçekleştirmek için insanların önemseydiği bir moda defilesine katılır. Burada tasarımcılardan aldığı elbiselere kendi tarzını katarak yepyeni ürünler tasarlar. Kral’ın tasarımları görücüye çıktığında herkesin beğenisini toplayıp inanılmaz övgüler alır. Bunun üzerine Kral, kendisinin/gerçek potansiyelinin farkına varır.

Kendini tanınması ise Kral olmaktan ziyade sanatçı olması gerektiğini hissettirerek Dünya’da kalmaya karar vermesinde etkili olur.

“Şu anda yirmi altı yaşımdayım ve sanatımın zirvesindeyim. Daha çok zamanım var yani. Bu da bana yeter.”

“Ya bir gün geri dönmek isterseniz?” dedi Hex.

“Hiç sanmam. Bugüne kadar içimdeki yaratıcılığı fark edememişim. Burada kalıp Dünyalı bir tasarımcı olarak sürdüreceğim yaşamımı.”(GUD, s. 114).

Tablo 4.9’da gösterildiği üzere Akal’ın dört romanında karşılaştığımız bu değer; bireyin yeteneklerinin farkına varması, yeterliklerine uygun hareket etmesi gerektiği şeklinde işlenmiştir. Potansiyelinin bilincinde olan roman kahramanlarının, diğer insanların kendisi ile ilgili olumsuz söylemlerinden rahatsızlık duymadığı da gözlenmiştir.

4.4.4. “Öz Eleştiri” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bir kimsenin kendi davranışları üzerine yönelttiği tenkit, otokritik (ÖTS, 2004b: 2240) olarak nitelendirilen öz eleştiri, kişinin davranışlarını değerlendirmesidir. Birey, eylemde bulunduğu her davranışını hedeflediği şekilde sonuçlandırmayabilir. Bunun bireyden kaynaklanan/kaynaklanmayan birçok sebebi vardır. Ancak bireyin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle eksikliklerinin farkına varması gerekir. Bu da ya bireyin çevresinden gelen eleştirilerle ya da bireyin kendi eylemleri hakkında yaptığı otokritik ile mümkündür. Dış uyarıcılar/eleştiriler bireyin eksikliklerinin farkına varmasına katkı sağlar. Ancak bir öz eleştiri kadar etkili olamaz. Zira öz eleştiri, kendisini iyi tanıyan kişinin eylemlerinin sonucu ile ilgili en sağlıklı yorumu yapmasını sağlar. Bu durum bireyin istendik yönde davranışlarda bulunmasına yardımcı olur.

Tablo 4. 10. Romanlarda “Öz Eleştiri” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	51, 118
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	54-55, 134
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzak Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	176

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, yediklerini hafifçe azaltan bir rejime başlar. Ancak çok geçmeden böyle bir rejimin kendisine bir fayda sağlamayacağı kanaatine varır. Dolayısıyla öz eleştiride bulunarak daha etkileyici ve sonuç alıcı bir rejime başlaması gerektiğini anlar.

“Önceleri, abur cuburu pat diye tamamen kesmek zoruma gitti. Yavaş yavaş azaltırsam, daha kolay alışırdım diye düşündüm. Böylece, akşamları yatmadan önce azıcık atıştırmayı sürdürdüm. Ama bu hoşgörümün kiloma pek yararı olmadığını da kısa zamanda anladım. Eee, anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az demişler. Sabah okula gitmeden önce banyoda tartılınca, kafama iyice dank etti. Bu iş böyle yürümezdi. Kendime bahane yaratmayı bırakıp tıknmayı kesinlikle bırakmalıydım.” (ACC, s. 51).

Romanın ilerleyen kısımlarında Bora, bir abur cubur canavarı olduğunu arkadaşı Erol’a anlatır ancak Erol ona inanmaz. Bunun üzerine Bora, arkadaşına kırılır ve kırgınlığını belli edecek şekilde davranır. Sonrasında ise niçin böyle davrandığı hakkında öz eleştiri yaptığında arkadaşına haksızlık yaptığını fark eder. Bu durum Bora’nın hatasını anlamasına ve kırgınlığına son vermesine vesile olur.

“Bana inanmadığı için ona kırılmışım. Kahvaltı boyunca yüzüne bakmadım, sürekli somurttum. Ama sonra düşününce ona hak verdim. Yerinde olsam, ben de gözümlle görmeden inanmazdım.” (ACC, s. 118).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem ile ablası Sinem birbirine güvenmez. Bunun farkına varan Kerem, hayıflanarak öz eleştiride bulunur. Sonrasında ise ablası ile birbirlerine karşı dürüst davranmalarını sağlayacak bir

anlaşma yapar. Böylece öz eleştiri iki kardeşin istendik yönde davranış değişikliğinde bulunmasına zemin hazırlar.

“Sahi nerde buldun o kolyeyi, sokakta mı?”

Gittiğimiz evin bodrumunda bulduğumu söyleyince ablamın bana inanmayacağını tahmin etmiştim. Onu kandırmaya çalışmakla suçladı beni.

İki kardeş birbirimize güvenemememiz ne kötüydü.

“Bak,” dedim. “Bundan böyle bana numara yapmamaya söz ver, ben de sana her zaman dürüst davranacağıma yemin edeyim. Böylece bir şey söylediğimizde ya da yaptığımızda, doğruluğundan emin oluruz,” dedim yorgun bir tavırla. “Şimdi seni inandırmak için uğraşamam.”

Ablam bana hayretle bakıp gülümsedi. “Vay vay vay, küçük kardeş sandığımdan da akıllıymış.” Sonra ciddileşip elini uzattı, “Anlaştık!” dedi. “Bundan böyle birbirimize doğruları söyleyeceğiz.” (KEİGBG, s. 54-55).

Zombili Mombili Roman’ında Özgür’ün aldığı antikalar, birçok olumsuz durumla karşılaşmasına sebep olur. Özgür, tüm olumsuzlukların temel sorumlusu olarak açgözlü davranan kendisini görerek açgözlülüğün bedelini ödediğini düşünür. Bu davranışından ötürü pişmanlık duyarak öz eleştiride bulunan Özgür, bundan sonra açgözlü davranmaması gerektiğini anlar.

“Özgür, gözlerini kızın gözlerine dikip, suçlarcasına sordu.

“Beni neden uyarmadın?”

“Uyarsam, bana inanır mıydın ki?” dedi kız da ona bakışlarıyla meydan okuyarak.

Özgür düşündü. Hayır, inanmazdı tabii. Antikaları vermemek için bahane uydurduğunu sanırdı. Sessizce başını salladı.

“Ya, gerçeği bilsen alır mıydın?”

Alır mıydı? Almazdı tabii.

“Hiç olmazsa hepsini almayaydım...” dedi haksızlığa uğramış bir çocuk gibi dudaklarını sarkıtarak.

“O, senin kararındı ama. Ben sadece ‘alabilirsin’ demiştim, sen açgözlülük yaptıysan bana ne?” (ZMR, s. 176).

Tablo 4.10’da gösterildiği gibi üç romanda yer verilen öz eleştiri, bireyin hatalı eylemlerinin farkına varmasını sağlamıştır. Sonrasında kişinin aynı davranışta bulunmamasına zemin hazırlamış, yanlışından ötürü pişman olup özür dilemesine, hatasını telafi etmesine vesile olmuştur. Dolayısıyla istendik davranışların ortaya çıkmasına katkı sunmuştur.

4.5. “Sabır” Değeri

4.5.1. “Sabırlı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sabır; katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket gibi durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden dayanma, tahammül etme (Ayverdi, 2011c: 2650) olarak nitelendirilir. Sabır, insanın problemleri ile baş edebilmesinin önemli şartlarından biridir.

Sabır ayrıca insan ruhunun bir melekesidir, güzel bir huyudur. Tahammülü zor olan, nefse ağır gelen şeylere katlanıp bu hususta başarıya ulaşmak sabırla gerçekleşir. İnsanın dışında gerçekleşen ancak kişiye büyük elem veren, onu kedere sevk eden kaza, bela ve musibetlere karşı ayakta kalabilmek için sabırlı olmak şarttır (Kızıler ve Canikli, 2015: 181).”

İnsan toplumsal bir varlık olduğundan toplumla iç içedir. Dolayısıyla bir arada yaşadığı diğer insanların olumlu ve olumsuz birçok durumuna şahit olur. Toplumsal birlikteliğin sağlıklı bir şekilde devam etmesinin ön koşullarından biri kuşkusuz sabırdır. Çünkü birbirine tahammül etmeyen, birbirinden şikâyet edip duran, yaşadıkları sorunlar karşısında metanetini koruyamayan insanlar; bir toplumu ayakta tutamaz, onu ileriye taşıyamaz, onun değerlerine sahip çıkamaz. Dolayısıyla bu değerın toplumca edinilmesi, çocuklara kazandırılması gerekir.

Tablo 4. 11. Romanlarda “Sabırlı Olma” Değeriın Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	18
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	-

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda bir müzik grubu kurmayı planlar. Çok iyi uyum sağlamamalarına rağmen zamanla başarılı olacaklarına dair inançlarını yitirmez. Bu noktada umutlu olan üç arkadaş kimsenin

kendilerini anlamadığından, kendilerine karşı anlayışlı davranmadığından yakındır. Başarıyı yakalamak için kendilerine sabır gösterilmesi gerektiğini düşünür.

“Çalışmalarımıza daha yenilerde başlamıştık, bu yüzden her birimizin ayrı telden çalması çok doğaldır. Zamanla uyum sağlayıp elbette hoş sesler çıkartacaktır ama belli ki kimsenin anlayış gösterip o güne kadar sabretmeye niyeti yoktu.” (KEİGBG, s. 18).

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi Akal’ın sadece bir romanında karşılaştığımız bu değer, insanların birbirine karşı pek sabırlı davranmadığı, bu yüzden de sorunlar yaşadığı şeklinde işlenmiştir.

4.5.2. “Kararlı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Kararlılık, bir konu hakkında kesin kararı olan; aynı tarzda devam eden, düzenli, dengeli, ölçülü, istikrarlı (Ayverdi, 2011b: 1595; ÖTS, 2002: 1555) kimseler için kullanılan bir nitelemedir. Kararlı olma zorluklara göğüs germeyi, sabretmeyi, yılmamayı, hedefe doğru şaşmadan hareket etmeyi gerektirir.

Toplumda sadece istendik durumlarla karşılaşmayan bireyler, çeşitli zorluklarla da karşı karşıya kalır. Bu zorlukları aşmanın önemli koşullarından biri ise kararlı olmaktır. Kişi kararlı bir şekilde hareket ettiğinde ancak hedefine ulaşır. Bu sebeple başarılı olması istenen çocukların, kararlılık değerini edinmesi sağlanmalıdır.

Tablo 4. 12. Romanlarda “Kararlı Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	51, 61, 67
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	84, 112
Renk Delisi	-
Ses Delisi	109-110
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	114
Gökten Uzaylı Düştü	114
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, fazla kilolarından kurtulmak için rejime başlar. Ancak ebeveynleri ona sürekli çok sevdiği yemekler getirir. Bora buna rağmen rejimini bozmaz, kilo verme konusundaki kararlılığından vazgeçmez. En sonunda kilo vermeyi de başarır. Bora’nın kararlı tavrı, onu başarıya ulaştırır.

“Bana Abur Cubur Canavarı dediklerini biliyordum. Ama bundan sonra her şey değişecekti. Kararlıydım.” (ACC, s. 61).

... “Yok babaanne, kilo vermeye kararlıyım. Abur cuburu kestim. “

“Böyle tombul pek şirinsin ama.”

“Ben şirin olmak istemiyorum; sağlıklı olmayı yeğliyorum” dedim kararlı bir sesle.

“Ayrıca arkamdan Abur Cubur Canavarı denmesini de istemiyorum.” (ACC, s. 67).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda kiralık bir eve çıkmanın hayalini kurar. Ancak çocuk oldukları için hem ebeveynleri bu isteklerine karşı çıkar hem de kimse onlara evini kiralamak istemez. Buna rağmen isteklerinde çok kararlı olan üç arkadaş en sonunda hem ailelerini ikna eder hem de kiralık eve taşınma hayallerini gerçekleştirir.

“Arabayla 10-15 dakikalık mesafedeydi. Kapıyı kendi anahtarım ile açtım. Tuhaf bir duyguydu... Birden on yaş büyümüş hissettim kendimi.

Bana ait kocaman bir daire... Tam olarak bana ait değildi tabii, Emre ve Arda’yla kirayı paylaşıp orada birlikte yaşayacağımıza göre üçümüzündü.

Kocaman odaları, banyosu, salonu, mutfak... Tam hayal ettiğimiz gibiydi.” (KEİGBG, s.112).

Ses Delisi’nde Mete ile Tuna, sahafta içinde bir kan lekesinin ve yardım talebinde bulunan bir notun yer aldığı bir kitap görür. Mete ile Tuna, Asya’yı da yanlarına alarak bir ekip kurar ve bu notu yazan çocuğa ulaşmaya çalışır. Çok zorluklarla karşılaşmalarına rağmen yardım etme amacından vazgeçmeyen üç arkadaş, en sonunda notun sahibine ulaşmayı başarır.

“Evde başımın belası afacan bir kardeşim var... Okumayı yeni söktü ama şimdiden benim kitaplarıma dadandı. Bu kitabın yarısına kadar gelmiştim, elimden bıraktığım anda gizlice almış. O kadar da söylüyorum, ‘Kitaplarıma dokunma!’ diye. Bir kulağından giriyor, öteki kulağından çıkıyor... Reçel lekesini görünce kitabı kurcaladığını anladım, çok kızdım. O da kitabı kapıp yatağın altına saklandı, bir türlü çıkmadı. Bıdık, karanlıktan da korkar üstelik... Acıdım haline, saklandığı yerden çıksın diye onu oracıkta bırakıp içeriye geçtim. Ama sonra kitabımı bir türlü bulamadım. Sorunca, ‘Oh olsun, sokağa attım işte,’ dedi. İnanmadım tabi. Bir yere sakladı, elbet çıkarıp verecek diye düşünüyordum.” (SD, s. 109-110).

Çılgın Uzay Planı’nda Bayan Tonto; Hex, Nen ve Ces ile birlikte Allegro’ya ulaşmak için Dünya’ya gelir. Çünkü ona âşıktır. Ancak uzaylılar Dünya’da üç günden fazla kaldıklarında on sene yaşlandıkları için Hex, Nen ve Ces bir an önce geri dönmek için Tonto’ya baskı yapar. Tonto ise tüm çabalara rağmen

her ne olursa olsun burada kalıp Allegro'yu bulacağını söyler. Böylece amacını gerçekleştirme noktasındaki kararlılığını ortaya koyar.

“Hiçbirimiz isteyerek gelmedik.”

Bayan Tonto, Hex'in sözlerini hemen düzeltti.

“Hop hop, kendi adınıza konuşun. Ben isteyerek geldim. Kararlıyım, Hexonya'ya dönmeyeceğim, burada kalacağım.” (ÇUP, s. 114).

Gökten Uzaylı Düştü'de ise hem kendi gezegeninde hem de Dünya'da kahraman olmayı amaçlayan Postipidik; Hex ve Nen adlı iki küçük uzaylı ile Dünya'ya gelir. Kral, amacını gerçekleştirmek için insanların önemseydiği bir moda defilesine katılır. Defileye katılan tasarımcılardan aldığı elbiselere kendi tarzını katarak yepyeni ürünler ortaya çıkarır. Bu ürünler herkes tarafından takdir görür. Bu takdire oldukça sevinen Postipidik ise krallığını sürdürebileceği ülkesine dönmek yerine Dünya'da kalmaya karar verir. Üstelik bu hususta kararlı davranır ve Hexonya'ya gerçekten dönüş yapmaz.

“Şu anda yirmi altı yaşımdayım ve sanatımın zirvesindeyim. Daha çok zamanım var yani. Bu da bana yeter.”

“Ya bir gün geri dönmek isterseniz?” dedi Hex.

“Hiç sanmam. Bugüne kadar içindeki yaratıcılığı fark edememişim. Burada kalıp Dünyalı bir tasarımcı olarak sürdüreceğim yaşamımı.” (GUD, s. 114).

Tablo 4.12'de görüldüğü üzere Akal'ın beş romanında karşılaştığımız bu değer, kararlı bireylerin zorluklarla karşılaşmasına rağmen pes etmedikleri ve en sonunda başarıya ulaştıkları şeklinde işlenmiştir.

4.6. “Saygı” Değeri

4.6.1. “Saygılı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Saygı; değerinden, yaşından, kutsallığından, yararlı olmasından ötürü bir şeye veya bir kimseye karşı dikkatli ve ölçülü davranma, hürmet etme, itina gösterme; başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu (TS, 1992: 1268; ÖTS, 2004c: 2463; Ayverdi, 2011c: 2728) olarak nitelendirilir. Ayrıca bireyi meziyetleriyle, zayıflıklarıyla, yanlışlarıyla, haklarıyla ve ihtiyaçlarıyla olduğu gibi kabul etmektir (Pighin, 2005: 59).

Saygıyı hak eden bireyi ve onun sahip olduğu değerleri birbirinden ayırmak mümkün değildir. Bu yüzden kişiye saygı duyduğumuz kadar onun değerlerine de saygı duymalıyız. Zaten insana ve onun değerlerine saygı duyulmadığı takdirde

toplumda saygı gibi çok önemli bir değer hâkim olamaz (Kızıler ve Canikli, 2015: 199). Saygının hâkim olmadığı bir yerde ise kargaşa ortamı eksik olmaz. Dolayısıyla huzurlu bir ortam ve birliktelik için saygı değeri göz ardı edilemeyecek bir husustur. Bu yüzden saygıyı kazandırma noktasında herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerekir.

Tablo 4. 13. Romanlarda “Saygılı Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	8, 15, 61, 63
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	10-11, 12-14, 15, 126
Renk Delisi	54, 69-70
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	67, 70
Gökten Uzaylı Düştü	45, 46, 47
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda kiloları yüzünden kendisi ile dalga geçildiği için Bora oldukça üzülür. Yazar kişilerin üzülmesine sebep olan olumsuz ifadelerden hareketle insanların dış görünüşleri ile alay edilmemesi, onlara saygı duyulması, lakap takılmaması gerektiğini hissettirir.

“Geçenlerde komşu Hayriye Teyze’ye karşılaştık da beni zar zor tanıdı. “Neee? Bora? Bu sen misin? Görmeyeli top gibi olmuşsun yahu!!” dedi.

Benim bildiğim, insanın dış görünüşüyle alay edilmez. Ama çok kişi bunu bilmiyor olmalı ki düşüncesizce konuşuyor. Hele arkadaşlarımdan duyarlı olmakla uzaktan yakından ilgileri yok.” (ACC, s. 8).

“Yumuşacık sesi, fırından yeni çıkmış sıcacık ekmeğe sürülen tereyağı gibi, kulağa ulaştığı anda eriyordu sanki. Ona yanıt verebilmeyi çok isterdim. Kurabiye yemenin, ölmeden önce yapmam gerekenler listesinde yer almasını istemiyordum, hepsi buydu. Ama söylersem, bana güleceğinden korkuyordum. Zaten her fırsatta alay konusuydum. Derste şişmanlığı anımsatan bir sözcük geçmeyegörsün, hemen gözleri bana çevriliyordu. Fıçı, top, topaç, ayı, suaygırı, fil, tulumba... Her şey onlara beni hatırlatır olmuştu. Kimi belli etmeden, kimi açık açık gülüyordu.” (ACC, s. 15).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Arda ve Emre evde bir araya geldiklerinde yasaklarla karşılaşır. Üç arkadaşın evinde de durum farklı değildir.

Bu yüzden rahat edemeyen üç arkadaş, evdekilerin kendilerine saygı duymadığını düşünüp çocuk oldukları halde kiralık bir eve çıkmanın planlarını yaparlar. Yazar, bu yolla her bireye saygı duyulması, çocukların rahatça hareket edebilecekleri uygun bir ortamın oluşturulmasının önemine değinir.

“Yatağımla dolabımın zar zor sığıdığı daracık bir yerde arkadaşlarımı ağırlayabilmem olası değildi. Bu yüzden bize geldiklerinde salonda otururduk. Salonların sıkıcı olduğunu herkes bilir. Sehpaların yerini oynatmak yasak, top oynamak yasak, kanepeleri kirletmek yasak, kaymak, yuvarlanmak, takla atmak, zıplamak yasak... Ne yani, yemek masasının çevresinde uslu uslu oturup birbirimize bilmece mi soracaktık? Üstelik annem “ Bir şey ister misiniz ?” ya da, “ Size kek getirdim” gibi bahanelerle zırt fırt salona dalıp beni her seferinde utandırır. Kendi odama koymuştum ama salonun kapısına da “GİRİLMEZ” diye bir levha asamazdım ki.

Bir ara Emrelerde buluşmaya kalktık, onun annesi benimkinden de tuhaf çıktı. İlle oda kapısı açık kalmalıymış, bizi tehlikelerden koruyabilmek için gözü üstümüzde olmalıymış. Hayret bir şey! Kapıyı kapatmazsak, içerde nasıl top oynayacaktık, yatakta nasıl zıplayacaktık? Nasıl güreşecektik?” (KEİGBG, s. 10-11).

Renk Delisi’nde Tuna, çantasını kaybeder. Çantası için polis karakoluna giderek durumunu anlatıp onlardan yardım ister. Ancak Tuna çocuk olduğu için polislerce ciddiye alınmaz, önemsenmez. İsteği ise doğal olarak geri çevrilir. Bunun üzerine çantasının izini süren Tuna, çantasının banka soygunu yapmayı planlayan bir çete tarafından çalındığını öğrenir. Tuna’nın banka soygununu polisler bildirmesi gerektiği halde polislerin kendisine inanmayacağını düşünüp onlara bildirmez. Yazar, bu yolla çocukların haklarına ve düşüncelerine herkesçe önem verilmesi, onlara saygı duyulması gerektiğini hissettirir.

“Bir plan yapmalıyız,” diye saçma sapan bir cümle çıktı.

Korkudan hepimizin eli ayağı titriyordu. Asya, “Polise haber verelim,” diye fısıldadı.

Tuna onun önerisini duyunca yüzünü buruşturdu. “Hah, polislerin ilgileneneğini hiç sanmam,” dedi.

“Olur mu canım?” Banka soyacak bu adamlar! Öğretmenimizin maaşını da çalacaklar!”

Tuna omuz silkti. “Bize inanmazlar. Sırt çantama kavuşmak için bahane uydurduğumuzu sanırlar.”

Tuna’nın haklı olduğunu düşündüm. Çocuk olduğumuz için bizi ciddiye almazlardı.” (RD, s.69-70).

Gökten Uzaylı Düştü’de Kral Postipidik iki küçük uzaylı -Hex ve Nen- ile Dünya’ya gelir. Ancak Kral, planlarının önemli bir parçası olan iki küçük uzaylının

düşüncelerini önemsemez. Küçük oldukları için onları azarlamaktan geri kalmaz, büyümeğe kadar akıllarının bir şeye yetmeyeceğini savunarak onlara saygı göstermez.

“Ya Uzaylı olduğumuza inanmazsa?”

Başkan ters ters baktı Hex’e.

“Kendi kılığımıza dönüşüp ona kim olduğumuzu gösterecektik herhalde...”

“O zaman da bizi yakalayıp laboratuvarlarında incelemeye alırlar diyordunuz...”

“Amma olumsuz düşünen bir çocuksun sen. Ukalalıkta üstüne yok. Hele elli yaşını geç, biraz büyü de öyle konuş karşımda...” (GUD, s. 45).

Başkan zaten sinirliydi, Nen’in birbiri ardına sorduğu sorular karşısında iyice bunaldı:

“Siz... Daha küçüksünüz. Çocukların aklı ermez böyle şeylere.” (GUD, s. 47).

Aynı durum *Çılgın Uzay Planı*’nda da karşımıza çıkar. Zira Bayan Tonto, sevdiği adama –Allegro’ya- ulaşabilmek için çocuklara ihtiyaç duyduğu halde çocukların düşüncelerini pek önemsemez, onlara saygı duymayarak çocuk muamelesi yapmaktan çekinmez.

“Kesin sızlanmayı. Gelmeniz için size yalvaran olmadı. Kendiniz atladınız bu seyahate. Ama bu benim için beklenmedik bir durum. Sizin yüzünüzden planımı yeniden gözden geçirmem gerekiyor. Hem yaşça büyüğünüz hem de öğretmeninizim. Herkes benim sözümü dinleyecek, anlaşıldı mı, itiraz istemiyorum.” (ÇUP, s. 67).

“Sen küçüksün, anlamazsın böyle işleri. Allegro benim için beste bile yapmıştı.” (ÇUP, s. 70).

Tablo 4.13’te gösterildiği gibi Akal’ın beş romanında olumsuz durumlar aracılığı ile aktarılan bu değer; yetişkinlerin çocukların düşüncelerini ve isteklerini pek önemsemediği bu durumun da çocukların büyüklerinden habersiz farklı arayışlar içerisine girmelerine sebep olduğu şeklinde işlenmiştir.

4.6.2. “Alçak Gönüllülük” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Alçak gönüllülük; büyüklenme, kendini beğenme, kendini kendisi için yeterli görme, kendisine aşırı güven duyma; yani kibir ve gururun tam tersidir. (Hökelekli, 2013: 113). Alçak gönüllü kişi, *kendinden daha aşağı mevkide ve şartlarda olanlarla aynı seviyede imiş gibi muamele eden kibirsiz* (Ayverdi, 2011a, 96) kimsedir.

Mütevazının zıttı olan kibir ve gurur, insanın gerçekte kendini tanıyamamasının bir neticesidir. Zira insan yaratılışı gereği mükemmel bir yapıya sahip olmamakla birlikte, gücü her şeye yeten bir varlık da değildir. Dolayısıyla

eksikliklerinin farkında olmayan insanların takındığı bir tavidir. Zira alçak gönüllü insan, kendisini başkalarından üstün görmez, başkalarının görüşlerine, yaşayışına, inancına saygı gösterir, onları yargılamaz. Bu vesile ile insanlar ile iyi geçinir. Birbiri ile iyi geçinen insanlar aracılığı ile de toplumsal huzur ortamı oluşur. Dolayısıyla alçak gönüllülük, toplumsal beraberliğin sağlanması adına sahip olunması ve nesilden nesile aktarılması gereken önemli değerlerden biridir.

Tablo 4. 14. Romanlarda “Alçak Gönüllülük” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	132
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	27, 28, 46, 47, 76-77
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, mahallede maddi durumu yetersiz olan ve yaşından dolayı çalışma imkânı bulamayan Mehmet Amca’ya uygun bir iş bularak yardım etmek ister. Bu arada mahalle sakinlerinden Asuman Teyze’nin bahçe işlerinden anlayan birini aradığını öğrenir. Mehmet Amca’nın eski bir bahçıvan olduğunu hatırlayan Bora, ona bu işi tavsiye eder. Hatta kumbarasında biriktirdiği parayla Mehmet Amca’nın bu işi yapmasına destek olur. Yaptığı iyilik karşısında böbürlenme göstermeyen Bora, alçak gönüllü davranır.

“Tahmin ettiğim gibi, Mehmet amca çok sevindi. Ne zaman başlayabileceğini sordu. “Hemen!” dedim. Akşam okul çıkışı onu bizim eve götürüp Asuman Teyze’yle tanıştıracaktım. Ama bir şartım vardı. Ona bu iş için para ödediğim aramızda sır olarak kalacaktı. Boş vakti olduğunu, bu nedenle seve seve yardım etmek istediğini söyleyecekti Asuman Teyze’ye. Ben işveren değil, yardıma ihtiyacı olan iki kişiyi tanıştıran biriydim, hepsi bu.” (ACC, s. 132).

Gökten Uzaylı Düştü’de Kral Postipidik, kendisini herkesin ve her şeyin üstünde görmektedir. Yazar bu durumun olumsuzluğundan mütevazı davranmanın

önemine dikkat çeker. Zira mütevazı olmayan Başkan, Gezegen’de korkulan ama sevilmeyen bir kişiliğe sahiptir.

“Elbette ben! Ben... Ben... BEN! Gezegenin tek hâkimi, Başkanınız Muhteşem Postipidik! Gözünü budaktan sakınmayan, cesur ve kahraman bir başkandan beklenen budur.” (GUD, s. 28).

“İnanır, inanır, siz merak etmeyin, gezegenler arası gelmiş geçmiş en zeki başkan olarak ben her şeyi ince ince düşündüm. Siz buna kafanızı yormayın, her şeyi bana bırakın.” (GUD, s. 46).

“Siz değil, BEN... Başkanınız olarak, sizin adınıza ben kahraman olacağım.” (GUD, s. 47).

Mütevazı davranmayan Kral, sık sık istemediği durumlarla karşılaşmak zorunda da kalır. İnsanların ve uzaylıların gözünde kahraman olmaya çalışırken kendi deyimi ile *rezil* olmaktan kurtulamaz. Bu yolla yazar, Kral’ın dahi herkesin mütevazı davranması gerektiğini sezdirir.

“Başkan, kudurmuş gibi ağzından neredeyse köpükler saçarak baktı Nen’e. “Resminin altından geçen yazıyı görmedim mi sanıyorsun? Çığa neden olan köpek, diye tanıtılar beni. Havlamalarım çığı harekete geçirmişmiş. Yavru köpecikleri kucağına alıp kendini feda eden aptal çocuk da hayvan dostuymuş. Peh! Daha bir dakika bile o kılıktaki kalamazdım. Tüm Dünya’ya rezil oldum.” (GUD, s. 76-77).

Tablo 4.14’te görüldüğü gibi Akal’ın iki romanında karşılaştığımız bu değer, alçakgönüllü kimselerin sevildiği; bu değere sahip olmayanların ise kötü durumlara düşmekten kurtulamadığı şeklinde işlenmiştir.

4.6.3. “Bilime/Bilim Adamlarına Önem Verme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bilim; evrenin veya olayların bir kısmını seçen, deneye dayanan yöntem ve gerçeklerden yararlanarak yasalar oluşturmaya çalışan düzenli bilgi, ilimdir. Bilim adamı ise, ilmi alanlarda çalışmalar yapan bilgin, âlim kimsedir (ÖTS, 2004a: 330; TS, 1998: 295). Toplumların varlığını sürdürüp yarınları umutla bakmasında bilim adamlarının önemli katkısı vardır. Bu yüzden ortaya koydukları eserlerle topluma katkı sunan bilim adamlarına gereken önemin verilmesi, uygun çalışma ortamlarının sunulması ve onların desteklenmesi önem arz eder.

Zira bir toplum bilginlere, bilim adamlarına verdiği değer ölçüsünde yükselir, bağımsızlığını koruyarak ayakta kalmayı başarır. Dolayısıyla bilim adamlarının bağımsız düşünebilme ve düşündüklerini ifade edebilme özgürlüğünün olması zaruridir (Mocan, 2011: 88). Toplumun bekası için bu kadar önemli olan bir erdemin yetişkinlerce edinilmesi ve çocuklara kazandırılması ise kaçınılmazdır.

Tablo 4. 15. Romanlarda “Bilime/Bilim Adamlarına Önem Verme” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kıralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	7, 98-99
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	44
Gökten Uzaylı Düştü	9, 11, 44
Zombili Mombili Roman	134, 148

Ses Delisi’nde Mete, Tuna ve Erhan “Bilim Kahramanları” turnuvasına katılmayı amaçlar. “*Tuna’nın fikriydi. Bir yerlerden duymuş, “Biz de Bilim Kahramanları’na katılalım,” diye tutturmuştu.*” (SD, s. 7) Bilim fuarlarının düzenlenmesi ise bilime ve bu alanda çalışma yapanlara önem verildiğinin bir göstergesidir. Düzenlenen bilimsel etkinlikler, çocukların ilgisini çekmekle birlikte onlara geliştirdikleri ürünleri herkese tanıtmaya fırsatı verir.

Çılgın Uzay Planı’nda Bayan Tonto, öğrencilerini Gezegenler Arası Güvenlik Birimi’ne ziyarete götürür. Bu birimde insanların dahi sahip olamadığı teknolojik aletler ve keşifler sergilenir. Bu birim uzaylıların, bilime verdikleri önemin bir göstergesidir.

“Bayan Tonto sonunda pes etti. Belli ki kimsenin onun uyarılarına aldıracağı yoktu. Merkez, öğrenciler için o denli farklı heyecanlarla doluydu ki, fırsatı değerlendirmek için oradan oraya koşmakta haksız da sayılmazdı.” (ÇUP, s. 44).

Gökten Uzaylı Düştü’de Hexonya’nın mucidi Zomtrikista, Dünya seyahatini kolaylaştıran bir aygıt geliştirir. Bunun üzerine Gezegenin kralı, bu aygıtın seri üretimine geçilmesini emreder. Ancak Kral’ın bir dediğinin iki edilmediği bu

ortamda dahi Zomtrikista bu fikre karşı çıkar. Çünkü seri üretime geçilmesinin gezegene zarar vereceğini düşünür. Kral ise bu durum karşısında bilim adamının düşüncesine saygısından ötürü isteğinden vazgeçer. Yazar, böylece Kral'ın bile bilim insanlarına saygı duyduğunu anımsatarak herkesin onlara saygı göstermesi gerektiğini hissettirir.

“İşte ben de bunu diyorum ya,” dedi Hex.

“Bakın bu şikâyetinizi döndüğünüzde Zomtrikista'ya iletirsiniz, bana değil. Ben de seri imalata geçmesini söyledim; ama o zaman bütün Hexonyalılar merak edip Dünya'ya gidermiş, sonunda insanlar tarafından fark edilmişiz. Bir kişinin gidip gelmesi daha güvenli, diye karşı çıktı. Mucit diye saygı gösterdim, üstüne gitmedim.” (GUD, s. 44).

Zombili Mombili Roman'da Barış, Bilim Fuarı'na geliştirdiği robotu ile katılır. Fuarda Barış'ın robotu ilgi görüp birinciliğe göz kırpar. Büyüdüğünde insanlara faydalı olacak buluşların hayalini kuran Barış, herkesin takdirini toplar.

“İnsan hayatı her şeyden önemliydi. Barış da bunun farkındaydı. Babası hayat kurtaran, annesi ise hayatlara anlam kazandıran birer kahramandı onun gözünde... Kendi de büyüyünce buluşları ile insanlığa yararlı şeyler yapmayı hayal ediyordu. Zaten bilimdeki gelişmelerin ilk adımı hayal kurmak değil miydi?” (ZMR, s. 134).

“Çünkü... çünkü bu yıl büyük ödüle layık olup şanssızlık eseri yarışma dışı kalan parlak bir altıncı sınıf öğrencimiz var...”

Müdür sözlerini Barış'ın adını söyleyerek bitirince, bu kez altıncı sınıfların coşkusu görülmeye değerdi. Zıplayanlar, bağırانlar, koşup Barış'a sarılanlar...

Sıra arkadaşı Deniz, “Yıllardır süren sekizinci sınıf saltanatını sen yıkacaksın, yaşsa be Barış!” diyerek omzuna dostça bir yumruk attı.” (ZMR, s. 148).

Tablo 4.15'te görüldüğü üzere Akal'ın dört romanında karşılaştığımız bu değer; bilim adamlarına saygı duyulması, bilim fuarları düzenlenerek bilimsel faaliyetlerin teşvik edilmesi şeklinde işlenmiştir.

4.7. “Sevgi” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sevgi; insanı bir şeye veya kimseye karşı yakın ilgi, bağlılık göstermeye yönelten güçlü aşk, muhabbet duygusu (Ayverdi, 2011c: 2794; ÖTS, 2004c: 2513) olarak nitelendirilir. İnsan, duygusal bir varlıktır ve kendisi için önem arz eden her şeyi sevme eğilimindedir. Allah sevgisi, doğa sevgisi, vatan sevgisi, hayvan sevgisi, anne-baba sevgisi, karşı cinse duyulan sevgi gibi birçok sevgi çeşidi bu yüzden vardır.

En önemli insani değerlerimizden biri olan sevgi, insanları bir arada tutan çok önemli bir erdemdir. Zira sevginin olmadığı bir yerde yardımlaşma, merhamet, dayanışma, affetme gibi değerler de istendik şekilde gün yüzüne çıkmaz. Dolayısıyla dünyanın yaşanılır bir gezegen olmasını sağlama noktasında sevgi, göz ardı edilemeyecek bir konumdadır. Sevgi; aile birliğine önem verme, merhamet ve hayvanlara sahip çıkma değerleriyle desteklenmektedir.

4.7.1. “Aile Birliğine Önem Verme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Aile; aynı evde bir arada yaşayan, en küçüğü karı kocadan, daha geniş anne, baba, çocuk ve diğer yakınların oluşturduğu topluluk, ev halkı, sülale (Ayverdi, 2011a: 63) olarak nitelendirilen bir kurumdur. Toplumu ayakta tutan en önemli kurumlardan biri olan aile, topluma yeni bireyler kazandırırken bu kişileri kendileri ve toplum için faydalı olacak şekilde yetiştirmeye çalışır. İyi yetişen bireyler aracılığı ile toplum varlığını sürdürebilir, geleceğe sağlam adımlarla ilerleyebilir.

Aile kurumu, çocukların dünyaya geldiği ve birçok şeyi ilk defa yaşadığı, öğrendiği bir merkezdir. Çocuk genel olarak bu merkezde kendisine yetebilir duruma gelir; sorumluluklarını, ne yapması, nelerden kaçınması gerektiğini kavrar. Dolayısıyla sağlıklı bir aile ortamında arzu edilir şekilde yetişen kişi, toplumun var olan değerlerini benimser, onları korur ve sonraki nesillere de aktarır. Bu sebeple özellikle çocuklar için hayati bir öneme sahip olan aile kurumunun saygınlığı, vazgeçilmezliği çocuklara kavratılmalı; ilerde sağlam bir aile yapısına sahip olmanın önemi hissettirilmelidir.

Tablo 4. 16. Romanlarda “Aile Birliğine Önem Verme” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	22, 56
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	70, 103, 104, 137
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	90, 114, 117, 121, 154
Gökten Uzaylı Düştü	25
Zombili Mombili Roman	71, 118, 166

Abur Cubur Canavarı'nda Bora, bir şeyler atıştırmadan yattığı bir gece sivrisineğe dönüşür. Ebeveynlerinin yatak odasına gittiğinde başka bir sivrisineğin annesini ısırıldığını görür. Annesini korumak için ses çıkararak onu uyandırmaya çalışır. Ancak sivrisineği uzaklaştırmak için annesinin yaptığı el hareketi başucundaki vazoun kırılmasına neden olur. Bu sese uyanan Bora'nın babası ise ortalığı temizleyeceğini söyleyerek hamile olan eşinin uyumaya devam etmesini ister. Eşine yardım ederek uykusundan fedakârlık eden baba, ailesine olan bağlılığını/sevgisini gösterir.

“Kulağımın dibinde sivrisinek dolaşıyordu. Ona vurayım derken karanlıkta vazoyu devirdim.” Dedi. “Kalkıp şuraları temizleyeyim.”

“Ben hallederim” dedi babam. “Sen bebek doğana kadar rahat uyu. Sonrasında uyku yok, Bora’dan hatırlarsın...” (ACC, s. 56).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de Kerem, Emre ve Arda daha rahat çalışıp hedeflerine ulaşabileceklerini düşünerek kiralık bir eve çıkarlar. Ancak kısa bir zaman ailelerinden uzakta kalan üç arkadaş ailelerini özlemeye başlar. Onları ne kadar sevdiğinin, onlara ne kadar ihtiyaç duyduklarının farkına varırlar. Yazar, bu yolla ailenin çocuklar için ne kadar önemli olduğunu gösterir.

“Birden kapının zili çaldı. Koşup açtım. Babam, annem ve ablam kapıdaydılar...”

Onları gördüğüm an, Emre ile Arda'nın haklı olduğunu düşündüm. Kiralık evde henüz sadece iki gün bir gece geçmişti ama ben de ailemi ve evimi özlemiştim. Hatta o küçücük odam bile burnumda tütüyordu.

İçimi çekerek anneme sarıldım.” (KEİGBG, s. 137).

Çılgın Uzay Planı'nda Bayan Tonto, daha önce Dünya'ya gelip burada kalmaya karar veren Allegro'ya ulaşmak ister. Zira ona âşıktır. Çeşitli planlar yaparak Dünya'da sevdiği adama kavuşup onunla bir gelecek kurmayı, aile olmayı hayal eder. Bu hedefine ulaşabilmek için doğduğu yerden, çevresinden ve arkadaşlardan ayrılmayı dahi göze alır.

“Ne kadar çekici olursa olsun, artık o beden işine yaramazdı. Hayıflanarak zaman harcamak niyetinde değildi. Planını yeni duruma göre güncellemeliydi. Madem Allegro on bir yaşındaydı, o da aynı yaşın bedenine girerdi. Böylece büyüdüklerinde, üniversitede okurken ya da iş hayatına atıldıklarında karşılaşır, birbirlerini sevip evlenirlerdi.” (ÇUP, s. 90).

Gökten Uzaylı Düştü'de Hexonyahılar aile kurumuna çok önem verir. Ailesini yitirmiş kişileri bilir ve onların eksiklik hissetmemesi için gereken her şeyi yapmaya çalışır. Nitekim burada doğum esnasında kimin annesini kaybettiğini

bildiren adlar da kullanılır. Bu kişilere gezegenin ilk üç harfi isim olarak verilir. Adından anlaşılacağı üzere Hex de bu çocuklardan biridir. Hex'in aile üyelerinden sadece babası hayattadır. Bir araştırmacı olan babası ise Dünya'ya çeşitli araştırmalar yapmak üzere gider. Ancak dönüş vakti geçtiği halde dönüş yapmaz. Bu durum çocuğun oldukça üzülmesine sebep olur. Bunun üzerine Hex'in arkadaşları, onun babasını kurtarmak için Dünya'ya gelmeye karar verirler. Çünkü Hex'in babasına kavuşarak aile birliğini sağlamasını isterler.

“Herkes, Hex'in adından, annesinin öldüğünü anlayabilirdi; çünkü yalnızca annesini doğumda kaybetmiş olan çocuklara isim olarak ülkelerinin ilk hecesi verilebilirdi. Böylece hangi yaşta olursa olsun, çevresindekiler onun başına gelenleri bilir, eksikliğini duyduğu anne sevgisini vermeye çalışırdı. Hexonya'da yaşayanların isimleri, onların yaşları hakkında da bilgi verirdi.” (GUD, s. 25).

Zombili Mombili Roman'da Özgür, ablası Emel'in evine uğrar. Evde yeğeni Barış'ın bilim fuarına katılmak üzere geliştirdiği robotun muhabbeti dönmektedir. Herkes uyumlu, şen şakrak bir şekilde eğlenmektedir. Bu duruma tanıklık eden Özgür, bu huzurlu aile ortamından ayrılmak istemez. Çünkü aile birliğinin ve mutluluğun birbiriyle bağlantılı olduğunu fark eder.

“İşte,” dedi Barış gururla. “Bundan böyle ne istiyorsanız bana söyleyin, robotumla hemen halledeyim.”

“Benim ödevlerimi yapsın!” diye atıldı Nilsu.

“Bulaşıkları yıkar mı?” diye şaka yollu oğluyula dalga geçti Emel.

Barış, “Buyrun hanımefendi, hemen!” diyerek en yakındaki tabağı, robotun kısıkaçlarına sıkıştırıp havaya kaldırdı. Tabak havada yalpalayınca, içindeki zeytinler yuvarlanıp masaya, oradan yerlere yuvarlandı.

“Aman aman şaka yaptım, bırak tabağı, kıracaksın,” diye güldü Emel.

Bülent, Özgür'e dönüp, “Okullarında Bilim Fuarı varmış, ona katılacak,” diye açıkladı.

“Robotu sıfırdan kendi yaptı. Aylardır uğraşıyor.”

Özgür, mutluluk içinde şakalaşıp gülen aileye baktı. Ne huzurlu bir ortam... Daha çok kalabilmeyi isterdi.” (ZMR, s. 71).

Tablo 4.16'da görüldüğü gibi Akal'ın beş romanında karşılaştığımız bu değer, ailenin özellikle çocuklar için özel bir yere sahip olması, kişilerin aile kurmak için uğraşması, aile üyelerini kaybetmiş çocuklara daha hassas yaklaşılması, eşlerin birbiri için fedakârlıklarda bulunması şeklinde işlenmiştir.

4.7.2. “Merhamet” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Merhamet başkasının güçsüzlük, sıkıntı ve derdine ilgi duyma, onun durumuna acıma ve şefkat gösterme, onunla birlikte ızdırap çekmektir. Kişinin derdi ile dertlenme, üzüntüsü ile üzülme ve ona yardım etmektir (Hökelekli, 2013: 69). Merhametli olma; yardımlaşma, affetme, empati, dayanışma gibi birçok değeri de barındırır.

Sosyal bir varlık olan insan, toplumla iç içedir. Bu sebeple sadece kendisine karşı değil, topluma karşı da sorumludur. Toplumda maddi veya manevi olarak rahat insanlar olduğu gibi zorluk yaşayan birçok insan da vardır. Bireyin sıkıntı yaşayan kişileri görmezden gelmesi, onların sıkıntısına kayıtsız kalması düşünülemez. Bu kişilere yardımcı olmak, acılarını paylaşmak toplumsal bir yükümlülüktür. Zira birbirinin sıkıntısından habersiz kişiler, bir toplumun ayakta kalmasını sağlayamaz. Dolayısıyla toplumu bir arada tutan bu değerlerin edinilmesi ve sonraki nesillere aktarılması önem arz eder.

Tablo 4. 17. Romanlarda “Merhamet Değeri” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	118-120
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	26
Renk Delisi	-
Ses Delisi	67
Koku Delisi	-
Çılgın Uzak Planı	118-119
Gökten Uzaklı Düştü	25, 36, 74
Zombili Mombili Roman	142, 143

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, kilolarından kurtulmak için bir rejime başlar. Fazla yemek yememeye gayret gösterir. Kendisi için hazırlanan yemekleri ise mahalle sakinlerinin yardımları ile geçinen yaşlı Mehmet Amca’ya verir. Zira onun durumuna oldukça üzülür.

“Aaa, bak haklısın!” dedim. Erol aklıma bir fikir daha getirmişti. Hemen açıkladım.

“Bundan böyle yiyecekler birbirine karışmasın diye ayrı ayrı torbalara koyarım, sonra da her sabah okulun yan sokağındaki eski barakada yaşayan yaşlı adama veririm.

Mahallelinin yardımıyla doyuruyormuş karnını zavallı adam.” (ACC, s.118-120).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de Kerem, Emre ve Arda kiralık bir eve çıkmak ister. Ancak evlerin kirası bütçelerini çok aşınca üç arkadaş umutsuzluğa kapılır. Bu durumu fark eden Kerem'in ablası Sinem, üç arkadaşın durumuna oldukça üzülerek onlara yardımcı olmaya çalışacağını söyler. *"Ağlamaklı olduğumuzu gören ablam, halimize acıdı. "Bütçenize uygun başka yer bakarsınız," dedi. "Ben de bulmanıza yardım ederim."* (KEİGBG, s.26).

Ses Delisi'nde Mete, Tuna ve Asya bir apartmanın önünden geçerken değişik sesler duyar. Bu sese doğru hareket eden üç arkadaş, dışarıya çıkamadığı için açlıktan ölmek üzere olan bir kedi ile karşılaşır. Kapıyı açarak kedinin sahibine kavuşmasını sağlar. Kedinin yaşlı sahibi ise kedisinin içler acısı halini görüp oldukça üzülür ve ona hemen yiyecek-içecek getirir.

"Sonunda beni duymuş olmalı ki, "Ahhh, canuum, Tombişiiim, sen nasıl girdin oraya bakayım? Bağırıydın ya yaramazım, hemen duyar, çıkarırdım seni oradan. Ah ah... Niye hiç ses etmedin ki?" diye dövünmeye başladı. Kadıncağıza bir şey demedik tabii. Zavallı kedi, açlıktan paspasın kenarını kemiriyordu. Yaşlı teyze eğilip kedisini okşamaya başladı. "Aç mısın cancağızım? Yemek ister misin?" (SD, s. 67).

Çılgın Uzay Planı'nda Bayan Tonto, Hex, Nen ve Ces uzaydan Dünya'ya gelir. Çok yaramaz bir çocuk olan Ces, herkesin kendisi ile ilgilenip onu kucağında taşıması için uzaylıların dönüşüm yapabileceği üç hakkından birini bebeğe dönüşerek kullanır. Bayan Tonto, Ces'i kendi haline bırakıp işleriyle uğraşmalarını söylese de Hex ile Nen ona karşı çıkarlar. Dünyada terk edilmiş bir bebeği bekleyen çok sayıda tehlikenin olacağına değinirler. Bu sebeple ona acıyıp merhamet ettikleri için ebeveynlik yapma ihtiyacı hissederler.

"Nen sıkıntıyla yüzünü buruşturdu.

"Bebeği burada bırakamayız."

Hex de durumdan hoşnut değildi. Hexonya'da bile bir bebeğe nasıl bakılacağını bilmezken, Dünya'da böyle bir durumda kalmak hiç eğlenceli değildi, ama Nen'e hak vermek zorunda olduğunu biliyordu. Kaldırım kenarında terk edilmiş bir bebeği bekleyen kim bilir ne korkunç tehlikeler vardı bu gezegende." (ÇUP, s. 118-119).

Gökten Uzaylı Düştü'de Hex'in babası çeşitli araştırmalar yapmak üzere Dünya'ya gelir. Ancak dönüş vakti geçmesine rağmen dönüş yapmaz. Bu durum annesini doğumda kaybetmiş Hex'in oldukça üzülmesine sebep olur. Hex'in

arkadaşları ise onun bu haline çok üzülrler/acırlar. Bu yüzden onu babasına kavuşturmak için Dünya'ya gelmeye karar verirler.

“Nen ürperdi. Dünyalıları yakalandıkları takdirde nasıl hoyratça incelenebilecekleri konusunda izlediği eğitici filmleri hatırladı... Yan gözle Hex'e baktı. Hex'in annesi yoktu. Babası da ölürse, arkadaşının neler hissedebileceğini anlamaya çalıştı.” (GUD, s. 25).

*Zombili Mombili Roman'*da dayısı ile bilim fuarına giden Barış, burada robotunu tanıtır. Çokça ilgi görüp birinciliğe göz kırpan robotu onun oldukça mutlu olmasını sağlar. Ancak beklemediği bir olayla karşılaşır. Zira bir çocuğun dayısının oyuncak trenini çaldığını görüp onu almak için hamle yaptığında masa üstündeki robotunun yere düşerek parçalandığını görür. Buna rağmen çocuğun peşinden koşmaya devam ederek sonunda onu yakalar. Ancak çocuğun ağlamaklı bir şekilde hayat hikâyesini ve ailesinin durumunu anlatması üzerine Barış, çocuk için çokça üzülmeye ve ona yardım etme ihtiyacı hissetmeye başlar. Nitekim sonrasında ona, aile üyeleri ile birlikte elinden gelen yardımı da yapmaktan geri durmaz.

“Ama Barış, kardeşine annesinin uyarısını hatırlattı. “Annem, kalabalık giderseniz Ali'yi utandırabilirsiniz dedi ya. Hem dayımla beni tanıyor, sen gelersen hoş olmaz.”

“O zaman benim tavşanımı götürün Ali'ye.”

Nilsu tavşanı tika basa torbalardan birine koydu.

“Hani sen o tavşanı çok seviyordun...” dedi Özgür şaşırarak.

“Seviyorum,” dedi Nilsu. “Bana uğur getirdi. Ali'ye de getirsin.”

Barış, “Ali'nin durumunu anlattım da, Nilsu çok üzüldü,” diye fısıldadı dayısına. Sonra sesini yükselterek, “Haydi dayı, gidelim artık,” dedi.” (ZMR, s. 161).

Tablo 4.17'de görüldüğü üzere Akal'ın altı romanında karşılaştığımız bu değer; birbirinin acısına ortak olan, birbirini görmezden gelmeyen merhametli kişiler aracılığı ile zor durumdaki bireylerin rahatlaması şeklinde işlenir.

4.7.3. “Hayvanlara Sahip Çıkma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Bireyin sahip olması gereken önemli değerlerinden biri de hayvanları koruma ve sevmektir. Hayvanlarla iç içe yaşayan insanlar, birçok alanda onlardan yararlanmaktadır. Bazen onların etinden ve sütünden yararlanır bazen korumada ve yük taşımada onları kullanır. Bu yüzden hayvanlara eziyet edilmemesi; onların yeterince beslenilmesi, korunması, sevilmesi önem arz eder. Kuşkusuz sevgi her varlığın önemli gereksinimlerinden biridir.

Tablo 4. 18. Romanlarda “Hayvan Sevgisi” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	67
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	36, 71, 77, 78
Zombili Mombili Roman	-

Ses Delisi’nde Mete, Tuna ve Asya bir apartmanın önünden geçerken acıklı bir sesle karşılaşır. Bu sesi takip ettiklerinde ise içerde mahsur kaldığı için açlıktan ölmek üzere olan bir kedi görüp onu kurtarırlar. Kedinin yaşlı sahibi ise kedisine kavuştuğu için bir yandan sevinirken bir yandan da kedisinin içler acısı durumuna üzülür. Onu eline alıp okşar, sever ve ona hemen yemek-su getirir.

“Sonunda beni duymuş olmalı ki, “Ahhh, canuum, Tombişiiim, sen nasıl girdin oraya bakayım? Bağırıydın ya yaramazım, hemen duyar, çıkarırdım seni oradan. Ah ah... Niye hiç ses etmedin ki?” diye dövünmeye başladı.
Kadıncağıza bir şey demedik tabii. Zavallı kedi, açlıktan paspasın kenarını kemiriyordu. Yaşlı teyze eğilip kedisini okşamaya başladı. “Aç mısın cancağızım? Yemek ister misin?” (SD, s. 67).

Gökten Uzaylı Düştü’de Hexonya’dan Dünya’ya gelen Postipidik, Hex ve Nen, insanların hayvanları çok sevdiğine şahit olur. Zor durumda kalan hayvanları korumak adına insanların kendilerini tehlikeye attığına tanıklık eder. Bu duruma oldukça şaşırان üç uzaylı, bu vesile ile insanların aslında hayvanları sevdiğini öğrenir.

Eğilip kedileri kucağına aldı, tek eliyle yağmurluğunun önünü açarak kedileri göğsüne bastırdı, üzerlerini örttü ve hızlı adımlarla tekrar toprak yola çıktı.
“Sizi burada bırakamam, hastalanıp ölebilirsiniz. Hem karnınız da acıkmıştır. Annemi razı edebilirsem, yağmur dinene kadar bizde kalırsınız.” (GUD, s. 36).

“Çığ geliyor!”
“Çabuk kaçalım!”
“Yavrular... Yavrular çığ altında kalacak...”

Eren kayak betonlarından destek alıp kayaklarını hızla ileriye doğru hareket ettirdi ve hızla aşağıya doğru kaymaya başladı. Hakan ise köpeklerin derdindeydi. Telaşla iki yavruyu kucakladı; ama bu şekilde kayması olanaksızdı. Çaresizlik içinde, ürkütücü bir uğultuyla üzerine doğru gelen kar kütesine baktı. Sonra her yer bembeyaz kesildi.” (GUD, s. 71).

“Ama hayvanları çok seviyor insanlar.” (GUD, s. 78).

Tablo 4.18’de görüldüğü üzere Akal’ın iki romanında karşılaştığımız bu değer; insanların hayvanları sevmesi, koruması şeklinde işlenmiştir.

4.8. “Sorumluluk” Değeri

4.8.1. “Sorumluluk” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sorumluluk; bir kimsenin kendi davranışları veya üstlendiği işin neticelerini üstlenmesi, mesuliyet (Ayverdi, 2011c: 2867; TS, 1992: 1328; ÖTS, 2004c: 2588) olarak nitelendirilir. Bu değeri edinmiş bireyler, üstlendikleri işi başarıyla gerçekleştirmek için var gücü ile uğraşır ve başarısız olduğunda dahi hesap vermekten kaçınmayarak eylemlerinin sonucuna katlanır. Bu erdemden yoksun bireyler ise kendi isteklerini ön planda tutar ve yaptıklarının sonucunu düşünmeden davranır (Kumbasar, 2011: 166).

Ancak birey toplumsal bir varlık olduğu için toplumdan kopuk düşünülemez. Zira içinde yaşadığı topluma, vatanına, ailesine, işine, çevresindekilere, doğaya, sonraki nesillere karşı sorumludur. Bu sebeple daha yaşanılır bir toplumun ve ortamın ortaya çıkması adına birey, sorumluluk bilinci ile hareket etmelidir. Bu değerın önemini sonraki nesillere aktarmalıdır.

Tablo 4. 19. Romanlarda “Sorumluluk” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	70, 132
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	38, 84, 113, 117, 118, 119, 121, 126, 128, 134-135, 136-137
Renk Delisi	102, 108
Ses Delisi	19, 22
Koku Delisi	85
Çılgın Uzay Planı	118, 119, 121
Gökten Uzaylı Düştü	22
Zombili Mombili Roman	134, 196, 202

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, bir şey yemeden yattığı bir gece kanguruya dönüşünce dışarıya çıkar ve karşılaştığı bir bahçenin altını üstüne getirir. Sabah olunca bahçe sahibi yaşlı kadının oldukça üzülmesini görür. Bora olanları ona anlatamaz ancak yaptıklarının sorumluluğunu üstlenmek için hatasını telafi etmeye karar verir. Bu vesile ile biriktirdiği tüm harçlığını mahallenin sakinlerinden emekli bahçıvan Mehmet Amca’ya vererek bahçenin eski haline dönüştürülmesini sağlar.

“Benim yüzümden olduğunu kimseye söyleyemezdim. Hatamı düzeltmek için ne yapacağımı da bilmiyordum... Utanç içinde yukarıya çıktım. Mehmet Amca’ya götürmek üzere çekmecedeki torbaları alıp sırt çantama koydum. O anda aklıma parlak bir fikir geldi. Daha doğrusu bir umut doğdu içimde. Kutuda biriktirdiğim paralarımı saydım. Fena sayılmazdı.” (ACC, s. 132).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, ablasının kendisine yaptığı bir şakadan ötürü ona küser. Ebeveynleri bu durumu fark eder ama bu duruma müdahale etmez. Çünkü belli bir yaşa ulaşmış çocuklarının sorunlarını çözebileceklerini düşünerek kendi sorumluluklarını üstlenmelerini bekler. Nitekim iki kardeş çok geçmeden de barışır. Yazar, bu yolla sorumluluğunun bilincinde olan bireyin problemlerini çözebileceğini gösterir.

“Akşam yemekte ailece bir araya geldiğimizde ablam, ortaya saçma sapan sohbet konuları atarak benimle konuşmak için bahaneler yaratmaya çabaladı ama hiç aldırmadım. Kızgın bakışlar atarak küs olduğumu belli etmekle yetindim.

Annemle babam, aramızdaki gerginliği fark ettilerse de bir şey demediler. Tartışıp küşüşmemize alışkindılar ve her zaman olduğu gibi sorunumuzu yine kendi aramızda çözmemizi bekliyorlardı.” (KEİGBG, s. 38).

Romanın devamında Kerem, Emre ve Arda'nın kiralık eve çıkma hayalinin gerçekleşmesinde ebeveynleri önemli rol oynar. Çünkü üç arkadaşta kiralık evi ayarlayan anne-babalarıdır. Ancak aileler, evi bulduktan sonraki hiçbir işe karışmaz. Çocuklarının ayrı eve çıkan herkesin yerine getirmesi gerekenleri yapmasını bekler. Yazar bu yolla çocuklara sorumluluk vermekten kaçınılmaması gerektiğini sezdirir.

“Tabii ki kirayı arkadaşlarıyla üçünüz ödeyeceksiniz. Biz daireyi bulduk, kontratı imzaladık, bize düşen görevleri yerine getirdik. Bundan sonrası size ait.” (KEİGBG, s.113).

“Hamal kolileri odamın önüne yığıp bıraktı. Babam da, “Bundan sonrası senin sorumluluğun,” dedi. “Ne de olsa artık ev sahibisin... Zaman buldukça yavaş yavaş yerleşirsin.” (KEİGBG, s.117).

“Gizlice geldim,” dedi ablam. “Babam, ‘Madem ayrı yaşamak istiyor, saygı göstermeliyiz,’ diyor. Annem de aynı fikirde. Artık kararlarını kendi başına verecekmişsin...” (KEİGBG, s.126).

Romanın ilerleyen kısımlarında evin sorumluluklarını üstlenen üç arkadaş, ayrı bir evde yaşamanın kendileri için kolay olmadığını çok geçmeden anlamaya başlar. Zira evin anahtarını içeride unutup dışarda kalırlar, evde yiyecek bir şey pişiremeyip aç yatarlar, üstlerini açık bırakıp hastalanırlar, temiz kıyafetler bulamayınca kirli elbiseler giyerler. Bunların neticesinde ebeveynleri ile birlikte kalmanın daha mantıklı olacağı kanaatine varırlar. Yazar üç arkadaş aracılığıyla kolay gibi görünen bazı sorumlulukların aslında kolay olmadığını, sorumluluk verilen çocukların bu durumu fark edebileceğini hissettirir.

“Emre giderken bana sarıldı. “Ayrı evde yaşamak bana göre değilmiş,” dedi.

Arda da omzuma dostça vurdu. “Sıkıntı yok, değil mi kanka? Kızmadın ya?

Ne diyebilirdim ki?

...

Birden kapının zili çaldı. Koşup açtım. Babam, annem ve ablam kapıdaydılar...

Onları gördüğüm an, Emre ile Arda'nın haklı olduğunu düşündüm. Kiralık evde henüz sadece iki gün bir gece geçmişti ama ben de ailemi ve evimi özlemiştim. Hatta o küçük odam bile burnumda tütüyordu.

İçimi çekerek anneme sarıldım.” (KEİGBG, 136-137).

Renk Delisi'nde Tuna'nın çantası çalınır. Çantada öğretmenlerinin doğum günü için alınan günlük de vardır. Bunun üzerine sınıf arkadaşlarına karşı mahcup olmak istemeyen Tuna, onlara karşı sorumlu olduğunu unutmaz. Sorumluluk bilinci

ile hareket ederek Mete ve Asya ile çantanın izine ulaşmaya çalışır. Yoğun incelemeler neticesinde çantayı çalanlara ulaşan üç arkadaş, hırsızları dinler. Ve bu hırsızların bir banka soygunu yapmayı planladıklarını öğrenir. Sorumluluk almaktan kaçınmayan üç arkadaş, bu bilgiyi polislerle ulaştırıp hem soygunun önüne geçer hem de hırsızların yakalanmasını sağlar.

“Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin, polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm. Eğer artık kulübede tehlikeli bir durum yoksa belki de içeriye girip Tuna’nın çantasını alabilirdik.

Asya, “Biliyoruz, onlar soyguncu,” diye yanıt verdi polise.

“Bankayı soyacaklardı,” diye ekledim ben de.” (RD, s. 102).

“Benim gözüümün önünde beni az sonra azarlayacak olan babam var,” dedim. “Onun sözcükleri annemden daha çok yakar canımı.”

“Hepimiz aynı durumdayız,” dedi Asya. “Ama ben senin gibi ağlayıp zırlamıyorum.”

Asya haklıydı. Kendimi hemen toparladım. Bunu da atlatırdık. Öğretmenimizin defterini soyguncuların elinden kurtarmıştık ya... Önemli olan da buydu.” (RD, s. 108).

Ses Delisi’nde Asya, Mete’ye kitaplarını ödünç olarak verir. Ancak Mete, kitapların hiçbir arkadaşınca görülmesini istemez. Çünkü kitap kurdu olduğu anlaşılırsa arkadaşlarının kendisi ile alay edeceğinin bilincindedir. Bu sebeple kitapları gören arkadaş Erhan’a kitapların bir okul için toplandığı yalanını söyler. Ancak Erhan, kitapların satılıp okula para yardımında bulunmanın daha mantıklı olacağı fikrinde ısrar eder. Bunun üzerine kitap kurdu olduğunun anlaşılmaması için Mete, bu fikri kabul ederek kitapları satar. Mete, kitapları daha sonra tekrar alacağını planlamasına rağmen emaneti gerektiği gibi korumayarak arkadaşına karşı sorumluluğunu yerine getirmemiş olur.

“Ayaklarım geri geri gidiyordu ama Erhan’a kitapları okuyacağımı itiraf etmektense, sahaflara satmayı yeğleyeceğime karar verdim. Nasıl olsa Erhan’ı evine yollar yollamaz tekrar gider, hepsini geri alırdım. Asya fark etmezdi bile.” (SD, s. 19).

Koku Delisi’nde Mete, Tuna, Asya ve Lila bir projede herhangi bir ücret almadan çalışmayı kabul eder. Dört arkadaşın bu işi kabul etmesinde rol oynayan en önemli husus, bu işin toplumsal sorumluluk projesi çerçevesinde yapılıyor olmasıdır.

“Annem duvardaki desenleri öyle beğenmişti ki biz azar işitmeyi beklerken umulmadık bir iş teklifi aldık. Tabii ortada maaş falan yoktu, bedavaya çalışacaktık ama annem önerisine “toplumsal sorumluluk” (KD,s. 85).

Çılgın Uzay Planı'nda Bayan Tonto, Allegro'ya ulaşmak için Hex, Nen ve Ces ile Dünya'ya gelir. Allegro, Dünya'da küçük bir çocuğa dönüştüğü için Tonto da ona kavuşmak amacıyla küçük bir çocuğa dönüşür. Böylece uzaylıların Dünya'da dönüşüm yapabilecekleri üç hakkından sonuncusunu da kullanır. Hex, Nen ve Ces gezegene dönmek zorunda oldukları halde küçük bir çocuğa dönüşen Tonto'ya bir aile bulmadan dönmek istemez. Çünkü küçük bir çocuğun ailesi olmadan hayatını sürdüremeyeceğinin bilincindedirler. Tonto'ya karşı sorumlu davranıp ona bir aile bulmayı başaran üç arkadaş, onun zor durumda kalmasına izin vermezler.

“Yok yok, mümkün değil! Son seçtiği beden daha büyük yaşta olsa, Dünya'da tek başına yaşayabilirdi. Ama bir çocuk...”

Nen, asık bir yüzle Hex'i onayladı.

“Haklısın! Eğer Hexonya'ya dönmek istiyorsak, Bayan Tonto'yu teslim edebileceğimiz güvenilir bir aile bulmak zorundayız.”

Nen, Hex'in yanıt vermediğini görünce, sözlerine devam etti.

“Tonto'ya bir aile bulana kadar da bebeğe bizim bakmamız gerekecek...” (ÇUP, s. 121).

Gökten Uzaylı Düştü'de Postipidik, insanların uzaylılara düşman gözü ile bakmasını haksızlık olarak görüp kendilerinden sonraki nesillerin bu haksızlığa maruz kalmasını istemez. Bu amaçla bir Kral olarak sorumluluk almaktan çekinmez, yanına iki küçük uzaylı alarak Dünya'ya gelmeye karar verir.

“Ne oluyor acaba? Ne konuşuyorsunuz aranızda? Bakın ben yüzyıllardır devam eden ulusal bir sorunumuzdan, gezegenler arası büyük bir haksızlıktan söz ediyorum. Bu yanlış ben düzeltmezsem, torunlarınızın isimleri on iki harfli olduğunda bile ‘düşman Uzaylılar’ etiketinden kurtulamamış olacaklar...” (GUD, s. 22).

Zombili Mombili Romanı'nda Barış, toplum için faydalı işler yapan bir ailede yetişir. Dolayısıyla kendisi de büyüdüğünde herkesin hayatını kolaylaştıracak buluşlar yapmayı hayal eder. İçinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk hisseden ve buna uygun hareket eden küçük çocuk, şimdiden bu hayalini gerçekleştirmek için çalışır. Okulun düzenlediği bilim fuarına geliştirdiği robotuyla katılır.

“İnsan hayatı her şeyden önemliydi. Barış da bunun farkındaydı. Babası hayat kurtaran, annesi ise hayatlara anlam kazandıran birer kahramandı onun gözünde... Kendi de büyüyünce buluşları ile insanlığa yararlı şeyler yapmayı hayal ediyordu. Zaten bilimdeki gelişmelerin ilk adımı hayal kurmak değil miydi?” (ZMR, s. 134).

Tablo 4.19'da gösterildiği üzere Akal'ın sekiz romanında da bu değerle ilgili bulgular tespit edilmiştir. Dolayısıyla eserlerde bu değere yeterince yer verildiği

gözenmiştir. Aynı zamanda eserler aracılığı ile bu değerin çocuklara mutlaka kazandırılması; çocuklara sorumluluk vererek bazen hayatı yaparak-yaşayarak öğrenmelerine fırsat verilmesi gerektiği hissettirilmiştir. Zira bu sayede çocukların doğru sonuca ulaştıkları görülmüştür.

4.8.2. “Çevrenin/Doğanın Korunması” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Çevre; yakın olan yer, etraf, civar, yöre; kişinin hayatını etkileyen (biyolojik, sosyal, kültürel) etmenlerin tümü (ÖTS, 2004a: 520; Ayverdi, 2011a: 573) olarak nitelendirilir. İnsanları birçok yönden etkileyen doğanın korunması önem arz eder. Ayrıca sonraki nesiller için temiz ve yaşanılır bir ortam bırakmak, insanların doğal bir sorumluluğudur. 1982 Anayasası’nın 56. maddesinde de “*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*” (www.saglik.gov.tr) ibaresi ile bu sorumluluk, yasal bir nitelik kazanmıştır.

İnsanların bilinçsiz olması, nüfusun artması ile birlikte artan tüketim, sanayileşme hamleleri, doğal afetler, nükleer tarzı silahların kullanılması gibi çevre kirliliğine sebep olan birçok etmen vardır. İnsanların neden olduğu çevre kirliliği hem onun sağlığını olumsuz yönde etkiler hem de doğada yaşayan diğer canlıların yok olmasına neden olur. İnsanların sonraki nesillere temiz bir çevre bırakma sorumluluğunu yerine getirmesine engel olur. Bu durum doğa ve besin zincirinin bozulmasını dolayısıyla birbirini etkileyen faktörler neticesinde çevrenin yok olmasına ortam hazırlar.

Çocukların karşılaştığı problemlere kayıtsız kalmayan Akal, çocuk kitaplarında çocuğa içinde yaşadığı çevreyi ve çevrenin sorunlarını tanıtır, betimler. Sadece bununla da sınırlı kalmaz, var olan sorunların nasıl çözüme kavuşacağını da eserlerinde okuyuculara sunar (Okuyan ve Gedikoğlu, 2012).

Çevrenin ve doğanın korunmaması ile birlikte ortaya çıkan küresel ısınma günümüzde bütün dünyayı ve canlıları etkilemektedir. Dolayısıyla insanların var olan çevre sorunlarına kayıtsız kalması düşünülemez. Bu sebeple bu noktada herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi önem arz eder.

Tablo 4. 20. Romanlarda “Çevrenin Korunması” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	10
Koku Delisi	86
Çılgın Uzak Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	-

Ses Delisi’nde Mete, Tuna ve Erhan “Bilim Kahramanları” adlı bir turnuvaya katılmayı düşünür. Bunun için bir proje hazırlamaları gerekmektedir. Çevreye duyarlı üç arkadaş, hazırlayacakları projenin de doğanın ve çevrenin korunmasına yönelik olmasını ister. Yazar, üç arkadaşın bu tarz projeler geliştirme fikrinden hareketle doğamızı ve çevremizi korumamız gerektiği mesajını verir.

“Bence kocaman bir çöp kutusu yapalım,” dedi Erhan “Bitmiş piller bu kutuya atılınca içlerinde kalan azıcık enerji, kutunun kapağına takacağımız algılayıcı sayesinde etkileşim alarm vermeye başlayacak. Nasıl? Müthiş değil mi?

Pillerin doğaya ne kadar zararlı olduğunu herkes biliyor ama bunu gerçekleştirmek bize zor göründü.

“Uçan daire yapalım.” Tuna’nın önerisi de altından kalkılabilir gibi değildi. Dairenin kenarına şerit halinde çepeçevre mknatis yerleştirecektik. Böylece nerede metal çöp varsa hepsini gövdesine çekip kolayca toplayacaktı.” (SD, s. 10).

Koku Delisi’nde Mete’nin annesi arkadaşları ile birlikte şehrin boş olan gözde bir yerinde sanatsal bazı faaliyetler yürütürler. Böylece bu bölgeyi bir AVM’ye dönüştürmeye çalışan bir şirkete engel olurlar. Dolayısıyla her yerin beton ormanları ile kuşatıldığı bir ortamda, bu bölgenin kurtulmasını sağlayarak çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirirler.

“Bir grup arkadaşıyla birlikte şehrin sanatsal bakışını yansıtmak için bir proje geliştirmişler ve bu iş için dökük bir sokağı pilot bölge olarak seçmişler. Şehrin göbeğinde değerli bir yer olduğundan büyük inşaat şirketlerinin de orada gözü varmış. Sonunda annemle arkadaşları, uzun ve yorucu çabalar sonucunda orayı AVM olmaktan kurtarmışlar. Yenileştirme için gerekli izinler de alınmış. Artık sıra, sokağı sanat merkezine dönüştürme çalışmalarını başlatmaya gelmiş.” (KD, s. 86).

Tablo 4.20’de gösterildiği gibi Akal’ın iki romanında karşılaştığımız bu değer; roman kişilerinin çevrelerini korumaya çalışması, bu amaçla projeler geliştirmesi şeklinde işlenmiştir.

4.8.3. “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Sağlık, *vücudun fizik ve psikolojik bakımlarından üstün fonksiyonlarının yerinde bulunması durumu, hasta halde olmama, sıhhat, esenlik* (Ayverdi, 2011c: 2668) olarak nitelendirilir. Hayati bir öneme sahip olan sağlık, bireyin en büyük zenginliği olarak görülür. Zira sağlık olmadan herhangi bir başarının olmayacağından hareketle toplumda “Her şeyin başı sağlık” sözü çokça kullanılır.

Sağlık, bireyin sahip çıkması gereken önemli emanetlerinden biridir. Birey bu emaneti korumadığında onu kaybeder, dolayısıyla sorumluluklarını uygun şekilde yerine getiremez. Bundan dolayı birey düzenli beslenerek, spor yaparak, her türlü zararlı alışkanlıklardan uzak durarak sağlıklı olmaya önem vermelidir.

Tablo 4. 21. Romanlarda “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	20, 61, 67, 108
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	109
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	70-71
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	88-90
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda kilolarından kurtulmak için rejime başlayan Bora, abur cuburu kesip diyetin gerektirdiklerini sabırla yerine getirir. Bu durum, onun birkaç kilo vermesini sağlayarak daha sağlıklı olmasına yardımcı olur.

“Abur cuburu kestiğimden beri birkaç kilo vermiştim. Annemle babam fark ederse diye kaygılanıyordum ama her gün azıcık zayıflayınca, gözleri alışı, kuşkulamazlar umundaydım. Zaten normal öğünlerimi yiyordum, sadece ölçüyü kaçırmamaya dikkat ediyordum. Böylece göze çarpacak kadar hızlı zayıflamaktan kaçınırken, sağlığımı da koruyordum.” (ACC, s. 108).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de fidye için kaçırılan Funda, kurtarıldıktan sonra hiçbir problemi gözükmediği halde hastaneye götürülür. Sağlığının yerinde olduğu anlaşılınca dek hastanede kalmasına karar verilir. Bu durum, sağlığa önem verildiğini gösterir.

“Funda Abla artık topallamadan, rahat yürüyebiliyordu. Sağlıklı olduğundan emin olana kadar hastanede kontrol altında tutulması kararlaştırıldı.” (KEİGBG, s. 109).

Koku Delisi'nde Alev, erken yaşlarda saçları beyazlamaya başlayınca saçlarını boyatır. Ancak bir müddet sonra boyalar, sağlığının bozulmasına neden olur. Bu durum karşısında sağlığının kıymetini daha iyi anlayarak saçlarını boyamayı bırakan Alev, sağlığına kavuşur.

“Annem genç yaşta saçında beyazlar görmeye başlamış, çok üzülmüş. Okuldayken herkes aşıkmiş onun kızıl dalgalarına... O da pek severmiş saçının rengini. Bu yüzden kimseye belli etmemek için uzun süre boyayarak eski rengini ve parlaklığını korumaya çalışmış. Bu arada sağlığı bozulmuş, doktor doktor dolaşmaya başlamış. Neden sonra, kullandığı boyalardaki kimyasalların ona alerji yaptığı ortaya çıkmış.”

“Eee?”

“Eeesi, boyamaktan vazgeçince sağlık sorunları ortadan kalkmış.” (KD, s. 70-71).

Gökten Uzaylı Düştü'de Dünya'ya gelen üç uzaylıdan biri olan Nen, bir süre burada kalınca insanların bazı olumsuz davranışlarını sergilemeye başlar. Özellikle kızların güzelleşmek için sağlığını hiçe sayarak kullandıkları bazı ilaçları kullanır. Bunu gören diğer bir uzaylı, Nen'e kızarak yaptığıının çok yanlış olduğunu belirtir. Bu yolla yazar, sağlığın önemine açık bir göndermede bulunur.

“Şunu içersem açlığım geçer.”

“Neymiş o?”

“Zayıflama hapi. Tok tutuyormuş, bir şey yemeyince de böyle ince kalıyormuşsun. Öğrendim.”

Başkan, Nen'in eline sertçe vurarak hapi yere düşürdü.

“Aptal olma! Ver o şişeyi bana.”

Şişeyi Nen'in elinden alıp çöp kutusuna fırlattı.

“Böyle saçma nedenlerle ilaç içilir mi? Sağlığını bozacaksın. Ben de seni akıllı bir kız sanmıştım...” (GUD, s. 88-90).

Tablo 4.21'de görüldüğü gibi Akal'ın üç romanında karşılaştığımız bu değer, bazen bireylerin sağlığına kavuşmak için mücadele etmesi bazen de sağlığını hiçe sayarak zararlı eylemlerde bulunması şeklinde işlenmiştir. Sağlığın kıymeti iki durumda da vurgulanmıştır.

4.9. “Vatanseverlik” Değeri

4.9.1. “Vatanseverlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Vatanseverlik, *vatanını samimi duygularla ve milli idrak ve şuurla seven; onun uğrunda her şeyini feda etmeye hazır (kimse)ler* (ÖTS, 2004c: 3055) için kullanılan ulusal bir nitelik, milli bir değerdir. İyi vatandaşlar, iyi insanlar yetiştirmek eğitimin temel hedeflerindendir. Zira toplumun değerlerini yaşatacak olanlar, yetiştirilen nesillerden başkası değildir.

Toplumun varlığını sürdürmesi, değerlerini yaşatması vatani için hizmet eden vatansever bireyler aracılığı ile mümkündür. Dolayısıyla çocuğı şekillendiren aile, okul, çevre ve edebi eserler vasıtası ile bu değerin uygun şekilde çocuklara kazandırılması önem arz eder.

Tablo 4. 22. Romanlarda “Vatansever Olma” Değeriinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	22, 50-51
Zombili Mombili Roman	-

Gökten Uzaylı Düştü’de Hexonya Gezegeni sakinleri, insanların kendilerine düşman gözü ile baktığını düşünür. Uzaylılar bu durumu kendilerine yapılan bir haksızlık olarak nitelendirir. Ayrıca ulus olarak bu haksızlığın ortadan kaldırılması gerektiğini savunur. Bu ideali gerçekleştirmek üzere gezegenin kralı Postipidik, Dünya’ya gelmeye karar verir. Yazar bu yolla ulusal bilince sahip olmanın önemine ve haksızlıklarla mücadele edilmesi gerektiğine göndermede bulunur.

“Ne oluyor acaba? Ne konuşuyorsunuz aranızda? Bakın ben yüzyıllardır devam eden ulusal bir sorunumuzdan, gezegenler arası büyük bir haksızlıktan söz ediyorum. Bu yanlış ben düzeltmezsem, torunlarınızın isimleri on iki harfli olduğunda bile ‘düşman Uzaylılar’ etiketinden kurtulamamış olacaklar...” (GUD, s. 22).

“Söylediğin şeye bak... Biz uygar ve barışçıl bir ulusuz, kimseye zarar vermeyiz, insanlar gibi canavar değiliz. Tehlikeli durumları kollayıp hayat kurtaracak ve Dünya’ya kendimizi kahraman olarak tanıtacağız, hepsi bu!” (GUD, s. 50-51).

Tablo 4.22’de görüldüğü üzere Akal’ın bir romanında karşılaştığımız bu değer, bir milletin kendisine karşı yapılan bir haksızlığı ortadan kaldırmaya çalışması şeklinde işlenmiştir.

4.10. “Yardımseverlik” Değeri

4.10.1. “Yardımlaşma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma, muavenet (Ayverdi, 2011c: 3417) olarak nitelendirilen yardım, herhangi bir karşılık beklemeden ihtiyaç sahibi kişileri maddi veya manevi olarak desteklemektir. Yardım etmekten hoşnut olma, hayırsever anlamına gelen yardımseverlik ise desteğe muhtaç bireylerin varlığını daha rahat sürdürmesi açısından önem arz eder.

Birbirine yardım etmeyi zorunlu kılan temel sebep, insanların bir arada yaşayan sosyal birer varlık olmasıdır. Sosyal bir varlık olan kişinin kendisini toplumdan soyutlaması, sadece kendi problemleri ile ilgilenip dışarda olan bitene kayıtsız kalması düşünülemez. Toplum, maddi veya manevi yönden huzur ve refah içinde yaşayanları barındırdığı gibi zorluklar yaşayan, sıkıntılı durumlarla karşılaşanları da barındırır. Bu sebeple toplumdaki her şey bireyi doğrudan veya dolaylı etkilediği için kişilerin birbiri ile iletişim halinde olması, mutluluğu-sevinci-üzüntüyü-acıyı paylaşması gerekir. Bu durum zor durumdaki kişilerin maddi, manevi ve psikolojik açıdan rahatlamasını sağlayıp insanların yaklaşmasına zemin hazırlar. Dolayısıyla toplumsal birlikteliğin daha sağlıklı ve huzurlu sürmesine yardımcı olur. Bu sebeple küçüklükten itibaren çocukların yardımseverlik değerini edinmesi hususunda yetişkinlerin rol model olması önem arz eder.

Tablo 4. 23. Romanlarda “Yardımlaşma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	56, 120, 124, 132
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	26, 84, 107, 112
Renk Delisi	-
Ses Delisi	23, 35, 46, 72
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	132
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	63, 142, 143, 144, 159, 161

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, zayıflamak istemesine rağmen ebeveynleri ona yardımcı olmaz. Üstelik özellikle akşamları yemek getirip yemekleri bitirmesi noktasında ısrarcı olur. Bunun üzerine Bora, getirilen yiyecekleri uygun şekilde muhafaza edip onları ihtiyaç sahibi birine vermeye başlar. Böylece hem ebeveynlerinin ısrarlarından kurtulur hem de israfın önüne geçerek bir insanın ihtiyaçlarını giderir. Yazar, bu vesile ile yardımlaşmanın önemine dikkat çekerken israftan da kaçınılması gerektiğini sezdirebilir.

“Erol’un bizde kaldığı hafta sonundan beri abur cuburları ayrı ayrı buzdolabı poşetlerine koyup ağızlarını bağlıyor ve sabah okula giderken yanıma alıyordum. Sonra da adının Mehmet olduğunu öğrendiğim yaşlı adama götürüyordum.

Mehmet Amca’nın yüzü, beni gördüğü anda aydınlanıyordu. Torbaları alırken sevinçten elleri titriyordu. Arkamdan dualar mırıldandığını duyuşordum. Onca yiyeceğı ziyan etmeyip aksine iyi bir amaç için kullanıyor olmaktan çok memnundum.” (ACC, s. 124).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda kiralık bir eve çıkmak ister ancak kiralının pahalı olmasından ötürü uygun bir yer bulamayıp umutsuzluğa kapılırlar. Bu durumu fark eden Kerem’in ablası Sinem, zor durumdaki üç arkadaşına yardımcı olacağını söyler:

“Ağlamaklı olduğumuzu gören ablam, halimize acıdı. “Bütçenize uygun başka yer bakarsınız,” dedi. “Ben de bulmanıza yardım ederim.” (KEİGBG, s. 26).

Ses Delisi’nde Mete, Tuna ve Asya yardım çağrısında bulunan çocuğı bulmak için içtenlikle mücadele eder. Mete, abisinin ve arkadaşşı Erhan’ın bisikletini ödünç alıp Tuna ve Asya’ya verir, kendisi de bisikletine atlar böylece üç arkadaş, ipuçlarını takip etmeye başlar. Bir ipucu, onların bisikletleri aşağıda bırakıp bir

apartmana girmelerini gerektirir. Ancak bu ipucu onları yardım isteyen çocuğa ulaştırmamakla birlikte bisikletlerinin çalınmasına da sebep olur. Mete bisikletlerin çalındığını fark edip oldukça üzülmesine rağmen onları aramayı düşünmeyip çocuğu bulmaları gerektiğini söyler. Böylece ciddi bir fedakârlıkta bulunarak yardımsever kimliğini ortaya koyar.

“Durun yahu, ne oluyor size? Tartışmayla kaybedecek zamanımız yok. Birinin hayatı tehlikede.” (SD, s. 56).

“Tuna’nın ciddiyeti üstündeydi. “Saçmalayıp durmayın,” dedi. “Hayatı tehlikede olan biri var ve siz hastane sokağı neresi diye araştıracağınız yerde sululuk yapıyorsunuz.” (SD, s. 46).

“Asya’nın da gözleri hafiften kızarmıştı. Umutsuzdum ama arkadaşlarımın üzüntümü paylaşması, kendimi daha iyi hissetmeme neden oldu.

“Bisikletleri sonra düşünüyoruz,” dedim kahraman edasıyla. “Haydi, şimdi zor durumda olan adamı kurtaralım.” (SD, s. 72).

Çılgın Uzay Planı’nda Bayan Tonto, Hex, Nen ve Ces uzaydan Dünya’ya gelir. Yaramazlıklarıyla bilinen Ces, burada da yaramazlıklarını sürdürerek uzaylıların dönüşüm yapabileceği üç hakkından birini bir bebeğe dönüşerek kullanır. İki olgun bireye dönüşüm yapan Hex ve Nen ise onun ebeveyni olmak zorunda kalır. Ancak ikisinin de ebeveynlikle ilgili hiçbir bilgisi yoktur. Zira Ces’in altını değiştirmek zorunda kaldıklarında ne yapacaklarını bilemezler. Bunun için çocuk arabası ile gezen bir anneden yedek bez isterler. Bu anne, hem yedek bez verir hem de çocuğun altını değiştiremeyen Hex ve Nen’e bu noktada yardımcı olur. Yazar, bu yolla insanların zor durumlardan ancak yardımlaşmayla kurtulabileceğini hissettirir.

“Yedek bez vardır yanında. Hem nasıl bağlayacağımızı bilmiyoruz, bize yardım da eder belki.”

Nen kadının yanına gidip yedek bezi olup olmadığını sordu. Kadın, bebeğin yedek eşyalarını koyduğu çantadan bir bez çıkarttı.

İkisini uzaktan izleyen Hex, “Hah, çok şanslısın Ces, kadında yedek bez varmış,” dedi.

Nen bir şeyler daha söyledi, kadın, başını olumlar gibi salladı ve bebek arabasını onların bulunduğu yere doğru sürdü.

Ces merakla sordu.

“Şimdi ne olacak?”

“Sus da bekle. Şimdi bezini bağlayacaklar. Sen de tut artık kendini, bir daha altına yapma.”

Kadın arabayı kenara çekti ve bankta uzanmış yatan Ces’e eğildi.

“Ah ne şeker bebekmiş bu böyle.” (ÇUP, s. 132).

Zombili Mombili Roman'da Barış ve Özgür, bilim fuarına gider. Ancak burada küçük bir çocuk Özgür'ün antika trenini çalıp kaçır. Bunu fark eden Barış, treni geri almak için var gücü ile koşar. Uzun bir koşudan sonra çocuğu yakalayıp treni geri alan Barış, küçük çocuğa niçin hırsızlık yaptığını sorar. Çocuk, ağlamaklı bir halde ailesinin zorlu hayat hikâyesini anlatır. Bunun üzerine Barış, çocuğa üzülmekle ona yardım edeceği sözünü verir. Çocuğun yaşantısını ailesi ile paylaşan Barış, ona yardım etmeleri gerektiğini söyler. Aile üyeleri ise gerekli yardımı yapar.

“Bak ne diyeceğim,” dedi Barış. “Bu treni sana veremem, çünkü benim değil, dayımın. Ama sana şahane bir oyuncak vereceğim. Bir robot... İster misin?”

Çocuğun az önce yaşla dolu olan gözleri parladı, yüzü ıslıl ıslıl aydınlandı.” (ZMR, s. 142-143).

“Ertesi sabah Barış'ı aradı, o gelene kadar hazır olmasını söyledi.

Barış, elinde tıka basa dolu torbalarla onu kapıda bekliyordu.

“Ne bunlar?”

“Hepsi Ali'ye... Annem zaten benim küçülen eskilerimi yıkayıp hazırlanmıştı. Verecek yer arıyordu. Benim ve Nilsu'nun kullanmadığımız oyuncaklarımızdan da ayırdık.” (ZMR, s. 159).

“Ama Barış, kardeşine annesinin uyarısını hatırlattı. “Annem, kalabalık giderseniz Ali'yi utandırabilirsiniz dedi ya. Hem dayımla beni tanıyor, sen gelersen hoş olmaz.”

“O zaman benim tavşanımı götürün Ali'ye.”

Nilsu tavşanı tıka basa torbalardan birine koydu.

“Hani sen o tavşanı çok seviyordun...” dedi Özgür şaşırarak.

“Seviyorum,” dedi Nilsu. “Bana uğur getirdi. Ali'ye de getirsin.”

Barış, “Ali'nin durumunu anlattım da, Nilsu çok üzüldü,” diye fısıldadı dayısına. Sonra sesini yükselterek, “Haydi dayı, gidelim artık,” dedi.” (ZMR, s. 161).

Tablo 4.23'te görüldüğü üzere Akal'ın beş romanında karşılaştığımız bu değer aracılığı ile insanların zorlukların üstesinden daha rahat geldiği ve daha samimi sosyal ilişkiler kurduğu gözlenmiştir.

4.10.2. “Misafirperverlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Misafir, ziyaret amacıyla bir süreliğine birinin evinde yiyip içerek ağırlanan kişi, konuktur. Misafirperver ise konuk ağırlamaktan hoşnut olan, misafir canlısı, konuksever kimsedir (ÖTS, 2004b: 1991-1992). Toplumumuzun önemli değerlerinden olan misafir ağırlamaktan hoşlanma durumu; bireylerin birbirine yakınlaşmasına, sosyal yönden daha samimi ilişkiler kurmasına, toplumun sağlıklı

birlikteliğine zemin hazırlar. Dolayısıyla bu değer toplum için vazgeçilmez niteliktedir. Bunun en önemli yansımalarını atasözlerinde ve deyimlerde görebiliriz. Zira kim olduğuna bakılmaksızın en iyi şekilde ağırlanması düşünülen misafir için “Tanrı misafiri” ifadesinin kullanılması; “Misafir on kismetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır; Misafir bereketi ile gelir.” gibi atasözleri de bu durumu örnekler.

Cömertliğin ve gönül zenginliğinin bir göstergesi olan misafirperverlik, bizi biz yapan önemli erdemlerden biri olduğundan sonraki nesillere aktarılmalıdır

Tablo 4. 24. Romanlarda “Misafirperverlik” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	10
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	17, 33, 75-76
Çılgın Uzak Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	-

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, eve gelen arkadaşlarını en iyi şekilde ağırlamak ister. Ancak odası bu isteğini gerçekleştirmesinin önüne geçecek kadar küçüktür. Dolayısıyla misafirlerini salonda konuk etmek zorunda kalır ancak salonda rahat edemez. Bunun neticesinde Kerem, küçük olduğu halde arkadaşları ile ayrı bir eve çıkmak ister. Bu isteğin ortaya çıkmasında Kerem’in misafirlerini daha iyi ağırlama ihtiyacı hissetmesi yatar.

“Yatağımla dolabımın zar zor sığıdığı daracık bir yerde arkadaşlarımı ağırlayabilmem olası değildi. Bu yüzden bize geldiklerinde salonda otururduk.” (KEİGBG, s.10).

Koku Delisi’nde Mete’nin anne-babası, iki geceliğine evlerine gelecek misafirleri daha iyi ağırlamak ve onların rahat etmesini sağlamak için her türlü hazırlığı yapar. Üstelik Mete’nin odasını misafirler için hazırlar. Bu durum Mete’nin ailesinin misafirperver bir kimliğe sahip olduğunu gösterir.

“Babam yüzümün asıldığını görünce, “Aşk olsun Mete!” dedi. “Alt tarafı iki gece... Konuğu salonda yatırmak ayıp olur.” (KD, s. 17).

Romanın devamında Mete, ebeveynlerinin misafirlerini için hummalı bir temizliğe başladığını görünce şaşırır. Çünkü temizliğe önem veren anne-babasının, misafir için daha önce görülmemiş bir temizlik yaptığına şahit olur. Bu temizliğin yapılmasında misafirperverliğin önemi göz ardı edilemez.

“Herkes hemen yine çalışmaya koyuldu da tartışma unutuldu. Bu Alev de ne önemli bir konuksa! Annemin dolapların içlerine dalıp temizlik yapması, babamın sabunlu sularla halıları silmesi falan gerekti. Günler öncesinden koltukların, bibloların, sehpaaların yerini bile değiştirmişlerdi. İkisini de bugüne kadar böylesine hummalı bir temizlik içinde görmemiştim.” (KD, s. 33).

Kitabın sonraki kısımlarında ise Mete, bir sabah uyandığında ebeveynlerinin misafirleri ile spora çıktığını ve evin çok dağınık olduğunu görür. Anne-babasının eve gelince dağınıklığı görüp üzülmesini istemeyen Mete; arkadaşları Tuna, Asya ve misafirin kızı Lila’dan yardım alıp evi temizlemeye başlar. Her taraf temizlenir ancak banyonun duvarlarına sıçrayan kırmızı boya temizlenemez. Bunun üzerine Tuna resim yeteneğinden bahseden Lila’nın duvarlara resim yaparak boyadan kurtulabileceklerini söyler. İlk başta bu fikre karşı çıkan Mete, sonrasında ise bu öneriyi kabul eder. Çünkü ebeveynlerinin kızması durumunda suçu misafirin kızına atabileceğini düşünür. Zira anne-babasının kızsalar bile misafir çocuğuna hoşgörüyü bakacağını iyi bilir. Bu durum Mete’nin anne-babasının misafirlere ne kadar önem verdiğini gösterir.

“Önce şaşırıp itiraz edecek olduysam da hiç fena fikir değildi aslında. Suçu Lila’ya atacaktık. Canı resim yapmak istemiş ve duvarları boyamıştı... Böyle söyleyecektik. Evimizde konuk olduğu için annem babam kızsalar da ağızlarını bile açamayacaklardı.” (KD, s. 75-76).

Tablo 4.24’te gösterildiği gibi Akal’ın iki romanında karşılaştığımız bu değer, misafirlerin en iyi şekilde ağırlamaya çalışma, misafirin rahat etmesi için gereken her şeyi yapma, olumsuzluklara rağmen misafirleri hoş görme, misafirin değerini bilme şeklinde işlenmiştir.

4.10.3. “Paylaşımcı Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Paylaşmak, bir arada yaşayan insanların birlikteliğini sürdürmesine olanak sağlayan önemli erdemlerden biridir. Zira birey kendisini toplumdan soyutlayamaz, başkaları ile maddi veya manevi yönden paylaşımlarda bulunmaktan alıkoyamaz. Dolayısıyla insanları birbirine yakınlaştıran ve onların manevi yönünü güçlendiren

bu değer; cömertliğin ve iyiliğin de bir yansımasıdır. Paylaşımçı olmanın birey ve toplum için önem arz etmesi, bu değerın edinilmesini ve sonraki nesillere aktarılmasını zorunlu kılar.

Tablo 4. 25. Romanlarda “Paylaşımçı Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	-
Ses Delisi	12-13, 72
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	52-53
Gökten Uzaylı Düştü	9-11
Zombili Mombili Roman	63

Ses Delisi’nde Asya, Mete’nin kitapları çok sevdiğini bilir. Bu sebeple okuması için kitaplarını onunla paylaşmaktan kaçınmaz.

“Asya, eli kitap dolu, girişte beni bekliyordu.

Onu güçlükle taşıdığı kitapların arasında kaybolmuş görünce, “Ne o, taşıyor musunuz?” diye dalga geçtim.

“Sana getirdim,” dedi. “Okuduktan sonra hepsini geri isterim ama. Bunlar en sevdiğim.” (SD, s. 12-13).

Romanın ilerleyen bölümlerinde ise Mete, Tuna ve Asya yardım isteyen çocuğu bulmak için ipuçlarından hareketle bir apartmana girer. Bu apartmana kadar bisikletle gelen üç arkadaş, binadan indiğinde bisikletlerini bulamaz. Zira bisikletler çalınmıştır. Ödünç aldığı iki bisikletle birlikte kendi bisikletini kaybeden Mete, oldukça üzülür ancak Tuna ve Asya’nın üzüntüsünü paylaşması ile rahatlar.

“Asya’nın da gözleri hafiften kızarmıştı. Umutsuzdum ama arkadaşlarımla üzüntümü paylaşması, kendimi daha iyi hissetmeme neden oldu.” (s. 72).

Çılgın Uzay Planı’nda Ezi, bir mağazadan yepyeni tüylü bir ceket satın alır. Sonrasında Hex ile Nen’in bu tarzda bir ceket aradığını duyunca ceketini istedikleri an onlarla paylaşabileceğini ifade eder.

“Ertesi gün okula geldiğinde, sınıfın kapısında Nen’i bir sürpriz bekliyordu.

“Heey, günaydın Nen. Bu ceketini soruyormuşsun.”

Ezi, tüylü ceketini üzerinden çıkartıp arkadaşına uzattı.

“Elle bak, yumuşacık... Zet, aynısından almak istediğini söyledi. Fiyatı çok uygundu, başka kaldı mı bilmem. Eğer bulamazsan, dilediğin zaman alıp benimkini kullanabilirsin.” (ÇUP, s. 52-53).

Gökten Uzaylı Düştü’de bir araştırmacı olup Hexonya’da önemli bir bilimsel kuruluştaki çalışan Hex’in babası Bay Ozezi, geliştirdikleri her buluşu oğlu ile paylaşmaktan geri durmaz.

“Hex tırnağının ucuna yerleştirdiği mikroskopik fotoğraf makinesiyle müdürün sağdan soldan fotoğraflarını çekti. Babası gezegenler arası güvenlikte çalıştığı için teknolojik gelişmeleri yakından izleme ve yeniliklere arkadaşlarından daha hızlı sahip olma şansına sahipti. Bay Ozezi, her yeni buluşu mutlaka eve getirir, oğluna da gösterirdi.” (GUD, s. 9-11).

Zombili Mombili Roman’da Emel, kardeşi Özgür’e paylaşımcı olmanın önemini hatırlatır. Annesinin de bu değere sahip olduğunu, artık kullanmadıkları ve yıpranmamış eşyalarını ihtiyacı sahipleri ile paylaştığını hatırlatarak annelerini örnek almaları gerektiğini bildirir.

“İhtiyacı olana vereceğiz. Onların işine yaramayan oyuncaklar, başka çocukların mutluluğu olabilir, öyle değil mi?”

“Mutsuzluk verir desen daha doğru olur,” diye mırıldandı Özgür dişlerinin arasından.

“Huysuzluk etme Özgür,” dedi Emel kardeşine. “Annem de öyle yapardı, unuttun mu? Bize küçük gelen az kullanılmış eşyalarımızı, artık oynamadığımız oyuncaklarımızı, kimsesiz çocuklara dağıtırdı. İhtiyacı olan kullansın derdi.” (ZMR, s. 63).

Tablo 4.25’te gösterildiği üzere Akal’ın dört romanında karşılaştığımız bu değer, kişileri birbirine yakınlaştırma ve onların rahatlamasını sağlama şeklinde işlenmiştir.

4.11. Diğer Değerler

4.11.1. “Cesur Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Cesaret, tehlikeli veya zor bir işe yeltenme gücü veren kuvvet, güven; göz pekliği, cesurluk, korkusuzluk, babayiğitlik (Ayverdi, 2011a: 485; TS, 1998: 398) olarak tanımlanır. İnsanın yolunda gitmeyen bir durumu görmesi, bu duruma inandığı şekilde tepki vermesi; zor durumdaki kişiye yardım etmesi veya o kişi için yardım çağrısında bulunması; başkaları ile tatsızlık yaşama veya alay edilme pahasına bildiğini yapmaktan vazgeçmemesi medeni cesaretinin bir gereğidir (Pighin, 2005: 99).

Cesaret kavga etmek, kargaşadan çekinmemek, kabadayılık taslamak anlamına gelmez. Aksine değerlerine uygun bir hayat sürmenin gerektirdiği bir netice olarak karşımıza çıkar. Zira kişinin yaşamını şekillendiren değerlere, erdemlere uygun hareket etmesi beklenir. Değerler, karşılaştığımız zorlukların üstesinden gelmeyi, haksızlıklarla mücadele etmeyi, başkalarının vereceği tepkilere bakarak değil yapılması gerekeni yerine getirmeyi gerektirir. Buna uygun bir hayat felsefesini edinmiş kişiler; toplumun birlik, beraberlik ve huzur içinde yaşamasına uygun ortam hazırlar. Bu sebeple bu değeri edinmek ve çocuklara aktarmak önem arz eder.

Tablo 4. 26. Romanlarda “Cesur Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	33, 37, 41
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	84, 106-107, 108
Renk Delisi	102, 108
Ses Delisi	46, 83
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	29
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, abur cubur atıştırmadan yattığı bir gece kediye dönüşerek sokakta gezinmeye başlar. Bu esnada komşularına ait arabanın kurcalandığını görür. Çalınmak üzere olan arabanın üstüne ağaçtan atlayarak tiz bir ses çıkartır. Bu ses, hırsızların yakalanma korkusu ile arabadan uzaklaşmasını sağlar. Küçük bedeni ile hırsızlara karşı durmaktan, onları engellemekten çekinmeyen Bora’nın cesareti, bir hırsızlık olayının gerçekleşmesinin önüne geçer.

“Arabalar yol kenarında park halindeydi. Ağacın altında duran yeşil araba, komşu Hayriye Teyzelerin yeni arabası değil miydi? Kapısını kurcalayan adam hiç de Hüsnü Amca’ya benzemiyordu ama... Üstelik adamın gizli bir iş çevirmeye niyetlendiğini benim gibi acemi bir kedi bile anlayabilirdi.

Bir sıçrayışta arabanın yanındaki ağaca çıktım, atlaya zıplaya en yüksek dala tırmandım. Aşağıya bakınca biraz ürktüm. Kedilerin gerçekten dokuz canı var mıydı? Ya bu söz uydurmaysa ve atladığımda sakatlanırsam?

Kaygılanmayı bırakıp üçe kadar saydım ve paaat diye gövdeyi arabanın üzerine bıraktım.

Gümmm!

... Araba öyle bir sarsıldı ki anında devreye giren alarmin tiz sesi, sokağı çınlatmaya başladı.

... Araba hırsız kuşku uyandırmamak için koşmadan ama sanki rastlantıyla sokaktan geçiyormuş gibi aceleci adımlarla yürüyordu.” (ACC, s. 33).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Arda ve Emre kiralık bir eve taşınmak ister. Bu sebeple Kerem, ablası Sinem ile kiralık ev bakmaya gider. Gittiği evin bodrum katında ise bir kolye görerek onu alır. Sonradan kolyeyi ablasına gösterir. Sinem, kolyeyi açtığında Öğretmeni Murat’ın fotoğrafını görünce kolyenin öğretmene ait olduğunu söyler. Kolyeyi sahibine vermek için okula giden iki kardeş, kolyenin bulunma sürecini anlatıp onu sahibine teslim eder. Kolyenin yeni ayrıldığı nişanlısı Funda’ya ait olduğunu belirten Murat ise yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu sezer. Bu yüzden Kerem ile, Funda’nın evine gider. Eve vardıklarında, Funda’nın fidye için kaçırıldığını öğrenir. Bunun üzerine küçük Kerem; işini gücünü bırakma, hayatını tehlikeye atma pahasına aile üyeleri ile hareket ederek cesur bir davranışta bulunur. Verdiği bilgilerle de Funda’nın kurtarılmasında etkin rol üstlenir.

“Saatile baktım. Birazdan derse giriş zili çalacaktı. Ama şu anda benim daha önemli bir işim vardı, Funda Abla’yı bulmadan bir yere gidemezdim. Benim dedektiflik yeteneğime ihtiyaçları olduğu ortadaydı.” (KEİGBG, s. 84).

“Hemen cep telefonuma uzandım. Polis İmdat’ı tuşladım. Çok geçmeden sirenler duyuldu. Polisler içeriye geldiğinde, onlara pek iş kalmamış gibiydi. Murat Ağabey ve Funda’nın babası kötü adamları etkisiz hale getirmiş ve hepsini sucuk gibi bağlamışlardı.” (KEİGBG, s.107).

Renk Delisi’nde Tuna, kaybolan çantasına ulaşmak için arkadaşları Mete ve Asya ile bir ekip kurar. Üç arkadaş yoğun uğraşlar sonucu çantanın izine ulaşır. Çantayı çalanların banka soymayı da planladığını fark edince üç arkadaş, hayatlarını tehlikeye atma pahasına cesaretle davranıp hırsızların yakalanmasını sağlar.

“Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin, polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm. Eğer artık kulübede tehlikeli bir durum yoksa belki de içeriye girip Tuna’nın çantasını alabilirdik.

Asya, “Biliyoruz, onlar soyguncu,” diye yanıt verdi polise.

“Bankayı soyacaklardı,” diye ekledim ben de.” (RD, s. 102).

Ses Delisi’nde Mete ve Tuna, yardım çağrısında bulunan çocuğa ulaşmak için Asya ile bir ekip kurar. Üç arkadaş, karşılaşılabilecekleri birçok tehlikeye rağmen cesur davranıp her şeyi göze alarak harekete geçer.

Tuna’nın ciddiyeti üstündeydi. “Saçmalayıp durmayın,” dedi. “Hayatı tehlikede olan biri var ve siz hastane sokağı neresi diye araştıracağınız yerde sululuk yapıyorsunuz.” (SD, s. 46).

“Durun yahu, ne oluyor size? Tartışmayla kaybedecek zamanımız yok. Birinin hayatı tehlikede.” (SD, s. 56).

Gökten Uzaylı Düştü’de Hexonya Kralı, küçük bir uzaylı ile Dünya’ya gelmeye karar verir. Kral, yanına alacağı kişi için gezegendeki bir okula uğrayıp Nen adındaki küçük bir kızı seçer. Bunun üzerine küçük kız, insanların kendilerine zarar vereceğini düşünüp oldukça korkar. Bu korkuyu fark eden Hex, cesur bir davranışta bulunarak Dünya’ya gitmek için gönüllü olduğunu bildirir. Hex’in bu cesur davranışı, Nen’in rahatlamasını sağlar.

“Sen... Sen gel!”

Nen’in kalp atışları iyice hızlandı, her yanını ateş bastı. Dünya’ya gitmek istemiyordu; ama Postipidik’in parmakları onu gösteriyordu.

“Sana diyorum kızım. Hadi, gel buraya!”

Arkadaşının korkudan taş kesilmiş halde Başkan’a bakakaldığını gören Hex, hemen atıldı.

“Onun yerine ben geleyim Başkanım.”

Başkan bir Nen’e, bir de Hex’e baktı. Kararsız kalmış gibiydi. Sonra gülerek:

“Tamam, o zaman ikiniz de gelin,” dedi.” (s. 29).

Tablo 4.26’da görüldüğü gibi Akal’ın beş romanında karşılaştığımız bu değer, cesaretli davranarak kötü eylemlere engel olma ve böylece haklının kazanmasını sağlama şeklinde işlenmiştir.

4.11.2. “Demokrasi” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Demokrasi; milli iradeye, hür seçime dayanan yönetim biçimi, halk idaresi (Ayverdi, 2011a: 675; ÖTS, 2004a: 620) olarak tanımlanır. Çağımızın temel yönetim biçimlerinden biri olan demokrasi; ortaya çıkan problemlerin çözümünde ortak aklı, çoğulu ön plana çıkarır. Bu vesile ile tüm tarafların görüşünü alıp en uygun şekilde problemleri ortadan kaldırmaya çalışır.

Demokrasinin halk tarafından özümsemişi, hayat felsefesi haline getirilmesi eğitimin amaçlarından biridir. Bu sebeple demokrasi değerinin kazandırılması gerektiği 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda da belirtilir:

“Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır.”
(www.mevzuat.gov.tr).

Toplum içinde herkesin uyması gereken bazı kurallar vardır. Zira kurallara uyulmadığı takdirde kargaşa ortamı kaçınılmaz olur. Ancak çocuklar için soyut olan kuralların kavranması güç olduğundan bunlar uygun şekilde çocuklara hissettirilmelidir. Akal’ın masallarında demokratik yaşamın ilkeleri iç içe kurgulanarak aktarılır. Böylece çocuğu demokratik yaşama hazırlamak, çocukta demokrasi bilincini geliştirmek; onu sosyalleştirmek için gerekli koşullar, ilkeler “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekçiliği” kapsamında çocukların hizmetine sunulur (Kuzu, 2007).

Tablo 4. 27. Romanlarda “Demokrasi” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	-
Renk Delisi	42
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzey Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	49, 50
Zombili Mombili Roman	-

Renk Delisi’nde Mete, Tuna, Asya ve Melis’in sınıfında bir telaş hâkimdir. Sınıf öğretmenlerinin yaklaşan doğum günü için alınacak hediyenin belirlenmesine dair birçok fikir önerilir. Ancak önerilerden sadece biri kabul görecektir. Sınıf, bu sebeple herkesin fikir birliğine varabileceği bir teklif arar. En sonunda sınıftakiler, herkesin öğretmene dair duygularını yazacağı bir günlük hazırlamaya karar verir. Gruplarda ortaklaşa alınan böylesi kararlar, demokrasinin bir gereği olmakla birlikte

kişinin kendisini gruba ait hissetmesine ve grubun bir arada kalmasına zemin hazırlar.

“Bu yıl yine böyle yaratıcı bir şey yapalım diye düşündük ve en sonunda günlükte karar kıldık.

Aramızda para topladık. Kapağında kilit olan, deniz kabukları ve renkli taşlarla bezeli, güzel bir günlük aldık. Kim önerdi, hatırlamıyorum ama defteri öğretmenin kullanması için değil de ona karşı olan duygularımızı yazmak için kullanabileceğimiz fikri atıldı ortaya.” (RD, s. 42).

Gökten Uzaylı Düştü’de Hexonya Gezegeni sakinleri, başkanlarını demokratik değerlere uygun bir seçimle belirler. Seçime girmeyen/giremeyen adaylar, her ne sebeple olursa olsun başkan seçilemez. Yazar yönetim şekline atıfta bulunarak kuralların herkes için geçerli olduğuna vurgu yapar. Ayrıca Dünya’nın da demokrasi ile yönetilen bir yer olduğuna açık bir göndermede bulunur.

“Ama bu, Başkan için sorun... Önümüzdeki yıl gerçekleşecek seçimleri kaçırmış olacağından, başkanlık hakkını kaybeder.” (GUD, s. 49)

“Siz Hexonya’nın başkanıyız Sayın Başkanım,” dedi Hex saygıyla. “Ama şimdi Dünya’nın demokratik bir ülkesindeyiz. Burada başkanlığınız geçmez.” (GUD, s. 50).

Tablo 4.27’de görüldüğü üzere Akal’ın iki romanında karşılaştığımız bu değer, kuralların herkes için geçerli olması ve ortak kararlar almanın önemine değinme şeklinde işlenmiştir.

4.11.3. “Kanaatkâr Olma” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Kanaatkâr; elindeki ile yetinen, fazlasını istemeyen, aç gözlülük etmeyen (Ayverdi, 2011b: 1568; ÖTS, 2002: 1522) kimseler için kullanılan bir niteliktir. Bu erdeme sahip kişi, hedeflerine ulaşmak için gereken çabayı gösterir. Ancak hedeflerini manevi değerlerinin üstünde görmez, ayrıca hedefine ulaşamadığı takdirde elindekinin kıymetini bilir, onunla yetinir, mutlu olur. Yani kanaatkârlık çalışmayı teşvik eder, tembelliğe zemin hazırlamaz. Yalnızca bireyin sahip oldukları için şükretmesi gerektiğini ona hissettirir.

Ancak insan fitratı gereği hırslıdır, hep en iyisine sahip olma arzusundadır. Bu durum bireyleri açgözlü hale getirir, sahip oldukları ile yetinmemesine neden olur. Bu sebeple hırslı birey, hedeflerini manevi erdemlerinin üstünde görmeye başlar. Fakat bitmek tükenmek bilmeyen kazanma ve yükselme arzusu da bir noktadan sonra kişinin mutsuz olmasına yol açar.

Geleceğe sağlam adımlarla yürüyebilmek, huzurlu bir toplum oluşturmak adına elindeki ile yetinebilen, mutlu olabilen bireyler yetiştirmek zaruridir. Aksi takdirde maddi unsurların gölgesinden sıyrılamayan bir nesil ortaya çıkacaktır ki bu durum toplumun bekasını tehlikeye düşürür. Zira toplum, maddi ve manevi unsurları ile varlığını sürdürebilir.

Tablo 4. 28. Romanlarda “Kanaatkâr Olma” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	-
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	137
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	27-28, 77
Zombili Mombili Roman	176, 196

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda hayalini kurdukları kiralık bir eve taşınır. Ancak evin tüm sorumluluklarını üstlenen üç arkadaş, daha ilk günden sıkılıp eski ev ortamlarını, kendilerine sunulan imkânları aramaya başlar. Kanaatkâr davranmayıp beğenmedikleri evlerine dönmek için can atar.

“Emre giderken bana sarıldı. “Ayrı evde yaşamak bana göre değilmiş,” dedi.

Arda da omzuma dostça vurdu. “Sıkıntı yok, değil mi kanka? Kızmadın ya?

Ne diyebilirdim ki?

...

Birden kapının zili çaldı. Koşup açtım. Babam, annem ve ablam kapıdaydılar...

Onları gördüğüm an, Emre ile Arda’nın haklı olduğunu düşündüm. Kiralık evde henüz sadece iki gün bir gece geçmişti ama ben de ailemi ve evimi özlemiştim. Hatta o küçük odam bile burnumda tütüyordu. İçimi çekerek anneme sarıldım.” (KEİGBG, s. 137).

Gökten Uzaylı Düştü’de Postipidik, Hexonya’nın Kral’ı olmasına rağmen bulunduğu konumla yetinmeyip insanların ve tüm uzaylıların kendisine kahraman gözü ile bakmasını da ister. Ancak Kral, elindekine kanaat etmeyip yükselmeye çalışırken kendi söylemi ile rezil olmaktan kurtulamaz. Yazar bu yolla kanaatkâr olmayanın kötü durumlara düşmekten kurtulamayacağını sezdirebilir.

*“Başkan, kudurmuş gibi ağzından neredeyse köpükler saçarak baktı Nen’e.
“Resmimin altından geçen yazıyı görmedim mi sanıyorsun? Çığa neden olan köpek,
diye tanıttılar beni. Havlamalarım çığı harekete geçirmişmiş. Yavru köpecikleri
kucağına alıp kendini feda eden aptal çocuk da hayvan dostuymuş. Peh! Daha bir
dakika bile o kılıkta kalamazdım. Tüm Dünya’ya rezil oldum.” (GUD, s. 77).*

Zombili Mombili Roman’da Özgür’ün başı, antikalar yüzünden beladan kurtulmaz. Zira cansız birer nesne olmayan antikalar nedeni ile Özgür, hırsız konumuna düşer; arkadaşlarına vakit ayıramayıp onlarla arası açılır; antikaların ses çıkarmasından ötürü apartmandakilerin tepkisine maruz kalır. Tüm olumsuzlukların açgözlü davrandığı için başına geldiğini fark eden Özgür; elindeki ile mutlu olması, kanaatkâr davranması gerektiğini anlar.

“Ya, gerçeği bilsen alır mıydın?”

Alır mıydı? Almazdı tabii.

“Hiç olmazsa hepsini almayaydım...” dedi haksızlığa uğramış bir çocuk gibi dudaklarını sarkıtarak.

“O, senin kararındı ama. Ben sadece ‘alabilirsin’ demiştim, sen açgözlülük yaptıysan bana ne?” (ZMR, s. 176).

“Roman yazıyorum deyip eve kapandın, aylardır kimseyi arayıp sorduğun yok,” dedi.

“Hepimiz dargınız sana.”

“Fark ettim,” dedi Özgür. “Düzeltemeye çalışacağım, emin ol.”

“Neyi düzelteceksin? Lale’yle Murat’ın doğum günlerini kaçırdın, iki hafta önce Fatih nişanlandı, onu da kaçırdın. Üstelik hiçbirini arayıp kutlamamışsın... Birgül de hamileymiş. Kızlar ona bebek partisi düzenlediler.”

Özgür’ün canı sıkıldı. Arkadaşlarını gücendirdiğini biliyordu ama Fatih’in nişanını unutmuş olmak iyice moralini bozmuştu. “Haklısın,” diyebilirdi Soner’e. Lanetle bir arada yaşamanın bedeli, diye düşündü.

İçindeki ses, “Yoksa açgözlü olmanın bedeli mi?” diye fısıldadı...” (ZMR, s. 196).

Tablo 4.28’de gösterildiği gibi Akal’ın üç romanında karşılaştığımız bu değer; bulunduğu konuma şükretmeyen, kanaat etmeyen kişilerin daha kötü durumlara düşeceği mesajını verir.

4.11.4. “Takdir Etme” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Beğenme, güzel olduğunu, beğendiğini belirtme (Ayverdi, 2011c: 3044) olarak nitelendirilen takdir, bireyin davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rol üstlenir. Çünkü toplumca hoş karşılanan eylemlerin takdir edilmesi, onun

tekrarlanmasına zemin hazırlar. Bu sebeple bireyin iyi eylemlerinin takdir edilmesi önem arz eder.

Eğitimin önemli amaçlarından biri olumlu davranışlarda bulunan bireyler yetiştirip toplumu bu kişiler aracılığıyla kalkındırmaktır. Bu sebeple iyi davranışların tekrarlanmasında etkin rol oynayan bu değerin edinilmesi ve çocuklara aktarılması ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

Tablo 4. 29. Romanlarda “Takdir Etme” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	120, 136
Kıralık Evde İki Gün Bir Gece	56, 84, 108
Renk Delisi	-
Ses Delisi	102-103
Koku Delisi	112-113, 119
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	102, 109
Zombili Mombili Roman	138, 148

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, Asuman Teyze’nin zarar gören bahçesinin eski haline dönüşmesi için eski bahçıvan Mehmet Amca’yı ayarlar. Bahçıvanı ikna etmek için şimdiye kadar biriktirdiği tüm harçlığını da ona verir. Bahçenin kısa bir sürede tamir edilmesi ile hem Mehmet Amca hem de Asuman Teyze mutlu olur. Bunu fark eden Bora’nın annesi, oğlunun bu davranışından memnun kalıp onu bu konuda takdir eder.

“Aradan birkaç hafta geçmişti. Mehmet Amca her gün uğruyordu. Onlar oturmuş Asuman Teyze’nin demlediği çayı içip sohbet ederken, arka bahçe de günden güne yeşilleniyordu.

Annem, “Bu bahçıvan işini düşünmekle ne iyi yaptın Boracığım, sayende kadıncağızın yüzü güldü” deyip duruyordu. “Hatta geçen gün markette gördüm, yemin ederim 20 yaş gençleşmiş gibiydi...”(ACC, s. 136).

Ses Delisi’nde Mete, Tuna ve Asya ipuçlarından hareketle bir binanın bodrum katına inip yardım isteyen çocuğa ulaşmaya çalışır. Ancak burada çatlaklarla dolu bir bodrum katı ile karşılaşır. Buranın kötü halini gören üç arkadaş, apartman sakinlerini uyararak binanın çökme tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu bildirir. Apartman sakinleri, çocukların uyarılarını dikkate alıp bodruma indiklerinde

durumun ne kadar kötü olduğunu görerek binayı boşaltmaları gerektiğini anlar. Bu uyarı ile büyük bir tehlike atlatan apartman sakinleri, üç arkadaşını takdir etmeyi ihmal etmez.

“İyi ki o çocuklar gördüler de bizi uyardılar...”

“Bina güvenli hale getirilene kadar başka bir yerde kalmalıyız.”

Bizi girişin orda bekler görünce yanımıza gelip teşekkür ettiler. Beyaz saçlı bir adam isimlerimizi sorunca Asya hemen atıldı:

“Bize ‘Süper Çocuklar’ derler...”

“Yani, bize öyle seslenen yok da biz kendimize öyle deriz,” diye düzelttim.

“Gerçekten süper çocuklarmışsınız...” diye gülümsedi adam. “Bugüne kadar hiç aşağıya inmemiştim; gerek olmamıştı. İyi ki durumu fark ettiniz. Hepimizin hayatı tehlikedeymiş meğer. Aferin çocuklar.” (SD, s. 102-103).

Koku Delisi’nde Mete ile arkadaşları, sosyal sorumluluk projesinde gönüllü olarak boyama yapar, resimler çizer. Ancak koku alma noktasında çok hassas olan Mete, burada ilginç bir koku alınca işini bırakıp bu kokunun kaynağına ulaşmaya çalışır. En sonunda kokunun geldiği noktada bulunan iki adamın doğalgaz borularına zarar verip gaz kaçağına sebep olduklarını ve bu bölgeyi patlatmaya çalıştıklarını öğrenir. Sonrasında ise patlamayı engelleyip kötü adamların yakalanmasını sağlar. Bu olay neticesinde oradaki herkes, Mete’yi takdir eder.

Hakan abi babamı görünce bizim masaya doğru yürüdü. Elini omuzuma koydu, “Oğlunuzla gurur duymalısınız Eser Bey,” dedi.

Babam bana tekrar sarıldı. Arkadaşlarımın yanında bu kadar kucaklaşma hiç hoş kaçmıyordu ama neyse ki onlar da az önce aynı komik durumdan nasiplerini almışlardı.

“Evet, o benim gurur kaynağım.” dedi babam.

“Kokuyu nasıl almış, hiç anlayamadık. Kaldırımın epeyce altındaydı. Tünel açılıp doğalgaz borusuna ulaşılmış ve orada küçük bir çatlak oluşturulmuş. Çatlaktan sızan gaz kaldırımın altında birikmiş. Anlayacağımız, patlamaya hazır bir bomba... İyi ki o sırada çevrede sigara içen yoktu...” (KD, s. 112-113).

Romanın devamında Mete’nin heykeltıraş babası, eşi için bir heykel tasarlayıp onu eşine armağan eder. Bu hediyeği gören Mete’nin annesi ise oldukça mutlu olurken kocasını takdir etmeyi ihmal etmez.

“Sihirli değneği ve sırtında kanatlarıyla, babamın mermerden yonttuğu, dünyalar güzeli bir peri kızıydı annem... Sihirli değneğin ucundan parlayan kalbi gösterip,

“O, benim kalbim,” dedi gülerek.

“Şimdiye kadar gördüğüm en güzel heykel bu,” dedi annem.” (KD, s. 119).

Gökten Uzaylı Düştü'de Postipidik, bir moda defilesine katılır. Burada aldığı bazı kıyafetleri yeniden tasarlayarak sergiler. Bu tasarımlar defilede çokça beğenilir/takdir edilir. Bunun üzerine Postipidik, gezegeninde her istediği yerine getirilen bir kral olmaksızın Dünya'da sevilip takdir gören bir moda tasarımcısı olmayı tercih eder. Yazar, bu vesile ile takdir edilen davranışların bireyler üzerinde ne kadar etki bıraktığını sezdirir.

“Podyuma doğru ilerlerken kuliste bir an keşisakallı tasarımcıyla göz göze gelmiş, onun tüllü giysisini tanıyıp patırtı koparacağından korkmuştu. Ama hayır, bu mümkün değildi. Postipidik nerdeyse onu tamamen değiştirmişti. Öyle ki keşisakallı, Nen yanından geçerken dudaklarının arasından nerdeyse salondakilerin bile duyabileceği abartılı bir ıslık salmış, “Harikulade!” diye mırıldanarak elbisenin önünde saygıyla eğilmişti.” (GUD, s. 102).

“Kapiya yaklaştıklarında, televizyoncuların aralarında konuşup güldüğünü duydular: “Olağanüstü bir yaratıcılık...”
“Öyle... Tasarımlarına bakılırsa, başka bir dünyadan gelmiş...”
“Bence de. Resmen uzaydan düşmüş.” (GUD, s. 109).

Zombili Mombili Roman'da Barış, bilim fuarına robotuyla katılır. Fuarda bu robot çok ilgi görüp birinciliğe göz kırpar. Ancak beklenmedik bir olay, robotun yere düşerek parçalanmasına sebep olur. Barış, diskalifiye olduğu halde arkadaşlarının, öğretmenlerinin takdirini toplar. Bu takdir, Barış'ın robot geliştirme, bilime katkı sunma gibi istendik davranışlarını sürdürmesine, gelecek yıllarda da bu tür fuarlara katılmasına zemin hazırlar.

“Çünkü... çünkü bu yıl büyük ödüle layık olup şanssızlık eseri yarışma dışı kalan parlak bir altıncı sınıf öğrencimiz var...”
Müdür sözlerini Barış'ın adını söyleyerek bitirince, bu kez altıncı sınıfların coşkusu görülmeye değerdi. Zıplayanlar, bağırانlar, koşup Barış'a sarılanlar...
Sıra arkadaşı Deniz, “Yıllardır süren sekizinci sınıf saltanatını sen yıkacaksın, yaşşa be Barış!” diyerek omzuna dostça bir yumruk attı.” (ZMR, s. 148).

Tablo 4.29'da gösterildiği üzere Akal'ın altı romanında görülen bu değer, bireyin iyi eylemlerini sürdürmesine katkı sunar.

4.11.5. “İyimserlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

İyimser olma durumu olarak nitelendirilen iyimserlik; her olaya, duruma iyi tarafından bakan, her şeyin iyi olacağını düşünen kimseler için kullanılan bir tanımlamadır (Ayverdi, 2011b: s. 1500). İyimser bireyler, başlarına gelen olumsuz

durumlar karşısında yılmayıp olumsuzluklara rağmen hayata pozitif yönden bakabildikleri için güçlüdürler. Güçlü kişiler ise çevresini olumlu yönde etkiledikleri için yaşanılır bir toplumun ortaya çıkmasında önemli rol oynarlar. Bu sebeple birey ve toplum için önemli olan bu değer sonrakı nesillere aktarılması zaruridir.

Tablo 4. 30. Romanlarda “İyimserlik” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	77
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	18, 70, 103
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	-
Çılgın Uzey Planı	90
Gökten Uzeylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	10, 132

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, bir şeyler atıştırmadan yattığı bir gece kediye dönüşür. Ancak karşılaştığı kedilerden hiçbirinin kendisi ile arkadaşlık yapmadığını görünce canı sıkılmaya başlar. Buna rağmen umudunu yitirmeyerek olumlu düşünmeye devam eder.

“Ne kadar boş vermiş görünsem de, itiraf etmeliydim ki gururum kırılmıştı. İlerde yalpalaya yalpalaya yürüyen birkaç kişiyi görünce, o yana doğru yürüdüm. Belki içlerinde kedi seven biri vardı. Sırtımı okşayıp azıcık da boynumun altına kaşırsa, keyfim yerine geliverirdi.” (ACC, s. 77).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Emre ve Arda bir müzik grubu kurmayı düşünür. Bu işi gerçekleştirmek üzere bir araya gelip çalışmalar yapar. Ancak iyi uyum sağlamadıklarını görenler, onların başarılı olamayacağı izlenimine kapılmasına rağmen üç arkadaş zamanla mutlaka başarılı olacaklarını düşünür. Böylece iyimser davranıp umutlarını yitirmez.

“Çalışmalarımıza daha yenilerde başlamıştık, bu yüzden her birimizin ayrı telden çalması çok doğaldır. Zamanla uyum sağlayıp elbette hoş sesler çıkartacaktır ama belli ki kimsenin anlayış gösterip o güne kadar sabretmeye niyeti yoktu.” (KEİGBG, s. 18).

Romanın ilerleyen kısımlarında ise bir çete, Funda’yı fidye için kaçıtır. Ancak istenilen fidye ödendiği halde Funda bırakılmaz. Çünkü çete, aileden daha çok

para talep etmeye başlar. Bu olumsuzluğa rağmen Funda'nın ailesi, iyimser düşünerek kızlarına kavuşacaklarına dair umutlarını hiç yitirmez.

“İstedikleri fidyeyi hemen toplayıp verdim, yine de kızımızı bırakmadılar. Şimdi yeniden para istiyorlar. Benim için kızımın hayatı parayla ölçülemez; ne isterlerse, ne kadar isterlerse vereceğim. Ama kızımı bırakmayacaklarından kuşkuluyum. Yine de bence bu iyiye işaret, öyle değil mi? Para beklentileri olduğu sürece kızımı hayatta tutacaklardır.” (KEİGBG, s. 70).

Çılgın Uzay Planı'nda Bayan Tonto, Allegro'ya kavuşmak için Dünya'ya gelir. Tonto, Allegro'nun Dünya'da on bir yaşındaki bir kız çocuğuna dönüştüğünü öğrenince uzaylıların burada dönüşüm yapabileceği üç hakkından sonuncusunu on bir yaşındaki bir erkek çocuğuna dönüşerek kullanır. Tonto, daha çocuk olduğu halde ilerleyen zamanlarda sevdiği ile evlenebileceğine dair umudunu yitirmez, iyimser davranarak bu hayalini gerçekleştirebileceğine inanır.

“Planını yeni duruma göre güncellemeliydi. Madem Allegro on bir yaşındaydı, o da aynı yaşın bedenine girerdi. Böylece büyüdülerinde, üniversitede okurken ya da iş hayatına atıldıklarında karşılaşır, birbirlerini sevip evlenirlerdi.” (ÇUP, s. 90).

Zombili Mombili Roman'ında Özgür, ablasının evinde kaldığı bir gece kendisi dâhil herkesin aynı rüyayı gördüğünü fark eder. Rüya, aile bireylerinin geçirdiği mutlu bir pikniğe dairdir. Aile üyeleri kahvaltıda gördükleri mutlu rüyadan bahsedince Özgür'ün ablası, her zaman olumlu düşünmenin gerekliliğine vurgu yapar. Zira iyiyi düşünen/iyimser olan kişilerin iyiyle karşılaşacağını açıkça bildirir.

“Bülent gülmeye başladı. “Piknik sepeti hepimizi etkilemiş belli,” dedi. “Yatmadan önce ne düşünürse, ya da gün içinde neler yaşamışsa rüyasında onunla ilintili şeyler görüyor insan. Bilinçaltı, gün içindeki belleğe kaydedilen görüntülerden, yaşanan duygulardan etkileniyor çünkü...” diyerek konuya bilimsel bir açıklama getirdi.

“Evet,” diyerek eşini onayladı Emel. *“O yüzden her zaman güzel şeyler düşünmeli insan. İyi şeyler, iyilikleri davet ediyor.”* (ZMR, s. 132).

Tablo 4.30'da görüldüğü gibi Akal'ın dört romanında bu değerle ilgili bulgular tespit edilmiştir. Genel olarak bu değer, zor durumlarla karşılaşan kişilerin pes etmeden hayatlarına devam ettikleri ve bunun neticesinde mutlu olmaya başladıkları görülmüştür. İyimser bir bakış açısı ile hayata bakan kişilerin daha huzurlu oldukları, çevrelerini de olumlu yönde etkiledikleri gözlenmiştir.

4.11.6. “Temizlik” Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Temizlik, insanın daha sağlıklı bir yaşam sürmesine olanak sağlayan önemli bir değerdir. Zira temizliğe dikkat etmeyen birinin sağlığını kaybetmesi şaşılacak bir durum değildir. Dolayısıyla bireyin hem kendi temizliğine hem de çevresinin temiz olmasına özen göstermesi zaruridir.

Bu değere sahip birinin giyimde, yemekte temizliğe gereken hassasiyeti göstermesi, sürekli kirlenme ihtimali olan ellerini çoğu zaman yıkaması, ağız ve diş temizliğine dikkat etmesi, düzenli ve sık banyo yapma alışkanlığı edinmiş olması beklenir. Ayrıca çevresini temiz tutması, yerlere çöp atmamaya özen göstermesi, geleceğimiz olan çocuklara temiz bir çevre bırakmanın bilincinde olması ve buna göre hareket etmesi istenir. Dolayısıyla birey ve toplum için önem arz eden bu değerın çocuklara kazandırılması önem arz eder.

Tablo 4. 31. Romanlarda “Temizlik” Değerinin Dağılımı

Romanın Adı	Sayfa Numarası
Abur Cubur Canavarı	43
Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	128
Renk Delisi	-
Ses Delisi	-
Koku Delisi	33, 59, 74
Çılgın Uzay Planı	-
Gökten Uzaylı Düştü	-
Zombili Mombili Roman	-

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, yattığı yeri temiz tutmadığı için annesinin sitemi ile karşılaşır. Temizliğe dikkat etmesi hususunda uyarılır.

Yorganımı yatağıma bırakırken, bir kez daha “Aşk olsun!” dedi.

“Özür diledim ya anneciğim!”

“İkinci sitemim ayaklarını yıkamadan yatağına girmiş olmana...” dedi. Eliyle işaret ettiği yere baktım. Çarşafın ucu gerçekten de kir içindeydi.

Annemin gözü, bir akşam önce torbadan çıkarıp yere attığım spor ayakkabılara takıldı.

“Bana bak, yoksa ayakkabıyla mı girdin yatağı?” dedi kaşlarını çatarak. “Babana mı benzedin ne? Babaannem anlatırdı, senin yaşındayken ayakkabılarıyla yatarmış diye.” (ACC, s. 43).

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de kiralık eve çıkan Kerem, Emre ve Arda'nın bulaşıkları yıkaması, çamaşırları temiz tutması, ütü yapması, evi temizlemesi gerekir. Ancak henüz evin bu sorumluluklarını yerine getirmeye hazır olmayan üç arkadaş, temizliğin ne kadar önemli olduğunu kavramaya başlar.

"Gidip Arda'yı uyandırayım bari," diyerek odadan çıkarken, arkamdan, "Ben hiç yedek almamışım. Sende temiz çorap var mı?" diye seslendi. "Bunları üç gündür giyiyordum, artık leş gibi kokmuş."

O anda ablamın moral bozucu sözleri geldi aklıma. "Bulaşık, çamaşır, ütü, temizlik, yemek falan..." Ne yani? İlk günden çamaşır mı yıkayacaktık? Daha makinemiz bile yoktu." (KEİGBG, s. 128).

Koku Delisi'nde ise temizliğe oldukça önem veren Mete'nin ailesi, evlerine misafir geleceğini öğrenince zaten temiz olan evlerini en ince ayrıntısına kadar yine temizler.

"Herkes hemen yine çalışmaya koyuldu da tartışma unutuldu. Bu Alev de ne önemli bir konuksa! Annemin dolapların içlerine dalıp temizlik yapması, babamın sabunlu sularla halıları silmesi falan gerekti. Günler öncesinden koltukların, bibloların, sehparın yerini bile değiştirmişlerdi. İkisini de bugüne kadar böylesine hummalı bir temizlik içinde görmemiştım." (KD, s. 33).

Romanın devamında Mete, sabah uyandığında annesini ve babasını evde bulamaz. Üstelik onların odasına bakıp oradaki dağınıklığı fark edince oldukça şaşırır. Çünkü anne-babasının temizliğe ve düzene ne kadar önem verdiğini bilir.

"İçeride kimse yoktu. Sanki alelacele çıkmışlar gibi, giysileri sağa sola savrulmuştu. Dolap kapakları ve çekmeceler ardına kadar açıktı. Yatak da darmadağınıktı ki annem toplamasa babam toplardı; ikisi de o kadar düzen meraklısıdır." (KD, s. 59).

İlerleyen bölümlerde ise Mete, anne-babasının misafirleri Alev ile spora çıktığını öğrenir. Ayrıca Alev'in saçlarını boyatırken boyayı sıçrattığını ve bu sebeple evin kirlendiğini anlar. Mete, ebeveynlerinin temizliğe ne kadar önem verdiğini bildiğinden arkadaşları Tuna, Asya ve Alev'in kızı Lila ile birlikte hummalı bir temizlik yapma ihtiyacı hisseder.

"Lekelelere üzgün üzgün baktım."

"Benim annem babam da bu lekeleri görürse çok üzülecek ama..." dedim asık bir yüzle."

"Sileriz, çıkar." Diye atıldı Asya."

Epeydir ağzını açmamış olan Tuna bakıp başını salladı."

"Yerdeki bitemem ama bence duvardakiler silmekle temizlenmez, daha çok dağılır." dedi. "Onlara farklı bir çözüm bulmalıyız."

Tuna'nın aklından neler geçiyordu bilemezdim ama Asya'nın önerisini vakit kaybetmeden uygulamaya geçirdik. Bezler, kovalar, sabunlu sular... Dördümüz birden girişince lavaboyu, aynayı, küveti bir anda tertemiz yaptık. Yerleri de sildik; tek bir leke bırakmadık.” (KD, s. 74).

Tablo 4.31’de görüldüğü üzere Akal’ın üç romanında karşılaştığımız bu değer, ebeveynlerin çocuklarına temiz olmayı öğretmeye çalışması şeklinde sıklıkla işlenmiştir. Anne-babasının temiz olma noktasındaki hassasiyetlerinin bilincinde olan çocukların ise temiz olmaya özen gösterdikleri gözlenmiştir.

4.12. AYTÜL AKAL’DA DEĞER AKTARIMLARI

Değer aktarımının sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi, kazandırılmak istenen değerlerin hedef kitleye amacına uygun bir şekilde ulaşmasını sağlar. Okuyucunun uygun şekilde aktarılan değerleri edinmesi daha kolaydır. Bu sebeple yazarın hedef kitleye uygun bir aktarım biçimi kullanması zaruridir.

Araştırmanın bu kısmı, çalışmamıza konu olan Aytül Akal’ın romanlarında hangi değer aktarım türlerine yer verdiğini örneklerle ortaya koyma amacı ile hazırlanmıştır.

4.12.1. Sezdirme Yöntemi

Edebi eserlerde olması gereken yazınsallık ölçütünün bir gereği olarak Aytül Akal’ın çocuk romanlarında değerleri; doğrudan öğretme/bilgilendirme, nasihat verme, dikte edici ifadeler kullanma yollarından ziyade metnin tümüne yayarak sezdirmeye çalıştığı; iletileri örtük bir biçimde sunmasıyla da konuya gizli bir öz kattığı gözlenir.

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, bir gece herhangi bir şey atıştırmadan yattığında bir kediye dönüşür ve sokaklarda gezinmeye başlar. Ancak bu esnada komşularına ait arabanın kurcalandığını ve çalınmak üzere olduğunu fark eder:

“Ağacın altında duran yeşil araba, Hayriye Teyzelerin yeni arabası değil miydi? Kapısını kurcalayan adam hiç de Hüsnü Amca’ya benzemiyordu ama... Üstelik adamın gizli bir iş çevirmeye niyetlendiği benim gibi acemi bir kedi bile anlayabilirdi.” (ACC, s. 33).

Kediye dönüşen Bora, kimsenin kendisinden herhangi bir beklentisi olmadığı halde hiçbir çıkar gözetmeksizin hırsızlık olayının gerçekleşmesine engel olur:

“Bir sıçrayışta arabanın yanındaki ağaca çıktım, atlaya zıplaya en yüksek dala turmandım. Aşağıya bakınca biraz ürktüm. Kedilerin gerçekten dokuz canı var mıydı? Ya bu söz uydurmaysa ve atladığımda sakatlanırsam?

Kaygılanmayı bırakıp üçe kadar saydım ve paaat diye gövdemi arabanın üzerine bıraktım.

Gümmm!

İrkildim! Bu kadar ses çıkmasını ben bile beklemiyordu. Eh, kilolu olmam ilk kez işe yaramıştı. Araba öyle bir sarsıldı ki anında devreye giren alarmin tiz sesi, sokağı çınlatmaya başladı.” (s. 33).

Böylece Bora; hayatını tehlikeye atma pahasına iyilik yaparak, fedakârlıkta bulunarak, cesur davranarak hırsızlık olayının gerçekleşmesini engeller. Bu durum neticesinde hırsızlar hem amacına ulaşamaz hem de daha önce çaldıkları eşyaların bulunduğu çantayı bırakarak kaçmak zorunda kalır. Bu vesile ile yazar; haksızlıklara karşı kayıtsız kalmama, cesur davranma, iyilik yapma, fedakârlıkta bulunma değerlerinin önemini herhangi dikte edici bir ifadeye başvurmadan, öğüt vermeden okuyucuya sezdirir. Bora’nın bu değerlere sahip olması ise okuyucunun gözünde sevilen bir roman kahramanına dönüşmesini de sağlar.

Yazarın değer öğretimindeki/aktarımındaki rolü, okuyucunun zihninde değerlerle ilgili nitelikli sorular oluşturmakla sınırlı kalmalıdır. Yazar, bu ilkeden hareketle kilolu bir fiziğe sahip olan Bora aracılığı ile “Sağlığıma dikkat etmezsem neler olabilir, insanların fiziki yapıları ile niye dalga geçmemeliyim?” gibi soruları okuyucunun zihninde uyandırır. Bu vesile ile sağlıklı olmaya önem verilmesi gerektiğini okura hissettirmeye çalışır.

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, fidye için kaçırılan Funda’nın kurtarılmasında etkin bir rol oynar. Romanın önemli bir kurgusunu oluşturan bu olayda Kerem, kimsenin kendisinden yardım istemediği halde herhangi bir karşılık beklemeden bu sorumluluğu üstlenir, üstelik bu olay yüzünden derslerini kaçıır:

“Saatime baktım. Birazdan derse giriş zili çalacaktı. Ama şu anda benim daha önemli bir işim vardı, Funda Ablayı bulmadan bir yere gidemezdim. Benim dedektiflik yeteneğime ihtiyaçları olduğu ortadaydı.” (KEİGBG, s. 84).

Ancak zor durumda kalanlara yardım etmek toplumsal, bireysel, milli, manevi gibi değerleri kapsayan evrensel bir değerdir. Kerem’in herhangi bir karşılık beklemeden böyle bir eyleme girişmesi “iyilik” olarak nitelendirebileceğimiz değerlerin önemini artırarak onu “fedakârlık” derecesine çıkarırken aynı zamanda insanların zor

durumlara rağmen iyilik yapmaktan vazgeçmemeleri gerektiğini okuyucuya hissettirir.

Yazar romanda söz konusu değerleri -yardımseverlik, iyilik ve fedakârlık- aktarırken nasihat verme veya dikte etme yolunu değil sezdirme yöntemini kullanır. Zira yapılan iyiliklerin karşılıksız yapılmış olsa bile olumlu bir karşılık bularak ödüllendirileceğini -Kerem'in okuyucunun gözünde istendik nitelikleri olan bir kahramana dönüşmesiyle, okuyucu tarafından sahiplenilecek bir konumda verilmesiyle- sezdirir.

Gökten Uzaylı Düştü'de Hexonya kralı Postipidik, insanların uzaylılara düşman gözü ile baktığını ve bu durumun kendilerine karşı yapılmış bir haksızlık olduğunu savunur. Bu haksızlığı ortadan kaldırmak ve herkesin gözünde bir kahramana dönüşmek için Dünya'ya gelmeye karar verir. Bu amaçla insanların oldukça önemseydiği bir moda defilesine katılır. Tasarımcılardan aldığı elbiselere kendi tarzını katarak onları yeniden tasarlar ve sonrasında sergiler. Bu tasarımlar herkes tarafından beğenilir, takdir edilir, ayakta alkışlanır:

"Kapiya yaklaştıklarında, televizyoncuların aralarında konuşup gülüştüğünü duydular:

"Olağanüstü bir yaratıcılık..."

"Öyle... Tasarımlarına bakılırsa, başka bir dünyadan gelmiş..."

"Bence de. Resmen uzaydan düşmüş." (GUD, s. 109).

Bunun üzerine çok şaşırان ve sevinen Postipidik, her sözünün emir olarak algılandığı gezegenine dönmekten vazgeçerek Dünya'da kalmaya karar verir. Zira kral olmaktan ziyade bir sanatçı olması gerektiğini kavrar: *"Hiç sanmam. Bugüne kadar içimdeki yaratıcılığı fark edememişim. Burada kalıp Dünyalı bir tasarımcı olarak sürdüreceğim yaşamımı (GUD, s. 114)."* Böylece yazar herhangi bir öğüt vermeden, dikte edici ifadeler kullanmadan takdir edilme, öz saygı, kendini tanıma değerlerinin kişiyi mutlu kıldığını ve onun hayatına yön verdiğini sezdirir.

Ayrıca bu romanda Hexonyalılar; bilime ve bilim adamlarına çokça değer verir. Gezegenin kralı dâhil herkes bilim adamlarının sözünü dinler. Kral'ın Dünya'ya gidip gelmeyi sağlayan aygıtın seri imalatına geçilmesini istemesine rağmen bilim adamı Zomtrikista'nın bu isteğe karşı çıkması neticesinde talebinden vazgeçmesi bu durumu örnekler:

"Bakın bu şikâyetinizi döndüğünüzde Zomtrikista'ya iletirsiniz, bana değil. Ben de seri imalata geçmesini söyledim; ama o zaman bütün Hexonyalılar merak edip Dünya'ya

gidirmiş, sonunda insanlar tarafından fark edilirmişiz. Bir kişinin gidip gelmesi daha güvenli, diye karşı çıktı. Mucit diye saygı gösterdim, üstüne gitmedim.” (GUD, s. 44).

Böylece yazar okuyucunun zihninde “Bilime ve bilim adamlarına niçin önem vermeliyim?” sorusunu oluşturur. Hexonya’nın bilimde ne kadar ileri düzeyde olduğundan söz ederek bu sorunun cevabını da neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde okuyucuya hissettirir. Bu yolla bilime ve bilim adamlarına saygı duyulmadan toplumun bilim ve teknolojiye ilerleyemeyeceğini okura sezdirir.

Akal, sezdirme yöntemi ile değerleri aktarmaya çalışırken sadece olumlu durumları kullanmaz aynı zamanda olumsuz durumlardan da yararlanır. Yazar öğüt vermek, emretmek, yasaklamak yerine ipuçlarından hareket ederek; roman kişilerinin karşılaştığı olumsuz durumları kullanarak da değer aktarımını gerçekleştirmeye çalışır.

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de Kerem, Arda ve Emre’nin ebeveynleri, öğütler vererek, çeşitli yasaklar koyarak onların rahat bir şekilde hareket etmesini engeller. Ancak öğüt verme ve yasak koyma, üç arkadaşın çocuk olduğu halde ayrı bir evde yaşamak istemesine sebep olur. Bu durum, anne-babaların karşı çıktığı bir isteğin gerçeğe dönüşmesine de yol açar. Akal, bu yolla yasakların ve öğütlerin çocukların yanlış davranışlar sergilemesine, ebeveynlerinin sözünü dinlememesine ve ailenin çocuğa aktarmak istediği değerleri kazandıramamasına neden olduğunu sezdirmeye çalışır.

“Sehpaların yerini oynatmak yasak, top oynamak yasak, kanepeleri kirletmek yasak, kaymak, yuvarlanmak, takla atmak, zıplamak yasak... Ne yani, yemek masasının çevresinde uslu uslu oturup birbirimize bilmece mi soracaktık? Üstelik annem “ Bir şey ister misiniz ?” ya da, “ Size kek getirdim” gibi bahanelerle zırt fırt salona dalıp beni her seferinde utandırır. Kendi odama koymuştum ama salonun kapısına da “GİRİLMEZ” diye bir levha asamazdım ki.

Bir ara Emrelerde buluşmaya kalktık, onun annesi benimkinden de tuhaf çıktı. İlle oda kapısı açık kalmalıymış, bizi tehlikelerden koruyabilmek için gözü üstümüzde olmalıymış. Hayret bir şey! Kapıyı kapatmazsak, içerde nasıl top oynayacaktık, yatakta nasıl zıplayacaktık? Nasıl güreşecektik?” (KEİGBG, s. 10-11).

“Halının püskülüne takılıp yuvarlanırsınız... Ayağınız kayar, kafanızı kalorifer dilimine çarparsınız... Aynayı düşürür, bir tarafınızı kesersiniz... Pencereden sarkıp düşersiniz... Vıdı vıdı vıdı...”

O günden sonra Emre’nin odasına her girdiğimde, ayağım haliya takıldı, düşecek gibi oldum. Aynaya çarptım, kırılacak diye ödüm patladı. Masanın kenarı bile tehlikeli bir

sivrilik gibi görünmeye başladı... O yüzden Emrelere gitmeyi hiç istemiyorum.” (KEİGBG, s. 12-14).

“Arda’nın evinde de buluşuyorduk ama onun annesinden çok babası sorun oluyordu. Arka arkaya emirler yağırdırıyordu, bağırıp çağırıyordu.

“Çok gürültü yapıyorsunuz, yazamıyorum!”

“Yeter artık ama!”

“KESİN ŞAMATAYI, OKUDUĞUMU ANLAMİYORUM!”

“Tamam artık herkes evine!”

Ne zaman eğlenceli bir oyuna başlasak, yarım kalıyordu. Babası evde çalıştığı için gürültüden hoşlanmıyor, bizi hemen kapı dışarı ediyordu. Bu yüzden Arda’nın evinde toplanmayı da sevmiyorduk.” (KEİGBG, s. 15).

Romanın ilerleyen bölümlerinde ise kiralık eve çıkan üç arkadaş, evin tüm sorumluluklarını yerine getirmek zorunda kalır. Aileler de bu konuda bilinçli davranarak çocuklarının tüm sorumluluklarını yerine getirmesini bekler. Böylece onların sorumluluk bilinci ile harekete etmesini ve hayatı yaparak-yaşayarak öğrenmesini ister. Ayrıca ayrı bir eve çıkmak isteyen çocukları ile zıtlasmadan onların ayrı bir evde yaşayamayacaklarını onlara göstermeyi amaçlar. Çok geçmeden de bu amaçlarını gerçekleştirirler zira üç arkadaş da ayrı bir evde yaşayamayacağını anlayıp ailesinin değerini daha iyi kavrar:

“Emre giderken bana sarıldı. “Ayrı evde yaşamak bana göre değilmiş,” dedi.

Arda da omzuma dostça vurdu. “Sıkıntı yok, değil mi kanka? Kızmadın ya?

Ne diyebilirdim ki?

...

Birden kapının zili çaldı. Koşup açtım. Babam, annem ve ablam kapıdaydılar...

Onları gördüğüm an, Emre ile Arda’nın haklı olduğunu düşündüm. Kiralık evde henüz sadece iki gün bir gece geçmişti ama ben de ailemi ve evimi özlemiştim. Hatta o küçük odam bile burnumda tütüyordu.

İçimi çekerek anneme sarıldım.” (s. 137).

Çocuklar açısından olumsuz, ebeveynler açısından olumlu neticelenen bu olay vesile ile yazar, çocuklara “sorumluluk” vermekten kaçınılmaması gerektiğini okuyucuya sezdirir. Ayrıca bazen bazı şeyleri kaybetmeden onların değerinin anlaşılamayacağını da hissettirir. Kerem, Emre ve Arda’nın ailelerinden uzaklaşmadan onların değerini anlamaması söz konusu durumu örnekler.

Ebeveynlerin çocuklar üzerinde baskı yapması da çocukların istenmedik eylemlerde bulunmasına zemin hazırlar, değer aktarımının arzu edilir şekilde gerçekleşmesini zorlaştırır.

Abur Cubur Canavarı'nda kilolarından kurtulmak isteyen Bora'ya anne-babası sürekli yiyecekler getirir, onların bitirilmesini ister üstelik bitirilip bitirilmediğini de kontrol eder. Bunun üzerine Bora, ebeveynlerinin bu baskıcı tutumuna karşı yiyecekleri çöpe atarak anne-babasının ısrarlarından kurtulmaya çalışır. Bu tutum, çocuğun edinmesi gereken israftan kaçınma erdemi edinmemesine ve bu değeri çocuğa aktarması gereken ebeveynlerin bu olumsuz duruma ortam hazırlamasına sebep olur.

“Yiyecekleri boşaltabileceğim bir yer aradım. Çöp kutusu olmazdı, annem hemen görürdü. Klozete döküp rezervuarı çeksem, tıkanabilirdi. Telaşla sağa sola baktım. Dolapta spor ayakkabılarımın torbasını buldum. Ayakkabıları yere silkeleyip peçetede kileri poşete boca ettim.” (ACC, s. 26).

“Babamın yaklaşan ayak seslerini duyar duymaz, paketleri telaşla açıp naylon torbaya boşalttım. Boş ambalajları, görünür bir şekilde yine masamın üzerinde bıraktım. Torbayı da sabah okula giderken yanıma alıp çöpe atmak için aceleyle çekmeceye tıktım.” (ACC, s. 74).

Çocukları yanlış yollara yönlendiren, onların değerleriyle bütünleşmiş bir yapıda olmalarını engelleyen diğer bir etmen ise toplum baskısının bir yansıması olan alay etmek/dalga geçmektir. Çocuklar özellikle arkadaş ortamında kendileri ile dalga geçilmesinden hoşlanmaz. Bu sebeple kötü duruma düşmemek için yalan söyleme yoluna başvuruabilirler.

Ses Delisi'nde Mete, kitap kurdu olduğunun anlaşılmasını istemez. Çünkü arkadaşlarının bu durumdan ötürü kendisi ile alay edeceklerinin bilincindedir. Bu sebeple Mete, Asya'nın ödünç getirdiği kitapları okumak ve onlara sahip çıkmak yerine arkadaşının ısrarı ve kitap kurdu olmadığını gösterme ihtiyacı hissetmesi yüzünden onları bir sahafçıya satmaya ikna olur. Bu durum ise emanete sahip çıkmamak, yalan söylemek gibi olumsuz durumların ortaya çıkması anlamına gelir. Dolayısıyla çocuğun edinmesi gereken dürüstlük, güven, doğruluk, emanete sahip çıkma gibi değerlere uygun davranmamasına sebep olur. Aynı durum *Renk Delisi*'nde de karşımıza çıkar.

“Bir an aklımdan Asya'yı da içeriye davet etmek geçti, zaten ekip için bir iki kişiye daha ihtiyacımız olacaktı. Ama önce, kucağındaki kitapları Erhan görmeden derhal

ortadan kaldırmalıydım. Kitap kurdu olduğumu anlarsa alaylarından kurtulamaz, mahallede maç yaptığımız çocukların da diline düşerdim.” (SD, s. 13).

“Kitapları gösterdik. Dükkân sahibi, temiz kullanıldıkları için hepsini yarı fiyatına alabileceğini söyledi. Yırtık, kirli falan olsalar çok daha düşük fiyat verirmiş.” (SD, s. 21).

“Sınıf arkadaşlarımın çoğu kitap okumazdı. Elimde bir kitap görseler hemen alay etmeye başlardı. Ben de evde gizli gizli okurdum. Kankam Tuna bile bilmezdi.” (RD, s. 17).

Olumsuz durumlardan hareketle yazar; çocuklara baskı yapmanın, çok sık öğütlerde bulunmanın, yasaklar koymanın, sınırlar çizmenin, onlarla alay etmenin onların kötü alışkanlıklar edinmesine, kazandırılmak istenen değerlerin aktarımını güçleştirmesine sebep olduğunu metnin dokusuna sindirerek okuyucuya iletmeye çalışır. Yazar değer aktarımının sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi için nelerden kaçınılması gerektiğini de böylece hissettirir.

Zombili Mombili Roman’da ise Özgür, açgözlü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sahip olduğu antika eşyaların kendisini zenginleştirip mutluluğa ulaştıracağını düşünür. Ancak olaylar onun beklediği şekilde gelişmez. Zira cansız birer nesne olmayan antikalar; onun hırsız olarak görülmesine, mutsuz olmasına, arkadaşları ile arasının açılmasına neden olur. Üstelik bu eşyalardan kurtulmak istediğinde onlardan bir türlü kurtulamaz. Özgür, başına gelen bu olumsuzlukların açgözlü davranmasından kaynaklandığını fark eder: *İçindeki ses, “Yoksa açgözlü olmanın bedeli mi?” diye fısıldadı...”* (s. 196) Böylece açgözlü davranmaması, kanaatkâr olması gerektiğini anlar. Romanın geneline sindirilerek aktarılan bu durum “Niçin açgözlü davranmamalıyım, kanaatkâr olmalıyım?” sorusunun cevabını da okuyucuya hissettirir.

4.12.2. Karşıtlıklardan Yararlanma Yöntemi ile Değer Aktarımı

Akal romanlarında karşıt durumları bir arada vererek, kişilerarası ve iç çatışmalardan yararlanarak soyut bir yapıya sahip olan değerlerin somut hale gelmesine ve çocuklar tarafından daha kolay edinilmesine zemin hazırlar.

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, geceleri yatmadan evvel bir şeyler atıştırmadığında kedi, kaplan, böcek, sivrisinek gibi çeşitli hayvanlara dönüşen bir abur cubur canavarıdır. Ancak Bora gerçekleştirdiği dönüşümleri arkadaşı Erol’a anlattığında arkadaşının inanmadığını görür. Bu durum iki arkadaş arasında çatışma

çıkmasına ve Bora'nın oldukça üzülmesine sebep olur: *“Bana inanmadığı için ona kırılmışım. Kahvaltı boyunca yüzüne bakmadım, sürekli somurttum.”* Çünkü çok sevdiği arkadaşının kendisine inanmadığını görmek, onun için alışıldık bir durum değildir. Ancak kendi içinde de çatışma yaşayan Bora, öz eleştiride bulunup Erol ile empati yaparak yaşananları değerlendirdiğinde arkadaşına haksızlık yaptığını anlar: *“Ama sonra düşününce ona hak verdim. Yerinde olsam, ben de gözümlle görmeden inanmazdım (ACC, s. 118).”* Sonrasında ise Bora; kendisini olduğu gibi kabul ederek, yaşadıklarına kimseyi inandırma gereği duymayarak karşılaştığı çatışmaları çözer: *“Özür dilemeni beklemiyorum” dedim. ‘İnanıp inanmaman da önemli değil. Ben kendime güveniyorum ve ne dediğimi biliyorum. Ben buyum işte, anlattığım gibi’ (ACC, s. 149-151).*

Bora arkadaşına doğruları anlattığı halde arkadaşının ona inanmayıp yalan söylediğini düşünmesi neticesinde karşıt bir durum yaşanır. Bu karşıtlık neticesinde Bora, hem kendisi hem de arkadaşı ile çatışmalar yaşar. Ancak Bora'nın özsaygı, empati yapabilme ve öz eleştiride bulunabilme becerisi, onun bu çatışmaların üstesinden gelmesini kolaylaştırır. Yazar, bu karşıtlık ve çatışmalardan hareketle soyut bir yapıda olan özsaygı, öz eleştiri ve empati değerini somutlaştırırken bu değerlerin önemini de okuyucuya sezdirir.

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de birçok konuda birbiri ile çatışan Kerem ile ablası Sinem, hem iyi geçinmez hem de birbirlerine pek güvenmez. Zira Sinem, kiralık ev arayan Kerem, Arda ve Emre'ye yardım edeceğine dair söz verdiği halde sözünde durmaz üstelik üç arkadaşı oyuna getirmekten de kaçınmaz. Bu olaydan sonra arası iyice açılan abla-kardeş, birbirlerine hiç güvenmemeye başlar. Ancak sonraki süreçte çok daha önemli konularda dahi birbirlerinin sözüne kuşku ile baktıklarını fark eden iki kardeş, birbirine güvenmemenin ne kadar olumsuz bir durum olduğunu anlamaya başlar:

“Gittiğimiz evin bodrumunda bulduğumu söyleyince ablamın bana inanmayacağını tahmin etmişim. Onu kandırmaya çalışmakla suçladı beni.

İki kardeş birbirimize güvenemememiz ne kötüydü.” (KEİGBG, s. 54).

Yazar aile içinde sıklıkla karşılaşılması muhtemel olan iki kardeş arasındaki bu çatışmadan hareketle birbirine güvenmek/güvenmemek zıtlığını okuyucunun zihninde canlandırır. Böylece soyut olan güven değerinin önemini somutlaştırır.

Renk Delisi'nde Tuna, çalınan çantasının bulunması için polis karakoluna başvurur. Ancak çocuk olduğu gerekçesi ile talebi ciddiye alınmaz, polislerin şu

tepkisiyle karşılaşır: “Bizim işimiz başımızdan aşkın. Sabah akşam soyguncuların, katillerin peşindeyiz. Sen kalkmış, kitap defter arattıracaksın bize (RD, s. 54).” Çocuklar ile yetişkinler arasında gerçek hayatta da sıklıkla yaşanabilen bu çatışma, Tuna’nın farklı arayışlara girişmesine sebep olur. Zira Mete ve Asya ile bir ekip kurup çantanın izini sürer ve en sonunda banka soygunu yapmayı planlayan bir çete tarafından çantasının çalındığını öğrenir. Üç arkadaşın banka soygununu polise haber verip soygunu engellemeye çalışması gerekirken üçü de bunu yapmaz. Zira Tuna, daha önce polislerle yaşadığı çatışmadan yola çıkarak polislerin kendilerine güvenmeyeceğini, kendilerini ciddiye almayacağını düşünür. Bu çatışma aracılığı ile yazar çocukların sözüne inanmak/inanmamak ikileminden hareketle çocuklara güvenmek, onları ciddiye almak, onlara saygı göstermek gerektiğini okuyucuya sezdirir.

Koku Delisi’nde Alev, herkes tarafından beğenilen kırmızı saçlarının ağarması üzerine saçlarını boyatır. Ancak bir süre sonra bu boyalar, onun sağlığının bozulmasına neden olmaya başlar. Alev’in kızı bu hususu şöyle açıklar:

“Annem genç yaşta saçında beyazlar görmeye başlamış, çok üzülmüş. Okuldayken herkes âşıkmiş onun kızıl dalgalarına... O da pek severmiş saçının rengini. Bu yüzden kimseye belli etmemek için uzun süre boyayarak eski rengini ve parlaklığını korumaya çalışmış. Bu arada sağlığı bozulmuş, doktor doktor dolaşmaya başlamış.” (KD, s. 70).

Alev, bu durum karşısında boyama işini bırakması gerektiğini anlar ve bir müddet boyamayı bırakır ancak eski arkadaşları ile buluşmaya karar verdiğinde sağlığına rağmen yine saçlarını boyatır. Zira kendi içinde çatışmalar yaşayan Alev, sağlığı ile saçları arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığında saçlarını boyamayı tercih eder:

“Ne yapsın? Sağlığı ile saçları arasında seçim yapmak zorundaydı. Herkesin onu kızıl saçlarıyla hatırlamasını istediği için de yıllardır fotoğraf çekirtmiyor, kimseye görünmek istemiyordu. Bu yüzden arkadaşlarını özlemesine rağmen şimdiye kadar ülkesine dönmeyi düşünmemişti.” (KD, s. 72).

Yazar böylece roman kişisine, iç çatışmalarında sağlıklı olma ile güzel görünme zıtlığını yaşatarak sağlığın daha önemli olduğunu ön plana çıkarır.

Aynı durumun bir benzeri de *Gökten Uzaylı Düştü*’de karşımıza çıkar. Zira Hexonyalılar, Dünya’ya geldiğinde insanların değişik nitelikleri ile karşılaşır ve bu niteliklerden bazılarını anlam veremez. İnsanların güzellik uğruna sağlığını hiçe sayarak ilaçlar kullanması, uzaylıların anlamlandıramadığı durumlardan biridir.

Ancak Dünya'ya gelen uzaylılardan biri olan Nen'in de insanlar gibi bu ilaçları kullanmaya başlaması, onun diğer uzaylılarla çatışma yaşamasına sebep olur. Bencil tavırları ile okuyucunun karşısına çıkan Postipidik bile, Nen'in bu davranışına sert bir şekilde tepki verir. Bu tepki ise aynı durumun tekrarlanmasını engeller.

"Şunu içerse açlığım geçer."

"Neymiş o?"

"Zayıflama hapi. Tok tutuyormuş, bir şey yemeyince de böyle ince kalıyormuşsun. Öğrendim."

Başkan, Nen'in eline sertçe vurarak hapi yere düşürdü.

"Aptal olma! Ver o şişeyi bana."

Şişeyi Nen'in elinden alıp çöp kutusuna fırlattı.

"Böyle saçma nedenlerle ilaç içilir mi? Sağlığını bozacaksın. Ben de seni akıllı bir kız sanmıştım..." (s. 88-90).

Yazarın bu çatışmayı, okuyucunun karşısına iyi nitelikleriyle çıkan Nen ile egoist tavırlarıyla çıkan Postipidik arasında gerçekleştirmesi rastgele tercih edilmiş bir durum değildir. Zira insanların ve uzaylıların gözünde bir kahramana dönüşmekten başka amacı olmayan Postipidik'in bile sağlıklı olmaya önem vermesi, sağlığın vazgeçilmez bir değer olduğunu gösterir. Yaşanan çatışmadan hareketle yazar, sağlıklı olmaya önem verme/güzellik uğruna sağlığını hiçe sayma karşıtlığı ile sağlığın önemli olduğunu sezdirmeye çalışır.

Dünya'ya gelen uzaylıların anlamlandıramadığı bir diğer durum ise insanların birbirine karşı anlayışlı olmamasıdır. *Çılgın Uzay Planı*'nda uzaylılar, insanların birbirine karşı anlayışlı davranmadığını fark ettiğinde oldukça şaşırır. Bu durum neticesinde Dünya'nın pek yaşanılır bir yer olmadığını düşünmeye başlar.

"Caddede araçlar adım adım ilerliyordu. Şoför koltuğunda oturanlar, birbirlerine korna çalıp kaş göz oynatıyor, ellerini, kollarını, hatta parmaklarını sallıyor, mesajı alanlar diğerine aynı şekilde karşılık veriyordu." (ÇUP, s. 124).

Yazarın yaşanan durumu uzaylıların gözünden yansıtması, bilinçli bir tercihtir. Zira bir olayın içinde yer alan kişiler olayla ilgili her şeyi bağımsız bir şekilde göremeyebilir. Ancak olayın dışındaki kişiler, yaşananlarla ilgili daha sağlıklı tespitlerde bulunabilir. Bu sebeple birbirine karşı anlayışlı olma/olmama ikilemini uzaylıların gözlemlerinden hareketle yansıtan yazar, hoşgörü değerinin ne kadar önemli olduğunu okuyucuya sezdirmeye çalışır.

Zombili Mombili Roman'da aşk romanları yazan Özgür, sekiz ayda hazırladığı romanının basılması için yayınevine gider. Ancak burada hiç beklemediği

bir cevapla karşılaşır. Zira buradaki görevli artık aşk romanı basmadıklarını bildirir: “Bakın, az önce de söyledim ya, aşk romanları ile ilgilenmiyoruz artık. Gerilim romanı istiyoruz. Okuru şöyle ağız tadıyla korkutacak, yerinden hoplatacak şeyler... (ZMR, s. 5)” Özgür ise beklemediği bu olumsuz cevap üzerine oldukça sinirlenir. Ancak bir kitap için yayınevi ile arasının bozulmasını da istemez: “Yazıp yazamayacağım, yazarsam da basılıp basılmayacağı belli olmayan bir kitap yüzünden yayıneviyle aramızda gerginlik olmasını istemezdim.” (ZMR, s. 6). Dolayısıyla Özgür ile yayınevi arasında bir çıkar çatışması yaşanır. Bu çatışmanın başarıyla çözülmesini sağlayan temel unsur ise Özgür’ün yayınevi ile empati kurması ve yayınevine hak vermeye başlamasıdır:

“Kendi yeğenlerimden biliyordum. Nilsu sekiz, Barış on iki yaşındaydı ve bir yetişkini bile yerinden hoplatacak korku kitaplarını ellerinden düşürmezlerdi. Bunu hatırlayınca, yayınevinin talebine hak verdim.” (s. 9-10).

Yazar sıklıkla yaşanabilen bu çıkar çatışması aracılığı ile empati yapmanın, çatışmaları yok etmedeki rolünü okuyucuya sezdirir. Aynı zamanda soyut bir yapısı bulunan bu değerin somutlaşmasını ve edinilmesini kolaylaştırır.

4.12.3. Kahramanla Özdeşim Kurma Yöntemi ile Değer Aktarımı

Kahraman; eserde iyiliği ön plana çıkaran, iyiliğin kazanması için mücadele eden kişidir. Sağlam bir yapıya sahip olan kahramanların değerlere uygun bir hayat sürmesi; karşılaştıkları problemleri çözme noktasında kararlı ve cesur davranması, arkadaşlık, iş birliği, dayanışma ve fedakârlık değerlerine uygun bir tutum sergilemesi; inandırıcı ve tutarlı olması okuyucunun onlarla özdeşim kurmasına olanak sağlar. Akal’ın romanlarında karşılaştığımız kahramanlar da sözü edilen özdeşim kurmaya değer özellikleriyle okuyucuya rol model olur. Okuyucunun kahramanla özdeşim kurması ise onun değerlerini edinmesini kolaylaştırır.

Abur Cubur Canavarı’nda Bora, fazla kilolarından kurtulmak ve daha sağlıklı fiziğe sahip olmak için kararlı davranır:

“Yok babaanne, kilo vermeye kararlıyım. Abur cuburu kestim.”

“Böyle tombul pek şirinsin ama.”

“Ben şirin olmak istemiyorum; sağlıklı olmayı yeğliyorum” dedim kararlı bir sesle.” (ACC, s. 67).

Bora’nın amacına ulaşmasında sabırlı ve kararlı hareket etmesi etkili olur: “*Abur cuburu kestiğimden beri birkaç kilo vermiştim* (ACC, s. 108).” Roman

kişisinin olumlu nitelikleri ile okurun karşısına çıkması, sabırlı ve kararlı davranıp başarıya ulaşması okuyucunun onunla özdeşim kurmasını sağlar. Dolayısıyla okur, özdeşim kurduğu roman kişinin sahip olduğu değerlere de yakınlık hisseder, onları edinmesi kolaylaşır.

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece'de Kerem, kimse ile küs kalamayan, ona karşı hata yapanları bile affetme ihtiyacı hisseden bir kişiliğe sahiptir:

"Yumuşadım hemen. Zaten küs kalmaktan hiç hoşlanmam, insan içinde kötü duygularla rahata uyuyamıyor. Bir kez Emre'yle küsüşmüştük de, sabaha kadar kabuslar görmüştüm." (KEİBG, s. 39).

Kerem'in barış değerine önem vermesi, olgun davranıp hataları bağışlayabilmesi onu okuyucunun gözünde sevilen bir konuma getirir, onunla özdeşim kurmasına yardımcı olur. Okurun onunla özdeşim kurması ise onun sahip olduğu değerleri edinmesini kolaylaştırır.

Çılgın Uzay Planı'nda Ces; Bayan Tonto, Hex ve Nen ile uzaydan Dünya'ya gelir. Gezegende yaramazlıkları ile tanınan Ces, burada da yaramazlıklarını sürdürür. Herkesin kendisi ile ilgilenip onu kucağında taşıması için uzaylıların Dünya'da gerçekleştirebileceği üç dönüşüm hakkından birini bir bebeğe dönüşerek kullanır. Bunun üzerine daha önce iki olgun bireye dönüşen Hex ve Nen, çocuk bakımı ile ilgili hiçbir bilgiye sahip olmadığı halde Ces'in tüm ihtiyaçlarını karşılayıp ona ebeveynlik yapar. Bayan Tonto, Ces'i kendi haline bırakıp işleri ile ilgilenmeleri gerektiğini söylediği halde Hex ile Nen, Ces'in bakımını üstlenmeleri gerektiğini şu sözlerle dile getirir:

"Biliyorsunuz yani biliyorsun ki bu gezegende bebekler doğdukları andan itibaren bakıma muhtaçlar. Sınıfta Dünya bölümünü işlerken siz... yani sen anlatmıştın, bütün çocukların sağlıklı büyümesi için onları seven, koruyan, gereksinimlerini yerine getiren bir ailesi olmalı diye..." (ÇUP, s. 117).

Aynı şekilde Hex ile Nen, Dünya'da kalmaya karar veren ve 11 yaşlarındaki bir erkek çocuğuna dönüşerek son dönüşüm hakkını kullanan Tonto'ya da bir aile bulmadan gezegenlerine dönmek istemez:

"Yok yok, mümkün değil! Son seçtiği beden daha büyük yaşta olsa, Dünya'da tek başına yaşayabilirdi. Ama bir çocuk..."

Nen, asık bir yüzle Hex'i onayladı.

"Haklısın! Eğer Hexonya'ya dönmek istiyorsak, Bayan Tonto'yu teslim edebileceğimiz güvenilir bir aile bulmak zorundayız." (ÇUP, s. 121).

Hex ile Nen gönüllü bir şekilde, zor durumda kalan Ces ve Tonto'ya yardım edip, iyilik ve fedakârlıklarda bulunarak onları kötü durumdan kurtarır. Bu durum, okuyucunun fedakâr kişilerle özdeşim kurmasına olanak sağlayıp onun değerlerini benimsemesine yardımcı olur.

Gökten Uzaylı Düştü'de Kral Postipidik, insanların uzaylıları düşman olarak gördüğünü bildirerek bu haksızlığın ortadan kaldırılması gerektiğini düşünür. Bunun için küçük bir uzaylı ile Dünya'ya gelmeye karar verir. Kral, yanına alacağı küçük uzaylıyı seçmek için bir okul ziyareti gerçekleştirir. Ziyaretin sonunda Nen adındaki küçük bir kızı seçer. Ancak küçük kız, insanların kendilerine zarar vereceğini düşünerek çokça korkar ama korkusunu dile getiremez. Bu durumu fark eden Hex, arkadaşını kurtarmak için gönüllü olarak Dünya'ya gitmek ister: *Arkadaşının korkudan taş kesilmiş halde Başkan'a bakakaldığını gören Hex, hemen atıldı. "Onun yerine ben geleyim Başkanım* (GUD, s. 29).” Bunun üzerine Kral, iki küçük uzaylı ile Dünya'ya gitmeyi kararlaştırır. Bir arkadaşı ile Dünya'ya gideceği için korkusu azalan küçük kız, bu duruma oldukça sevinir. Hex'in bu cesur, dostça ve fedakârca davranışı, onu okuyucunun gözünde saygın bir konuma getirirken özdeşim kurmaya değer özelliklerini de yansıtır. Hex ile özdeşim kuran okuyucunun, onun sahip olduğu değerleri edinmesi ise kolaylaşır.

Ses Delisi'nde Mete, Tuna ve Asya yardım talebinde bulunan çocuğu bulmak için harekete geçer. Asya gönüllü bir şekilde, bu talebi karşılıksız bırakmayacaklarını şöyle dile getirir: *"Görünmeyen bir topluluğa seslenir gibi, "Süper Çocuklar bu gizemi çözeer!" diye bağırdı Asya* (SD, s. 46).” İpuçlarından hareketle bir apartmanın bodrum katına inen üç arkadaş, oradaki çatlakları fark edince bina sakinleri için oldukça endişelenerek durumu onlara aktarır: *"Hayatınız tehlikede," dedim. "Bodrumu su basmış, kolonlarda derin çatlaklar var* (SD, s. 100).” Üç arkadaşın uyarısını dikkate alan apartman sakinleri, bodruma inince atlattıkları tehlikenin farkına varır:

"Bodrum su içinde!"

"Beton çürümüş!"

"Çatlaklar çok derin!"

"Bina fazla dayanmaz!"

Merdivenlerden birer ikişer çıkmaya başladılar. Hepsi kaygı içindeydi. Şaşkınlıklarını yüzlerinden okunuyordu.

"Apartman görevlisi tehlikenin farkında değil."

"İyi ki o çocuklar gördüler de bizi uyardılar..."

“Bina güvenli hale getirilene kadar başka bir yerde kalmalıyız.” (SD, s. 102).

Bu uyarı ile çok önemli bir tehlikeyi kazasız bir şekilde atlatan bina sakinleri üç arkadaşla teşekkür eder, onların birer süper çocuk olduğunu ifade eder: *“Gerçekten süper çocuklarmışsınız...” diye gülümsedi adam (s. 103).* Üç arkadaş; yardım çağrısında bulunan çocuğa ulaşmak için gönüllü bir şekilde uğraşarak, apartman sakinlerini uyarıp onları olası bir felaketten kurtararak okuyucuda olumlu bir izlenim bırakır. Bu durum ise okurun onlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırarak onların sahip olduğu değerleri -yardımlaşma, iş birliği, arkadaşlık, fedakârlık- edinmesine zemin hazırlar.

Renk Delisi’nde Tuna, kaybolan çantasını bulmak için Mete ve Asya ile bir ekip kurarak iş birliği yapar. Yoğun uğraşlar neticesinde çantanın izini bulan üç arkadaş, çantayı çalanların bir banka soygunu yapmayı da planladığını öğrenir. Ancak üç arkadaş, hayatlarını tehlikeye atma pahasına suçluların polislerce yakalanmasını sağlar: *Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin, polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm. (RD, s. 102)* Onların dayanışma, cesaret ve çalışkanlık değerlerine uygun hareket etmesi ile başarıya ulaşması, okuyucunun onlarla özdeşim kurmasına vesile olup üç arkadaşın sahip olduğu değerleri edinmesine de ortam hazırlar.

Koku Delisi’nde Mete’nin ebeveynleri temizliğe oldukça özen gösterir. Bu sebeple Mete, bir sabah uyandığında anne-babasının evde olmadığını ve evin çok dağınık/kirli olduğunu fark ettiğinde oldukça şaşırır. Ebeveynleri eve döndüğünde dağınıklığı/kirliliği görüp üzülmesin diye Mete; Asya, Tuna ve Lila’dan yardım ister. Bunun üzerine dört arkadaş, iş birliği yaparak evi temizlemeye karar verir: *“Dördümüz birden girişince lavaboyu, aynayı, küveti bir anda tertemiz yaptık. Yerleri de sildik; tek bir leke bırakmadık.” (KD, s. 74)* Dört arkadaşın aile sevgisi, yardımlaşma ve dayanışma değerleri sayesinde başarıya ulaşması, okurun onlarla özdeşim kurmasını ve onların sahip olduğu değerleri edinmesini kolaylaştırır.

Zombili Mombili Roman’da Barış’ın bilime meraklı bir yapısı vardır. Hatta Barış, okulun düzenlediği bilim fuarına geliştirdiği robotla katılır. Barış’ın bilimle ilgilenmesinin temel sebebi ise insanlara yararlı bir birey olmaktır:

“İnsan hayatı her şeyden önemliydi. Barış da bunun farkındaydı. Babası hayat kurtaran, annesi ise hayatlara anlam kazandıran birer kahramandı onun gözünde... Kendi de büyüyünce buluşları ile insanlığa yararlı şeyler yapmayı hayal ediyordu.” (ZMR, s. 134).

Romanda iyi yönleri ile okurun karşısına çıkan Barış, iyi niteliklere sahip ebeveynlerini örnek alır, onlarla özdeşim kurar. Barış'ın da insanlığa faydalı olma isteği, onu okuyucunun gözünde sevilen bir konuma taşır ve onunla özdeşim kurmasını kolaylaştırır. Zira iyilik yapmak, insanlara yararlı olmak özdeşim kurmaya değer niteliklerdendir. Bu durum, okurun özdeşim kurduğu Barış'ın sahip olduğu değerleri edinmesini olumlu yönde etkiler.

Edebi eserlerde karşılaşılan kahramanların inandırıcı ve tutarlı olması istendik bir durumdur. Ancak inandırıcı ve tutarlı bir yapıya sahip olan kahramanların aşırı idealize edilmiş olması, okuyucunun onlarla özdeşim kurmasını engeller. Zira bir kahramanın her yönüyle idealize edilmiş olması, onu inandırıcı ve gerçekçi olmaktan çıkartır. Bu sebeple özdeşim kurmaya değer nitelikler taşıyan kahramanlar, her şeyin üstesinden gelebilen bir yapıda değildir, belirli noktalarda sınırlı bir güce sahiptir. Akal'ın çalışmamıza konu olan romanlarında karşılaştığımız kahramanlar da sadece olumlu yönleri ile okurun karşısına çıkmaz. Bazen istenmedik davranışlarda da bulunan kahramanlar, genel olarak aşırı idealize edilmiş bir yapıya ve sınırsız bir güce sahip değildir.

Koku Delisi'nde Mete'nin anne-babasının bir arkadaşı, kızı ile birlikte onlara misafirlığe gelir. Gelen misafirlerin daha rahat edebilmesi için onlara bir oda hazırlanır. Bu oda Mete'nin odasıdır. Bu durum Mete'nin hiç hoşuna gitmez. Zira misafirler için “*belalı konuk*”, “*sinir kız*” gibi tabirler kullanmaktan çekinmez. Birçok iyi niteliği ile eserde okuyucunun karşısına çıkan Mete'nin misafirlerle ilgili böyle bir tutum içinde olması, onun aşırı idealize edilmiş biri olmadığını gösterir. Üstelik odasını kaptıran her çocuk gibi olumsuz tepki verse de gerçekçi bir tavır sergilemiş olur. Bu durum kahramanın inandırıcılığını artırır.

Gökten Uzaylı Düştü'de Postipidik, Hex ve Nen Dünya'ya gelir. Bir müddet Dünya'da kalan üç uzaylı, insanların bazı olumsuz alışkanlıklarını sergilemeye başlar. Nen'in sağlığını hiçe sayıp güzellik uğruna ilaç kullanması, söz konusu durumu örnekler:

“*Şunu içersem açlığım geçer.*”

“*Neymiş o?*”

“*Zayıflama hapı. Tok tutuyormuş, bir şey yemeyince de böyle ince kalıyormuşsun. Öğrendim.*”

“*Başkan, Nen'in eline sertçe vurarak hapı yere düşürdü.*

“*Aptal olma! Ver o şişeyi bana.*”

“*Şişeyi Nen'in elinden alıp çöp kutusuna fırlattı.*

“Böyle saçma nedenlerle ilaç içilir mi? Sağlığını bozacaksın. Ben de seni akıllı bir kız sanmıştım...” (GUD, s. 88-90).

Birçok olumlu niteliği ile okuyucunun karşısına çıkan Nen’in bu davranışı, onun aşırı idealize edilmiş bir yapıda olmadığını gösterir. Aynı şekilde eserde bencilliği ile ön plana çıkan Postipidik’in ise istenmedik bir davranışa karşı verdiği bu tepki, onun bazı yönleri ile olumlu nitelikler de taşıdığını ispatlar. Bu durum kahramanların inandırıcılığını, gerçekçiliğini artırdığından okuyucunun kahramanla özdeşim kurmasını ve onun değerlerini edinmesini kolaylaştırır.

Zombili Mombili Roman’da Özgür; açgözlü, hırslı bir yapıya sahiptir. Hatta bazen karşıdaki insanları küçük görmekten bile geri durmayarak egoist davranışlar sergiler: “*Kafedeki aptal kadın eşyaları satmayı akıl edememiş. Oysa karşılığında alacağı paralarla orayı yeniden dekore eder, işini büyütebilirdi. Neyse, bana ne...*” (ZMR, s. 57) Ancak romanda okurun karşısına birçok olumsuz yönü ve yanlışı ile çıkan Özgür’ün birçok iyi yönü de vardır. Yeğenlerini çok sevmesi ve onlara çokça değer vermesi bu durumu örnekler: “*Emin ol ki, sen de Nilsu da benim için dünyalar kadar değerlisiniz.*” (ZMR, s. 118)

Özgür’ün hem iyi hem de kötü yönleri ile tanıtılmış olması, gerçekçi ve inandırıcı bir durumdur. Zira insanlar gerçekte de ne sadece iyidir ne de sadece kötüdür. Okurun inandırıcı ve gerçekçi tanıtılan kahramanlarla özdeşim kurması, onların değerlerini edinmesine katkı sunar.

Kahramanların fiziksel ve psikolojik yönden açık ve güçlü bir şekilde tanıtılması da okuyucunun onları rol model almasını kolaylaştırır. Bu etkinin istenilen düzeyde olması için doğrudan bilgilendirme yapmaktan ziyade kahramanın nitelikleri metnin geneline sindirilerek verilmelidir.

Ancak *Süper Çocuklar 1-2-3*’te –*Renk Delisi, Ses Delisi ve Koku Delisi*’nde- sözü edilen hususa dikkat edilmediği görülür. Zira romanların hemen başında kahramanların genel özellikleri, madde madde açık bir şekilde sunulur.

METE

- “Herkesin özel bir yeteneği olduğunu düşünüyor ama kendi yeteneğinin ne olduğunu bir türlü bulamıyor
- Çok kitap okuyor ve bu sırrının bilinmesini istemiyor
- Kankası Tuna ile uzun yıllardır arkadaş
- İlginç fikirlerle dolu (RD, s.6).

ASYA

- *Okuldaki yeni kız*
- *Tuhaf tavırları ile hemen dikkat çekiyor*
- *Müthiş bir yeteneği var*
- *Mete ve Tuna'nın sırlarını ortaya çıkarmada usta* (SD, s. 6).

TUNA

- *Çok özel bir yeteneği var ama o, bunun farkında bile değil*
- *Mete gibi o da kitap okumayı seviyor*
- *Biraz pisboğaz denebilir*
- *Futbolu seviyor* (KD, s. 6).

LİLA

- *Yurt dışında ailesiyle yaşıyor*
- *O, tüm renkleri görebilen bir sanatçı*
- *Çok güzel resim çiziyor ve ilerde ressam olmayı düşünüyor*
- *Opera, bale, sergiler... Sanatla ilgili her şeyi seviyor* (KD, s. 6).

Kahramanların açık bir şekilde tanıtılmış olması, okurun özdeşim kuracağı kahramanı metnin bağlamından hareketle tanımasının önüne geçer. Dolayısıyla bu durum, kahramanın özdeşim kurmaya değer yönünü olumsuz yönde etkiler.

4.12.4. “Mutlu Son” Yöntemi ile Değer Aktarımı

Mutlu son; genel olarak iyi ile kötü arasındaki mücadeleye en sonunda iyinin kazandığı, kötünün ise cezalandırıldığı durumlar için kullanılan bir ifadedir. Özellikle çocuklara ders vermeyi amaçlayan bu yöntem, başta masallar olmak üzere diğer anlatı türlerinde de sıkça başvurulmaktadır. Bu yolla çocukların eninde sonunda değerlerine uygun davranıp hedefine ulaşan iyilerin safında yer alması amaçlanır.

Akal da masallarda olduğu gibi romanlarını “mutlu sonla” bitirmeye çalışır. Olumlu bir son yaşayan kişiler; adil, affedici, alçakgönüllü, yardımsever, dürüst, cesaretli, hoşgörülü, kanaatkâr, merhametli, sabırlı olma gibi değerlere sahip iyilerdir. Bu iyi kişiler en sonunda başarıya ulaşırken bu değerlere sahip olmayanlar ise amacına ulaşamayarak cezalandırılır. Bu durum okuyucuya başarılı olabilmek için iyi niteliklere sahip olmanın gerektiği mesajını verir.

Abur Cubur Canavarı’nda araba çalma, yaşlıları soyma gibi eylemlerde bulunan hırsızlar; arkadaşının iş yerindeki pozisyonuna geçmek isteyen ve bu amaçla kötü eylemlerde bulunan Songül gibi roman kişileri, amacına ulaşamaz. Üstelik bu

kişiler beklemedikleri olumsuz durumlarla karşılaşır. Hırsızlar, canlarını kurtarmak için daha önce çaldıkları bir çanta dolusu malzemeyi bırakıp kaçmak zorunda kalarak hem cezalandırılır hem de amacını gerçekleştiremez: “Kaçalım o zaman. Eşyaları sonra döner alırız (ACC, s. 39).” Songül ise hastanelik olmaktan kurtulamayarak hak ettiği cezayı görür: “Songül Abla, herkese kaza geçirdiğini söylemişti. Güya ayağı takılmış, evinin önündeki merdivenlerden düşmüş” diye devam etti. ... Peşinde kaplan varmış falan (ACC, s. 103).” Bu kişiler üstelik yaptıkları ile okuyucunun gözünde istenmeyen bir konuma da gelmekten kurtulamaz.

Hırsızların ve Songül’ün başarıya ulaşmasını engelleyen Bora ise okuyucunun gözünde cesur, yardımsever, iyi ve sevilen bir kahramana dönüşür. İyi nitelikleri ile okurun karşısına çıkan Bora, gerçekleştirmeye çalıştığı diğer durumlarda da hedeflediği noktaya ulaşır. Kilo vermeye karar verme ve bu hususta kararlı davranma neticesinde kilolar vermeye başlaması bu durumu örnekler: “Abur cuburu kestiğimden beri birkaç kilo vermiştim.”(s. 108) Bu durumlar, kötü davranışlarda bulunan kişilerin başarıya ulaşamayacağını ve cezalandırılacağını ama iyilik yapan bireylerin mutlu sona ulaşacağını gösterir. Bu yolla yazar, başarılı olmak için iyi niteliklere sahip olmanın ve değerlere uygun bir hayat sürmenin gerekliliğini okura hissettirir.

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece’de fidye için Funda’yı kaçıran çete, amacına ulaşmayıp yakalanır:

“Polisler içeriye geldiğinde, onlara pek iş kalmamış gibiydi. Murat Ağabey ve Funda’nın babası kötü adamları etkisiz hale getirmiş ve hepsini sucuk gibi bağlamışlardı.” (KEİGBG, s. 107).

Bu durumun gerçekleşmesinde Kerem’in önemli katkısı vardır. Zira Kerem, henüz küçük bir çocuk olduğu halde cesur davranarak Funda’nın ailesi ile birlikte suçluların yakalanmasında ve kızın kurtarılmasında etkin bir rol oynar. Böylece hem okuyucunun hem de kızı kaçırılan ailenin gözünde cesur ve akıllı bir kahramana dönüşür: “Murat ağabey yanağımdan makas aldı. “Akıllı çocuk,” dedi (KEİGBG, s. 84).” Bu olayın mutlu sonla neticelenmesinde aile birliğinin önemi, cesaret ve dayanışma değerlerinin önemi yadsınamaz. Dolayısıyla sözü edilen değerlerin kişiyi başarıya ulaştırmada etkin bir rol oynadığı mutlu son yolu ile okuyucuya sezdirilir.

Renk Delisi’nde Tuna’nın çantası çalınır. Çantada sınıf öğretmenlerine doğum günü hediyesi olarak verilmek üzere alınan ve herkesin öğretmenle ilgili güzel duygularını dile getirdiği günlük de vardır. Sınıf arkadaşlarına karşı mahcup

olmak istemeyen Tuna, bu sebeple çantasına ulaşmak için var gücü ile uğraşır. Bunun için Mete ve Asya adındaki iki samimi arkadaşı ile iş birliği yaparak çantanın izini sürer. En sonunda çantayı çalan kişilere ulaşan üç arkadaş, bu hırsızların bir banka soygunu yapmayı planladığını da öğrenir. Bunun üzerine hırsızların planını gerçekleştiremeden polislerce yakalanmasını sağlar:

“Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin, polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm. Eğer artık kulübede tehlikeli bir durum yoksa belki de içeriye girip Tuna’nın çantasını alabilirdik.

Asya, “Biliyoruz, onlar soyguncu,” diye yanıt verdi polise.

“Bankayı soyacaklardı,” diye ekledim ben de.” (RD, s. 102).

Böylece Tuna, hem çantasına kavuşur hem de sınıf arkadaşlarına karşı mahcup olmaktan kurtulur: *“Tuna çantasındakileri kontrol etti. Tableti, kalemleri, kitapları, hepsi yerli yerindeydi. Defter biraz hırpalanmıştı ama sağlamdı (s. 104).”* Ayrıca hırsızların hem hedefledikleri amaca ulaşamamasını hem de polislerce yakalanıp cezalandırılmasını sağlar. Tuna’nın emanete sahip çıkma noktasındaki azmi ve arkadaşları ile dayanışma içerisinde hareket etmesi neticesinde mutlu sona ulaşması; okuyucuya iyiliğin/iyilerin kazanacağını, kötülüğün/kötülerin ise eninde sonunda kaybedeceğini hissettirir.

Ses Delisi’nde Mete, kitap kurdu olduğunun bilinmesini istemez. Çünkü arkadaşlarının bu konuda kendisiyle alay edeceğini bilir. Bu sebeple Asya’nın ödünç verdiği kitapları gören arkadaşı Erhan’a “Kitapların ihtiyacı olan bir okulun kütüphanesine bağışlanacağı” yalanını söyler. Bunun üzerine Erhan, kitap bağışından ziyade okulların maddi olarak desteklenmesi gerektiğini dolayısıyla kitapların satılarak okula para gönderilmesini ısrarla teklif eder. Bu durum karşısında Mete, kitap kurdu olduğunun anlaşılmaması için teklifi kabul ederek kitapları satar. Mete’nin amacı, Erhan eve gider gitmez kitapları tekrar almaktır. Ancak Erhan’dan sonra sahafçıya tekrar uğradığında kitapların satıldığını üstelik kitapları alan kişinin Erhan olduğunu öğrenir: *“Şu işe bak! Demek Erhan da kitap kurduydum ama okuduğumu bizden gizlemek için böyle bir numara çevirmişti.” (SD, s. 26).*

Erhan’ın Mete’ye kitapları sattırması, sonrasında ise onları satın alması ve kitap kurdu olduğunu herkesten gizlemesi, okuyucunun ve arkadaşının gözünde onunla ilgili olumsuz izlenimlerin oluşmasına sebep olur. Ayrıca Mete’nin ona istediği birçok şeyi yaptırmasına fırsat verir:

“Kitap konusunda çevirdiği numarayı unutacak değildim. Bana borçluydu. Üstelik bir sırrını biliyordum. Kitap okuduğunu herkese duyurmamı istemiyorsa bisikletini vermeye gönüllü olacaktı. Kısacası, Erhan artık avucumun içindeydi.” (SD, s. 48).

Böylece Erhan’ın cezalandırılması; Mete’nin ise kitap kurdu olduğunu arkadaşlarına söyleme noktasında özgüven kazanması, Erhan’a her istediğini yaptırabilecek bir konuma gelmesi ile mutlu sona ulaşması okuyucuya iyilerin eninde sonunda kazanacağı, kötülerin ise kaybedeceği iletisini verir.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Mete ile Tuna, bir sahafçıya uğrar. Burada kitapları karıştırırken bir kitabın ilk sayfasında yardım çağrısında bulunan bir çocuğun notuna ve bir kan lekesine denk gelir. Çocuğa yardım etmek, onu zor durumdan kurtarmak için harekete geçen iki arkadaş, Asya’dan da destek alarak bir ekip kurar. Bisikletleri ile arama kurtarma çalışması yapan üç arkadaş, bir ipucundan hareketle bisikletleri aşağıda bırakıp bir apartmana girer. Ancak orada hem çocuğu bulamazlar hem de aşağıya indiklerinde bisikletlerinin çalındığını fark ederler. Fakat dayanışma, yardımlaşma sayesinde bisikletlerinin izine rastlayan üç arkadaş en sonunda bisikletlerini kurtarmayı başarırlar:

“Veee... O da ne! Gözlerime inanamadım!

Kapının yan tarafındaki girintide, tekerlerinden birbirine zincirlenmiş bisikletler vardı.

Acaba? Olabilir mi?

Basamakları son hızla, paldır küldür indim. Evet, kesinlikle bizimdi bunlar. Kendi bisikletimi tanımaz mıyım? (s. 79).

Bu durum iyi niyetle yola çıkanların kaybetmeyeceğini, eninde sonunda mutlu sona ulaşacağını gösterir.

Koku Delisi’nde İstanbul’daki boş bir alanı AVM’ye dönüştürmek isteyen bir inşaat firması ile oranın sosyal sorumluluk projesi çerçevesinde kullanılmasını isteyen çevreci bir grup karşı karşıya kalır. En sonunda mücadeleyi kazanan taraf ise çevreci grup olur. Ancak hukuk yolu ile elde edemediğini zorbalıkla elde etmeye çalışan inşaat şirketi, o bölgeyi patlatmayı hedefler. Ancak bu noktada amacına ulaşamayarak başarısız olur ve yakayı ele verir. Bu olay neticesinde şirketin sahibi adamları ile birlikte gözaltına alınır:

“Sanat projesini durduracağını ve böylelikle oraya AVM yapma izni koparacağını uman bir inşaat şirketinin sahibine kadar uzandı iş.

“Sadece gözdağı vermelerini söylemiştim, can kaybı olmayacaktı, ben suç işlemedim,” diye kendini savunsa da haberlerde adamı polis arabasına bindirilirken görmek hepimizin içini rahatlattı.” (KD, s. 115-116).

Şirket sahibinin amacına ulaşamaması ve yakalanması neticesinde cezalandırılması, çevreci grubun ise amacını gerçekleştirerek mutlu sona ulaşması; okuyucuya iyilerin safını tutarak amacına ulaşabileceğini mesajını iletir.

Gökten Uzaylı Düştü'de insanların uzaylıları düşman olarak gördüğünü düşünen Hexonyalılar, bunun haksızlık olduğunu ve bu haksızlığın ortadan kaldırılması gerektiğini düşünür. Bu amaçla Hexonya Kralı, yanına iki küçük uzaylıyı alarak Dünya'ya gelir ve insanların gözünde bir kahramana dönüşerek uzaylıların insanlara düşman olmadığını kanıtlamaya çalışır: *“Tehlikeli durumları kollayıp hayat kurtaracak ve Dünya'ya kendimizi kahraman olarak tanıtacağız, hepsi bu! (GUD, s. 50-51).”* Ancak kralın tek amacı, sadece bu haksızlığı ortadan kaldırmak değildir. Aynı zamanda bütün gezegenlerin ve insanların gözünde bir kahramana da dönüşmektir:

“Yalnızca bizim gezegenimizin değil, Uzay'daki bütün yaşam birimlerinin kahramanı olacağım. Komşu gezegenler bile ekran koruyucu diye benim portremini kullanacaklar, her yer benim resimlerimle dolacak.” (GUD, s. 27-28).

Bu amaçla kral egoist davranışlar sergilemekten kaçınmayarak yanındakileri küçümsemekten geri durmaz: *“Siz... Daha küçüksünüz. Çocukların akli ermez böyle şeylere.” (s. 47)* Ancak kralın bu davranışları onu istemediği durumlarla karşılaştırır, amacına ulaşma noktasında ona sıkıntılar çıkarır, kendi deyimi ile “rezil” bir duruma düşmesine sebep olur: *“Peh! Daha bir dakika bile o kılıkta kalamazdım. Tüm Dünya'ya rezil oldum.” (GUD, s. 77).* Mutlu son yönteminin önemli taraflarından biri, kötü eylemlerde bulunan kişilerin amacına ulaşamaması ve hak ettiği cezayı almasıdır. Bu yöntemle yazar, okuyucuya şu mesajı verir: Başarılı olabilmek için iyi niyetli olmak, değerlerine uygun bir hayat sürmek ve iyi davranışlarda bulunmak gerekir.

Çılgın Uzay Planı'nda Hexonya, insanların haberdar bile olmadığı teknolojilerin kullanıldığı bir gezegendir. Gezegendeki televizyonlar sahibinin çoğu isteğini yerine getirebilir, sahibine kızabilir, darılabilir, duygularını ifade eden mesajlar yollayabilir. Televizyonların bu nitelikleri gezegendeki teknolojik gelişimi örnekler. Bu niteliklere sahip televizyonlardan biri de Hex'in evindedir. Ancak Hex televizyonuyla pek vakit geçirmez, onu ihmal eder. Televizyon, bu durumdan ötürü rahatsız olur ve rahatsızlığını dile getirir. Bunun üzerine Hex, sabah uyandığında televizyonu ile ilgileneneğine dair söz verir: *“Sabahı bekle,” diye fısıldadı ekrana Hex. “Okula gitmeden açarım, söz.” (s. 24).* Fakat Hex, verdiği sözü unutur, onunla

ilgilenmez. Bu durum, televizyonun Hex'e darılmasına ve onun isteklerini yerine getirmemesine neden olur:

Ders sonunda Nen hışımla Hex'in karşısında dikildi.

"Hani? Nerede? Senin televizyon, gece kopardığı iplikleri uçan bulutla gönderecekti sözüm ona. Üç ayaklı karıncayla mı yolluyor yoksa?"

Hex altdudağını kemirdi.

"Söylemişim. Sözümü tutmadığım için bana kızgın." (ÇUP, s. 35).

Toplumda sözünde duran kimseler örnek alınır. Zira dürüstlük ve güven, birey ve toplum için çok önemli birer değerdir. Hex sözünü tutmadığı için televizyon, isteklerini yerine getirmeyerek onu cezalandırır. Yazar, bu yolla sözünde durmayanların mutlu sona ulaşamayacağı mesajını vermeye çalışır.

Zombili Mombili Roman'da Özgür, bir kafede gördüğü ve beğendiği antika eşyalarla ilgilenir. Bu ilgiyi fark eden kafe sahibi ise Özgür'e istediği takdirde beğendiği antikalara alabileceğini söyler. Bu öneriyi geri çevirmeyen Özgür ise bütün antikalara alır. Sonrasında ise bunları paraya çevirmek ister. Bu amaçla Abbas adındaki bir antikacı ile buluşur. Ancak bu antikacı, hem herhangi bir şey satın almaz hem de antika eşyaların önemli bir parçası olan yılan başlı altın yüzüğü çalar. Özgür, sonradan antikacının bir hırsız olduğunu fark eder. Antikacının eşi, kocası ile ilgili sarf ettiği sözlerde de bu durumu açık bir şekilde dile getirmekten çekinmez:

"Aaa, başta da söyledim ya, Abbas hiçbir şeyi parayla almaz... Yani satın alacakmış gibi gidip antikalara bakar, hangisini sahibine belli etmeden cebe indirebilecekse alır, sonra da nakitle geri döneceğini söyleyip elini kolunu sallayarak çıkardı." (ZMR, s. 99).

Antikacının bu kötü davranışı ise onun sonunu getirir, feci bir şekilde can vermesine sebep olur:

"Antikacı ağzından taşan köpüklerle, mosmor bir halde, taş gibi zeminde yatıyordu. Gözlerinin yerinden fırlamış gibi görünen dehşet içindeki haline bakılırsa, ölmeden önce korkunç bir şeyle karşılaşmış olmalıydı.

Özgür, fotoğrafı görünce sarsıldı. Soluğu kesildi, sapsarı oldu..." (ZMR, s. 92).

Zira Özgür'deki antikalara, henüz Özgür farkında olmasa da cansız birer nesneden ibaret değildir. Çalan kişinin ölümüne sebep olur, para ile satılmaz, satıldığında kendiliğinden eski yerine döner. Bu durum Özgür'ün oldukça güç durumlarla karşılaşmasına sebep olur. Sonrasında Özgür, bu antikalardan para kazanmadan kurtulmak istese de bir türlü kurtulamaz. Açgözlü yapısından ötürü kötü

olayların başına geldiğini fark eden Özgür; açgözlü davranmaması, elindeki ile yetinip mutlu olması gerektiğini anlar. Yaptıklarından pişmanlık duyar, yeğeni Barış ile iş birliği yaparak antikalardan kurtulmak için çareler aramaya başlar. En sonunda bu iş birliği sayesinde antikalardan kurtulan Özgür, oldukça mutlu olur. Mutluluğunu şu sözlerle dile getirir: *“Sorun değil,” dedim. “Lanetli antikalardan kurtuldum, özgürlüğüme kavuştum ya başka hiçbir şeyin önemi yok (ZMR, s. 215).”* Romanda hırsızın cezalandırılması; olumsuz davranışından pişmanlık duyan ve bir daha açgözlü davranmaması gerektiğini anlayan Özgür’ün antikalardan kurtulması ile mutlu sona ulaşması; okuyucuya iyi davranışlarda bulunmanın önemini, kötü davranışlardan sakınmanın gerekliliğini sezdirir. Özgür’ün mutlu sona ulaşmasını sağlayan kanaatkâr olma ve dayanışma değerinin, bireyi mutluluğa ulaştıracağını hissettirir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın bulgularından hareketle elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulardan yola çıkarak bazı öneriler sıralanmıştır.

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Teknolojinin hayatımızın her alanına girmesi ve aile yapımızdaki köklü değişimler, yaşamımızı birçok yönden etkilemiştir. Bu değişim, toplumu ayakta tutan değerlerin sağlıklı bir şekilde yeni kuşağa aktarımının da önüne geçmiştir. Zira günümüzde geniş ailelerin çekirdek ailelere dönüşmesi ve annelerin iş hayatına atılması ile beraber aile ve çevreden edinilen değerler, hızlı bir şekilde aşınmaya ve yozlaşmaya uğramıştır. Değer yozlaşmasının önüne geçmek için okullara önemli sorumluluklar düşer. Ancak çocuğun yaşantısının sadece bir kısmını geçirdiği okulların; gönüllülük esasından ziyade devam zorunluluğu, akademik başarı ve not kaygısı gibi sebeplerden ötürü değer aktarımında beklentilere yeterince cevap veremediği görülür.

Aile ve okulun değer aktarımında yetersiz kalması, başka kaynaklardan yararlanmayı zorunlu kılar. Çocuğun gönüllü olarak her an ulaşabileceği, birçok tecrübeyi edinebileceği ve zevkle okuyup zaman geçirebileceği edebi eserlerin; değer aktarımında etkin rol üstlendiği bir gerçektir. Bu noktada yazarlara önemli sorumluluklar düşer.

Bu çalışmada Aytül Akal'ın sekiz romanında, güncellenen Türkçe Öğretim Programı'nda adı geçen on kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) hangi ölçüde yer aldığını tespit edip bu değerlerin nasıl işlendiğini/hangi yöntemler aracılığı ile aktarıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Romanlarda tespit edilen on kök değer kategorisinin dışındaki değerler, “diğer değerler” başlığı altında değerlendirilmiştir. Araştırmamızda yer alan değer bulgularının sıklığı ise Tablo 5.1’de gösterilmiştir.

Tablo 5. 1. Değerlerin Romanlarda İşlenme Sıklığı

Kök Değerler	Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar	<i>Abur Cubur Canavarı</i>	<i>Kiralık Evde İki Gün Bir Gece</i>	<i>Renk Delisi</i>	<i>Ses Delisi</i>	<i>Koku Delisi</i>	<i>Çılgın Uzak Planı</i>	<i>Gökten Uzaklı Düştü</i>	<i>Zombili Mombili Roman</i>
ADALET	Adil Olma	1	6	2	-	1	-	1	-
DOSTLUK	Arkadaşlık	3	2	1	1	2	1	1	2
	Hoşgörülü Olma	1	-	-	-	-	1	1	-
	Dayanışma	-	4	2	4	1	1	-	1
	Güven	2	1	-	-	-	4	-	1
DÜRÜSTLÜK	Dürüst Olma	2	2	3	3	-	1	-	2
ÖZ DENETİM	Affetme	2	1	-	-	-	-	-	3
	Empati	2	-	-	-	-	2	1	3
	Kendini Tanıma	1	1	-	-	3	-	1	-
	Öz Eleştirisi	2	2	-	-	-	-	-	1
SABIR	Sabırlı Olma	-	1	-	-	-	-	-	-
	Kararlı Olma	3	2	-	1	-	1	1	-
SAYGI	Saygılı Olma	4	4	2	-	-	2	3	-
	Alçakgönüllülük	1	-	-	-	-	-	5	-
	Bilime-Bilim Adamlarına Önem Verme	-	-	-	2	-	1	3	2
SEVGİ	Aile Birliğine Önem Verme	2	4	-	-	-	5	1	3
	Merhamet	1	1	-	1	-	1	3	2
	Hayvan Sevgisi	-	-	-	1	-	-	4	-
SORUMLULUK	Sorumluluk	2	11	2	2	1	3	1	3
	Çevrenin ve Doğanın Korunması	-	-	-	1	1	-	-	-
	Sağlıklı Olmaya Önem Verme	4	1	-	-	1	-	1	-

VATANSEVERLİK	Vatansever Olma	-	-	-	-	-	-	2	-
YARDIMSEVERLİK	Yardımlaşma	4	4	-	4	-	1	-	6
	Misafirperverlik	-	1	-	-	3	-	-	-
	Paylaşımçı Olma	-	-	-	2	-	1	1	1
DİĞER	Cesur Olma	3	3	2	2	-	1	-	-
	Demokrasi	-	-	1	-	-	-	2	-
	Kanaatkâr Olma	-	1	-	-	-	-	2	2
	Takdir Etme	2	3	-	1	2	-	2	2
	İyimserlik	1	3	-	-	-	1	-	2
	Temizlik	1	1	-	-	3	-	-	-

- Romanlarda diğer değerlerle birlikte on kök değer ve bu değerleri destekleyen otuz bir alt değere rastlanmıştır.
- Romanlarda kök değerler kategorisinde en çok yer alan değer, dostluktur. Dostluk; arkadaşlık, hoşgörü, dayanışma ve güven gibi alt değerlerle de desteklenmiştir. İncelenen romanların hitap ettiği yaş seviyesinin ortaokul çağı olduğu ve bu çağdaki çocukların arkadaşlığa ne kadar önem verdiği düşünüldüğünde dostluk değerinin bilinçli bir şekilde çokça işlendiği söylenebilir.
- Dostluk kategorisinden sonra sırayla en çok yer verilen kök değerler ise saygı – sevgi – sorumluluk, yardımseverlik, öz denetim, dürüstlük, adalet, sabır ve vatanseverliktir. Romanlarda ulusal bir değer olan vatanseverliğe bir romanın sadece iki yerinde gönderme yapıldığı gözlenmiştir.
- Romanlarda on kök değer kategorisine girmeyen değerlerin varlığı da dikkat çekicidir. Cesur olma, demokrasi, kanaatkâr olma, takdir etme, iyimserlik ve temizlik bu kategoride ele alınmıştır.
- Diğer değerler kategorisinde en çok işlenen alt değerlerin sırasıyla takdir etme, cesur olma, iyimserlik, kanaatkâr olma – temizlik ve demokrasi olduğu gözlenmiştir. Yazarın tespit edilen bu farklı değerlere yer vermiş olması ise eserlerinin değerler açısından niteliğini artırmıştır.

- Araştırmaya konu olan romanların tümünde yer alan değerlerin sorumluluk ve arkadaşlık olduğu görülmüştür.
- İncelenen romanların tamamında değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Değer çeşitliliği yönünden en zengin eserlerin *Abur Cubur Canavarı* ile *Kiralık Evde İki Gün Bir Gece* olduğu belirlenmiştir. İki romanın da vatanseverlik dışındaki dokuz kök değere ilişkin tutum ile davranışlara ve diğer değerlere ait bulgular içerdiği görülmüştür.
- Değer çeşitliliği noktasında en zayıf romanların ise *Renk Delisi* ve *Koku Delisi* olduğu gözlenmiştir.
- Tablo 5.1'deki bulgulardan hareketle bazı değerlerin, değer aktarımı için yeterli düzeyde işlendiği gözlenirken bazılarının ise yeterli düzeyde işlenmediği görülmüş. Bu durum, değerler aktarımı bağlamında kitapların niteliği ve seçiminin önemini ortaya koymuştur. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin kitap seçiminde bilinçli hareket etmesi gerektiğini göstermiştir.

Eserlerde farklı değerlerin yer alması, edebi eserler aracılığı ile değer aktarımının gerçekleşmesini kolaylaştırır. Ancak romanlarda yer verilen değerler, uygun aktarım biçimleri ile okuyucuya kazandırılabilir. Bu sebeple değerlerin hangi aktarım biçimi ile sunulduğu, üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Romanlarda tespit edilen değerlerin, aktarım biçimi ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Akal romanlarında değerleri aktarırken genel olarak doğrudan bilgilendirmek ve öğüt vermekten kaçınarak sezdirme yöntemini aktif bir şekilde kullanmaya çalışmıştır.
- Eserlerdeki kahramanların iyiliğin kazanması için mücadele eden safta yer alması, değerlerine uygun hareket etmesi; inandırıcı, tutarlı ve gerçeğe uygun olması okurun onlarla özdeşim kurmasına ve onların değerlerini edinmesine zemin hazırlamıştır.
- Kahramanların doğrudan tanıtılmasındansa sezdirme yoluyla, metnin bağlamından hareketle tanıtılması okurun kahramanlarla özdeşim kurmasını kolaylaştırır. Ancak Akal'ın; *Renk Delisi*, *Ses Delisi* ve *Koku Delisi*'ndeki kahramanların temel özelliklerini, romanların başında

madde madde sıraladığı görülmüştür. Yazarın bu yolla okura doğrudan bilgi verdiği gözlenmiştir.

- Akal, karşıtlıklardan yararlanma yöntemi ile soyut yapıdaki değerlerin okuyucunun zihninde somutlaşmasını ve edinilmesini kolaylaştırmıştır.
- Akal'ın romanlarının masalımsı bir sonla bittiği -en sonunda değerlerine uygun hareket eden iyi kişilerin hedeflediği noktaya ulaştığı, kötü kişilerin ise amacını gerçekleştiremediği veya cezalandırıldığı görülmüştür. Akal'ın bu yolla iyi kişilerin örnek alınmasına, değerlerinin edinilmesine zemin hazırladığı gözlenmiştir.

Akal'ın romanlarındaki değerleri konu edinen Gümüş (2017), çalışmasının sonuç kısmında yazarın güven, sağlıklı olmaya önem verme, adil olma, iyimserlik, dayanışma, empati, hoşgörü, sabır gibi birçok değeri roman kahramanları aracılığı ile okuyucuya aktardığını belirtir. Ayrıca yazarın değerleri aktarırken ders veren ifadeler kullanmadan sezdirme yolunu kullandığını ifade eder. Yazarın kahramanlardan ve sezdirme yönteminden yararlanarak değerleri okura aktarması, bu çalışmamızda değerlerin aktarımı ile ilgili ulaştığımız sonuçlarla benzerlik gösterir.

Çocuk Edebiyatımızda Serüven Romanları Üzerine Bir İnceleme başlıklı çalışmada Gürel (2010), farklı yazarların romanları ile birlikte Akal'ın dört kitaptan oluşan Süper Gazeteciler Serisini de ele almıştır. Yazarın kahramanların bazı özelliklerini kitabın girişinde sunduğunu, ayrıca kara kalem çalışması ile birer portresini eklediğini belirtip okura hazır bilgi ile kahramanları tanıtmaktansa sezdirme yolu ile tanıtılmasının daha yararlı olacağını ifade etmiştir. Ayrıca yazarın genel olarak iletileri örtük bir şekilde sunduğunu tespit etmiştir. Bu iki durumun çalışmamızda ulaştığımız sonuçlarla örtüştüğü görülmektedir.

Akal'ın masallarındaki değerleri ele alan Sezek (2018), yazarın adil olma, arkadaşlık, barış, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, empati, fedakarlık, kanaatkârlık, özgürlük, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, şükür, tasarruf etme, temizlik ve yardımlaşma değerlerine yer verdiğini belirtir. Yazarın masallarında ele aldığı değerler ile bu çalışmamızda romanlarında tespit ettiğimiz değerler benzerlik göstermektedir.

Aytül Akal'ın öykü kitaplarındaki değerleri konu edinen Mocan (2012), kitaplarda sevgi, takdir etme, sorumluluk sahibi olma, yardımlaşma, sabırlı olma, azimli olma, dürüstlük, arkadaşlık, çalışkanlık, eşitlik, öz güven sahibi olma, alçak gönüllülük, kanaatkârlık, misafirperverlik gibi değerleri tespit etmiş. Ayrıca yazarın

bu değerleri didaktik bir yöntemle değil çocukların olayların içinde yaşayarak öğrenmesini sağladığını belirlemiştir. Belirlenen bu sonuçlar ile çalışmamızda ulaştığımız sonuçların birbiri ile örtüştüğü görülmektedir.

Güncellenen Türkçe Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) ile birlikte değerlerin ayrı bir başlık altında ve 10 kök değer kategorisinde ele alındığı görülmüştür. Bu yönü ile güncellenen program, değerleri ayrı bir başlık altında sunmayıp değerlerden genel olarak söz eden 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programının (6, 7, 8. Sınıflar) değerlerle ilgili önemli bir eksikliğini gidermiştir.

Ancak güncellenen programda on kök değer kategorisine giren alt değerlerin neler olduğu detaylıca belirtilmemiştir. Güncellenen programların tanıtımı için hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” başlıklı bildiride ise 10 kök değerın hangi tutum ve davranışları kapsadığı ile ilgili bilgi verilmiştir. Fakat bu bildiride, incelediğimiz romanlarda tespit ettiğimiz demokrasi, temizlik, cesur olma, iyimserlik, takdir etme, iyimserlik gibi önemli değerlerin yer almadığı gözlenmiştir. Ayrıca güven duyma ile vefalı olmaya hem dostluk hem de sevgi değeri kategorisinde; dayanışma ile sadık olmaya hem dostluk hem de vatanseverlik değeri kategorisinde; sözünde durma ile güvenilir olmaya hem dürüstlük hem de sorumluluk değeri kategorisinde; merhametli olmaya hem sevgi hem de yardımseverlik değeri kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir. Yardımlaşma değerinin de yardımseverlik değeri kategorisinde değil de dostluk değeri kategorisinde ele alındığı görülmüştür. Tespit edilen bulgulardan hareketle 10 kök değer ve bu değerlere ilişkin tutum ve davranışların güncelleştirilmesi veya detaylandırılması gerektiğini ortaya koymuştur.

5.2. ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ Edebi eserlerde değerlere yer vermek kadar değerlerin uygun yöntemlerle aktarılması da önemlidir. Zira okuyucunun, uygun şekilde aktarılan değerleri edinmesi daha kolaydır. Bu sebeple değer aktarımını hedefleyen yazarların çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup uygun aktarım biçimleri kullanmaya özen göstermesi önem arz eder.
- ✓ Çocukların değerler eğitimi noktasında uygun eserlerle karşılaşması önemlidir. Bu konuda rehber olan ebeveyn ve öğretmenlerin değer

aktarımının uygun şekilde yapıldığı eserler seçmesi, çocukların değer edinimini kolaylaştıracaktır.

- ✓ Yapılan çalışmalarda araştırmacıların değerlerin aktarımından ziyade eserlerde yer alan değerleri tespit ettiği gözlenir. Araştırmacılar, değer aktarım yönüyle de yazarları ve eserlerini çeşitli açılardan inceleyebilir.
- ✓ Türkçe dersi öğretim programında değerlerle ilgili etkinliklere yer verilebilir, ele alınan değerlerin öğretmenler tarafından nasıl aktarılacağı hakkında açıklamalarda bulunulabilir.
- ✓ Güncellenen müfredatlarda 10 kök değer ve bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar belirlenmiştir. Ancak bu kategorilerin dışında kalan çok önemli değerler de vardır. Bu sebeple programın değerlerle ilgili bölümü, detaylandırılmalı/güncelleştirilmelidir.
- ✓ Aytül Akal'ın romanları, değerler ve değer aktarımı noktasında olumlu nitelikler içermesinden ötürü çocuklara okutulabilir.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2015). *Renk delisi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Abur cubur canavarı*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Akal, A. (2016). *Gökten uzaylı düştü*. İstanbul: Fom Kitap Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Kiralık evde iki gün bir gece*. İstanbul: Doğan Egmont Yayınları.
- Akal, A. (2016). *Ses delisi*. İzmir: Tudem Yayınevi.
- Akal, A. (2016). *Zombili mombili roman*. İstanbul: Sev Yayıncılık.
- Akal, A. (2017). *Koku delisi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Akal, A. (2015). *Çılgın uzay planı*. İstanbul: Mandolin Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9-27.
- Aktürk, F. G. (2012). *Çocukta değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aladağ, S. (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arısoy, E. (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arpacı, Ö. (2006). *Çocuk kitaplarında iletiler ve iletilerin aktarım biçimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, M. (2009). *Değerler Eğitiminde kahramanlardan yararlanma..* Yayınlanmamış yüksek lisan tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 39-45.
- Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Aytül Akal ve Frank Wedekind'in seçili yapıtlarında örtük anlatım ve leylek miti. (2013). *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 279-286). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2011a). *Misalli büyük Türkçe sözlük 1*. İstanbul: Kubbealtı Lugatı.
- Ayverdi, İ. (2011b). *Misalli büyük Türkçe sözlük 2*. İstanbul: Kubbealtı Lugatı.
- Ayverdi, İ. (2011c). *Misalli büyük Türkçe sözlük 3*. İstanbul: Kubbealtı Lugatı.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Balat, G. U., & Doğal, A. B. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batar, Y. (2015). Değerler eğitiminde empatik anlayışın rolü. *İnsai Değerlerin Yeniden İnşası 2* (s. 287-297). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Bolay, S. H. (2013). islam medeniyete hangi değerleri katabilir. *Medeniyet ve Değerler* (s. 209-252). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Cengiz, G. (2012). Ömer Seyfettin öykülerinin çocuğa görelilik ilkelerine göre incelenmesi ve bu öykülerdeki ötekileştirme ve şiddet öğelerine bakış. 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri* (s. 315-324). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Cihan, N. (2010). *Türkçe öğretimi amaçlarının değerler aktarımı bağlamında değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çağlayan, A. (2013). *Ahlak pusulası: Ahlak ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Çalışkan, İ. (2013). Aytül Akal'ın kardeş isteyen çocuk kitabındaki masallarda doğa ve çevre algısının incelenmesi. *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 179-184). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Çayır Çevik, Y. (2014). *Türkçe öğretim programlarında değerler ve Dede Korkut Hikayeleri'nin değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çer, E. (2016). Türkçe Öğretiminde Çocuğa Görelilik İlkesine Uygun Edebiyat Yapıtlarının Önemi. *Elementary Education Online*, 1399-1410.
- Çoban, R. V. (2013). Aytül Akal'ın eserlerinde kültür aktarımı. *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik*

- Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 351-356). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerin karakter eğitimi sürecinde örtük programın etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1513-1534.
- Demiray, K. (1953). *Türkçe çocuk edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Demirci, E. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerine yönelik mesnevi temelli değerler eğitimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, B., & Gülüşen, a. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 1*, 75-102.
- Doğanay, A., Seggie, F.N. ve Caner H.A. (2012). Değerler eğitiminde örnek bir proje: Avrupa değerler eğitimi projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*. 73-86.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerleri kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 79-96.
- Emmez, B. C. (2012). Modern masalların analizinde propp metodu. 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (s. 729-736). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Genç, M. F. (2013). *Öğretmenler gözüyle ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde değerler eğitimi*. Samsun: Etüt Yayınları.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Yapılandırmacı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 171-187.
- Güngör, E. (2000a). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (2000b). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar profesörlük tezi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gürel, N. (2010). *Çocuk edebiyatımızda serüven romanları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 355-374.

- Hökelekli, H. (2013). *Değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Işık, İ. (2006). *Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi 1*. Ankara: Elvan Yayınları.
- Kalkandelen, A. H. (2015). Pendnameler ışığında insani değerler. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 286-305.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara.
- Karataş, E. (2014). Çocuk edebiyatında “karakter” kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 60-79.
- Karatay, H. (2007a). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 463-475.
- Karatay, H. (2007b). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, (s. 939-948).
- Karatay, H. (2011a). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* (s. 77-125). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karatay, H. (2011b). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies Dergisi*, 1398-1412.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Kaya, M., & Taşkın, O. (2016). Okulda değerler eğitimi. M. Köylü (Ed.), *teoriden pratiğe değerler eğitimi* (s. 131-158). Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Kaya, İ., & Erkmen, Z. (2017). Aytül Akal'ın eserlerinde aile içi çatışma üzerine bir inceleme. *Kesit Akademi Dergisi*, 621-633.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 29-55.
- Kaymakcan, R. (2007). Bir değer olarak hoşgörü ve eğitimi. *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*, (s. 515-532).
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2014). *Ahlak değerler ve eğitimi*. İstanbul: dem Yayınları.
- Kaynak, N. (2012). *Değerler eğitimi bağlamında Sevinç Çokum'un hikâyelerinin analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2016). Değer eğitimi yaklaşımları. M. Köylü (Ed.), *Teoriden pratiğe değerler eğitimi* (s. 73-99). Ankara: Nobel Akademik Yayınları.

- Kızıler, H., & Canikli, İ. (2015). *Değerler eğitimi*. Karabük: Deneme Yayınları.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarında değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Köylü, M. (2007). Modern bağlamda değerler eğitimine duyulan ihtiyaç. *Değerler Eğitimi Sempozyumu* (s. 287-312). İstanbul: Dem Yayınları.
- Köylü, M. (2016). Aile Değerler Eğitimi. M. Köylü (Ed.), *Teoriden pratiğe değerler eğitimi* (s. 105-130). Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Kuzu, T. (2007). Aytül Akal'ın masalları ile çocuklara demokratik yaşam eğitimi. II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri* (s. 291-296). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi ilköğretim (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Meydan, H. (2012). *İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 93-108.
- Mocan, A. (2011). *Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî romanlarındaki değerleri Türkçe eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mocan, A. (2013). Aytül Akal'ın öykü kitaplarında yer alan değerler. V. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 287-196). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okuyan, H. Y., & Gedikoğlu, Y. G. (2012). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında çevre bilinci ve duyarlılığı. *Turkish Studies Dergisi*, 793-806.
- Örnekleriyle Türkçe sözlük 1. (2004a). İstanbul: MEB Yayınları.
- Örnekleriyle Türkçe sözlük 2. (2002). İstanbul: MEB Yayınları.
- Örnekleriyle Türkçe sözlük 3. (2004b). İstanbul: MEB Yayınları.
- Örnekleriyle Türkçe sözlük 4. (2004c). İstanbul: MEB Yayınları.
- Özdemir, E. (2013). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Özdemir, E. (1983). *Yazı ve yazınsal türler*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özensel, E. (2014). Sosyolojik bir olgu olarak değer. S. Zevalsız (Ed.), *Değerler Eğitimi* (s. 14-37). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Pighin, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Poyraz, H. (2007). Değerlerin kuruluşu ve yapısı. (s. 81-88). İstanbul: Dem Yayınları.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek "okul yaşam kalitesi"ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Selçuk, Z. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sezek, S. (2018). *Aytül Akal'ın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...* Ankara: MEB Yayınları.
- Tarhan, N. (2015). Değerler psikolojisi. *Uluslararası Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu Bildirileri Cilt II* (s. 185-217). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Taşpınar, M. (2009). Eğitimde örtük program ve değerler eğitimi. *I. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildirileri* (s. 25-30). Elazığ: Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları.
- Tayşi, M. (2013). Aytül Akal'ın öykülerindeki iletiler ve bu iletilerin aktarım biçimi. *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 227-234). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Tekin, M. (2003). *Roman sanatı I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-17.
- Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat-eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53-59.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Toprak, İ. (2013). Aytül Akal'ın "Güzel Dünyamıza Masallar" serisi kitaplarında insan hakları ve demokrasi vurgusu. *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 427-434). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Türkçe sözlük 1.* (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe sözlük 2.* (1992). İstanbul: Milliyet.
- Özkul, A. S. (2007). *Yaşam ve çalışma değerlerini etkileyen faktörler SDÜ öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uslu, K. (2014). *Nur İçözü'nün 8-14 yaş çocuklarına yönelik eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçinkaya, E. (2015). Bektaşî fıkralarının eğitici yönü ve değerler eğitimi açısından önemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 101-118.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 499-522.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 209-223.
- Yiğittir, S., & Kaymakçı, S. (2012). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzu'nda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49-73.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2014). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Yılmaz, N., Gündeş, Ç., & Yener, M. (2013). Aytül Akal'ın yazın yelpazesinde işbirliği. *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi: Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu Bildirileri* (s. 43-50). İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 31-37.

Zeylan, U. S. (2007). *Eğitimin "Değer"i ve gençlik : Eğitimli İstanbul gençliğinin değerler dünyası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, (1973), Md. 10 ve 11.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.aytulakal.com (26.03.2018/12.47)

<http://www.aytulakal.com/index.php/aytul-akal/neden-yaziyorum> (26.03.2018 / 12.39)

<http://www.aytulakal.com/index.php/kitaplarim/listeler-cesitli/124-turlerine-gore-kitaplarim> (26.03.2018 / 12.35)

www.egelisesi.k12.tr / (Kındır, D.E., Ilman, G., Ekmekçioğlu, G. ve Erdoğan, H. Yazar Aytül Akal'ın Yaşam Öyküsü. 12 Mart 2017)

<https://www.saglik.gov.tr/TR,11472/tcanayasasi-56madde.html> (22.03.2018 / 20.21)

<https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2017/01/26/aytul-akal-cocuk-edebiyati-resim-ve-metin-ile-olmaz/> (22.08.2017 / 12.14)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (24.01.2018 / 13.06)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ab8bac62cddf6.75175299 (21.04.2017 / 19.36)

EKLER

Ek – 1

Roman Özetleri

Abur Cubur Canavarı

Bora, kilolu bir fiziğe sahiptir. Bora'nın bu yapıda olmasında etkili olan en önemli faktörlerden biri ebeveynleridir. Çünkü anne-babası, sürekli ona çok sevdiği yiyecekleri getirip ondan bunları bitirmesini ister. Bora, anne-babasının niçin böyle bir tutum içinde olduğunu merak edip kuşkulanmaya başlar. Bunun üzerine çok sevdiği tarçınlı kurabiyelerle okula gittiği halde onları yemeyip arkadaşları ile paylaşır. Bu durum, arkadaşlarının da gözünden kaçmaz.

Bora okuldan döndüğünde annesini arayıp bir daha abur cubur yemeyeceğini, sağlığına dikkat etmeye başlayacağını söyler. Ancak annesi, onun bu isteğine itiraz edince Bora, iyice kuşkulanmaya başlayıp dedesine bu durumun sebebini sormaya gider. Fakat dedesi ile ninesinin de kendisine bir şey anlatmadığını görünce üzülür. Üstelik onların kendi arasında konuşurken “Uçar mı kaçır mı bilemeyiz. Hem söz verdik.” İfadelerini kullanması, Bora'nın kuşkusunu artırır.

Bora, eve döndüğünde ebeveynlerinin yine birçok sevdiği yiyeceği getirdiğini görünce iradesine sahip çıkıp bunları yememesi gerektiğini düşünür. Odasına getirilen hiçbir yiyeceği yemeyen Bora, onları poşete doldurup ertesi gün çöpe atmayı planlar. Ancak uyuduğu vakit, kediye dönüştüğünü fark eder. Pencereden dışarı çıktığında ise komşularına ait arabanın çalınmak üzere görür. Hırsızlığın önüne geçmek için ağaçtan arabanın üstüne atlayarak araba alarminin devreye girmesini sağlayarak hırsızlığın önüne geçer. Sonrasında ise bütün kedileri toplayıp hırsızlara saldırarak onların yaşlı bir çifti soymasına engel olur. Sabah uyandığında ise yatağındaki ve ayağındaki çamuru fark ederek gece gerçekten kediye dönüştüğünü anlar. Okula gittiğinde ise onların mahallesindeki kedilerin dün gece

soygunculara saldırdığı ile ilgili bir gazete haberini okur. Sınıf arkadaşlarının da dün geceki olayla ilgili bilgi vermesi karşısında Bora, oldukça şaşırır. Ertesi gece de herhangi bir şey atıştırmadan uyuduğunda bir sivrisineğe dönüştüğünü fark eder. Bunun üzerine dedesinin evine giderek yaşadıklarını anlatınca babaannesi, ona babası gibi bir abur cubur canavarı olduğunu; gece yatmadan önce bir şeyler atıştırmadığı takdirde çeşitli hayvanlara dönüşeceğini ve bu durumun ergenlik dönemi boyunca süreceğini anlatır.

Sabahleyin okula giden Bora, Yasemin ve annesinin her gece hayaletler tarafından rahatsız edildiğini bu sebeple onların taşınacaklarını öğrenir. Bunun üzerine Bora, akşam yine bir şeyler atıştırmadan yatıp bir kaplana dönüşünce Yasemin'in evini gözetlemeye gider. Oraya vardığında ise maskeli birinin Yasemin'in evine doğru bazı cisimler yansıttığını ve değişik sesler çıkardığını fark edince o kişinin karşısına çıkar. Karşısında bir kaplan gören maskeli kişi, oradan hızlı adımlarla uzaklaşmaya başlar. Arkasına dönüp kaplanın kendisini takip edip etmediğini öğrenmek isterken bir ağaca çarparak dengesini yitirir, sonrasında kaplanla göz göze gelince baygınlık geçirir. Kaplana dönüşen Bora, pençeleri ile maskelinin yerdeki telefonundan birini arar. Bu yolla maskeli kişinin Songül olduğunu öğrenir. Bora, Songül'ün elindeki ilginç malzemeleri de bir çalının altına saklayarak eve döner. Ancak sabah okulda Yasemin'in annesine "Songül abla hasta mı olmuş?" sorusunu sorduğunu duyunca oldukça heyecanlanır.

Bora, okulun çıkışında Erol ile dışarı çıkıp Yasemin'i beklemeye ve önceki gece yaşananları ona anlatmak ister. Bu amaçla parka gidip dün gece çalılıkların altına sakladığı malzemeleri eline alan Bora, her gece kendilerini rahatsız eden kişinin Songül olduğunu anlatır. Yasemin ise duyduklarına inanmaz ve kızarak oradan ayrılır. Çok sevdiği arkadaşı Erol'un da kendisine inanmadığını gören Bora, ona abur cubur canavarı olduğunu kanıtlamak için onu kendisinde yatmaya ikna eder. Ertesi gün Bora'nın doğru söylediğini anlayan Yasemin, ondan özür diler. Bunun üzerine Bora, Yasemin'i affeder.

Bora, Cuma günü Erol'u kendisinde kalmaya ikna eder. Erol, o gece sabaha kadar yatmayıp Bora'nın hangi hayvana dönüşeceğini görmek ister. Ancak aşırı yorgunluktan dolayı uykuya dalar. Gece bir şeyler atıştırmayan Bora ise bir kaplumbağaya dönüşür. Bu dönüşümü uyuyan Erol'a göstermek ister ancak yataktan yere sırt üstü düşünce bu dönüşümü ona gösteremez. Bora bu durumu Erol'a anlatıp onu cumartesi gecesi de kendisinde kalmaya ikna eder. O gece de Bora, bir

hamamböceğine dönüşünce uyuyan arkadaşına, dönüşüm yaptığını yine gösteremez. Ertesi sabah Erol'un kendisine dönüşüm yapma konusunda inanmadığını gören Bora üzülse de bu durumu kabullenir. Bu arada Erol, Bora'ya yemediği yemekleri poşetleyip çöpe atmak yerine ihtiyacı olan birine vermesi gerektiği uyarısında da bulunur. Bora, bu öneriyi mantıklı bulur ve yemediği yemekleri ayrı ayrı poşetleyip mahallede durumu iyi olmayan Mehmet Amca ile paylaşmaya başlar.

Bora, abur cubur yemeden yattığı bir gece de bir kanguruya dönüşür. Bu dönüşümü arkadaşları Erol'a göstermek için onların evine doğru yola çıkar. Ancak sokağa iner inmez Asuman Teyze'nin bahçesini görür. Kanguruya dönüşen Bora, iştahını kabartan bu bahçeyi tarumar ettikten sonra Erol'un evine gider. Dış kapının kapalı olduğunu fark edince yanında getirdiği "notumu okur musun?" yazılı kâğıdı onların dış kapısının demirlerine bırakarak eve dönmek zorunda kalır.

Bora sabah uyanınca bir hırsızın geceleyin Asuman Teyze'nin bahçesini tarumar ettiğini bu yüzden Asuman Teyze'nin çokça üzüldüğünü öğrenir. Bu durum karşısında Bora, bir kanguruya dönüşüp bahçeyi tarumar ettiğini söyleyemese de hatasını telafi etmenin yollarını arar. Bu amaçla biriktirdiği tüm harçlığını eski bahçıvan Mehmet Amca'ya vererek onu Asuman Teyze'nin bahçesini eski haline getirme konusunda ikna eder. Okula uğrayıp Erol'a gece bıraktığı notu okuyup okumadığını sorduğunda ise hayal kırıklığına uğrar. Bir sonraki gece "*Erol, bu notu veren benim ben... Bora!*" notunu hazırlayıp herhangi bir şey atıştırmadan yatar. Uyandığında bir baykuşa dönüştüğünü görünce Erol için hazırladığı notu alıp onun evine notu bırakmaya gider. Notu bırakıp döner ancak yine Erol'un bu notu okumadığını ertesi gün öğrenir. Sonrasında Bora, kimseyi kendisine inandırmak zorunda olmadığını ve herkesin kendisini olduğu gibi kabul etmesi gerektiğini söyler. Bu lafları söylediğine kendisi de şaşırان Bora, olgunlaştığını hisseder. Bu arada Aylin, Bora'dan yaşadığı maceraları kendisine anlatmasını isteyince Erol da onu dinlemek istediğini söyler. Ayrıca Erol, Bora'ya "anlattıkların ister düş ister gerçek olsun, sen benim en yakın arkadaşımın" demeyi de ihmal etmez.

Kiralık Evde İki Gün Bir Gece

Kerem, Arda ve Emre bir araya gelip hoşça vakit geçirmek, ders çalışmak gibi çeşitli aktivitelerde bulunmak isterler. Ancak rahat edebilecekleri uygun bir yer bulamazlar. Çünkü üçü bir araya geldiğinde ebeveynlerinin birçok işlerine karıştığını, onları rahat bırakmadığını görürler. Bunun üzerine üç arkadaş, aralarında

anlaşıp kiralık bir eve çıkmaya karar verir. Ancak yaşları küçük olduğu için kimse onlara evini kiraya vermeyince Kerem'in ablası Sinem'den yardım isterler. Sinem ise bu yardım isteğini olumlu karşılar. Ancak üç arkadaşı kiralık ev ayarlama bahanesi ile bir arkadaşının evine götürerek oyuna getirir ve onlarla dalga geçer. Oynanan oyunu fark eden Kerem, ablasına kızarak bir müddet onunla konuşmaz.

Kardeşler arasındaki küslüğü fark eden ebeveynleri, çocuklarının kendi sorunlarını çözmesini bekler. Bu sebeple onları barıştırmaya kalkışmaz. Sinem, hatasını telafi edip yeni bir ev bulacağı sözünü verince Kerem yumuşar ve ablasıyla barışır. Birkaç gün sonra Sinem, ucuz bir ev bulduğunu söyleyip kardeşiyle o eve gider. Kerem, evin odalarını ve bodrumunu gezerken ablasının boynundan çıkarmadığı balıklı kolyeyi görür. Böylece ablasının yeni bir oyun çevirdiğini düşünerek oradan ayrılır. Sinem, onunla bu durumu konuşmaya gelince cebindeki balıklı kolyeyi ona gösterir. Bunun üzerine Sinem, kolyesinin boynunda olduğunu kardeşine gösterince Kerem, yaptıklarından ötürü pişman olur. İki kardeş kolyeyi açınca Sinem'in Beden Eğitimi öğretmeni Murat'ın fotoğrafı ile karşılaşır. Böylece kolyenin Murat Öğretmen'e ait olduğunu ve ona teslim edilmesi gerektiğini kararlaştırırlar. Ayrıca birbirlerine karşı dürüst davranacaklarına dair sözlü bir anlaşma yaparlar.

Ertesi gün iki kardeş Sinem'in okuluna giderek Murat Öğretmen'e kolyeyi teslim edip kolyenin bulunma sürecini anlatırlar. Öğretmen, kolyenin tartıştığı sözlüsü Funda'ya ait olduğunu söyleyip onların evine gitmeleri gerektiğini söyler. Bunun üzerine Kerem ve Murat Öğretmen, Funda'nın evine gider. Geldiklerinde perişan durumdaki Funda'nın ebeveynleri ile karşılaşır. Kolyeyi onlara teslim edince Funda'nın fidye için kaçırıldığını öğrenirler. Üstelik fidyenin ödendiği halde çetenin daha çok para talebinde bulunduğunu ve kızlarının hayatını tehlikeye atmamak için durumu polise haber vermediklerini anlarlar. Bunun üzerine kolyenin bulunduğu yere gidip bir ipucu ile karşılaşabileceklerini düşünürler. Burada Funda'nın giydiği yüksek topuklu bir ayakkabı ile parçalanmış gazete parçaları görürler. Gazete parçalarını bir araya getiren Kerem, emlakçı yazıldığını anlar. Bu bilginin ev sahibi ile paylaşılması üzerine anahtarın emlakçıda olduğu bilgisine ulaşırlar. Ev sahibinden emlakçının numarasını alıp ayrılırlar. Daha sonra bir daire alma bahanesi ile emlakçıya uğrarlar. Burada Funda'nın topuklu ayakkabısının bulunduğu evle ilgili birçok soru sorulunca emlakçının telaşlanmaya başladığını fark ederler. Bu esnada Funda'nın babası, emlakçının masa altındaki çantasını hemen alır.

Murat ve Funda'nın babası, emlakçıyı etkisiz hale getirip sıkıştırınca her şeyin yeğeni tarafından yapıldığını itiraf etmek zorunda kalır.

Kerem, yaşadıkları ile ilgili bazı fotoğraflar çekip Arda ve Emre'ye göndererek nasıl bir maceraya atıldığını göstermek ister. Bu arada etkisiz hale getirilen emlakçı, onları yeğenim dediği kişinin kaldığı eve getirir. Murat Öğretmen, evin kapısını kırıp içeri girdiğinde içeridekilerin emlakçıya patron veya dayı diye hitap ettiklerini fark ederler. Bu arada dövüş sporları ile ilgilenen Murat, oradaki adamları etkisiz hale getirir. Sonrasında Funda, bulunarak kurtarılır. Ancak elleri bağlı olan emlakçı, ellerini çözerek Kerem'i rehin alıp tehditler savurur. Tam bu esnada Arda ve Emre'nin gelmesi ile dikkati dağılan emlakçıdan kurtulan Kerem, onun kasıklarına sert bir tekme atar. Sonrasında Murat, emlakçıyı yerden kalkamayacak hale getirir. Çok geçmeden olay, polisler bildirilir. Polisler gelip suçluları tutuklar.

Kerem'in macerasını öğrenen ebeveynleri, ona bir haftalık ekrandan uzak kalma cezası verir. Sonrasında ise ona odasının gerçekten küçük olduğunu söyleyip onun için kiralık bir ev bulacakları sözünü verir. Ancak evin tüm sorumluluklarını onlara bırakacaklarını da önceden belirtirler. Aynı durum, Arda ve Emre'ye de ebeveynleri tarafından söylenir. Çok geçmeden çocukları için kiralık bir ev bulan aileler, onların taşınmasına yardımcı olur. Bunun üzerine üç arkadaş, hayalini kurdukları eve taşınıp oldukça mutlu olur. Ancak çok geçmeden yemek, temizlik yapmak; bulaşık, çamaşır yıkamak gibi işlerin sorumluluğunu yerine getiremediklerini fark ederler. Kiralık evde sadece iki gün bir gece kalan Arda ve Emre, ayrı bir evde kalamayacağını anlayıp evlerine dönerler. Evde tek başına kala Kerem, ayrı evde kalmanın kendisine de uygun olmadığını düşünür. Bu arada kapı çalınır ve Kerem; annesi, babası ve ablasının geldiğini görüp sevinir. Üstelik bu evin kendileri için ailelerince ayarlandığını ve iki gün bir gece zarfında sürekli izlendikleri bilgisini edinir. Ardından ailesinin bu eve taşınacağını öğrenip oldukça mutlu olur.

Süper Çocuklar-1 / Renk Delisi

Mete, okula yeni gelen Asya'nın renklerle ilgili söylediklerini duyunca onun bir deli olduğunu düşünmeye başlar. Ancak içinden geçenleri anladığını görünce onun bir renk delisi olduğunu ve renklerden hareketle doğru çıkarımlarda bulunduğunu anlar. Asya'nın özel bir yeteneği olduğunu fark eden Mete, onu kıskansa da bu durumu belli ettirmemeye çalışır. Sonrasında kendi yeteneğini

keşfedip bir kahramana dönüşmenin hayalini kurmayı sürdürürken insanın kendisini keşfetmesinin ne kadar zorlu bir süreç olduğunu anlar.

Mete okula gittiğinde arkadaşları ile öğretmenlerinin doğum günü için bir günlük hazırlamayı kararlaştırır. Sırayla herkes, günlüğe duygularını yazıp yazdığı sayfaları zımbalayacaktır. Tuna, sıranın kendisinde olduğu gün içinde günlüğün de yer aldığı çantasını kaybeder. Çantayı bulmak için okula gelmeden uğradığı tüm yerleri gezdiği halde onu bulamaz. Son çare olarak polis karakoluna gider ancak istediği yardımı alamayınca okula gelip durumu Asya, Mete ve Melis'e söylemek zorunda kalır. Bunun üzerine dört arkadaş çantayı bulmak için okuldan sonra etüt yapacaklarını söyleyip ailelerinden izin almaya çalışırlar. Tuna, Mete ve Asya ailelerinden gerekli izni alır ancak Melis ailesinden izin alamaz. Bunun üzerine Tuna, Mete ve Asya çantayı bulmak için harekete geçer.

Üç arkadaş, Mete'nin çantayı kaybettiğini düşündüğü yere -pastanenin önüne- gelir. Henüz farkında olmasa da koku ile ilgili süper yeteneği olan Mete, çantada sucuklu tostun olduğunu bildiğinden sucuk kokusunu takip eder. Bu kokuyu takip eden üç arkadaş, derme çatma bir kulübenin önüne gelir. Mete çantanın burada olabileceğini iki arkadaşına söyler. Bir renk delisi olan Asya, hemen işe koyularak kulübeden gelen seslerin karanlık harfler olduğunu belirtip Mete'nin haklı olabileceğini bildirir. Üç arkadaş kulübeyi dikkatlice dinlemeye başlayınca çantanın burada olduğundan emin olur. Üstelik içerideki adamların bir banka soygunu yapmayı planladığını öğrenir.

Üç arkadaş kulübedeki hırsızların soygun planını gerçekleştirmesine engel olup Tuna'nın çantasını kurtarmak için plan yapar. Asya polisleri haber vermeyi önerirken Tuna, bu öneriye karşı çıkar çünkü polislerin kendilerine kesinlikle inanmayacağını düşünür. Mete de bu konuda Tuna'ya hak verir. Bunun üzerine Asya, polislerin ancak yetişkin insanlara inanacağını söyleyip yetişkin birine polisi aratmaları gerektiğini belirtir. Planı mantıklı bulan Mete, yetişkinlerin de kendilerine inanmayacağını düşündüğünden kriz geçirme numarası yapar. Asya ise yoldan geçen bir adama arkadaşının kriz geçirdiğini söyleyerek elinde tuttuğu en yakın karakolun numarasını çevirmesini ister. Kriz geçiren arkadaşının bu karakoldaki polislerden birinin çocuğu olduğunu bildirmesini rica eder. Ancak adam, çocukların kamera şakası yaptığını düşünüp “*yutmadım, kandıramadınız!*” deyip sağa sola el sallayarak uzaklaşır. Sonrasında Asya, bir kadından yardım ister. Ancak kadın, Asya'nın bir dilenci olduğunu düşünüp ona konuşma fırsatı vermeden onu yanından uzaklaştırır.

Renk delisi olan Asya, bu kadının kulübedeki hırsızların arkadaşı olduğunu tahmin eder. Kulübeyi dinlemeye başlayınca doğru bir tahminde bulunduğunu anlar.

Üç arkadaş, daha sonra başka bir adamdan yardım ister. Yerde kıvranan Mete'yi gören adam, çocuklara yardım ederek Asya'nın verdiği numarayı çevirip durumu polisler'e anlatır. Çok geçmeden üç polis arabasının geldiğini gören üç arkadaş oldukça sevinir. Polisler Mete, Tuna ve Asya'ya hasta çocuğu sorduklarında üçü de birden kulübeyi işaret eder. Polisler bir anda kulübeye doğru koşar. Üç arkadaş çok geçmeden bir iki el silah sesi duyar ardından hırsızların kelepçelendiğini görür. Bunun üzerine üç arkadaş, polisler'e her şeyi anlatıp Tuna'nın çantasını alır.

Polisler, üç çocuğu arabaya bindirerek karakola götürüp onların ailelerine haber eder. Çocuklar, ailelerine yalan söyleyip böyle bir maceraya atıldıkları için ebeveynlerinin tepkisinden çekinseler de bir soygunu engelledikleri için mutlu olmaları gerektiğini düşünür. Ardından bu haberin gazetede çıkıp çıkmayacağını düşünerek heyecanlanır. Mete, ağabeyinin elindeki gazetede gördüğü *Süper Gazeteciler* romanının isminden hareketle Tuna ve Asya ile kurduğu ekibe "Süper Çocuklar" ismini verir.

Süper Çocuklar-2 / Ses Delisi

Mete, Tuna ve Erhan bilim kahramanları adlı turnuvaya hazırlanmak için Mete'nin evinde buluşur. Mete, süper yeteneğini bu turnuva sayesinde keşfedebileceğini düşünüp nitelikli bir proje üretmeleri gerektiğini düşünür. O esnada Mete'nin annesi, Asya'nın kapıda olduğunu söyleyince Mete kapıya yönelir. Orada eli kolu kitaplarla dolu olan Asya'yı görür. Asya'nın kendisine kitap getirdiğini anlar. Ancak Mete, kitap kurdu olduğunun Erhan tarafından anlaşılması istemez. Çünkü mahalledeki arkadaşlarının bu konuda kendisi ile alay edeceğini bilir. Bu sebeple Erhan'ın kitapları görmemesi için uğraşır. Ancak Erhan getirilen kitapları fark eder ve ona bu kitapları ne yapacağını sorar. Bu soru üzerine Mete, ihtiyacı olan bir okul için kitapların toplandığı yalanını söyler. Erhan ise okula para yardımında bulunmanın daha mantıklı olacağını söyleyip kitapların satılması gerektiğini ısrarla dillendirir. Mete, kitap kurdu olduğunun anlaşılması için bu fikri kabul eder. Mete'nin bu öneriyi kabul etmesinde rol oynayan diğer bir faktör ise kitapları geri almayı düşünmesidir.

Kitaplar satıldıktan sonra üç arkadaş Mete'nin evine döner ancak Erhan işim var diyerek ayrılır. Mete, olanları Tuna'ya anlatıp kitapları geri almaları gerektiğini

söyler. Ancak sahafa gittiklerinde kitapların Erhan tarafından satın alındığını öğrenirler. Bu durum hem Erhan'ın gizli bir kitap kurdu olduğunun anlaşılmasına hem de Mete'nin Asya'ya karşı mahcup olmasına sebep olur.

Mete, bu hatasını telafi etmek için sattığı kitapların aynısını almak ister. Birkaç tanesini de o kitapçıda bulur. Kitapları karıştıran iki arkadaş, imzalı bazı kitaplar görünce sevinip başka imzalı kitaplar aramaya başlar. En sonunda rafın altında içinde notlar bulunan bir kitaba denk gelen Mete, kitapta birkaç kan lekesi ve bir çocuğun yardım isteyen notunu fark eder. Yardım isteyen çocuğa ulaşmak için iki arkadaş, bu kitabın kimin tarafından getirildiğini sorar ancak bu konuda bilgi alamazlar. Bir ses delisi olan Tuna, sesleri çok iyi algılayabildiği için kitapçının bu kitabı hastane sokağında bulduğunu işitir. Bunun üzerine iki arkadaş, bu kitabı satın alarak dışarı çıkar. Asya ile bir ekip kurup yardım isteyen çocuğa ulaşmaya çalışırlar.

Üç arkadaş bisikletlere atlayıp hastane sokağına gider. Bisikletlerden biri Mete'ye diğerleri de abisi ve Erhan'a aittir. Hastane sokağında durup herhangi bir ipucu ile karşılaşmamaları üzerine Asya, Tuna'nın kitapçıdan duyduğu hastane sokağının pastane sokağı olabileceğini söyler. Tuna'nın yanlış duymuş olabileceğini kabul etmesi ile üç arkadaş pastane sokağına gider. Burada kitapta yazılı olan *"İmmidaaat! Kurtarıun! Canavar Peşimde!"* notunu anımsayarak bir apartmandan gelen sesin peşine takılırlar. Apartmana girmek için bisikletlerini aşağıda bırakan üç arkadaş, sesin çatı katında kilitli kalmış bir kediden geldiğini anlayıp aşağı inerler. Ancak indiklerinde bisikletlerinin çalındığını fark ederler. Bu esnada oranın yakınında Melis'i gören üç arkadaş, bisikletlerin çalındığını ona söyleyince Melis, çamurlu olan bisiklet tekerleklerini takip etmeleri gerektiğini söyler. İzleri takip eden dört arkadaş, bir apartmana girip bisikletlerinin burada olduğunu ve dokuz numarada oturan kişi tarafından getirilip bağlandığını öğrenir. Melis, pastaneye uğraması gerektiğini söyleyip oradan ayrılırken Mete, Tuna ve Asya ise dokuz numaraya uğrayıp bisikletlerini isterler ancak olumsuz cevap alırlar. Bunun üzerine Tuna bir plan yapar. Plana göre babası polis olan Mete, durumu cep telefonu ile sesli bir şekilde babasına anlatır. Hırsız, polis sözünü duyunca bisikletleri iade eder. Böylece çalınan bisikletlerine kavuşurlar.

Üç arkadaş, sonra Melis'in gittiği pastaneye uğrayıp karınlarını doyurduktan sonra yardım isteyen çocuğu aramaya devam eder. Oranın yakınında içinden su sesleri gelen bir bodrum katını gördüklerinde kitaptaki notu anımsayan üç arkadaş, çocuğun burada olabileceğini düşünerek bodruma inerler. Ancak aşağıda içi su ve

çatlaklarla dolu bir bodrum katı ile karşılaşınca binanın yıkılma tehlikesinde olduğunu anlayıp durumu bina sakinlerine anlatırlar. Binada oturanlar bodruma indiğinde çocukların doğru söylediğini fark edip apartmanı acilen boşaltmaları gerektiğini anlarlar. Sonrasında ise hayatlarını kurtardıkları için üç arkadaşına teşekkür edip onların birer süper çocuk olduğunu söylerler.

Ertesi gün okula gelen üç arkadaş, kitaptaki nota bakıp çocuğu kurtarmanın yeni yollarını düşünürler. Bu esnada Merve, üç arkadaşın baktığı kitabı görünce onun kendisine ait olduğunu söyler. Kitabın sahaftan alındığını öğrenince kitaptaki notla ilgili detaylı bilgi verir. Merve, bu kitabı yarısına kadar okuyup bırakınca küçük kardeşi onu alır. Reçel yiyen kardeşinin kitaba birkaç leke bulaştırdığını gördüğünde ona kızar. Bunun üzerine küçük kardeş dayak yememek için yatağın altına saklanır. Okumayı yeni yeni öğrenen küçük kardeş, karanlıktan korktuğu için kitaptaki notu yazar. Sonrasında Merve kitabını kardeşinden ister ancak kitabının sokağa atıldığını öğrenir. Bu bilgileri edinen üç arkadaş, notu yazan kişinin Merve'nin kardeşi olduğuna ikna olur.

Süper Çocuklar-3 / Koku Delisi

Mete'nin annesi, Nazan, üniversiteden arkadaşı –Alev'i- okulun paylaşım sayfasında görünce sevinir ve onu eve davet eder. Daveti kabul eden Alev'in evde rahat etmesi için Mete'nin odasında kalmasına karar verilir. Ancak bu durum Mete'nin hiç hoşuna gitmez. Hafta sonu geldiğinde Mete'nin anne-babası, hummalı bir temizlik çalışmasına girer. Evin zaten temiz olduğunu bilen Mete, bu girişime bir anlam veremez. Akşam üzeri Alev, kızı Lila ile gelince Mete'nin anne-babası oldukça sevinir. Ancak aynı durum Mete için geçerli değildir. Çünkü Asya ile telefonda konuşurken Lila'nın gelip sorular sormasına tahammül edemez.

Mete'nin çok samimi iki arkadaşı, Tuna ile Asya, Lila'yı merak ettiğinden onlara gelir. Lila, Tuna ve Asya ile hemen kaynaşır. Nelerden hoşlandığını anlatıp çoklu renk algısına sahip olduğundan babası gibi ressam olacağını söyler. Bunun üzerine Mete, herkesin süper bir yeteneğe sahip olduğunu ancak kendisinin süper bir gücü olmadığını düşünüp kendisini yeteneksizler kralı olarak tanımlamaya başlar. Bu esnada ses delisi olan Tuna, salondakilerin konuşmalarından Lila'nın anne-babasının boşanacağını, Lila'nın bu durumdan haberdar olmadığını işitir. Lila'nın mutfığa gitmesi üzerine bu durumu da Mete ile Asya'ya anlatır.

Ertesi gün Mete, biraz geç uyanarak mutfığa uğrar. Ancak kahvaltıya dair bir iz bulamayınca banyoya gider. Burada duvardaki ve yerdeki kanları görünce donup kalır. Anne-babasının odasına gittiğinde onları göremeyip odanın dağınıklığını fark edince kötü düşüncelere dalar. Çünkü ebeveynlerinin temizliğe ne kadar önem verdiklerini iyi bilir. Hemen onları cep telefonu ile arar ancak telefonlarının evde olduğunu fark eder. Daha Alev'in kaldığı odaya gider ama onun da odada olmadığını, Lila'nın ise uyuduğunu görür. Ancak odada kanlı beyaz havluyu görüp çılgılık atınca Lila sıçrayarak uyanır.

Gördüklerine anlam veremeyen Mete, Asya ve Tuna'nın acilen kendilerine gelmesini ister. Eve gelen arkadaşlarına yerdeki ve duvardaki kanları gösterir. Bu esnada Lila, üç arkadaşın yanına gelip annesinin koşuya çıktığını ve mutlaka ev sahiplerini de koşuya götürmeye ikna ettiğini belirtir. Üstelik yerdeki, duvardaki ve havludaki kırmızılığın kan değil annesinin kırmızı saç boyası olduğunu anlatır. Ayrıca sağlığını tehdit ettiği için annesinin saçlarını uzun zamandır boyatmadığını ancak dün yine boyattığını ekler. Annesinin saçlarının ilk yıkamada bu kadar boya akıtacağını öğrenmemesi gerektiğini aksi takdirde üzüleceğini söyler. Mete de ebeveynlerinin kirliliği ve dağınıklığı görmemesi gerektiğini aksi takdirde üzüleceklerini ifade eder. Bunun üzerine dört arkadaş, evi temizlemeye karar verir. İş birliği yapan dört arkadaş, yoğun çalışmalar neticesinde duvarlar hariç tüm yerleri temizler, düzene sokar. Duvardaki boyaların bir türlü çıkmaması üzerine ise duvarların Lila tarafından boyanmasına karar verirler. Mete, ebeveynlerinin bu duruma kızdıkları takdirde suçu Lila'ya atıp kurtulacağını düşünür. Zira ebeveynlerinin misafirin kızına ses çıkarmayacağını bilir.

Spordan dönen Eser, Nazan ve Alev yorgun düşmüştür. Nazan duş almak için banyoya girdiğinde duvardaki resimleri fark edip bir çılgılık atar. Mete, annesinin kızacağını düşünür ancak annesi duvardaki resimleri çok beğendiğini anlatır. Üstelik bu resimlerin çizilip boyanmasında katkısı olan Mete, Tuna, Asya ve Lila'ya bir sosyal sorumluluk projesi çerçevesinde gönüllü olarak çalışabilecekleri bir iş teklifinde bulunur.

Nazan, çevreci arkadaşları ile AVM olmaktan kurtardıkları bir bölgeyi yenileştirmek için yasal izinleri alınca buradaki duvarlara resim çizmeyi ve boyamayı planlar. Bu konuda dört küçük arkadaşın kendilerine yardımcı olabileceğini düşünür. Bu amaçla oğlu, Tuna ve Asya için okul idaresinden izin alıp Lila'nın annesi ile bir müddet daha kendilerinde kalmalarını sağlar. Böylece dört

arkadaş işe koyulur ancak Mete, rahatsız edici bir sarımsak kokusu alınca kokunun kaynağına doğru üç arkadaşı ile gider. Gittikleri yerde kendilerini gözetleyen iki adam fark ederler. Ses delisi olan Mete, iki adamın yanına yaklaşıp konuşmalarını dinleyince onların bir şeyler çevirdiğini anlar.

Asya, oyun oynuyormuş gibi iki adamın yanına yaklaşıp elindeki mavi boyalı fırçayı onlara sürer. Adamlar sinirlenip boyayı temizlemeye kalkışınca boya, iyice dağılır. Asya ise yanlışlıkla yaptığını söyleyip özür diler, sonrasında ise koşarak uzaklaşır. Dört arkadaşın yan yana gelip konuştuğunu gören proje sorumlusu Hakan, çocukların bir şeylerden şüphelendiğini fark eder. Bunun üzerine yanına iki elemanını alarak Mete'nin koku aldığı yerin kaynağına gider. Hakan, dört arkadaşı yakındaki bir kafeye yollayıp kokunun geldiği yerle ilgilenir. Çok geçmeden burada tünel açılıp doğalgaz borusunda küçük bir çatlak oluşturulduğunu, bu sebeple biriken gazın patlamaya hazır bir bomba gibi onları beklediğini anlar. Bu durumun farkına varılması olası büyük bir felaketin önüne geçer.

Olay sonrası Hakan, Eser'in yanına gelip oğluyla gurur duyması gerektiğini belirterek Mete sayesinde kurtulduklarını anlatır. Bunun üzerine çokça mutlu olan Mete ve üç arkadaşı, olayın zanlılarının mavi boyalı adamlar olduğunu da ekler. Bu bilgi sayesinde kötü adamlar yakalanır. Adamlar, o bölgeyi AVM'ye dönüştürmek isteyen bir şirket için çalıştıklarını ve orayı patlatmayı planladıklarını itiraf edince patronları da tutuklanır. Mete, bu olayla birlikte hem birçok insanın hayatını kurtararak bir kahramana dönüşür hem de süper yeteneğini –koku delisi olduğunu- keşfeder.

Fantastik Galaksi Serisi-3 / Cılgın Uzay Planı

Hex, bir gece yatağına girip uyumaya çalışırken tüylü ceket giyen birinin içeriye girip bazı eşyaları karıştırdığını görür. Bu duruma oldukça şaşırان Hex, bu kişinin kim olduğunu ve ne yapmaya çalıştığını öğrenmek ister. Bu sebeple odasında uyuyan babasını dahi uyandırmadan bu kişiyi takip eder. En sonunda eve giren kişinin hiçbir şey çalmadan ayrıldığını görür. Hex, ertesi gün okula gittiğinde bu durumu yalnızca samimi arkadaşı Nen ile paylaşır. Durumu diğer arkadaşlarıyla paylaşmamasının sebebi ise birbirine güvenip evlerinin kapısına kilit vurma ihtiyacı hissetmeyen Hexonyalıların birbirine kuşku ile bakmasını engellemektir. Nen ile akşamki olayı analiz eden Hex, hırsızın tüylü bir ceket giydiğini de anlatır.

Hex ile Nen konuşurken Coğrafya öğretmeni Bayan Tonto derse girer ve öğrencilerini yarın Gezegenler Arası Güvenlik Birimine götüreceğini söyler. Bu esnada Hex, Zet'in giydiği cekete dikkatli bakınca dün akşam evlerine giren hırsızın da bu ceketten giydiğini hatırlar. Bunun üzerine Nen ile birlikte Zet'in yanına gider ve çaktırmadan giydiği ceket hakkında bilgi alır. En sonunda ceketin Zet'in annesine ait olduğunu öğrenen iki arkadaş, hırsızın Zet'in annesi olabileceğini düşünür.

Ertesi gün Bayan Tonto, öğrencilerini Gezegenler Arası Güvenlik Birimine getirir. Öğrenciler oldukça heyecanlanırken Hex ile Nen ise Zet'in annesinin aradıkları kişi olup olmadığını sorgular. En sonunda iki arkadaş, Zet'in evine giderek sorularına cevap bulabileceklerini düşünür. Bu amaçla Zet'in evine gittiklerinde Nen, Zet'ten annesinin tüylü ceketini nereden aldığını öğrenmesini ister. Çünkü annesine doğum günü hediyesi olarak aynı ceketten almayı düşündüğünü söyler. Bunun üzerine Zet, ceketin yeni açılan mağazadan alındığını anlatınca iki arkadaş aradıkları cevaba ulaşamamanın hüznünü yaşayarak eve döner. Ertesi gün okula geldiklerinde Ezi ve Bayan Tonto'nun da aynı ceketten giydiklerini fark ederler.

Bayan Tonto dersten sonra Nen'i yanına alıp تنها bir yere gidince Hex onları gizlice takip eder. Bayan Tonto'nun Dünya'ya yerleşen Allegro'ya kavuşmak için Nen ile birlikte Dünya'ya gitmek istediğini anlar. Çünkü daha önce Allegro ile Dünya'ya giden grubun içinde Nen'in de yer aldığını bilir. Bayan Tonto'nun Gezegenler Arası Güvenlik Biriminden çaldığı uzay fenerlerini çıkarıp aktifleştirdiğini görünce harekete geçer. Bu esnada orada oyun oynayan Ces'in de geldiğini fark eder. Böylece Bayan Tonto, Nen ve Ces ile birlikte uzay fenerinin ışınlarına tutunarak Dünya'ya gittiklerini fark eder.

Hex ile Ces'in kendileri ile Dünya'ya geldiğini gören Bayan Tonto, oldukça sinirlenir. Dünya'ya gelmek için uzun zamandır plan yaptığını hatta bu amaçla Hex'in evine gizlice girdiğini itiraf eder. Bunun üzerine Hex ile Nen, eve davetsiz giren tüylü ceketli kişinin Tonto olduğunu öğrenir. Bayan Tonto, ayrıca âşık olduğu Allegro'ya mutlaka ulaşacağını anlatır. Allegro'ya ulaşmak için uzaylıların Dünya'da dönüşüm yapabileceği üç hakkından ilkinin güzel bir kıza dönüşerek kullanır. Hex ve Nen'in kardeşlerine; Ces'in ise bir kediye dönüşmesini ister. Ancak dönüşüm işini gerçekleştirdikleri halde Allegro'ya ulaşamazlar. Sonrasında ona ulaşmak için paraya ihtiyaçları olunca eski başkanları Postipidik'in yanına giderler. Postipidik onlara para vermez ancak Allegro'nun konser davetiyesini onlara vererek onların Allegro'ya

ulaşmalarını sağlar. Ayrıca Allegro'nun 11 yaşındaki bir çocuğa dönüştüğü bilgisini de verir.

Allegro hakkında yeni bilgiler edinen Tonto, hiç düşünmeden 11 yaşındaki bir kız çocuğuna dönüşüm yapar. Ancak konser alanına gittiklerinde, ebeveynleri olmadan içeri alınamayacaklarını öğrenirler. Bunun üzerine Hex ile Nen, yetişkin birer bireye dönüşüm yapar ve Tonto'yu yanlarına alıp konser alanına girmeyi başarırlar. Ces ise küçük bir kurbağaya dönüşerek içeriye Nen'in yanında girer. Ancak Tonto, Allegro'nun 11 yaşındaki bir kız çocuğuna dönüştüğünü görünce yine hayal kırıklığına uğrar. Ardından hiç tereddüt etmeden son dönüşüm hakkını 11 yaşındaki bir erkek çocuğuna dönüşerek kullanır. Işın fenerlerini de Hex ile Nen'e uzatıp Hexonya'ya dönmelerini ister. Ancak Hex ile Nen, küçük bir ocuğun Dünya'da ailesi olmadan sağlıklı bir şekilde yaşayamayacağını söyleyip ona bir aile bulmaları gerektiğini anlatırlar. Bu esnada Ces de herkesin kendisi ile ilgilenmesi için bir bebeğe dönüşerek son dönüşüm hakkını kullanır. Bunun üzerine Hex ile Nen hem Tonto'ya bir aile bulmak hem de Ces'e ebeveynlik yapmak zorunda kalır.

Hex ile Nen, Ces'e ebeveynlik yaparken Tonto'yu da Postipidik'e emanet edebileceklerini düşünürler. Bu amaçla Postipidik'in evine gittiklerinde gazetecilerin onunla canlı yayın yapmak üzere olduklarını görürler. Gazetecilere Postipidik'in – Dünya'daki adıyla Benüz Aydan'ın, akrabası olduklarını ve 11 yaşındaki oğlunu, Tonto'yu Dünya'daki adıyla Kıvanç'ı, getirdiklerini bildirirler. Bu yolla Postipidik'in Tonto'ya bakmak zorunda kalacağını düşünürler. Postipidik, bu durumu öğrendiğinde çok kızsız da Tonto'yu yanına almak zorunda kalır. Çok geçmeden de aralarında baba-oğul duygusunun uyandığını görür. Bunu fark eden Hex ile Nen ise Ces'i alıp mutlu bir şekilde Hexonya'ya dönüş yapar.

Hexonya Gezegeni – 1 / Gökten Uzaylı Düştü

Hex, Nen, Ozi, Zet, Ezi gibi kişiler, okula gittiğinde Kral Postipidik'in okulu ziyarete geleceğini öğrenir. Bu sebeple okul müdürünün herkesi sıraya dizmeye çalıştığını fark eder. Müdür, öğrencileri susturamayınca Allegro'dan piyano almasını ister. Çünkü Allegro'nun çaldığı parçaların gezegendeki herkesin uyuklamasına sebep olduğunu bilir. alınan parçalardan sonra uyuklayan öğrenciler uyandırıldıklarında Kral'ın geldiğini ve kendilerini selamladığını görür.

Kral, konuşmasında insanların kendilerine düşman gözü ile baktığını; bu durumun da kendilerine yapılan bir haksızlık olduğunu anlatır. Ayrıca bu haksızlığı

gidermek için küçük bir uzaylı ile Dünya'ya gitmeye karar verdiğini belirtir. Bu amaçla Nen adındaki küçük kızı seçer. Nen ise insanların kendilerine zarar vereceğini düşünüp korktuğu halde bu korkusunu dile getiremez. Fakat Hex, Nen'in korkusunu fark edince Kral'dan Nen yerine kendisinin seçilmesini teklif eder. Bu teklifi değerlendiren Kral, Hex ve Nen'in ikisini de götürmeye karar verir. Hex'in bu fedakâr ve cesur davranışı ise Nen'in korkusunun azalmasını sağlar.

Üç uzaylı, bilim adamı Zomtrikista'nın icadı sayesinde kolayca Dünya'ya gelir. Uzaylıların Dünya'da istedikleri şekle dönüşebilecekleri üç dönüşüm hakkı da vardır. Postipidik'in temel amacı, burada insanların hayatını kurtarıp onların gözünde bir kahramana dönüşmektir. Bu yolla uzaylıların düşman olmadığını insanlara kanıtlamayı hedefler. Postipidik ayrıca bu hedefini gerçekleştirdiği takdirde hem insanların hem de tüm uzay âleminin gözünde muhteşem bir Kral'a dönüşeceğinin hayalini kurar. Bu amaçla iki defa plan yapar ancak iki planında da başarısız olur. Bu durum onun oldukça sinirlenmesine hatta başarısızlıkla neticelenen ikinci plan sonrasında kendi deyimi ile "rezil" bir duruma düşmesine sebep olur.

Yeni bir planla amacını gerçekleştirmek isteyen Postipidik, insanların ünlü kişilere hasta olduğunu öğrenince herkesin ilgisini çeken bir moda defilesine Hex ve Nen ile katılmaya karar verir. Burada tasarımcılardan bazı elbiseler alıp onlara kendi tarzını katar. Tasarımlarını da Hex ve Nen aracılığı ile takdim eder. Tasarımları oldukça beğenilir, takdir edilir, hatta ayakta alkışlanır. Bunun üzerine ünlü modacılar, Postipidik ile sözleşme imzalamak için adeta birbiriyle yarışmaya başlar.

Hex ve Nen, defile sayesinde istediği üne kavuşan Postipidik ile konuşup onun ne yapacağını öğrenmek ister. Ancak onun odasına vardıklarında adeta bir basın ordusu ile karşılaşır. En sonunda Postipidik'in yanına gelebilmeyi başarıp ona nasıl bir yol izleyeceklerini sorarlar. Bunun üzerine Postipidik, krallık dahi her şeyden vazgeçip Dünya'da sevilen bir moda tasarımcısı olarak hayatını sürdürmek istediğini belirtir. Ayrıca kendisine artık Benüz Aydan olarak hitap etmeleri gerektiğini anlatır. İlk başta oldukça şaşırان ve Postipidik'i bu isteğinden vazgeçirmek isteyen iki arkadaş, onun kararlı tavrını görünce bu isteklerinden vazgeçerek tercihinine saygı gösterirler. Sonrasında Postipidik, Zomtrikista'nın icat ettiği uzay fenerlerini, iki küçük uzaylıya teslim eder. Bunun üzerine Hex ile Nen, Postipidik'in yanından ayrılıp Hexonya'ya dönmek üzere yola çıkar.

Zombili Mombili Roman

Özgür uzun zamandır hazırladığı aşk romanını bastırmak için yayınevine gider. Ancak yayınevinin artık aşk romanlarından ziyade gerilim romanları bastığını öğrenir. Bu durum onu hayal kırıklığına uğratsa da bir roman için yayınevi ile arasının bozulmasını istemez. Bu sebeple insanları korkutacak bir gerilim romanı yazmayı düşünüp oradan ayrılır. Uzun bir süre yürüdükten sonra dinlenmek için Anı Kafe adlı bir mekâna girer. Burada gördüğü antika eşyalarla ilgilenir. Kafe sahibi bu ilgiyi fark edince müşterisine istediği takdirde istediği antikaları alabileceğini söyler. Özgür, yeni hazırlayacağı roman için bu antikalarından ilham alabileceğini ya da onları satıp zenginleşebileceğini düşünerek tüm antikaları almaya karar verir.

Özgür, antikaları alıp eve geldikten sonra ablası uğrayıp çocuklarını, Barış ve Nilsu'yu, ona bırakır. Bunun üzerine salona geçen iki kardeş, antikaları görünce sevinir. Hatta Nilsu, oyuncak tavşanın doğum günü hediyesi olarak kendisi için alındığını düşünüp dayısına teşekkür eder. Bu durum Özgür'ün oyuncak tavşanı Nilsu'ya hediye etmesine sebep olur.

Özgür antikaları aldıktan sonraki birkaç gece hiç rahat uyuyamaz. Çünkü antikaların çıkardığı sesler komşuları rahatsız ettiğinden uyarılmasına neden olur. Bir başka gece, geç saatlerde uyandığında evini su bastığını görür. Üstelik bu suyun antika eşyaların içindeki taşlı kutudan kaynaklandığını fark eder. Sabah uyandığında başucunda taşlı kutuyu açık bir şekilde görünce korkup hayretler içinde kalır. Komşularının da kapıya dayandıklarını anlar. Alt katta oturan komşusunun evini su bastığını, tavanlarının rutubet içinde kaldığını öğrenir. Komşular, Özgür'ün evini kontrol eder ancak suyun buradan akmadığını görünce ses çıkarmadan gider. Bunun üzerine Özgür son birkaç gece yaşadıklarını düşününce antikaların lanetli olduğunu düşünmeye başlar. Bu sebeple tüm antikaları satmaya karar vererek Antikacılar Çarşısı'na gider ve onların tamamını satar. Bu esnada ablasının arayıp tavşandan bahsettiğini duyunca tavşanın yeğenine zarar vermiş olabileceğini düşünüp hemen ablasına gider. Fakat tavşanın zarar vermediğini hatta eve uğur getirdiğini öğrenir.

Ertesi sabah eve dönen Özgür, polisler tarafından tutuklanır. Çünkü sattığı antikaların ortadan kaybolduğunu, polislerin de kendisinden şüphelendiğini öğrenir. Polisler, hırsızlık yapmadığını belirten Özgür'ün evine geldiğinde salondaki antikaları görünce onun hırsız olduğuna kanaat getirir. Antikacı ise parasını Özgür'den alır ve bir kereliğine onu affedeceğini, ondan şikayetçi olmayacağını söyleyip polislerle birlikte evden ayrılır. Bunun üzerine Özgür, evden uzaklaşıp

birkaç günlüğüne bir otelde kalmaya karar verir. Birkaç gün sonra otelde gazete okurken bir ilana denk gelir. İlanda “Antikalarınız iyi fiyata alınır.” notu yazılıdır. Antikacıyı arayıp eve davet eder. Sonrasında otelden ayrılarak evine gelir.

Özgür eve vardığında yönetici ile karşılaşır. Yönetici, Özgür’e evde olmadığı zamanlarda da seslerin devam ettiğini, dolayısı ile bu seslerin ondan kaynaklanmadığını söyleyerek özür diler. Özgür eve geçtikten sonra beklediği diğer antikacı gelir. Antikaları kontrol edip bankadan para çekeceğini belirterek evden ayrılır. Ancak giden antikacı bir daha dönmez. Özgür, sonradan bu kişinin hırsız olduğunu, antikaların içindeki yılan başlı altın yüzüğü çaldığını anlar.

Birkaç gün sonra yılan başlı altın yüzüğü çalan kişi feci bir şekilde can verince polisler tekrardan Özgür’ü gözaltına alır. Fakat çok geçmeden bu kişinin yılan zehri ile öldüğü anlaşıncı Özgür serbest bırakılır. Bu olay Özgür’ü fena halde sarsar. Bu sebeple eve gelir gelmez antikalarından kurtulmak için açık artırma sitelerine girer. Antikaları bu siteden satar, böylece hem onlardan para kazanır hem de onlardan kurtulduğunu düşünür. Hiç vakit kaybetmeden antikaları paketleyip alan kişinin adresine gönderir. Fakat sabah uyandığında kapının önünde dün gönderdiği kargo kutularını görünce şaşırıp onları kendi elleri ile kargoya tekrar teslim eder. Ancak eve geldiğinde kargo kutularının yine evde olduğunu görünce antikaları sattığı kişiye antikaların çalındığını ve bir kısmının da kırıldığını söyleyip parasını iade eder.

Yaşadıklarını anlamlandıramayan Özgür, bu durumu yeğeni Barış ile paylaşır. Barış, dayısını dikkatlice dinleyip antikaların çalınmadığını, satılmadığını sadece isteyerek alan kişide kaldığı sonucuna ulaşır. Hatta bu durumu test etmek için bir gece oyuncak trenin kendisinde kalmasını ister. Ertesi gün gerçekten oyuncak trenin evine gelmediğini gören Özgür, Barış’ın haklı olduğunu anlar.

Bilime merakı olan Barış, bu arada bilim fuarına geliştirdiği robotla katılmak için hazırlıklarını tamamlar. Özgür de fuarda yeğenini yalnız bırakmayıp ona destek olmak için fuara katılacağını söyler. Fuarın olduğu gün Barış, oyuncak tren ve robotunu alıp dayısı ile buluşarak fuar alanına gider. Barış, kendisi için ayrılan masanın üstüne treni bıraktıktan sonra robotunu yerleştirir. Robot, fuarda oldukça ilgi görür hatta birinciliğe göz kırpmaya başlar. Ancak Barış, bu esnada bir çocuğun treni çaldığını görünce onu geri almak için hamle yapar. Fakat bu hamle robotunun yere düşüp parçalara ayrılmasına sebep olur. Buna rağmen treni alıp kaçan çocuğun peşinden gitmeye devam eder. Çünkü çalınan trenin çocuğun ölümüne

sebepe olacağının farkındadır. Bu sebeple çocuğun peşini bırakmayarak en sonunda onu yakalayıp treni geri alır. Çocuğa kızmayı düşünür ancak onun hayat hikâyesini dinleyince onun için üzölmeye başlar ve onu affeder. Hatta geliştirdiğı robotu tamir edip ona hediye edeceğine dair söz verir. Çocuğun evini öğrendikten sonra fuara gelir ancak diskalifiye olduğunu öğrenir. Buna rağmen herkesin takdirini toplar.

Fuardan sonra eve dönen Özgür, yorgunluktan kapıyı kapatmayı unutur. Bunun üzerine evine geceleyin iki hırsız girer. Hırsızları fark eden Özgür, onların bütün antikaları torbaya doldurup kaçmak üzere olduklarını anlar. Bu esnada polisin gelip hırsızları yakaladığını görür. Bu yolla çalınan eşyalarını geri alır. Sonraki gün Özgür, yeğeni Barış ile buluşarak fuarda treni alan çocuk için topladıkları yardımı ona götürür. Bu arada Nilsu'nun oyuncak tavşanını da uğur getirmesi için çocuğa gönderdiğini öğrenir. Aradan bir gün geçtiğı halde tavşanın dönmediğini fark edince şaşırır. Çünkü kasada kilitlenen antikaların bile satıldığında geri döndüğünü anımsar. Sonrasında dayı-yeğen, Anı Kafe'ye gidip antikalar hakkında detaylı bilgi edinmek ister. Ancak oraya vardıklarında kafe sahibinin –Gönöl'ün- dört aylığına tatile çıkıp kafeyi kapalı tuttuğunu görür.

Özgür, bu dört aylık zaman diliminde hazırlamayı düşündüğü gerilim romanı üzerinde çalışır. Dört ayın sonunda Barış ile birlikte tekrar kafeye gidip Gönöl ile buluşur. Ondan antikalar hakkında detaylıca bilgi edinir. Sonrasında başına gelen tüm olumsuzlukların açgözlölüğünden kaynaklandığını iyice anlamaya başlar. Barış ise Gönöl'den aldığı bilgilerden hareketle antikalarından kurtulmanın yollarını arar. Bu amaçla antikaların daha önce bir müzeden çalındığını düşünüp İsveç Tarih Müzesi müdürüne bir ileti gönderir. İsveç'ten gelen cevap, antikaların müzeye alınma önerisinin kabul edildiğine dairdir. Barış, bu cevabı dayısına da iletir. Randevu günü geldiğinde iki kişi İsveç Tarih Müzesi müdürünün görevlendirmesi ile geldiğini söyleyip antikaları almak ister. Barış ile Özgür, onlardan şüphelense de sırf antikalarından kurtulmak için seslerini çıkarmazlar. Özgür, antikalarından kurtulduktan sonra kapısının çalındığını, gerçek İsveç Tarih Müzesi müdürünün asistanıyla geldiğini fark edince yaşadığı maceralara dayanamayıp baygınlık geçirir.

Ek - 2**MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI YÖNETMELİĞİ****Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar****Amaç**

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, Millî Eğitim Şûrasının teşkili ile çalışma esas ve usullerini belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, Millî Eğitim Şûrasının teşkili ile çalışma esas ve usullerini kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile 25/8/2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Bakan: Millî Eğitim Bakanını,
- b) Bakanlık: Millî Eğitim Bakanlığını,
- c) Genel Kurul: Tabii üyeler ve davetli üyelerden oluşan kurulu,
- ç) Genel Sekreterlik: Millî Eğitim Şûrası Genel Sekreterliğini,
- d) Gündem: Şûrada ele alınacak konu başlıklarını,
- e) Kurul: Talim ve Terbiye Kurulunu,

f) Şûra: Millî Eğitim Şûrasını ifade eder.

Şûranın Teşkili ve İşleyişi

MADDE 5 – (1) Şûra; Bakanlığın en yüksek danışma kuruludur. Türk millî eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır.

Şûranın teşkili

MADDE 6 – (1) Bakan, Şûranın tabii üyesi ve başkanıdır. Şûra, tabii üyeler ile davetli üyelerden teşekkül eder.

Şûra genel kurulu üyeleri

MADDE 7 – (1) Tabii üyeler;

a) Türkiye Büyük Millet Meclisi Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanı ve üyeleri,

b) Bakanlıktan; Bakan Yardımcısı, Müsteşar ve Bakanlık merkez teşkilatı birim amirleri.

(2) Davetli üyeler; Bakanlık, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ile yurtiçi ve yurtdışından meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, basın ve yayın kuruluşları, öğrenci ve veli temsilcileri ile eğitim alanında Şûra konusuyla ilgili çalışmalarıyla tanınmış uzmanlar arasından Genel Sekreterlikçe belirlenerek Bakan onayına sunulur.

ÖZGEÇMİŞ

Veysi Çelebi, 1993 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünden 2013 yılında mezun oldu. Aynı yıl MEB'de Türkçe öğretmeni olarak göreve başladı. 2013 yılından beri aynı görevi yürütmektedir.

VITAE

Veysi Celebi was born in 1993 in Diyarbakır. He completed his primary and secondary education in Diyarbakır. He graduated from Gaziantep University Faculty of Education Department of Turkish Education in 2013. He started his job as a Turkish teacher in Ministry of Education in the same year. Since 2013, he has been doing the same job.

